

การสร้างสรรคืบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน

โดย
นายสุวัฒน์ ภูหัวไร่

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

THE CREATION OF ISAN COUNTRY SONGS THAT IS INFLUENCE
NORTHEASTERN LITERATURE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Thai for Career Development)

Department of THAI

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2022

Copyright of Silpakorn University

60208319 : ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : บทเพลงลูกทุ่งอีสาน, วรรณกรรมอีสาน, การสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสาน

นาย สุวัฒน์ ภูหัวไร่: การสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน อาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : อาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต

การศึกษาเรื่องการสร้างสรรคบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน และกลวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน ที่ปรากฏใน www.youtube.com จำนวน 50 บทเพลง จากวรรณกรรมอีสาน 9 เรื่อง ได้แก่ ผาแดงนางไอ่ ชูฉุนางอ้าว ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ เชียงเมียง จำปาสีต้น ท้าวกาต่าลอยแพ นางหมาขาว พระสุธนมโนรา และนกกกระจอก

จากการศึกษาพบว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏลักษณะจากวรรณกรรมอีสาน มีการนำอนุภาคเหตุการณ์และอนุภาคตัวละคร แก่นเรื่อง ฉากและบรรยากาศมาใช้ รวมถึงการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานและการตีความใหม่ การนำอนุภาคต้นเหตุการณและอนุภาคตัวละครที่ปรากฏเพื่อทำให้เข้าใจเนื้อหาในบทเพลงและสื่อถึงอารมณ์ของเพลงมากขึ้น การนำเสนอแก่นเรื่องมีการนำเสนอแก่นเรื่องคงเดิมจากวรรณกรรมอีสาน และนำเสนอแก่นเรื่องใหม่ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ด้านฉากและบรรยากาศที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานนำเสนอสิ่งที่เป็นภาพจำจุดเด่นของวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ผู้ติดตามเรื่องราวจดจำง่ายขึ้น การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานที่สะท้อนสังคม เช่น ด้านความรัก ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม และการตีความใหม่ เช่น บทบาทผู้ชาย บทบาทผู้หญิง การไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น

ด้านกลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานมีรูปแบบการสร้างสรรค์ 3 ประเด็น 1.กลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลงโดยการดัดแปลงเนื้อหาด้วยการเล่าเรื่องให้สั้นลง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด ได้แก่ การขยายความ การใช้ตัวละครในบทเพลง มีการอ้างถึงตัวละครเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกและการนำเสนอตัวละครในบทเพลง 2.กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน มีการใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าและการเล่าที่ไม่ใช้ตัวละคร การเล่าแบบผสมผสานระหว่างตัวละครและไม่ใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า รวมทั้งการใช้บทสนทนาโต้ตอบ 3.การตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีการตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่อง ตั้งตามชื่อตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่ และในลักษณะอื่น ๆ ด้วย

บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานทำให้เห็นถึงการนำลักษณะต่าง ๆ จากวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างหลากหลายรวมถึงกลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลง ทำให้บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีความโดดเด่นไพเราะ ทั้งยังคงคุณค่า และสะท้อนเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานในบทเพลงได้อย่างน่าสนใจ

60208319 : Major (Thai for Career Development)

Keyword : Isan folk song, Isan literature, Creation of Isan folk song

MR. SUWAT POOHUARAI : THE CREATION OF ISAN COUNTRY SONGS THAT IS INFLUENCE NORTHEASTERN LITERATURE THESIS ADVISOR : LECTURER SIRICHAYA CORNGREAT, Ph.D.

The thesis studies the creation of folk songs that have been influenced by Isan literature. It aims to study the characteristics of Isan literature that appears in Isan folk songs and the method of modifying the creation of Isan folk songs influenced by Isan literature that appears on www.youtube.com. There are 50 songs from 9 Isan literatures, namely Pha Daeng Nang Ai, Khu Lu Nang Hua, Kong Khao Noi Kha Mae, Xiang Miang, Champa Si Ton, Thao Ka Dam Loi Phae, Nang Mha Khoaw, Phra Suthonmanora and Nok Krajok.

The study found that Isan country music appears characteristically from Isan literature. Event particles and character particles, storylines, scenes, and atmospheres are introduced, as well as the inheritance of music material from Isan literature and reinterpretation. The use of event particles and character particles appears to better understand the content of the song and convey the mood of the song. The presentation of the theme presents the same essence from Isan literature and presents a new theme in Isan country music, and the setting and atmosphere that appears in Isan country music present what is a memorable image of the highlight of Isan literature to make it easier for followers of the story to remember. The inheritance of music content from socially acclaimed Isan literature, such as love, faith, etc. Cultural traditions and reinterpretations such as male roles. Women's roles Disobedience of parents.

In terms of creative tactics, Isan country music has a 3-point creative style: 1. Strategies for converting literature into music by adapting content with a shorter narrative. Detail changes Amplification The use of characters in the song includes references to the characters to convey emotions and character presentations in the song. 2. Storytelling tactics In Isan country music, characters are used as narrators and non-fiction narratives. 3. Naming Isan country songs from Isan literature are named after titles, character names, events, places, and in other ways.

Isan country music from Isan literature shows the use of a variety of Isan literary characteristics in Isan country music as well as creative strategies, making Isan country music from Isan literature unique and melodic and still interestingly reflective of stories from Isan literature.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเมตตาจากอาจารย์ ดร.สิริชญา คอนกรีต อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย รวมทั้งให้ความกรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงเป็นรูปเล่มไปด้วยดี ทั้งยังคอยให้กำลังใจอยู่ตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความรักความเมตตาตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา พิฆะประเสริฐกุล ประธานกรรมการสอบ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิภาญจน์ จินาพันธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่เมตตาสละเวลาตรวจแก้และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ที่ทำให้การค้นคว้าอิสระนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้วิจัยที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนให้กำลังใจและความช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณนายจิระพงษ์ สิทธิทิม อดีตทนายผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเชิงกระบือ และ นายภราดร สังข์รัตน์ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเชิงกระบือ ทั้งสองท่านที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนด้วยดีตลอดมา ขอบพระคุณพี่นิต พี่ฝน พี่มล พี่เจี๊ยบ พี่แอ พี่โบว์ใหญ่ น้องพลอย น้องแสงดาว น้องพิวส์ ตลอดจนน้อง ๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือมอบพลังบวกและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคน น้องมิน น้องออย น้องเอ็ม แม่ป้า น้องเบล น้องภา น้องผึ้ง น้องแม็ค น้องพลุ๊ค น้องเพียว น้องไวน์ พี่ง ตลอดจนเพื่อน ๆ ทุกคนในชั้นเรียนที่ได้เอยนาม สำหรับความเป็นกัลยาณมิตรที่มีให้กันมาโดยตลอด และทำให้บรรยากาศในห้องเรียนเต็มไปด้วยความสุข

ขอบพระคุณพี่ต้น อย่างสุดซึ้งที่คอยให้กำลังใจ เป็นฝ่ายสนับสนุนคอยเคียงข้างกับเส้นทางความสำเร็จครั้งนี้และในทุก ๆ การเดินทาง

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณพ่อกับแม่ ที่สนับสนุนและส่งเสริมลูกคนนี้อย่างเต็มที่โดยตลอด พี่เบส น้องบาส พี่ตุ้ง ตลอดจนญาติพี่น้องที่คอยให้กำลังใจและขอบคุณกำลังใจของตัวเองที่อดทน และพยายามจนกระทั่งผ่านสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคไปได้ด้วยดี ขอขอบพระคุณ

นาย สุวัฒน์ ภูหัวไร่

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	6
1.4 ขั้นตอนการศึกษา.....	9
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
1.6 แหล่งข้อมูลอื่น ๆ.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของวรรณกรรมอีสานที่มีต่อการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสาน .	11
1.8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงลูกทุ่งอีสาน.....	11
1.8.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสร้างสรรค์การดัดแปลงวรรณกรรมเป็นบทเพลง.....	14
บทที่ 2 ภูมิหลังเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล.....	24
2.1 ภูมิหลังบทเพลงลูกทุ่ง.....	24
2.1.1 บทเพลงลูกทุ่ง.....	24
2.1.2 บทเพลงลูกทุ่งอีสาน.....	26

2.2	ภูมิหลังลักษณะสำคัญของวรรณกรรมอีสาน และเรื่องย่อ	28
2.2.1	เรื่องผาแดงนางไอ่.....	32
2.2.2	เรื่องขูลูนางอั้ว	39
2.2.3	เรื่องกล่องข้าวน้อยฆ่าแม่	42
2.2.4	เรื่องเซียงเมียง	42
2.2.5	เรื่องจำปาสี่ต้น.....	43
2.2.6	เรื่องท้าวภาคดาลอยแพ.....	44
2.2.7	เรื่องนางหมาขาว.....	44
2.2.8	เรื่องพระสุนทรโมราห์.....	45
2.2.9	เรื่องนกระจอก.....	59
2.3	องค์ประกอบของการศึกษาวรรณกรรม.....	59
2.4	แนวคิดการแพร่กระจายของนิทาน.....	62
บทที่ 3	ลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน.....	69
3.1	การนำอนุภาคด้านเหตุการณ์จากวรรณกรรมมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน	69
3.1.1	บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่	70
3.1.2	บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องขูลูนางอั้ว.....	80
3.1.3	บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องกล่องข้าวน้อยฆ่าแม่	84
3.1.4	บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสี่ต้น	86
3.1.5	บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องท้าวภาคดาลอยแพ.....	88
3.1.6	บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องนกระจอก.....	90
3.1.7	บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องพระสุนทรโมราห์	93
3.2	การใช้อนุภาคตัวละคร	94
3.2.1	ตัวละครในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่.....	95
3.2.1.1	ผาแดง.....	95

3.2.1.2 นางไอ่คำ	95
3.2.1.3 ท้าวภังคี	97
3.2.1.4 กระรอกเผือก	98
3.2.2 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาศักดิ์	100
3.2.3.1 ฤๅษี	100
3.2.3 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ	101
3.2.3.1 พระอินทร์	101
3.2.4 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุทนต์มโนราห์	101
3.2.4.1 พระสุทนต์	101
3.2.5 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก	102
3.2.5.1 นกกระจอก	102
3.3 การนำเสนอแก่นเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน	104
3.3.1 บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอแก่นเรื่องคล้ายกับวรรณกรรมอีสาน	104
3.3.1.1 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่	104
3.3.1.2 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องขูลูนางอั้ว	105
3.3.1.3 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่	105
3.3.1.4 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเซียงเมียง	106
3.3.1.5 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาศักดิ์	106
3.3.1.6 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ	107
3.3.1.7 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุทนต์มโนราห์	107
3.3.1.8 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก	107
3.3.2 บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่	108
3.3.2.1 แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่	108

3.3.2.2	แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาสีตัน	109
3.3.2.3	แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาว	109
3.4	การนำเสนอฉากในวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลง	110
3.4.1	ฉากวรรณกรรมอีสานในบทเพลงเรื่องผาแดงนางไอ่	111
3.4.1.1	ฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบั้งไฟ	112
3.4.1.2	ฉากกิ้งคี่แปลงกายเป็นกระรอกเผือก	115
3.4.1.3	ฉากกระรอกเผือก	117
3.4.1.4	ฉากถล่มเมือง	119
3.4.1.5	ฉากขี่ม้า	121
3.4.1.6	ฉากเก็บผลมะเดื่อ	124
3.4.2	วรรณกรรมอีสานเรื่องขูลุนางอ้ว	125
3.4.2.1	ฉากสังลา	126
3.4.2.2	ฉากผูกคอ	126
3.4.3	วรรณกรรมอีสานเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่	127
3.4.3.1	ฉากนายทองฆ่าแม่	127
3.5	การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลง	128
3.5.1	การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรม	128
3.5.1.1	ด้านความรัก	128
3.5.1.1.1	ความรักที่ผิดหวัง	128
3.5.1.1.2	ความรักของบิดา และมารดาที่มีต่อลูก	129
3.5.1.2	ความเชื่อ	131
3.5.1.2.1	ความเชื่อเรื่องผี	131
3.5.1.2.2	ความเชื่อการขอพรจากสวรรค์	133

3.5.1.2.3 ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และเวรกรรม.....	134
3.5.1.2.4 ความเชื่อเรื่องการสาบาน และคำสัญญา.....	136
3.5.1.2.5 ความเชื่อเรื่องการสาปแช่ง.....	137
3.5.1.3 ประเพณีวัฒนธรรม	139
3.5.2 การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงที่ดีความใหม่	140
3.5.2.1 บทบาทผู้ชาย	140
3.5.2.2 บทบาทผู้หญิง	142
3.5.2.3 การไม่เชื่อฟังพ่อแม่.....	142
บทที่ 4 กลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสาน.....	145
4.1 กลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลง	145
4.1.1 การตัดแปลงเนื้อหาภายในบทเพลง	146
4.1.1.1 การเล่าเรื่องให้สั้นลง	146
4.1.1.2 การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด	149
4.1.1.3 การขยายความ.....	152
4.1.2 การใช้ตัวละครในบทเพลง	154
4.1.2.1 การอ้างถึงตัวละคร.....	155
4.1.2.2 การใช้ตัวละครเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึก	158
4.1.2.2.1 ตัวละครที่สื่ออารมณ์รัก	158
4.1.2.2.2 ตัวละครที่สื่ออารมณ์โกรธ.....	162
4.1.2.2.3 ตัวละครกับความกะล่อน	163
4.1.2.2.4 ตัวละครกับความฉลาด	163
4.1.2.2.5 ตัวละครที่น่าสงสารเห็นใจ	164
4.1.2.3 การนำเสนอจำนวนตัวละครที่เลือกมานำเสนอในบทเพลง.....	166
4.1.2.3.1 การนำเสนอตัวละครเดี่ยว.....	166

4.1.2.3.2 การนำเสนอตัวละครคู่.....	169
4.1.2.3.3 การใช้ตัวละครหลายตัว.....	172
4.2 กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน.....	176
4.2.1 การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า.....	176
4.2.2 การเล่าที่ไม่ใช้ตัวละคร.....	179
4.2.2.1 การเล่าที่ปรากฏตัวผู้เล่า.....	179
4.2.2.2 การเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า.....	183
4.3 การตั้งชื่อบทเพลง.....	187
4.3.1 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่อง.....	187
4.3.2 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อตัวละคร.....	189
4.3.2.1 การตั้งชื่อบทเพลงนำเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้น.....	189
4.3.2.2 การตั้งชื่อบทเพลงจากชื่อตัวละครที่สื่ออารมณ์ของตัวละคร และให้ รายละเอียด.....	190
4.3.3 การตั้งชื่อบทเพลงตามเหตุการณ์.....	192
4.3.4 การตั้งชื่อบทเพลงตามสถานที่.....	193
4.3.5 การตั้งชื่อบทเพลงในลักษณะอื่น ๆ.....	194
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	197
สรุป และอภิปรายผล.....	197
ข้อเสนอแนะ.....	200
รายการอ้างอิง.....	201
ภาคผนวก.....	205
ภาคผนวก ก.....	206
ประวัติผู้เขียน.....	210

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่.....	70
ตารางที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชุนนางอ้ว.....	80
ตารางที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่.....	85
ตารางที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสี่ต้น.....	86
ตารางที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกาดำลอยแพ....	88
ตารางที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องนกระจอก.....	91

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงรักสะท้อนหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต	75
ภาพที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงสุดนำแนน : ระเปียบวาทศิลป์.....	76
ภาพที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงผาแดงแย่งรัก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง.....	77
ภาพที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงธิดาพระยาขอม : สัจจา ใจบุญ.....	77
ภาพที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงบุญบั้งไฟ : สัจจา ใจบุญ.....	78
ภาพที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ศิลปิน ปฉลาดน้อย ส่งเสริม,อังคนางค์ คุณไชยลาภุ.....	79
ภาพที่ 7 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงคุณนางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง.....	84
ภาพที่ 8 อนุภาคด้านเหตุการณ์ในบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ (1) , (2).....	86
ภาพที่ 9 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจำปาสีต้น : ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ	88
ภาพที่ 10 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงท้าวกาดำลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง.....	90
ภาพที่ 11 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง	92
ภาพที่ 12 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงศรีธนตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง.....	93

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทเพลงมีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดเรื่องราวให้ผู้คนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากได้หยิบยกสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของคนทุกระดับในสังคม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม วรรณกรรม มาสอดแทรกไว้ในเพลง รวมถึงมีการเปรียบเทียบเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนจากสังคมทั้งด้านความรัก ความผิดหวัง ความสมหวัง ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมไปกับบทเพลงด้วย นอกจากนี้แล้วบทเพลงยังมีส่วนช่วยให้เกิดสุนทรียแก่ผู้ฟังในแง่ของการสร้างความบันเทิงและความเพลิดเพลินใจ เช่น บทเพลงลูกทุ่ง ที่มีลักษณะฟังเข้าใจง่าย ทั้งยังนำเพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิม เพลงต่างประเทศ ตลอดจนนำเรื่องราวจากวรรณกรรม มาร้องปรับแต่งทำนองเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ

เพลงลูกทุ่ง คือ เพลงไทยรูปแบบหนึ่งที่พัฒนามาจากเพลงพื้นบ้านโดยนำเครื่องดนตรีสากลมาใช้ภาษาง่าย ๆ บรรยายเรื่องราวของชีวิต สภาพสังคมวิถีชีวิตชนบท มีท่วงทำนอง คำร้อง ลีลาการร้องที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และได้รับความนิยมจากผู้ฟังมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเข้าใจง่ายทั้งมีการหยิบยกเนื้อหาจากวรรณกรรม หรือท่วงทำนองของบทเพลงจากเพลงไทยเดิม เพลงพื้นบ้าน ตามแต่ผู้ประพันธ์จะนำมาสร้างเอกลักษณ์และจุดเด่นให้เป็นที่จดจำ เนื้อหาของเพลงเป็นที่สะดุดใจผู้ฟัง ในช่วงปี พ.ศ. 2481-2507 นับเป็นยุคบุกเบิกของเพลงลูกทุ่งมีเนื้อหากล้าถึงธรรมชาติที่สวยงาม วิถีชีวิตของชาวชนบท รวมถึงความรักของหนุ่มสาว ความยึดมั่นในศาสนาชนบธรรมเนียม ประเพณี ต่อมาในช่วง พ.ศ.2507-2513 สืบเนื่องจากการใช้คำว่าเพลงลูกทุ่งเป็นครั้งแรกมีการนำเสนอบทเพลงผ่านโทรทัศน์ ทำให้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เนื้อหาของเพลงมีการบรรยายถึงวิถีชีวิตของชาวชนบทที่เข้ามาอาศัยในเมืองกรุง ต่อมาในปีพ.ศ.2513-2515 เริ่มนำเพลงลูกทุ่งมาประกอบในภาพยนตร์จนเป็นที่โด่งดังอย่างมากคือ ภาพยนตร์เรื่องมนต์รักลูกทุ่ง โดยเฉพาะเพลงประกอบภาพยนตร์รักลูกทุ่งที่ครูไพบูลย์ บุตรขัน เป็นผู้ประพันธ์ และส่งผลให้ภาพยนตร์นิยมสร้างเป็นภาพยนตร์เพลงมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2519 หลังจากเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 บทเพลงลูกทุ่งมีการพูดถึงการเมืองมากขึ้นเนื้อหาล้อเลียนเสียดสีการเมืองสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 - พ.ศ. 2528 เนื่องจากการปิดกั้นของภาครัฐหลังเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จึงเกิดกลุ่มนักร้องรุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมา เนื้อหาของเพลงเป็นการเกี่ยวพาราสีและแสดงความรักของหนุ่มสาว ต่อมาเมื่อมีดนตรีแนวสตริงและแนวร็อกที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศเข้ามาในปี พ.ศ. 2587 - 2535 ทำให้เพลงลูกทุ่งต้องปรับตัวให้เข้ากับสมัยแนวใหม่แต่ก็มีนักร้องที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในช่วงนี้คือ พุ่มพวง ดวงจันทร์ จากเพลงลูกทุ่งที่มีความ

เรียบง่ายฟังสบายมาเป็นเพลงที่เราร้อน จังหวะสนุกสนานมีสีสันมากขึ้นสร้างความประทับใจกับผู้ฟัง จนมาถึงปัจจุบันมีกลุ่มศิลปินใหม่ๆเกิดขึ้น นอกจากนี้เพลงลูกทุ่งยังมีเนื้อหาของการใช้ถ้อยคำภาษาที่เข้าใจง่าย มีการใช้คำคล้องจอง คำสัมผัส รวมถึงภาษาที่ปรากฏตามแต่ท้องถิ่นทั้งภาษากลาง ภาษาเหนือ ภาษาใต้ และภาษาอีสาน โดยใช้คำศัพท์ สำนวน สำเนียง ภาษาถิ่นแตกต่างกันไปจนเกิดเป็นแนวเพลงลูกทุ่งที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2551: 41-59)

กลุ่มศิลปินอีสานได้พัฒนาแนวเพลง ท่วงทำนอง เนื้อหา ปริมาณ คุณภาพ เป็นพื้นฐาน ก่อให้เกิดเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ มีความเด่นชัดในความเป็นอีสานในทุกด้านโดยเฉพาะในเนื้อหา และใช้ถ้อยคำสำนวนในเนื้อเพลงที่ใช้ภาษาอีสานเป็นแกนหลัก ทำให้เกิดเอกลักษณ์ และสร้างสรรค์ให้เพลงลูกทุ่งไทยมีสีสันและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น “เพลงลูกทุ่งอีสาน” ผู้คิดค้นคำศัพท์นี้เป็นคนแรกคือ สุรินทร์ ภาคศิริ “ลูกทุ่งอีสาน” คำนี้เกิดขึ้นเมื่อราว ๆ ปี พ.ศ.2516 เพลงลูกทุ่งอีสานเป็นแนวเพลงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จังหวะทำนองส่วนใหญ่เป็นจังหวะชะชะช่า หรือ สามช่า เช่นเดียวกับเพลงลูกทุ่งไทยทั่วไป แต่ลูกทุ่งอีสานมีความโดดเด่นที่คำร้อง กล่าวคือ ในบทเพลงจะมีคำร้องที่เป็นภาษาไทยกลางล้วน ๆ หรือภาษากลางผสมผสานกับภาษาอีสาน ส่งผลและเป็นคำภาษาอีสานล้วน ๆ ทำให้เกิดมีเสน่ห์และมิติที่ล้าลึกในอารมณ์ของผู้ฟังชาวอีสาน ทำให้เพลงลูกทุ่งอีสานกลายเป็นวรรณกรรม ที่ผู้ประพันธ์เลือกสรรคำนำภาษาถิ่นมาปรับใช้ และปรับเนื้อหาที่เป็นวิถีชีวิต และตามความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในภาคอีสาน (แวง พลังวรรณ, 2545: 315-326)

บทเพลงลูกทุ่งอีสานนอกจากจะมีภาษาถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์อีกสิ่งหนึ่งที่จะทำให้บทเพลงลูกทุ่งอีสานมีความน่าสนใจคือความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่งเพลงอันจะเห็นได้จากความสามารถในการคิดท่วงทำนองและเนื้อหาของเพลง มีความคิดที่จะนำเอาความรู้สึก หรือเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ มาถ่ายทอดเป็นบทเพลงเพื่อให้ประทับใจผู้ฟัง หรือแม้แต่การหยิบยกเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานในหลาย ๆ เรื่องที่มีความโดดเด่น ทั้งเหตุการณ์ ตัวละคร เช่น จากเรื่องวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าว น้อยฆ่าแม่ วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว ล้วนเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ เพราะวรรณกรรมจัดเป็นงานศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งเกิดจากความคิด ความรู้สึกของมนุษย์แล้วถ่ายทอดสื่อสารออกมาทั้งในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงการบอกเล่าถ่ายทอดต่อกันแบบปากต่อปากเป็นเรื่องราวเพื่อให้นักุษาเกิดความเข้าใจร่วมกัน ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538: 1) ได้กล่าวว่าวรรณกรรมโดยทั่วไปคือ รูปแบบหนึ่งของการแสดงความรู้สึกนึกคิดจินตนาการและประสบการณ์ของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ การแสดงออกทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนที่บอกเล่าสืบทอดจากปากหนึ่งสู่ปากหนึ่ง จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเรียกว่า วรรณกรรมมุขปาฐะ แต่ถ้าภาษาที่ใช้เป็นการแสดงออกด้วยตัวอักษรหรือภาษาเขียนเรียกว่า วรรณกรรมลายลักษณ์

อนึ่งวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม เพราะสังคมเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์วรรณกรรม และเนื้อหาในวรรณกรรมก็สะท้อนภาพสังคมนั้น ๆ ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีเรื่องเล่าตำนาน

ประจำถิ่น ซึ่งเรียกว่าวรรณกรรมวรรณกรรมท้องถิ่น ธวัช ปุณโณทก (2533: 3-4 อ้างถึงใน จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2538: 3) กล่าวว่า วรรณกรรมท้องถิ่นนั้นมีลักษณะในการใช้ภาษาไทยท้องถิ่น บันทึกด้วยตัวอักษรที่ใช้ในท้องถิ่น รูปแบบฉันทลักษณ์นิยมในท้องถิ่น เนื้อหาสาระสอดคล้องกับคตินิยมท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นแล้วสิ่งที่กล่าวมาถือเป็นลักษณะพิเศษของวรรณกรรมท้องถิ่นที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่างจากวรรณกรรมโดยทั่วไป

วรรณกรรมท้องถิ่นเกิดจากการสร้างสรรค์โดยคนในท้องถิ่นนั้นและมีการสืบทอดภายในกลุ่มรวมถึงระหว่างกลุ่มเช่นกัน ดังนั้นวรรณกรรมท้องถิ่นจึงเป็นรูปแบบการแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างสร้างสรรค์ทางภาษา ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียนที่แตกต่างกันไปตามแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ รวมถึงถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนด้วย ซึ่งการจะเข้าใจในวรรณกรรมท้องถิ่นนั้นต้องทำความเข้าใจในบริบทและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย วรรณกรรมท้องถิ่นในประเทศไทยแบ่งออกตามลักษณะของภูมิศาสตร์และความแตกต่างทางวัฒนธรรม 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคอีสาน

หากกล่าวถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย เป็นบริเวณที่ราบสูงโคราชเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างในอดีต เป็นแหล่งอารยธรรมที่มีความสำคัญแห่งหนึ่ง มีวัฒนธรรมของตนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญ ความเชื่อ ค่านิยม ศาสนาและรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงวรรณกรรม ดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538: 18) ได้อธิบายถึงการสืบทอดวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงร่วมกับประชากรในอาณาจักรล้านช้าง¹ มาตั้งแต่อดีต ฉะนั้นจึงมีลักษณะร่วมกันทางด้านวรรณกรรมตลอดจนภาษาที่ใช้พูดสื่อสารมีความคล้ายคลึงกันมากต่างเพียงสำเนียง เมื่อสำรวจวรรณกรรมอีสานประเภทลายลักษณ์พบว่าส่วนใหญ่มีการสืบทอดมาจากวรรณกรรมล้านช้าง เช่น ตำนานท้าวฮุ่งหรือเจือง พื้นขุนบรมราชาธิราช มหาชาติ กาละเกด สังข์ศิลป์ชัย ฯลฯ นอกจากนี้วรรณกรรมส่วนหนึ่งรับมาจากไทยโดยนำมาแต่งเป็นภาษาอีสานเรียกว่า วรรณกรรมไทยสำนวนอีสาน เช่น ปลาบู่ทองคำ กลอนภาคอีสาน ขุนช้างขุนแผนคำกลอนภาคอีสาน จึงทำให้วรรณกรรมอีสานได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมล้านช้างและวรรณกรรมไทย เพราะประชากรในภาคอีสานตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณชายขอบของประเทศไทยและของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้วัฒนธรรมวรรณกรรมมีการนำมาผสมผสาน

¹ อาณาจักรล้านช้าง ในอดีตเป็นอาณาจักรของชนชาติลาวที่ตั้งอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำโขง มีอาณาเขตอยู่ในบริเวณประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทั้งหมด ตลอดจนถึงพื้นที่บางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งการเมืองการปกครอง ด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนพระพุทธศาสนา

ธวัช ปุณโณทก (2522: 36-37) ได้อธิบายเปรียบเทียบรูปแบบของวรรณกรรมอีสานกับวรรณกรรมภาคกลางในหนังสือวรรณกรรมอีสาน เนื่องจากวรรณกรรมอีสานเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มชาวบ้าน ฉะนั้นรูปแบบของวรรณกรรมจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างกับภาคกลางซึ่งเจริญอยู่ในกลุ่มผู้รู้คือกลุ่มนักปราชญ์และราชสำนัก เมื่อพิจารณาด้านเนื้อหาของเรื่องราวแห่งวรรณกรรมนั้น ๆ (story) นิสัยใจคอของตัวละคร (Character) ปรัชญาแห่งความงามหรือทฤษฎีแห่งสุนทรียภาพ (Aesthetics) ตลอดจนจุดมุ่งหมายในการแต่ง จัดเนื้อหาวรรณกรรมอีสานโดยมองด้านเนื้อหาเป็นเกณฑ์ เพราะวรรณกรรมอีสานเป็นแบบวรรณกรรมอนุกรมประสม กล่าวคือ เป็นเรื่องตำนาน (Legend) แต่มุ่งที่จะสอนจริยธรรมด้วย (Moral) และในขณะเดียวกันเป็นการเทิดทูนวีรบุรุษด้วย (Myth) เช่นเรื่อง ท้าวประจิด - นางอรพิม (ตำนานการสร้างเมืองพิมาย) ฉะนั้นในการจำแนกวรรณกรรมอีสานจึงจำแนกอย่างกว้าง ๆ โดยยึดเนื้อหาเรื่องราวเป็นสำคัญได้แก่ วรรณกรรมพระพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมนิทานนิยาย วรรณกรรมสุภาษิตคำสอน วรรณกรรมตำนานบ้านตำนานเมือง และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด

วรรณกรรมอีสานที่สืบทอดมาถึงปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ปกติแล้วชาวอีสานไม่นิยมบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่บอกเล่าหรือท่องจำกันมา จะมีการจารึกหรือจาร² ในคัมภีร์ใบลานไว้เฉพาะวรรณคดีเรื่องยาว ซาดก หรือตำรายาเท่านั้น ส่วนวรรณกรรมอื่น ๆ จะใช้วิธีการบอกเล่าสืบทอดกันมา ในอดีตการเรียนรู้วรรณกรรมอีสานมีหลายทาง เช่น ผู้ชายอาจบวชเรียนและได้อ่านจากหนังสือผูกหรือหนังสือก้อม ซึ่งมักเก็บรักษาไว้ที่วัด ขณะที่ผู้หญิงได้เรียนรู้จากการฟังหมอลำ หรือจดจำจากที่ได้ยิน พ่อ - แม่ ญาติผู้ใหญ่หรือผู้อื่นเล่าต่อ ๆ กันมา ในปัจจุบันมีการนำวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานมาปรับเปลี่ยนและแสดงต่อสาธารณชนในรูปแบบมหรสพต่าง ๆ มากขึ้น เช่น หมอลำ รวมไปถึงปรับเปลี่ยนเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากวรรณกรรมอีสานอีกด้วย

จากที่ได้กล่าวมานั้นทำให้เห็นว่า วรรณกรรมกับเพลงเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กันมากเพราะวรรณกรรมเป็นงานที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในด้านการสื่อสาร และภาษา ไม่ต่างไปจากบทเพลงที่ต้องใช้ความสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดเรื่องราวเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ รวมถึงด้านความไพเราะทั้งการใช้คำส่งสัมผัสสระและพยัญชนะ เพื่อให้เกิดสุนทรียแก่ผู้ฟัง เมื่อนำลักษณะเด่นที่อยู่ในวรรณกรรมในเรื่องต่าง ๆ นั้นเข้ามามีส่วนร่วมในบทเพลงแล้วยิ่งทำให้บทเพลงเกิดความซาบซึ้งมากขึ้น เมื่อก้าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับเพลงตามที่ เจตนา นาควัชระ (2538: 48-49) ได้กล่าวว่า “วรรณกรรมประเภทร้อยกรองแต่เดิมมิได้เขียนไว้เป็น “หนังสืออ่าน” แต่เขียนไว้สำหรับขับร้อง หรือแสดง สร้างขึ้นไว้ให้ “ฟัง” มากกว่าจะไว้ “อ่าน” นักวรรณคดีจำนวนไม่น้อยที่ทักท้วงเอาว่าร้อยกรองของไทยซบเซาลง แต่อันที่จริงแล้วร้อยกรองคืนกลับไปหาเพลงไทยสากลที่เป็นชุมทรัพย์

² จาร หมายถึง เหล็กแหลมที่ตอกเข้าไปไม้แก่น ซึ่งทำเหมือนด้ามปากกาใช้สำหรับเขียนหนังสือในใบลานหรือใบตาล

อันมหาศาลในด้านวรรณศิลป์ อาจเป็นเพราะแต่งยากเนื้อร้องของบางเพลงจึงมีคุณค่าทางวรรณศิลป์อย่างแท้จริง วรรณกรรมร่วมสมัยของไทยที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความทุกข์ ความสุข และความหวัง แฝงอยู่ในเพลงลูกทุ่งที่ดูอย่างผิวเผินไม่มีความลึกซึ้งอะไร แต่ถ้าวิเคราะห์กันให้ถ่องแท้แล้ว อาจพบคุณค่าทางศิลปะที่ไม่ยิ่งหย่อนกว่าศิลปะประเภทอื่น ๆ นอกจากนี้ บุญยงค์ เกศเทศ (2525: 47) กล่าวว่า วรรณกรรมเพลงเป็นวรรณกรรมที่มีสาระประเภทหนึ่งของวรรณกรรมไทย เพราะเพลงเข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น โดยไม่ต้องอ่านเพียงฟังก็ให้ความสะเทือนอารมณ์ได้ นับวันวรรณกรรมเพลงก็ยิ่งมีบทบาทมากขึ้น นอกจากนี้ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2553: 4 อ้างถึงใน วัชรนันท์ ชูทัพ, 2561: 33) กล่าวว่า เพลงไทยลูกทุ่งที่แต่งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟัง ความรื่นรมย์อันเกิดจากสุนทรียะทาง ภาษา ท่วงทำนองการขับร้อง การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของศิลปิน จนทำให้ผู้ฟังเกิดอรรถรสทางอารมณ์นี้ทำให้บทเพลงจัดเป็นวรรณกรรมตามนิยามความหมายดังกล่าวด้วยบทเพลงไทยลูกทุ่งเมื่อจัดเป็นวรรณกรรมจึงมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือมีความสำคัญกับสังคมหนึ่ง

บทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่ามีกานำเอาลักษณะองค์ของวรรณกรรม เช่น อนุภาคเหตุการณ์ ตัวละคร แก่นเรื่อง ที่สำคัญจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น มาถ่ายทอดโดยมีการปรับเปลี่ยนในรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังคงทำให้บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยไม่ต้องศึกษาจากตัวบทของวรรณกรรม ดังตัวอย่างบทเพลงต่อไปนี้

“ ฦ ลุ่มน้ำชี ถิ่นนี้พี่น้อง หมู่บ้านตาดทองก่อตั้งนานมา มีองค์พระธาตุที่
คนบูชา ขนานนามว่า ธาตุก่องข้าวน้อย ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่โตตาย หิวจน
ตาย ไถนาเหงื่อย้อย โมโหหุ่นหัน จนตะวันสูงลอย ฮีตฮัตรอคอย แม่บ่เอา
ข้าวมา ส่วนแม่ผู้เฒ่า เฮ้าเฮ้าวิ่งย่า จนตัวคะฆ่า ตกคั่นแทกแล้วลูกจะหิว ธิปลิว
แล่นมา จวนจะถึงปลายนา อยู่ท้ายปลายดอน ทำทองเอ๋ย... ทำทองเอ๋ย...แม่
มาแล้ว ข้าวกับแจ่ว บั้งไถยังฮ้อ มากินสาอย่ามัวแงอน กินข้าวก่อนแดดสาย
พอแสง ทองโมโห ลูกโผขึ้นมา งุ่นง่านชี้หน้า สองตามันแดง กูหิวแทบตาย ไถ
นาหลายแปลง หิวแทบลงแดง มึงมัวทำอะไร อะไร อะไร ข้าวกะเอามากอง
น้อยน้อย สิพอน้ำย่อย กูได้จั้งไต แม่บ่อกก่องน้อยก็ยัดจนแน่นใน กินเกิด
ดวงใจ อย่ามัวโกรธาหล้าเอ๋ย ทองคว่าไถ ไส้ตีแม่ ชีวิตแม่แก่กัมรณา เลือดแม่
หยุด แสมพื้นพสุธา ทุกหัวหล้าว่าบักทองทรพี ก่อนมันตาย ให้ใช้ค่าน้ำนม ให้
มันก่ออิฐถมเป็นองค์เจดีย์ พวกเราจึงเห็นอยู่ ทุกวันนี้ นั่นแหละเจดีย์บักทอง
ฆ่าแม่ นั่นแหละเจดีย์บักทองฆ่าแม่ ”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงข้างต้นคือ “บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” แต่งและขับร้อง โดยเทพพร เพชรอุบล ถือเป็นนักร้องแห่งยุคเฟื่องฟูของเพลงลูกทุ่งอีสาน บทเพลงนี้ถูกแต่งขึ้นเพื่อใช้ประกอบภาพยนตร์เรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ในปี พ.ศ.2523 ปัจจุบันได้มีการนำมาร้องใหม่โดยศิลปิน ศิริพร อำไพพงษ์ เผยแพร่ผ่านทาง www.youtube.com เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2558 กล่าวถึง ตัวละครชายหนุ่มชื่อ “ทอง” อาศัยอยู่กับแม่สองคน ในช่วงฤดูทำนายนายทองได้เอนาจนรู้สึกเหน็ดเหนื่อยและอ่อนเพลียหิวข้าวมาก เขาเกิดรู้สึกไม่พอใจที่แม่มาช้า และห่อข้าวที่นำมาดูเหมือนจะน้อยกินไม่อิ่ม ด้วยความหิวบวกกับความโมโหได้คว้าไถตีแม่จนตาย ในบทเพลงได้มีการนำองค์ประกอบ เช่น อนุภาคของเหตุการณ์ ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีการนำอนุภาคด้านเหตุการณ์ในการดำเนินเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่ปรากฏในบทเพลงดังตารางต่อไปนี้

เหตุการณ์ (มุขปาฐะ)	บทเพลง
1.แม่ลูกครอบครัวชานา	✓
2.มีลูกชื่อทองเป็นวัยรุ่น	✓
3.เข้าสู่เดือนที่หกฤดูทำนา	-
4.ทองไปทำนา	✓
5.แม่เตรียมอาหารไปส่งลูก	✓
6.แม่ส่งอาหารช้า	✓
7.ลูกชายหิวโกรธและโมโหมาก	✓
8.ลูกชายคว้าคันไถฆ่าแม่	✓
9.ลูกชายพักผ่อนข้าวมีแรง	✓
10.หันไปหาเจอแม่นอนตาย	✓
11.ลูกชายเสียใจสำนึกผิด	✓
12.สร้างเจดีย์ขึ้นเป็นอนุสรณ์	✓
รวม	11

จากตารางข้างต้นมีการนำอนุภาคของเหตุการณ์มานำเสนอเล่าเรื่องราวในบทเพลงก่องข้าว น้อยฆ่าแม่ ของศิลปินศิริพร อำไพพงษ์ จำนวน 11 เหตุการณ์ จาก 12 เหตุการณ์ ตามลำดับ เหตุการณ์จากวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ แสดงให้เห็นการนำองค์ประกอบจาก วรรณกรรมอีสานในด้านอนุภาคของเหตุการณ์มานำเสนอในรูปแบบของบทเพลง โดยการนำมาเล่า เรื่องราวตามลำดับดังที่ปรากฏในบทเพลง มีการปรับเปลี่ยนให้สั้นกระชับเข้าใจง่ายตามข้อจำกัดของ

รูปแบบบทเพลง นอกจากนี้ยังคงนำเสนอแก่นเรื่องในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อย ฆ่าแม่ แนวคิดสะท้อนสังคมในเรื่องความโกรธโมโหจนขาดสติยังคิดนำมาสู่การสูญเสีย และความ กตัญญู เมื่อวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ถูกมานำเสนอในรูปแบบบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ ยังคงปรากฏการนำเสนอแก่นเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกับตัวบทวรรณกรรมตั้งนั้นแก่นเรื่องไม่ได้มีความ เปลี่ยนแปลงจึงถูกนำเสนอในรูปแบบบทเพลงเหมือนกับตัวบทวรรณกรรมคือ ความโกรธโมโหจนขาด สติยังคิดนำมาสู่การสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ในด้านการนำเสนอตัวละครจำนวน 2 ตัวละคร ได้แก่ นายทอง และมารดา

1. นายทองเป็นบุตรชายของนางขี้มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ทำนา นิสสัยใจร้อนเจ้าอารมณ์วู่วาม เอาแต่ใจ แต่เป็นคนขยัน ยอมทำทุกอย่างที่ตนเองต้องการ ดังตัวอย่าง

“...ทองโมโห ลูกไฟขึ้นมา งุ่นง่านชี้หน้า สองตามันแดง...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่มีการกล่าวถึงตัวละครนายทองที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรม ของตัวละครของนายทองเป็นคนอารมณ์ฉุนเฉียวโมโหร้าย

2. แม่ เป็นมารดาของนายทองมีชื่อนางขี้มีฐานะยากจนประกอบอาชีพทำนา เป็นคนใจ เย็นรักลูกและเป็นห่วงลูกเสมอ คอยดูแลเอาใจใส่ในทุกเรื่องของลูกตลอดจนเรื่องอาหารการกิน ดังตัวอย่าง เช่น

“...แม่มาแล้ว ข้าวกับแจ่ว ปิ้งไก่อยั้งฮ้อน มากินสาอย่ามัวแงงอน กินข้าวก่อน แดดสายพอแสง...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ข้างต้นได้นำเสนอตัวละครแม่มาปรากฏในบทเพลงที่แสดงถึง พฤติกรรมของตัวละครความดูแลเอาใจใส่หาอาหารมาให้ลูกชายที่ทำนา

นอกจากนี้การนำเสนอจากที่เป็นภาพจำในวรรณกรรมเมื่อถูกมานำเสนอในบทเพลงก่องข้าวน้อย ฆ่าแม่ ศิลปิน ศิริพร อำไพพงษ์ มีเรื่องราวโดยย่อมาจากวรรณกรรมในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่ง อีสานที่มีการเล่าเรื่องอย่างเป็นลำดับและคงเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ของเรื่องไว้ คงฉากที่เป็นจุดเด่น ของเรื่องคือฉากตอนที่นายทองได้ฆ่าแม่ตายด้วยความโมโหหิวดังบทเพลงต่อไปนี้

“...แม่บอกก่องน้อยก็ยึดจนแน่นใน กินเถิดดวงใจ อย่ามัวโกรธาหล้าเอย
ทองคว่ำไถ ไส้ดีแม่ ชีวิตแม่แก่ก็มรณา...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นได้นำเสนอฉากที่ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ คือนายทองได้คว่ำไม้คั้นไถดีแม่ ด้วยความโมโหหิวเพราะตนเองไถนาจนเหนื่อยแต่เมื่อนำอาหารมาให้ข้าจึงไม่พอใจด้วยความโกรธจึงได้ใช้ไม้ฆ่าแม่จนตาย ซึ่งถือเป็นฉากที่เป็นภาพจำของวรรณกรรมเรื่องนี้เมื่อมาอยู่ในบทเพลงยังคงนำเสนอเช่นกัน

บทเพลง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” แสดงให้เห็นถึงการนำลักษณะของวรรณกรรมอีสานที่นำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน พบว่า การนำอนุภาคด้านเหตุการณ์ แก่นเรื่อง อนุภาคตัวละคร ฉาก และบรรยากาศ จากวรรณกรรมอีสานมาถ่ายทอดลงในบทเพลง ทำให้บทเพลงยังคงสะท้อนเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสาน

นอกจากนี้วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ได้มีการนำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน และมีการนำเสนอเนื้อหาที่มีการตีความไปจากตัวบทเดิมในหลายบทเพลง เช่น เพลงรักสะท้านหนองหาน ลุ่ม ของศิลปิน ดวง มรกต เผยแพร่ผ่านทาง www.youtube.com เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2559 เป็นบทเพลงที่มีการเล่าเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ด้วยวิธีการเล่าเรื่องแบบย่อเรื่องให้สั้นลงโดยการนำลักษณะอนุภาคเหตุการณ์ หรือตัวละครจากวรรณกรรมที่คงไว้ มีการตัดทอนรายละเอียดบางอย่างลงเพื่อให้ทำบทเพลงที่นำเสนอเนื้อหาสั้นกระชับทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...น้องและอ้ายเท็งไอผาแดง มีกรรมตามแสง โศกศัลย์วันนี้ ด้วยท้าวภักดี
 เคยมือดีตีกาลเคยมีสัมพันธ์ คู่ครองกับน้องนางไอ่ แต่มาชาตินี้ ภักดีไม่สมตั้งใจ
 จึงมีเภทภัย ให้บ้านเมืองได้ล่มจม แปลงเป็นกระรอก มาหลอกให้นางไอ่หลง
 แต่ต้องโดนปลง ซี่พวยให้ตายเสียก่อน จึงอธิษฐาน ให้ชาวที่ตานคร ใครกิน
 กระรอก ขอให้มอันม้วยมรณ ชีตานคร จึงล่มจมเป็นหนองหาน .นี่คือ ความ
 รักครั้งในอดีตกลับมาเป็นพิษ เป็นภัยดังไฟเผาผลาญ ผาแดงนางไอ่ พังคีถึงที่
 ไร่วาราน เหลือเพียงตำนาน เรื่องเศร้าเล่าให้กันฟัง ละบัดนี้....ส่วนว่าผาแดง
 ท้าว ไปเกิดบนสวรรค์ เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ควบคุมดอกฝนฟ้า ให้ตกมาตามต้อง
 ตามที่ตองฤดูเก่า ชุมพื๋น้องไทยเฮา จึงได้ตกแต่งแต้ม บั้งไฟขึ้น นั้นส่งแถน
 บวงสรวงเด้อ...”

(บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต)

บทเพลงข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวิธีการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์บทเพลงโดยการนำบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่มานำเสนอในบทเพลงด้วยการเล่าเรื่องให้สั้นเป็นการย่อเรื่องราวให้สั้นลงเก็บเนื้อความหรือใจความสำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างถูกต้องครบบริบูรณ์ตามตัวเรื่อง แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่เป็นข้อความสั้น กะทัดรัด โดยไม่ให้ความหมายเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือ อีกหนึ่งบทเพลง คือบทเพลงหัวใจกังคี่ ศิลปิน น้ำตัน ชิติภัทร เผยแพร่ผ่านทาง www.youtube.com เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2561 เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เช่นกัน โดยบทเพลงไม่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องราวจากวรรณกรรม แต่นำตัวละครที่มีการพูดถึงตัวละครตัวกังคี่ที่ใจที่แสดงความรู้สึกของตนเองที่มอบความรักให้แก่นางไอ่คำแต่นางไอ่คำกลับไม่เห็นคุณค่าความรักด้วยหัวใจที่ตัวกังคี่มอบให้ซึ่งบทเพลงนำเสนอเนื้อหาใหม่ตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...กังคี่ก็มีหัวใจ... อັกเพียงใดให้เจ้าฮู้โต ย้อนมีกรรมบ่ เจ้าจึงบ่เหลียวแล อ้าย
ยอมแพ้ พลิกายให้เจ้าเป็นทาน ร่างที่ตาย มอดไป แต่หัวใจ อັกมัน ให้เจ้านั้น ฮู้
ไว้หัวใจ...กังคี่ ใหนางไอ่ฮู้เอาไว้...”

(เพลงหัวใจกังคี่ : ครูน้ำตัน ชิติภัทร)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีการถ่ายทอดความรู้สึกของตัวกังคี่ที่ได้มอบความรักให้กับนางไอ่คำได้ถูกนำมาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งในบทวรรณกรรมอีสานไม่ได้มีการกล่าวถึงความรู้สึกของตัวละครทำให้บทเพลงมีความน่าสนใจเพราะมีการนำตัวละครมาเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาในด้านความรัก

จะเห็นได้ว่าในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่มีการถ่ายทอดและเล่าเรื่องราวจากตัวบทวรรณกรรม และมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอแต่ทั้งนี้ยังคงมีการนำเสนอองค์ประกอบโดยยกเหตุการณ์ในส่วนตัวส่วนหนึ่งของเรื่อง หรือการให้ตัวละครเล่าความรู้สึกที่ปรากฏให้เห็นถึงการสร้างสรรค์วรรณกรรมในส่วนที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นการตั้งในส่วนของเนื้อหาที่มีการยกเหตุการณ์บางตอน การดึงเอาตัวละครออกมาเพื่อบอกเล่าพฤติกรรมความรู้สึกในวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่โดยอาจมีการเล่าถึงตัวละครนั้น ๆ ตามแต่ผู้ประพันธ์ว่าจะเลือกนำเสนอความโดดเด่นของวรรณกรรมนั้นในส่วนตัวส่วนหนึ่ง เมื่อปรากฏในบทเพลงมีการนำเสนอเนื้อหาตีความออกไปจากตัวบทเดิม บอกเล่าความรู้สึกของตัวละครมากขึ้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงการขยายความของตัวละครนั้นออกมาตามที่ผู้ประพันธ์เพลงนั้นรู้สึกขึ้นมา อีกทั้งสิ่งที่ปรากฏคือการนำตัวละครมากล่าวถึงทำให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ผู้คนมักจดจำพฤติกรรมและลักษณะของตัวละครนั้นและยังคงแก่นเรื่องที่ไม่สมหวังกับความรัก รักสามเส้าเหตุแห่งโศกนาฏกรรมแห่งรัก

นอกจากนี้มีการใช้ตัวละครในบทเพลงโดยการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่นการนำตัวละครที่มีการอ้างอิงในบทเพลง การนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และการนำเสนอรูปแบบของตัวละคร รวมไปถึงกลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน เช่นการใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า การใช้บทสนทนาโต้ตอบ ดังบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ต่อไปนี้

“...ผู้ชาย : ไ้คำเอ้ย ไ้คำหล่า ฮักเจ้าสำฟ้าแต่ต้องมาจากบลัย

ผู้หญิง : อ้ายผาแดง อ้ายอย่าได้โศกศัลย์ สิถ้าพ้อกันกับอ้ายทุกชาติไป สิถ้าพ้อกันกับอ้ายทุกชาติไป

ผู้ชาย : ชาตินี้ที่ฮักต้องซ้ำ ย้อนไ้คำฆ่ากะฮอกดอน

ผู้หญิง : กะย้อนว่าในชาติก่อน กะฮอกดอนทำให้ซ้ำใจ

ผู้ชาย : ไปดีได้น้อง อ้ายสิคองพ้อกันชาติใหม่

ผู้หญิง : บ่ว่าชาติหน้าชาติใด ผู้ชายในใจ คือ อ้ายผาแดง

ผู้ชาย : บ่ว่าชาติหน้าชาติใด ผู้หญิงในใจ คือ น้องไ้คำ...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภริตี- วัฒน ศิวตล)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการโต้ตอบกันไปมาระหว่างตัวละครผาแดงกับนางไอ่ที่บอกเล่าเรื่องราวความรักของทั้งสองที่ไม่สมหวังและการจากลาซึ่งกันทำให้สามารถเข้าใจความรู้สึกของตัวละครมีทั้งการแสดงความรัก การบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ของตัวละคร การแสดงความรู้สึกจนกระทั่งการขัดแย้งโต้ตอบกันไปมาทำให้บทเพลงเกิดความสนุกสนานเป็นการนำเสนอรูปแบบของบทเพลงที่นอกจากจะนำเสนอบทเพลงที่เป็นเรื่องราว แต่ได้มีการเพิ่มบทสนทนาของตัวละครในบทเพลง

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นทำให้เห็นถึงการนำวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ยังคงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงออกไปเมื่อปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานซึ่งผู้วิจัยมองว่าอิทธิพลที่ทำให้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากเพื่อสร้างความบันเทิงแล้วยังระบายนามณ์ความรู้สึก ส่วนใหญ่มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก และการเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ในบทเพลงและส่วนใหญ่ก็นำเอาประเด็นเรื่องของการความรักที่ผิดหวังในวรรณกรรมมาถ่ายทอด เพราะสามารถแทนความรู้สึกของผู้ฟังได้ ดังนั้นแล้วจึงมีการหยิบยกเรื่องราวในวรรณกรรมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงความรู้สึกด้วย ซึ่งเมื่อถ่ายทอดไปสู่บทเพลงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากผู้ประพันธ์บทเพลง เพราะต้องการเล่าเรื่องตามที่ตนเองนำเสนอจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงตามความคิดของตน รวมถึงลักษณะของเนื้อหา เนื่องจากเป็นบทเพลงจึงต้องการเล่า

อย่างกระชับตามรูปแบบของบทเพลง นอกจากนี้การดึงเอาเหตุการณ์ตอนสำคัญ หรือฉากของวรรณกรรมอีสานในเรื่องนั้นที่ผู้คนมักจดจำมาปรับเปลี่ยนรายละเอียดและขยายความเนื้อหาของบทเพลง ทำให้สามารถเจาะกลุ่มผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย และเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมให้คงอยู่อีกหนึ่งช่องทาง รวมถึงถ่ายทอดไปยังคนในภูมิภาคอื่นด้วย นอกจากนี้สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปยังมีสิ่งที่คงอยู่ เช่น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก อย่างในบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ข้างต้นที่ยังคงโครงเรื่องเดิมไว้ หรือแม้แต่บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ได้คงตัวละครท้าวภักดี ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเพิ่มเติม แต่แก่นของเรื่องยังคงอยู่ในเรื่องความรักที่เป็นรักสามเส้าเหตุแห่งโศกนาฏกรรมแห่งรัก ซึ่งการที่ยังคงอยู่ทำให้บ่งบอกถึงเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ไปได้

จากตัวอย่างข้างต้นทำให้เห็นว่าวรรณกรรมอีสานเข้ามามีบทบาทต่อเพลงลูกทุ่งอีสานมากขึ้น ที่สะท้อนเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเข้ามาในเพลงลูกทุ่งอีสาน ทั้งยังคงบอกเล่าเรื่องราว หรือการสะท้อนเหตุการณ์ในตอนใดตอนหนึ่งจากตัววรรณกรรมเอง เพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เปลี่ยนไป สื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้การถ่ายทอดศิลปะการแสดงทางวรรณกรรมอีสานบางรูปแบบค่อย ๆ หายไปตามกาลเวลา ไม่ได้ได้รับความนิยมเหมือนในอดีต ประกอบกับกระแสความสนใจของคนในยุคสมัยนี้ที่เน้นความบันเทิงที่ทันสมัย จึงได้มีการนำเอาวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบนำเสนอที่น่าสนใจ ผสมผสานอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ทำให้เกิดความสนุกสนานและยังคงสืบทอดเรื่องราวทางวรรณกรรมอีสาน ทั้งสอดแทรกเนื้อหา ภาษา รูปแบบการนำเสนอ ทั้งนำตัวละครที่ปรากฏอยู่ในแต่ละเรื่อง มาตีความบอกเล่าอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาอิทธิพลของวรรณกรรมอีสานที่มีต่อการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานเพื่อศึกษาลักษณะการสร้างสรรค์ รูปแบบเนื้อหา รวมทั้งกลวิธีการเล่าเรื่องจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสาน
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมอีสานโดยตรงและโดยอ้อม ที่ปรากฏใน www.youtube.com จำนวนทั้งสิ้น 50 เพลง ทั้งนี้จะศึกษาเฉพาะในส่วนของเนื้อหาไม่ศึกษาดนตรีท่วงทำนองของเพลง และมิวสิกวิดีโอที่ปรากฏ

1.1 วรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 33 เพลง

- 1.1.1 บทเพลงริมฝั่งหนองหาน ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูณ
- 1.1.2 บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาร : ไข่ พงศธร
- 1.1.3 บทเพลงรักสะท้อนหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต
- 1.1.4 บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภิรดี- วัฒน ีศวตล
- 1.1.5 บทเพลงน้ำตาพั้งคี : เต็มสี อนุทัย
- 1.1.6 บทเพลงฮ้างกะยอม(กังคี) : นก พงศกร
- 1.1.7 บทเพลงสุดน้ำแนน : ระเบียบวาทศิลป์
- 1.1.8 บทเพลงท้าวกังคี : รุ่งนคร นครพนม
- 1.1.9 บทเพลงผาแดงแย่งรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.1.10 บทเพลงหนองหานางไอ่ : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.1.11 บทเพลงผิดกฐสุวรรณค์ : วิล อนาวิล
- 1.1.12 บทเพลงผาแดงนางไอ่ : เฉลิมพล มาลาคำ
- 1.1.13 บทเพลงไอ้คำรำพัน : นกน้อย อุไรพร
- 1.1.14 บทเพลงถามใจไอ้คำ : เก้า กนกพรรณ
- 1.1.15 บทเพลงวาสนาพั้งคี : วิเศษ เวณิกา
- 1.1.16 บทเพลงพั้งคีพายฮัก : โชน วาริชภูมิ
- 1.1.17 บทเพลงหัวใจกังคี : ครุณรัตน์ ชิตภิทร
- 1.1.18 บทเพลงหนุ่มผาพหลงสาวคีตา : คนองนา กานสินธุ์และสุตา ศรีลำดวน
- 1.1.19 บทเพลงตำนานรักหนองหาน : เอก รุ่งสุวรรณ
- 1.1.20 บทเพลงพั้งคี : เบียร์ นฤชัย
- 1.1.21 บทเพลงธิดาพระยาขอม : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.22 บทเพลงแต่ชาติปางก่อน : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.23 บทเพลงผัวไ้ : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.24 บทเพลงคำสาปนาง : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.25 บทเพลงเมืองบาดาล : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.26 บทเพลงบุญบังไฟ : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.27 บทเพลงกะฮอกดต่อน : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.28 บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.29 บทเพลงถล่มบาดาล : สัจจา ใจบุญ
- 1.1.30 บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ : ปฉลาดน้อย,อังคนางค์
- 1.1.31 บทเพลงตำนานรักกังคีนางไอ่ : กลอนที่2โดยเทคเกอร์

- 1.1.32 บทเพลงพ็อนเอ้อไ่คำ ตำนานรักกั้งคีนางไ่ : กลอนที่ 3 โดยเทคเกอร์
- 1.1.33 บทเพลงลำภูไท กั้งคีนางไ่ : กลอนที่5 โดยเทคเกอร์
- 1.2 วรรณกรรมเรื่อง ชูฉุนางอ้ว จำนวน 7 เพลง
- 1.2.1 บทเพลงชูฉุนางอ้ว : นก พงศกร, แอน อรดี
- 1.2.2 บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร, แอน อรดี
- 1.2.3 บทเพลงนางอ้ว : กู๋แคน School
- 1.2.4 บทเพลงชูฉุนางอ้ว : ดอกฟ้า เพชรภูพาน
- 1.2.5 บทเพลงอ้วลาตาย : ก้อย ชาลินี
- 1.2.6 บทเพลงขุนนางตามฮักนางอ้ว : วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และ ก้อย ชาลินี
- 1.2.7 บทเพลงคู่ฉุนางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.3 วรรณกรรมเรื่อง กล่องข้าวน้อยฆ่าแม่ จำนวน 2 เพลง
- 1.3.1 บทเพลงกล่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์
- 1.3.2 บทเพลงกล่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.4 วรรณกรรมเรื่อง เชียงเมียง จำนวน 2 เพลง
- 1.4.1 บทเพลงทายาทเชียงเมียง : ดอกอ้อ พุ่มทอง
- 1.4.2 บทเพลงบักเชียงเมียง : รวมดาราคับคั่ง
- 1.5 วรรณกรรมเรื่อง จำปาสีตัน จำนวน 2 เพลง
- 1.5.1 บทเพลงจำปาสีตัน : ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ
- 1.5.2 บทเพลงคำกองวอนขอ : น้อย วนิดา
- 1.6 วรรณกรรมเรื่อง ท้าวกาดำลอยแพ จำนวน 1 เพลง
- 1.6.1 บทเพลงท้าวกาดำลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.7 วรรณกรรม เรื่อง นางหมาขาว จำนวน 1 เพลง
- 1.7.1 บทเพลงนางหมาขาว : น้องฝ้าย ศิลปินภูไท
- 1.8 วรรณกรรม เรื่อง พระสุธนมโนรา จำนวน 1 เพลง
- 1.8.1 บทเพลงศรีรัตนตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง
- 1.9 วรรณกรรม เรื่อง นกกระจอก จำนวน 1 เพลง
- 1.9.1 บทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง
2. วรรณกรรมต้นฉบับที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบ
- 2.1 เรื่องผาแดงนางไ่ ฉบับปริวรรตโดย ปรีชา พิณทอง 2524 ปริวรรตจากโบราณ
ไม่ปรากฏผู้แต่งคัดเลือกสำนวนที่ไพเราะ

2.2 เรื่อง ชูลุนางอ้าว ฉบับปริวรรตโดย ปรีชา พิณทอง (2524) ต้นฉบับเป็นตัวธรรม มี 4 ผูก วัตน์คำแดง ตำบลเตย อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

2.3 เรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

1. ฐานข้อมูลนิทานตำนานศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
3. บำเพ็ญ ฌ อุบล เรื่องบุญบังไฟและพระธาตุก่องข้าวน้อยกับชีวิตของชาวยโสธร

และชาวอีสาน

2.4 เรื่อง เชียงเมียง ปริวรรตโดย จินดา ดวงใจ (2544) ต้นฉบับ บ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น หนังสือรวมนิทานอีสาน ชุดที่ 2

2.5 เรื่อง จำปาสีต้น ปริวรรตโดย กัมพล สมรัตน์ (2544) ไม่ปรากฏแหล่งที่มา หนังสือรวมนิทานอีสาน ชุดที่ 1

2.6 เรื่อง ท้าวกาตาลอยแพ ปริวรรตโดย เตชวโรภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) น.ธ.เอก (2545) วัดสะอาดสมบูรณ์ ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

2.7 เรื่อง นางหมาขาว ฐานข้อมูลนิทานตำนานศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

2.8 เรื่อง พระสุชนมโนราห์ ปริวรรตโดย พระอริยานุวัตร เขมจารี (2541) วัดมหาชัย พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2.9 เรื่อง นกกระจอก ปริวรรตโดย สมัย วรรณอุดร (2551) จากต้นฉบับคัมภีร์ใบลาน วัดโพธิ์ศรี บ้านลาด ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จารด้วยอักษรไทยน้อย จำนวน 51 ลาน

1.4 ขั้นตอนการศึกษา

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 สืบค้นข้อมูลเพลงลูกทุ่งอีสานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏใน www.youtube.com

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสาน

1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงลูกทุ่งอีสาน

1.4 ศึกษารูปแบบการดำเนินเรื่องในวรรณกรรมอีสาน

2. ขั้นวิเคราะห์ มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

นำเพลงลูกทุ่งอีสานที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสาน มาวิเคราะห์ศึกษารูปแบบ เนื้อหา อนุภาค และการใช้ภาษาในการปรับเปลี่ยนวรรณกรรมอีสานสู่เพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏในเนื้อเพลง

3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล โดยผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้

- 3.1 สรุปผลการศึกษา
- 3.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 3.3 ข้อเสนอแนะ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยใส่ชื่อบทเพลงตามด้วยชื่อศิลปินอยู่ข้างล่างบทเพลง ดังตัวอย่าง
“ จะก็ภพจะก็ชาติกะบ่ขาดกัน หากว่าเคยฮ่วมฝิ่นนำกัน บ่ว่าชาติไหน แม่ไกลถึงเมืองบาดาล ก็ยังต้องพานพบบุญหนุนนำ ดังท้าวภังคีกับนางไอ่คำ เคยได้ฮ่วมกาย ”

(บทเพลงน้ำตาพังคี่ : แต่มสี่ อนุทัย)

2. ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพลงลูกทุ่งอีสานจะมีคำว่า ท้าวพังคี่ กับ ท้าวภังคี ที่ปรากฏในเนื้อเพลง ผู้วิจัยใช้คำว่า ท้าวภังคี ในการเปรียบเทียบ เนื่องจากมีการใช้คำนี้แพร่หลายและเป็นที่น่าสนใจกันทั่วไป แต่ในเพลงจะยังไว้คงเดิม

3. ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพลงลูกทุ่งอีสานจะมีคำว่า คู่ลู่ กับ ชูลู และ ชูลู่ ที่ปรากฏในเนื้อเพลง ผู้วิจัยใช้คำว่า ชูลู ในการเปรียบเทียบ เนื่องจากมีการใช้คำนี้แพร่หลายและเป็นที่น่าสนใจกันทั่วไป แต่ในเพลงจะยังไว้คงเดิม

1.6 แหล่งข้อมูลอื่น ๆ

1. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. หอสมุดสาขาวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. หอสมุดแห่งชาติ
4. ฐานข้อมูลจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. ฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7. ฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยรามคำแหง
8. www.youtube.com
9. www.thailis.com
10. www.thaijo.com

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสาน
2. ทำให้เข้าใจถึงกลวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของวรรณกรรมอีสานที่มีต่อการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสาน

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบ่งออกเป็น 2 หมวดหมู่ เพลงลูกทุ่งอีสาน และการสร้างสรรค์ดัดแปลงวรรณกรรมเป็นบทเพลง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงลูกทุ่งอีสาน

งานวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งอีสานมีจำนวนมาก ในหลายแง่มุม ทั้งในด้านลักษณะการใช้ภาษา ภาษาถิ่น ทางวรรณศิลป์ อิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาป และการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสาน อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น อีกทั้งเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่ ดังนี้

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2549) ได้เขียนบทความเรื่อง “เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษา และการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น : ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์” เป็นการศึกษาเพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษา และการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยศึกษา จากผลงานเพลงของศิริพรอำไพพงษ์จากเทปคาสเซ็ทที่ออกวางแผงครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2543-2547 จำนวน 8 ชุด รวมจำนวนบทเพลงทั้งสิ้น 80 บทเพลงเพื่อวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอีสาน ผลการศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสานของศิริพร อำไพพงษ์พบว่ามีการใช้ภาษาเข้าใจง่าย ตรงไปตรงมาได้แก่ การใช้คำภาษาถิ่น การซ้ำคำบ่งถึงสถานที่ นอกจากนั้นเนื้อหาของบทเพลงแสดงลักษณะเด่นทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ 2 ประการ คือการสะท้อนภาพชีวิตของชาวชนบทและการสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สายัณห์ ลาโพธิ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาษาถิ่นอีสานและภาพพจน์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน พ.ศ. 2544-2548” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาษาถิ่นและภาพพจน์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน พ.ศ. 2544-2548 ศึกษาเนื้อเพลงซึ่งรวบรวมมาจากหนังสือเพลงลูกทุ่งอีสานและปกเทป จำนวน 100 เพลง ได้นำคำภาษาอีสานที่ปรากฏ

ผลการศึกษาพบว่า มีคำภาษาถิ่นอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสานรวม 7 ชนิด ได้แก่ คำกริยา คำวิเศษณ์ คำนาม คำสรรพนาม คำสันธาน คำอุทาน และคำบุพบท ในการเปรียบเทียบภาษาถิ่นในเพลงลูกทุ่งอีสานกับภาษาไทยมาตรฐานมีความแตกต่างของเสียงพยัญชนะและเสียงสระ ผลการศึกษภาพพจน์มีภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน รวม 10 ชนิด ได้แก่ อุปมานามนัย บุคลาธิษฐาน อุปลักษณ์ อธิพจน์ ปฏิปุจฉา ปฏิพจน์ สัมพจนัย สมมติภาวะ และอาวัตพากย์

สมชัย ศรีนอก (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาปในบทเพลงลูกทุ่งอีสานของครูเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย” โดยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษา

ประวัติและความเป็นมาของเพลงลูกทุ่งอีสาน 2.ความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานและ 3.ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวอีสาน และการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน โดยนำคติความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมาวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาปในบทเพลงลูกทุ่งอีสานของครูเพลงลูกทุ่งอีสานเกิดจากครูเพลงเขียนเพลงขึ้นมาในแนวของตนเอง การเขียนในแนวลูกทุ่งอีสานซึ่งนำภาษาพูดอีสานเข้าไปผสมผสานด้วย มีการนำมาผสมผสานเกิดผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมขึ้น บทเพลงลูกทุ่งอีสานยังช่วยให้ทราบถึงคติความเชื่อ ได้แก่ความเชื่อเรื่องบุญและบาป ความเชื่อที่ส่งเสริมวัฒนธรรม จารีตประเพณี และค่านิยมทางสังคมของชาวอีสาน นอกจากนี้การศึกษาวิจัยสัมภาษณ์ครูเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่า ครูเพลงทุกท่านมีความเชื่อในเรื่องบุญบาป ซึ่งเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และในเนื้อหาของเพลงนั้น บางเพลงจะสื่อด้านความรู้ทางด้านการศึกษาสื่อในด้านจินตนาการอารมณ์และความรู้สึก บางเพลงจะสื่อในด้านคติธรรมวิถีชีวิต ปรัชญา ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี บางเพลงจะสื่อในเรื่องพฤติกรรม ไหวพริบและสติปัญญา พระพุทธศาสนาในภาคอีสานที่มีความสัมพันธ์ พบว่า สังคมทุกชนชั้นให้การยอมรับบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย เข้าใจบทเพลงแม้จะไม่ใช่เป็นวิทยาศาสตร์แต่ก็นำเสนอในเรื่องบุญกรรมที่ช่วยบรรเทาความทุกข์โศกได้ การสะท้อนความเป็นจริงในสังคม ความเชื่อในเรื่องของบุญและบาปมีอิทธิพลกับการสร้างสรรค์วรรณกรรมในอีสาน

สิริชญา คอนกรีต (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “เพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น” โดยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อวิเคราะห์ข้อบ่งชี้อัตลักษณ์ของคนอีสานพลัดถิ่น 2.เพื่อศึกษารูปแบบการเมืองเชิงวัฒนธรรม 3.เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องและศิลปะทางภาษา

ผลการศึกษาพบว่าเพลงลูกทุ่งใช้ข้อบ่งชี้อัตลักษณ์ของคนอีสานพลัดถิ่นได้แก่ อาหาร ดนตรี ประเพณีเทศกาล และอาชีพ โดยสื่อสารผ่านเพลงลูกทุ่งเมื่อใดที่เนื้อเพลงกล่าวถึงความกดดันในการทำงานและรายได้สิ่งเหล่านี้มักจะเข้ามาช่วยปลดปล่อยความกดดัน มักนำมาใช้ในการดื่องและการตอบโต้ในบริบทของการทำงาน การศึกษารูปแบบการเมืองเชิงวัฒนธรรมมีการศึกษาออกเป็นโครงเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง ตัวละคร และฉาก พบว่าโครงสร้างที่มีการนำเสนอมี 5 โครงสร้าง คนงานพลัดถิ่นจากบ้านเพื่อมาทำงาน คนอีสานเข้ามาทำงานแล้วลืมบ้านเกิด เมื่อเข้ามาทำงานในเมืองหลวงเกิดความโดดเดี่ยว คนอีสานเข้ามาทำงานด้วยความอดทนแต่จบด้วยความพ่ายแพ้ และแรงงานพลัดถิ่นเข้ามาทำงานด้วยความอดทนจนสมหวังส่วนด้าน กลวิธีในการเล่าเรื่องพบ 2 แบบคือ ผู้เล่าเรื่องที่ประสบเอง และผู้เล่าเรื่องที่เป็นพยาน ตัวละครมีตัวละครหลักเป็นตัวเอกคือคนอีสานพลัดถิ่นและตัวละครรองคือนายจ้าง ฉากที่ปรากฏคือฉากในเมืองเพื่อสะท้อนพื้นที่คนอีสานในการเข้ามาทำงาน

ฉากที่สองคือฉากชนบทเป็นภาพแทนความทรงจำที่โหยหาความยากไร้ และฉากพิเศษที่ปรากฏได้แก่ เทคโนโลยีการสื่อสาร สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการบรรยายประกอบเล่าความเป็นจริงและได้ต่อย้ำอุดมการณ์เดิมให้คงอยู่นอกจากนี้กลวิธีการเล่าเรื่องและศิลปะทางภาษามีการใช้ถ้อยคำภาษาถิ่นที่แสดงเอกลักษณ์ภาษาอีสาน ภาษาโคราช และภาษาเขมร การใช้คำเรียนสถานที่ คำเรียกแทนที่บุคคล คำส่ออารมณ์ การเล่นคำซ้ำ คำสัมผัส รวมไปถึง การใช้ภาพพจน์เพื่อเสนอภาพชีวิตคนพลัดถิ่น

ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเคลื่อนตัวของสื่อเพลงจากวัฒนธรรม อีสานสู่วัฒนธรรมส่วนกลาง เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์เพลงอีสานประยุกต์ในยุค อีสานใหม่และเพื่อศึกษาบทบาทของสื่อดิจิทัลในฐานะ Disruptive Technology ในการเคลื่อนตัวของวัฒนธรรมอีสาน

ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนตัวของสื่อเพลงจากวัฒนธรรมอีสานเข้าสู่ วัฒนธรรมส่วนกลาง มี 3 องค์ประกอบหลัก 1.การเปลี่ยนรูปแบบดนตรีและการร้องทำให้เข้าถึงผู้คนง่ายขึ้น 2.การย้ายถิ่นฐานทำให้เพลงติดตัวคนไปในหลายพื้นที่ 3.สื่อดิจิทัลช่องทางการสื่อสารที่แพร่หลาย และใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา ในการเปลี่ยนแปลงของเพลงอีสานยุคใหม่ที่มีการนำเอาคำร้องและ วิธีการร้องแบบพื้นบ้านอีสานไปผสมผสานกับดนตรีสากลและแนวเพลงอื่น ๆ เช่น ป๊อป ร็อก เป็นแนวปฏิบัติใหม่ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ วัฒนธรรมท้องถิ่น ผสมผสานกับวัฒนธรรมโลก ได้จากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร และเมื่อมีการ ปรับเปลี่ยนแล้วก็สามารถส่งต่อวัฒนธรรมผสมผสานนี้สู่โลกได้ทันทีผ่านโครงข่ายที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นพบว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับเพลงลูกทุ่งอีสานจำนวน 4 เรื่อง 1 บทความ มีผู้ศึกษาในหลายประเด็นที่น่าสนใจด้วยกันทั้งลักษณะการใช้ภาษา การสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษาถิ่นอีสาน ภาพพจน์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน คุณค่าทางวรรณศิลป์ ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาปในบทเพลงลูกทุ่งอีสานโดยนำคติความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน การอัตลักษณ์ของคนอีสานพลัดถิ่นรูปแบบกลวิธีการเล่าเรื่องและศิลปะทางภาษา และอัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่ในการเคลื่อนตัวของสื่อเพลงจากวัฒนธรรมอีสานสู่วัฒนธรรมส่วนกลาง ทำให้เห็นว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานทั้งยังสะท้อนวัฒนธรรม วิถีชีวิต จากบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างน่าสนใจจากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวยังไม่ปรากฏการศึกษาในประเด็นการสร้างสรรค้บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสาน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาในเพลงอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบกลวิธีการเล่าการสะท้อนวัฒนธรรมถ่ายทอดเรื่องราวในเพลงลูกทุ่งอีสาน

1.8.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสร้างสรรค์การดัดแปลงวรรณกรรมเป็นบทเพลง

ลัดดา ปานุทัย (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของวรรณคดีไทยที่มีผลต่อเพลงไทยสากลในด้านเนื้อหา” โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาวรรณคดีไทยในเพลงไทยสากล และวิเคราะห์เพลงไทยสากลด้านเนื้อหาและรูปแบบ ลักษณะร้อยแก้วและร้อยกรองของเพลงไทยสากล

ผลการศึกษาพบว่า บทเพลงเป็นจำนวนมากมีอิทธิพลจากวรรณคดีโดยตรงและได้รับแนวคิดรูปแบบส่วนใหญ่เป็นร้อยกรองไทย และร้อยกรองที่มีการดัดแปลงฉันทลักษณ์ให้เหมาะกับทำนอง บทเพลงจึงมีคำและสัมผัสต่างไปจากฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ไทย เนื้อหาและรูปแบบของเพลงไทยสากล ปรากฏอิทธิพลจากวรรณคดีไทยอย่างชัดเจนดังนี้ 1.บทเพลงที่ยกข้อความมาจากวรรณคดีไทย โดยยกมาทั้งเพลงหรือเพียงบางตอน 2.นำชื่อตัวละครมาตั้งชื่อเพลง หรือเอ่ยชื่อตัวละครไว้ในบทเพลง 3.นำแนวคิดจากวรรณคดีมาแต่งเพลง 4.ใช้ภาษาและโวหารสำนวนแบบวรรณคดี 5.เพลงจากละครและภาพยนตร์ ได้นำแก่นเรื่องมาแต่งเพลง 6.ใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์กลอน และดัดแปลงจังหวะ คมและสัมผัสให้เหมาะสมกับทำนองเพลง การวิเคราะห์เฉพาะด้านเนื้อหาของเพลงไทยสากล พบว่า มีความหลากหลายทั้งที่ได้รับอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมจากวรรณคดี ได้แนวคิดหรือแก่นเรื่องมาจากวรรณคดี และนวนิยายโดยนำมาแต่งประกอบในละครและภาพยนตร์จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป จึงกล่าวได้ว่า เพลงไทยสากลได้รับเนื้อหาทั้งด้านรูปแบบมาจากวรรณคดีไทย

อาทรี วณิชตระกูล (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “จากวรรณกรรมสู่ละครเพลงไทยร่วมสมัย : ความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิง” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงในละครเพลงไทยร่วมสมัยที่ดัดแปลงมาจากวรรณกรรม

ผลการศึกษาพบว่า ละครเพลงร่วมสมัยของไทยทุกเรื่องให้ความสำคัญกับตัวละครหญิงในฐานะที่เป็นตัวละครเอก และเน้นการนำเสนอเรื่องความรักของตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่เทิดทูนความรักเป็นอุดมคติของชีวิต ได้แก่ ความรักระหว่างเพศ ความรักของครอบครัวในฐานะที่ตัวละครเป็นแม่และลูกสาว และความรักชาติ ทำให้เข้าใจความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงในละครเพลงไทยร่วมสมัยที่ดัดแปลงมาจากวรรณกรรมทำให้เห็นการประกอบสร้างและสถานภาพที่เป็นรองของผู้หญิงในสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเพศชาย ตัวละครเอกหญิงซึ่งยึดมั่นในความรักถูกลวงให้เชื่อมั่นในอานุภาพความรักที่ยิ่งใหญ่จนทำให้ตัวละครสามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อความรัก จึงมิใช่เป็นเพียงอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์เท่านั้น หากแต่ความรักได้รับการประกอบสร้างจากสังคมเพื่อเป็นเครื่องมือร้อยรัดผู้หญิงไว้กับความเป็นรอง ชักนำให้ตัวละครเอกหญิงมีชีวิตอยู่ในกรอบความถูกต้องเหมาะสมตามขนบของความเป็นผู้หญิง เพื่อสนองต่อบทบาทความเป็นรองของผู้หญิงในสังคมปิตาธิปไตย

วรางคณา ปัญญาณี (2559) ได้เขียนบทความ “รามเกียรติ์ : การปรับเปลี่ยนจากวรรณคดีราชสำนักสู่เพลงสมัยนิยม” บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนจากวรรณคดีสู่เพลงสมัยนิยม โดยมีขอบเขตในการศึกษาเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นแล้วเผยแพร่ในช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ. 2559 จำนวน 11 เพลง

ผลการศึกษาพบมีการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ 1.กลุ่มเพลงที่อ้างอิงจากเหตุการณ์จากวรรณคดีโดยตรง 2.กลุ่มที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกเสมือนตัวละครเล่าเรื่อง 3.กลุ่มที่อ้างอิงตัวละครเพื่อเสริมอารมณ์ของเพลง ภาษาที่พบมีทั้งภาษาระดับปาก ภาษาระดับสูง คำเก่า คำสมัยใหม่จำนวนเดิมและเพิ่มจำนวนใหม่เข้ามา สะท้อนวรรณคดีในการนำเสนอเรื่องราวที่ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าน่าเบื่อแต่ยังคงความเป็นไทยในรูปแบบเพลง ตลอดจนถึงสร้างความบันเทิงเหมือนดังที่เคยเป็นมาในรูปแบบวรรณคดี แต่มีการสร้างสรรค์ใหม่ผลงานใหม่ตามรูปแบบของคอนเสิร์ต

ปัทมา คำประสิทธิ์ (2560) ได้เขียนบทความ “รามเกียรติ์: จากวรรณคดีสู่คีตกรรม” มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อสำรวจและรวบรวมเพลงที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ และ 2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์และเพลงที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ โดยเก็บรวบรวมเพลงที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ได้ทั้งสิ้น 63 เพลง

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของรามเกียรติ์มานำเสนอใหม่ ทั้งบทเพลงลูกทุ่ง บทเพลงไทยสากล ฯลฯ มานำเสนอในลักษณะที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1.การนำตัวละครจากรามเกียรติ์มาใช้ในการเปรียบเทียบที่มีลักษณะหรือเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมีการเชื่อมโยงกับศิลปะสองแขนงคือคีตกรรมกับวรรณกรรม 2.การเล่าเนื้อเรื่องของรามเกียรติ์แบบผู้รู้แจ้งเห็นจริงและการเล่าเรื่องโดยใช้มุมมองของบุรุษที่ 1 3.การแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร 4.การประยุกต์เนื้อหาของรามเกียรติ์ให้สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบว่าในบางเพลง ยังมีการตีความตัวละครในรามเกียรติ์ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น การนำเสนอความดีของทศกัณฐ์ ซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์อีกทั้งยังมีการนำตัวละครมาแต่งเป็นเพลงมากขึ้น

ภาคภูมิ สุขเจริญ (2561) ได้เขียนบทความ “การปรากฏใหม่ภายใต้การรับรู้เดิมของวรรณกรรมไทยในบทเพลงไทยสากล” งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการปรากฏใหม่ภายใต้เรื่องราวของวรรณกรรมไทยยุคอดีตในบทเพลงไทยสากลยุคใหม่ ช่วงปีพ.ศ. 2556-2560 จำนวน 14 บทเพลง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรากฏของตัวละครจากวรรณกรรมไทยยุคอดีตในบทเพลงไทยสากลยุคใหม่และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดหลักของเพลงไทยสากลยุคใหม่จากวรรณกรรมไทยยุคอดีต ด้วยวิธีวิเคราะห์ด้วยบทจากเนื้อเพลงไทยสากลที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับ ตัวละครของวรรณกรรมไทยยุคอดีต

ผลการศึกษาพบว่าเพลงไทยสากลยุคใหม่สร้างสรรค์เนื้อเพลงโดยได้แนวคิดหรือแรงบันดาลใจมาจากตัวละครในวรรณกรรมไทยยุคอดีต 4 เรื่องหลัก คือ รามเกียรติ์เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน สังข์ทอง และพระอภัยมณี และลักษณะการปรากฏใหม่ของตัวละครจากเรื่องดังกล่าวปรากฏได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ลักษณะที่ปรากฏกับตัวละครฝ่ายร้ายมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาจากตัวบทเดิมบางประการเพื่อนำเสนอมุมมองฝ่ายร้ายให้เกิดความสงสารเห็นใจ ลักษณะที่สองปรากฏกับตัวละครที่มีความสัมพันธ์กับฝ่ายดีเป็นการนำตัวละครเอกที่ไม่ใช่ฝ่ายร้ายมานำเสนอโดยใช้ภาษาเพื่อความน่าสงสารและแสดงให้เห็นถึงชีวิตที่รันทด และการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดหลักของเพลงไทยสากลยุคใหม่นั้นปรากฏ 2 ลักษณะ คือ การใช้สุนทรียภาพแบบเลือกเน้นจุดสนใจมุ่งพรรณานอารมณ์เศร้าไม่สมหวังในความรัก และลักษณะการใช้สุนทรียภาพแบบสร้างความแตกต่างการนำเสนอการเปรียบเทียบตัวละครให้แตกต่างตอกย้ำและน่าสงสาร จึงกล่าวได้ว่าการปรากฏใหม่ของวรรณกรรมไทยยุคเก่านี้ได้ผสมผสานแนวคิด และค่านิยมผ่านการรับรู้เดิมให้กับเพลงไทยสากลยุคใหม่ได้อย่างสมบูรณ์และลงตัวและยังสะท้อนสภาพปัญหาของสังคม

จิราพร จันทร์เรือง (2562) ได้เขียนบทความ “อิทธิพลวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ที่มีต่อบทเพลงร่วมสมัย” ได้ศึกษาบทเพลงที่มีเนื้อหามาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะของเนื้อหาในบทเพลงร่วมสมัยที่มีเนื้อหามาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์โดยศึกษาบทเพลงที่มีเนื้อหามาจากวรรณคดีรามเกียรติ์ จำนวน 10 เพลง

ผลการศึกษาพบว่าบทเพลงร่วมสมัยที่มีเนื้อหามาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์นั้นมีลักษณะของเนื้อหา ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ลักษณะของเนื้อหาที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกผิดต่อคนรัก 2. ลักษณะแสดงอารมณ์ตัดพ้อคนรัก 3. ลักษณะบทบาทหน้าที่ของตัวละคร ทั้ง 3 ลักษณะเป็นการนำความรู้สึกนึกคิดของตัวละครสำคัญโดยใส่อารมณ์ความรู้สึกผ่านการตีความจากพฤติกรรมของตัวละครนั้น ๆ คงยึดเนื้อหามาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์หรือการนำเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นมาดัดแปลงปรับเปลี่ยนรายละเอียดยังคงเป็นการรับอิทธิพลเข้ามาในด้านตัวละครการนำเสนอเนื้อหา

ชวัลรัตน์ วุฒิกุล และโสภิตา แก้วเอียน (2562) ได้เขียนบทความ “กลวิธีการใช้ภาษาสื่อถึงตัวละครวรรณคดีที่ปรากฏ ในบทเพลงจากวรรณคดีไทย พ.ศ. 2559 – 2560” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กลวิธีการใช้ภาษาสื่อถึงตัวละครในวรรณคดีที่ปรากฏในบทเพลง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบทเพลงจากวรรณคดี ที่ปรากฏในเว็บไซต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 – 2560 รวมทั้งสิ้น 28 บทเพลง

ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ ปรากฏ มีดังนี้ 1) การใช้คำได้แก่ การใช้คำมีศักดิ์ การใช้คำสื่ออารมณ์ การใช้คำภาษาอังกฤษ และการ ใช้คำสแลง ทั้งนี้การใช้คำมีศักดิ์ปรากฏมากที่สุด สื่อให้เห็นว่าบทเพลงจากวรรณคดีไทยนิยมใช้ถ้อยคำที่สละสลวย 2) การใช้สำนวน ได้แก่ การใช้สำนวนเดิมและการใช้สำนวนใหม่ การใช้สำนวนเดิมปรากฏ มากที่สุด เนื่องจากการใช้สำนวนที่มีมาแต่โบราณนั้นสามารถอธิบายเนื้อความต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้เข้าใจได้ ง่ายและชัดเจน 3) การใช้ภาพพจน์

ได้แก่ ปฏิปฐญา อติพจน์ อุปมา และอุปลักษณ์ การใช้ภาพพจน์ที่ ปรากฏมากที่สุดคือ ปฏิปฐญา ซึ่งเป็นภาพพจน์ที่แสดงการใช้คำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ แต่ใช้เพื่อให้ ผู้ฟังอุกคิตหรือแสดงอารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ

วรรณวิภา วงษ์เดือน (2562) ได้เขียนบทความ “ตัวละครจากวรรณคดีไทยในบทเพลงไทยสากล: ความนิยมและวิธีการนำเสนอ” บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทเพลงไทยสากลที่สร้างสรรค์จากตัวละครในวรรณคดีไทย: กลวิธีการเล่าเรื่องและการสื่อความหมาย” ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ศึกษาตัวละครจากวรรณคดีไทยที่ปรากฏในบทเพลงไทยสากลที่เผยแพร่ใน www.youtube.com จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาตัวละครจากวรรณคดีไทยที่นิยมนำมาสร้างสรรค์ใหม่เป็นบทเพลง 2. เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอตัวละครในบทเพลงไทยสากล

ผลการศึกษาพบว่า บทเพลงไทยสากลที่สร้างสรรค์จากตัวละครในวรรณคดีไทยจากการรวบรวมตามขอบเขตการวิจัยครั้งนี้มาจากวรรณคดีไทยจำนวน 16 เรื่อง จากบทเพลง 171 บทเพลง ตัวละครจากวรรณคดีไทยที่นิยมนำมาสร้างสรรค์ในบทเพลงไทยสากล 1.วรรณคดีไทยที่นิยมนำตัวละครมาสร้างสรรค์ในบทเพลงไทยสากลปรากฏตัวละครจากวรรณคดีไทยทั้งหมด 59 ตัว 2.ตัวละครจากวรรณคดีไทยที่ปรากฏในบทเพลงไทยสากลและมีความหลากหลายมากที่สุด ได้แก่ เรื่องรามเกียรติ์ ส่วนตัวละครจากวรรณคดีไทยที่นำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงไทยสากลมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ นางกาน์ก จากเรื่องกาน์ก นางวันทอง จากเรื่องขุนช้างขุนแผน และ ทศกัณฐ์ จากเรื่องรามเกียรติ์ ส่วนวิธีการนำเสนอตัวละครมี 3 ลักษณะ คือ 1. การคงเค้าลักษณะเดิมของตัวละคร 2. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ ตัวละคร และ 3. มีทั้งการคงเค้าลักษณะเดิมและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวละคร

จากการศึกษางานวิจัย และบทความข้างต้นพบว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ ดัดแปลงวรรณกรรมเป็นบทเพลงมีผู้ที่ศึกษาไว้หลายประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งการศึกษาระบบการปรับเปลี่ยน การสร้างสรรค์ การศึกษาอิทธิพลของวรรณคดีไทย และวรรณกรรมนำมาสู่รูปแบบการปรับเปลี่ยนที่มีผลต่อบทเพลงไทยร่วมสมัย และเพลงไทยสากล หรือแม้แต่เพลงลูกทุ่ง ทั้งกลวิธีการใช้ภาษาสื่อถึงตัวละครวรรณคดีที่ปรากฏในบทเพลง มีการยกข้อความ หรือเหตุการณ์มาแนะนำโดยยกทั้งเพลงหรือเพียงบางตอน การนำชื่อตัวละครมาศึกษา หรือมีการสะท้อนในแง่มุมที่ไม่ปรากฏในตัวบทเดิมนำมาตีความใหม่ ทั้งการนำแนวคิด แก่นเรื่อง ตัวละคร โครงเรื่อง จากวรรณคดีนำมาสร้างสรรค์บทเพลง เพราะวรรณคดีไทย และวรรณกรรมในหลายเรื่องมีจุดเด่นและเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่การศึกษาทั้งตัวละคร โครงเรื่อง ภาษาที่ให้คุณค่าทางวรรณศิลป์มีความไพเราะ และฉันทลักษณ์ รูปแบบคำประพันธ์เมื่อสิ่งเหล่านั้นปรากฏในบทเพลงจึงทำให้เป็นที่น่าสนใจ ถ้าหากนำรูปแบบการศึกษาข้างต้นเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏวรรณกรรมอีสานทำ

ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เพราะวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมอีสานยังคงมีทั้งลักษณะที่คล้ายกัน อีกทั้งเรื่องราวต่าง ๆ มีความสอดคล้องทั้งในมุมมองความรัก และหลักคำสอนเมื่อนำมาปรับเปลี่ยนเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานยังมีความน่าสนใจ จึงนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาอิทธิพลการสร้างสรรค วรรณกรรมอีสานสู่เพลงลูกทุ่งอีสาน

เมื่อผู้วิจัยนำงานวิจัยทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้รวบรวม และประมวลประเด็นในการศึกษา พบว่ายังไม่ม้งานวิจัยของใคร่ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลการสร้างสรรค วรรณกรรมอีสานสู่เพลงลูกทุ่งอีสาน ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งผู้วิจัยต้องการทราบการสร้างสรรค รูปแบบ เนื้อหา และการปรับเปลี่ยนจากวรรณกรรมอีสานมาสู่เพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อศึกษาข้อมูลและค้นหาคำตอบที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการในภายภาคหน้าต่อไป

บทที่ 2

ภูมิหลังเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล

การสร้างสรรค้บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน เป็นการสร้างสรรค์ระหว่างวรรณกรรมอีสานกับบทเพลงลูกทุ่ง เนื่องจากสังคมในยุคปัจจุบันนี้บทเพลงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้บทเพลงสามารถเข้าถึงตัวผู้ฟังได้มากกว่าสภาพสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทำให้เทคโนโลยีที่เข้าถึงมาก จึงทำให้มีคนสนใจในวรรณกรรมอีสานจากตัวบทน้อยลง แต่ยังคงที่จะมีผู้ที่สืบทอดเรื่องราวของวรรณกรรมเหล่านี้ให้คงอยู่จากเดิมแทนการเล่าเรื่อง หรือศึกษาในตัวบท ได้มีการนำมาสร้างสรรค์ในรูปแบบบทเพลงลูกทุ่งอีสานโดยมีการนำวรรณกรรมจากเรื่องผาแดงนางไอ่ เรื่องขูลุนางอ้ว เรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่ เรื่องเชียงเมียง เรื่องจำปาสีต้น เรื่องท้าวภาคาลอยแพ เรื่องนางหมาขาว เรื่องพระสุธนมโนราห์ เรื่องนกกะจอก มาสร้างสรรค์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานด้วยเหตุนี้ การที่จะศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จึงจำเป็นต้องมีความรู้ในการนำลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสาน รวมถึงกลวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน เพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ในบทต่อไป

การศึกษาในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ คือ ภูมิหลังเพลงลูกทุ่ง ลักษณะสำคัญของวรรณกรรมอีสานและเรื่องย่อ องค์ประกอบของการศึกษาวรรณกรรม และกลวิธีการเล่าเรื่อง

2.1 ภูมิหลังบทเพลงลูกทุ่ง

ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังเพลงลูกทุ่ง ในบทนี้ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงภูมิหลังเพลงลูกทุ่งในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายของเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกทุ่งอีสาน รูปแบบของเพลงลูกทุ่งอีสาน ผู้วิจัยจะขอกกล่าวถึงรายละเอียดในประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1.1 บทเพลงลูกทุ่ง

เพลงลูกทุ่ง ถือกำเนิดโดยได้รับอิทธิพลมาจากเพลงไทยสากล องค์ประกอบเฉพาะด้านหลาย ๆ ส่วนของเพลงลูกทุ่ง อาทิ เนื้อร้อง จังหวะและทำนอง รวมถึงเทคนิคการร้องที่มีลูกคอ ถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของคำว่า “เพลงลูกทุ่ง” พัฒนาการเพลงลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ. 2495 - 2500 เป็นช่วงที่มีการแต่งเพลงในลักษณะที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนชาวนา ชาวสวนและกรรมกร ด้วยการขับร้องเพลงที่บรรยายถึงความยากแค้นในชีวิต โดยใช้สำเนียงร้องอย่างชาวบ้านตามท้องถิ่น ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการบัญญัติประเภทของเพลง สำหรับนักแต่งเพลงในยุคนั้น ได้แก่ นายไพบูลย์ บุตรขัน นายพยงค์ มุกดา นายเปลื้อง ชื่นประโยชน์ เป็นต้น บทเพลงดังกล่าวเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก รวมถึง

ในช่วงเวลาดังกล่าวเพลงเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกนิยามว่าเป็นเพลงลูกทุ่ง แต่ถูกนิยามเพลงดังกล่าวว่า “เพลงชีวิต หรือ เพลงตลาด”

หลังจากที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2495 สถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ในขณะนั้นมีนายจ่านิ่ง รั้งสิกุลเป็นหัวหน้าฝ่ายจัดรายการ ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2501 - 2504 สื่อมวลชนทางด้านวิทยุกระจายเสียงได้รับการพัฒนาจนทำให้ เพลงชีวิตและเพลงตลาดเริ่มเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป นายจ่านิ่ง รั้งสิกุล สังเกตแนวเพลงชีวิต และเพลงตลาดอยู่เสมอ แต่เนื่องจากนายจ่านิ่ง รั้งสิกุล มีความเห็นว่าเพลงประเภทนี้มีคุณสมบัติไม่ตรงกับแนวทางของสถานีจึงไม่อนุญาตให้เผยแพร่แต่อย่างใด (ประกอบ ไชยพิพัฒน์, 2514: 101 - 102)

คำว่า “เพลงลูกทุ่ง” เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2507 โดย จ่านิ่ง รั้งสิกุลเมื่อครั้งสั่งให้นายประกอบ ไชยพิพัฒน์ จัดรายการแทนรายการ “เพลินเพลงชนบท” (ขณะนั้นจัดที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 4) และสั่งให้เปลี่ยนชื่อรายการดังกล่าวเป็นรายการ “เพลงลูกทุ่ง”

รายการเพลงลูกทุ่งได้แสดงออกอากาศทางโทรทัศน์เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2507 ซึ่งทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 ในครั้งนั้นได้เชิญวงดนตรีจุฬารัตน์ของ นายมงคล อมาตยกุล มาออกรายการ และถือเป็นวงดนตรีอาชีพคณะแรกที่ได้แสดงทางโทรทัศน์ (นคร ถนอมทรัพย์, 2532: 33)

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนั้น มีภาพยนตร์เพลงอเมริกันเรื่องหนึ่งเข้ามาฉายที่ โรงภาพยนตร์คิงส์ และมีผู้ให้ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยว่า “เพลงลูกทุ่ง” จากชื่อเรื่องเดิมว่า Your Cheating Heart ซึ่งเป็นภาพยนตร์ชีวประวัติของ Hank Williams นักร้องอเมริกันเมื่อหนึ่งเรื่องนี้ได้รับการตั้งชื่อว่าเป็น “เพลงลูกทุ่ง” ตั้งแต่นั้นมาวงดนตรีไทยเราก็มีลูกทุ่ง 40 ชีวิต 70 ชีวิตขึ้นมาบ้าง (นครถนอมทรัพย์, 2532: 33)

เพลงลูกทุ่ง เปรียบเสมือนการบันทึกปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสังคมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งถ้าเราพิจารณาถึงบทเพลงต่าง ๆ สามารถทำให้เรามองเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างชัดเจน ในอดีตเพลงลูกทุ่งมีบทบาทหน้าที่และเป็นตัวแทนภาพสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบท ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวไร่ชาวนาในสถานะต่าง ๆ ได้หลากหลายมุมมอง รวมทั้งสามารถถ่ายทอดถึงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดให้เห็นถึงการแบ่งระดับชั้นทางสังคม ซึ่งหมายถึง สังคมเมืองกรุงกับสังคมชนบท

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทเพลงลูกทุ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม รากฐานความคิดเชื่อแบบเดิม ๆ ถูกเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจการเมือง นโยบายการพัฒนาประเทศ รวมถึงโลกทุนนิยมใหม่ด้วยเช่นกัน ซึ่งบริบททางสังคมเหล่านี้ทำให้บทเพลงลูกทุ่งได้ถูกพัฒนาและปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาที่ผ่านมาเกิดการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งในรูปแบบต่าง ๆ

มากมายความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพลงลูกทุ่งถูกสร้างออกมาสนองต่อความต้องการของคนหลาย ๆ กลุ่มในสังคมไทย จนทำให้สังคมตั้งคำถามถึงนิยามใหม่ ๆ ของคำว่า “เพลงลูกทุ่ง” (อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล, 2561 : 11-13)

2.1.2 บทเพลงลูกทุ่งอีสาน

ความแห้งแล้งแร้นแค้นในภาคอีสานบีบบังคับให้ชาวอีสานต้องทิ้งถิ่นบ้านเกิดเมืองนอนของตน อันเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นฐานนี้เองคือรากเหง้าและที่มาของเพลงลูกทุ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตและชะตากรรมของชาวอีสาน รวมถึงท่วงทำนอง ถ้อยคำ กระทั่งเนื้อหาเพลงแยกไปจากเพลงลูกทุ่งไทย (ภาคกลาง) จนมีผู้บัญญัติศัพท์เรียกแนวเพลงนี้ว่าเพลง “เพลงลูกทุ่ง” นอกจากการเคลื่อนย้ายของประชาชนชาวอีสานกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวอีสาน การอพยพยังเป็นกระแสหลักของเนื้อหาแห่งศิลปะการขับร้อง-ขับลำของชาวอีสาน เช่นเดียวกับการเคลื่อนย้ายพลของชาวลาว – บรรพบุรุษของชาวอีสานที่ถูกกวาดต้อนในอดีตที่มีผู้กลั่นเป็นเนื้อหาของเพลงและลำในยุคนั้น (แวง พลังวรรณ : 2545: 93)

จากการที่ชาวอีสานได้หลั่งไหลกันเข้ากรุงชั้นเรื่อย ๆ ทำให้สังคมของชาวอีสานในกรุงเทพฯ เป็นปึกแผ่นขึ้น โดยพื้นฐานจากความเป็นคนจน คนจากพื้นเพเดียวกัน มีความรู้สึกห่วงหาอาลัยถิ่นเกิดเหมือนกัน และโยยหาศิลปะวัฒนธรรมดั้งเดิมเหมือน ๆ กันพลังความเป็นอีสานได้กลายเป็นพลังขับและเป็นปัจจัยที่เอื้อ รองรับต่อการก่อเกิดของเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ที่มีเนื้อหาและรูปแบบรับใช้คนพลัดบ้าน ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นแรงเสริมและมีส่วนช่วยหนุนให้ศิลปินอีสานได้สร้างสรรค์งานที่พวกเขาภูมิใจที่จะเรียกขานว่า “เพลงลูกทุ่งอีสาน” (แวง พลังวรรณ : 2545: 289)

เพลงลูกทุ่งที่ผลิตโดยกองทัพศิลปินอีสานและวงศัรวานพี่น้องเชื้อสายลาวในจังหวัดอื่น ๆ นอกภาคอีสานใน “ยุคพัฒนา” ทั้งแนวเพลง ท่วงทำนอง เนื้อหา ปริมาณ คุณภาพ ได้เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ขึ้น เพลงลูกทุ่งดังกล่าวได้มีความเด่นชัดในความเป็นอีสานในทุกด้าน โดยเฉพาะในเนื้อหาและถ้อยคำสำนวนในเนื้อเพลงที่ใช้ภาษาอีสานเป็นแกนทำให้เพลงลูกทุ่งแนวใหม่นี้มีความเป็นตัวของตัวเองเกิดเอกลักษณ์และสร้างสรรค์ให้วงการเพลงลูกทุ่งของไทย ให้มีสีสันและความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ก็คือ “เพลงลูกทุ่งอีสาน” อุบัติการณ์ของ “เพลงลูกทุ่งอีสาน” เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2521-2528 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่กระแสความนิยมพุ่งสู่จุดสูงสุดและโดดเด่นที่สุดเพลงที่ถือว่าเป็นเพลงเปิดศักราช “เพลงลูกทุ่งอีสาน” คือ “อีสานลำเพลิน” จากการประพันธ์ของสุรินทร์ภาคศิริขับร้องโดยอังคณาศุภคุณไชยเพลงนี้เป็นเพลงแรกที่ประกาศศักดิ์ศรีชาวอีสานและเป็นเพลงจุดประกายให้เกิดกระแสลูกทุ่งอีสาน “อีสานลำเพลิน” เป็นเพลงแรกที่เปิดศักราชหน้าใหม่ของวงการเพลงลูกทุ่งของไทย ขณะเดียวกันก็เป็นเพลงแรกที่ให้กำเนิดแนวเพลง “ลูกทุ่งอีสาน” และอีสานลำเพลินคือผลงานทำนองลำดับที่ 2 รองจาก “รำเกี้ยวสาว” ที่เกิดจาก

ผู้ประพันธ์คนเดียวกัน คือ สุรินทร์ ภาคศิริ ได้ประพันธ์ให้กับบิลเมืองอุบลขั้วร้องในปี พ.ศ. 2510 (แนว พลังวรรณ : 2545 .315)

อีสานลำเพลินคือเพลงแรกในชีวิตการเป็นนักร้องของสาวน้อยจากขานุมาอันนางคุณไชย เป็นเพลงแรกของลีลาลำเพลินที่ถูกนำมาเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์ “อีสานลำเพลิน” เป็นแนวเพลงจังหวะลำเพลินอันเป็นศิลปะการอย่างหนึ่งที่แตกแขนงมาจากหมอลำเรื่องหากฟังทั้งเพลงจะเห็นว่ามีการใช้ 2 ภาษาในเพลงเดียวกัน (2-version) กล่าวคือมีท่อนที่เป็นกลอนลำสลับกับท่อนที่เป็นเพลงซึ่งเป็นลักษณะเด่นของลำเพลินดังนั้นเพลงนี้จึงมีชื่อว่า “อีสานลำเพลิน” และสิ่งที่ทำให้เพลงนี้แตกต่างไปจากลำเพลินทั่วไปคือดนตรีประกอบซึ่งมีมากขึ้นกว่าลำเพลินทั่วไปที่ส่วนใหญ่จะมีเพียงกลองแคน และพิณ เพลงนี้มีดนตรีสากลประกอบส่วนอยู่หลายชิ้น ทั้งเครื่องสายและเครื่องเป่า ส่วนเนื้อหาของเพลงนี้มีได้บรรยายเป็นเรื่องราวเหมือนการแสดงลำเพลินโดยทั่วไป แต่เป็นการคัดย่อบางส่วนจากฉาก “ลงเล่นน้ำ” ซึ่งคล้ายการระเริงเล่นน้ำสองหมู่กีนรีในเรื่อง “สีหน-มโนรา” หรือ “นางมโนราห์” (แนว พลังวรรณ : 2545 ,315-316)

สุรินทร์ ภาคศิริ ประพันธ์เพลงนี้ไว้เมื่อปี พ.ศ. 2508 เป็นเพลงลำเพลินแนวทดลองแม้จะเคยสร้างเพลงแนวเพลินตียเกี่ยวสาวไปก่อนหน้านี้แล้ว แต่เขาไม่ถือว่ารำเกี่ยวสาวเป็นเพลงแนวลำเพลิน เขาให้เหตุผลว่าเกี่ยวสาวยังไม่มี ความชัดเจนในความเป็นลำเพลิน ทั้งจังหวะ-ท่วงทำนอง คำร้อง และการร้อง(แนว พลังวรรณ, 2545: 316)

อนึ่งเพลงลูกทุ่งที่ใช้แนวลำเพลินก่อนหน้าอีสานลำเพลิน นอกจาก รำเกี่ยวสาว ของสุรินทร์ ภาคศิริ แล้ว ยังมีผลงานในยุคของปอง ปรีดา เพลงอยากเป็นนักร้อง และเพลง กลอนสด ของ ช. คำชะอี ที่มีท่วงทำนองติดกลืนอายุอีสานลำเพลินอยู่บ้าง แต่หากพิจารณาทั้งที่รูปแบบ และคำร้องของเพลงแล้วก็ยังถือว่า ยังขาดคุณสมบัติอยู่หลายจุด เช่นเดียวกับ บทเพลงเกี่ยวสาวของสุรินทร์ ภาคศิริ อีสานลำเพลินถูกกำหนดให้ใช้เป็นเพลงประกอบในภาพยนตร์เรื่อง “บัวลำภู” ของ “ครูรังสี” รังสี ทัศนพยัคฆ์ และเป็นความคิดริเริ่มของ “ครูรังสี” ที่ต้องการหลีกเลี่ยงความซ้ำซากจำเจจากภาพยนตร์เพลงที่เขาเคยสร้างในเรื่องก่อน ๆ เช่นมนต์รักลูกทุ่ง ซึ่งใช้เพลงลูกทุ่งไทยประกอบจึงอยากเปลี่ยนเพลงประกอบเป็นแนวหมอลำดูบ้าง

เมื่อสุรินทร์แต่งเพลงนี้เสร็จ ก็ถึงขั้นตอนที่เขาจะต้องหาตัวนักร้องให้ได้ตามคุณสมบัติที่ “ครูรังสี” ได้วางไว้คือต้องเป็นเด็กใหม่(แนว พลังวรรณ : 2545: 316)

เนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอีสานนั้นมีอยู่หลากหลายซึ่งครอบคลุมการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในทุกกระยะของความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพลงลูกทุ่งอีสานได้บรรยายถึงความทุกข์ยากอดคัดัดสน ความแห้งแล้งของพื้นดิน อันเป็นสาเหตุให้ชาวอีสานต้องออกจากถิ่น การพลัดพรากจากคนที่รัก จากพ่อ แม่ญาติพี่น้องและถิ่นเกิดเพื่อไปหางานทำยังถิ่นอื่น ในเพลงลูกทุ่งอีสานได้สะท้อนให้เห็นทั้งด้านอุปสรรคและแง่ความของชีวิต

และแน่นอนเพลงลูกทุ่งอีสานคือบันทึการการเดินทางและการผจญภัยจากภาคอีสานสู่กรุงเทพฯ ของชาวอีสาน นักเพลงลูกทุ่งอีสานได้เก็บบรรยายละเอียดการเดินทางและเรื่องราวที่พวกเขาประสบมาบรรจุไว้ในเพลงอย่างมากมาย

อีกทั้งเนื้อหาและแนวจังหวะดนตรีที่อิงทั้งแนวลูกทุ่งไทย แนวศิลปะอีสานและแนวที่คิดค้นกันขึ้นใหม่ของนักแต่งคำร้องและนักแต่งทำนองชาวอีสาน เมื่อได้รับการสื่อออกเป็นเพลงด้วยน้ำเสียงและสำเนียงของนักร้องอีสาน ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่มีทั้งความห้าว กร้าว และนุ่มนวลแบบธรรมชาติของคนอีสาน (ต่างไปจากการตัดเสียงกระเส่าแบบนักร้องรุ่นหลัง) ทำให้วงการเพลงของไทยได้มีเพลงลูกทุ่งที่สอดรับและกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวอีสานอย่างที่สุดคงไม่เกินเลยจากความจริงนักหากจะกล่าวว่า “จังหวะของเพลงลูกทุ่งอีสานนั้นคือจังหวะชีวิตของชาวอีสาน” (แวง พลังวรรณ: 2545: 324)

2.2 ภูมิหลังลักษณะสำคัญวรรณกรรมอีสาน และเรื่องย่อ

วรรณกรรมโดยทั่วไปหมายถึง รูปแบบหนึ่งของการแสดงความรู้สึกนึกคิดจินตนาการและประสบการณ์ของมนุษย์โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ภาษาที่เป็นสื่อการแสดงออกนั้นหากใช้ภาษาพูด บอกเล่าสืบทอดจากปากหนึ่งสู่อีกปากหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่งเรียกว่า วรรณกรรมมุขปาฐะแต่ถ้าภาษาที่ใช้เป็นการแสดงออกด้วยตัวอักษรหรือภาษาเขียนเรียกว่า วรรณกรรมลายลักษณ์การที่จะเข้าใจความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่นชัดเจนจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะสังคมที่แวดล้อมวรรณกรรม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2538: 1)

เนื่องจากวรรณกรรมอีสานเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มชาวบ้าน ฉะนั้นรูปแบบของวรรณกรรมจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างกับภาคกลางซึ่งมีเจริญอยู่ในกลุ่มผู้รู้ นักปราชญ์และราชสำนัก รูปแบบของวรรณกรรมอีสานจึงต่างกับวรรณกรรมของภาคกลาง(ธวัช ปุณโณทก,2522:37)

ลักษณะวรรณกรรมอีสาน วรรณกรรมอีสานนั้นมีรูปแบบเฉพาะตน ต่างกับวรรณกรรมภาคกลางเกือบสิ้นเชิงกล่าวคือวรรณกรรมอีสานนั้นเป็นวรรณกรรมชาวบ้านอย่างแท้จริงชาวบ้านเป็นเจ้าของสิทธิ เป็นผู้ใช้ผู้ศึกษาผู้อ่านและผู้สร้างวรรณกรรมเหล่านั้น โดยมีวัดเป็นสถาบันกลางเป็นสถานที่เก็บรักษา ที่เผยแพร่ ตลอดจนเป็นแหล่งอนุรักษ์วรรณกรรมเหล่านั้น (ธวัช ปุณโณทก, 2522:36)

รูปแบบวรรณกรรมอีสาน

รูปแบบของวรรณกรรมอีสานได้อธิบายเปรียบเทียบกับวรรณกรรมและวรรณคดีภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ เพื่อจะให้เห็นรูปแบบวรรณกรรมอีสานอย่างละเอียดจึงได้พิจารณาด้านเนื้อหาของเรื่องราวแห่งวรรณกรรมนั้น ๆ (story) นิสัยใจคอของตัวละคร (Character) ปรัชญาแห่งความงามหรือทฤษฎีแห่งสุนทรียภาพ (Aesthetics) ตลอดจนจุดมุ่งหมายในการแต่ง ฉะนั้นจึงจัดเนื้อหา

วรรณกรรมอีสานมองด้านเนื้อหาเป็นเกณฑ์ เพราะวรรณกรรมอีสานเป็นแบบวรรณกรรม
 อเนกประสงค์ กล่าวคือ จะเป็นเรื่องตำนาน (Legend) แต่มุ่งที่จะสอนจริยธรรมด้วย (Moral) และใน
 ขณะเดียวกันเป็นการเทิดทูนวีรบุรุษด้วย (Myth) เช่นเรื่อง ท้าวประจิด – นางอรพิม(ตำนานการสร้าง
 เมืองพิมาย) ฉะนั้นในการจำแนกวรรณกรรมอีสานจึงจำแนกอย่างกว้างๆ โดยยึดเนื้อหาเรื่องราวเป็น
 สำคัญ

1. วรรณกรรมพุทธศาสนา ได้แก่เรื่องพุทธศาสนา เช่นเรื่องชาดก ตำนานทางพุทธศาสนา
 นอกจากนี้ นิทานคติธรรมบางเรื่องก็น่าจะจัดอยู่ในวรรณกรรมพุทธศาสนาได้ เพราะชาวบ้านเชื่อว่า
 เป็นชาติของพระพุทธเจ้าวรรณกรรมพุทธศาสนาของอีสานจำแนกได้ดังนี้

1.1 วรรณกรรมชาดก คือวรรณกรรมที่มีเรื่องปรากฏอยู่ในนิบาตชาดกของพุทธศาสนา
 ได้แก่

- ล่ามหาชาติ คือเรื่องพระเวสสันดรชาดก ต่างแต่เป็นส่วนวนโวหารอีสาน ภาษาถิ่น
 อีสาน โดยยกคำบาลีมา และแปลเป็นภาษาถิ่นอีสาน แล้วร้อยกรองตามลักษณะคำประพันธ์อีสานที่
 เรียกว่ากลอนลำ

- ท้าวสีทน (พระสุธนมโนราห์)
- ท้าวปาจิต (ไม่แน่ใจว่าเป็นเรื่องเดียวกับปาจิตตกุมารชาดกหรือไม่)
- ท้าวคันธนาม หรือท้าวคชนาม (ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องชาดกในนิบาตชาดกหรือไม่)
- ท้าวโสวัจ
- แลนมนุ (แลน หวานถึง ตะกวด สัตว์เลื้อนคลาน ฯลฯ)
- นกกระจอก

1.2 วรรณกรรมตำนานพระพุทธรูป ได้แก่เรื่องของการสืบสานประวัติปูชนียสถาน
 และเรื่องราวเหล่านี้จัดอยู่ในวรรณกรรมได้ เพราะไม่ได้เป็นเรื่องตำหรับทางวิชาการพุทธศาสนาอย่าง
 เดียวเช่นเรื่อง

- มุสสถาปนา หรือ ปฐมฐปนา
- เขตุน หรือเสตุน เป็นเรื่องการสืบศาสนา เขียนเป็นกลอนลำอีสาน
- อูร์จคันทาน ตำนานการสร้างพระธาตุพนม
- ชินธาตุ
- ปุจฉาพยากรณ์ เป็นเรื่องคล้ายกับพุทธทำนาย
- มาลัยเลียบโลก (คล้ายพระมาลัยคำหลวง)
- พื้นเมือง
- พื้นเมืองพระธาตุพนม
- ตำนานพระธาตุพนม

- สังข์อมระต
- ชมพูทิป (ชมพูทวีป)
- มาลัยหมื่น มาลัยแสน
- พระเจ้าเลียบโลก

2. วรรณกรรมประวัติศาสตร์ มีปรากฏอยู่น้อยเพราะเหตุว่าวรรณกรรมอีสานนั้นเจริญอยู่ในกลุ่มชาวบ้าน ไม่ได้เจริญอยู่ในราชสำนัก ฉะนั้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จึงมีความสนใจน้อยกว่าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา พบว่าวรรณกรรมทางประวัติศาสตร์นั้นนอกจากจะมีปรากฏน้อยและไม่ค่อยจะแพร่หลาย เช่น

- ท้าวฮุ่ง หรือเจือง
- พื้นเมืองเวียงจันทร์
- พื้นเวียง
- ตำนานขุนบรม หรือ นิทานเรื่องขุนบรม เป็นตำนานพงศาวดารของกลุ่มคนไทยที่มีภูมิลำเนาคลุมแม่น้ำโขง
- พงศาวดารนครจำปาศักดิ์
- ตำนานพระพุทธรูปต่าง ๆ เช่น พื้นพระบาง พื้นพระแก้ว พื้นพระแขกคำ พื้นพระแก่นจันทร์แดง

3. วรรณกรรมนิทานนิยาย วรรณกรรมอีสานอันอุดมไปด้วยวรรณกรรมนิทานเพราะสมัยก่อนนั้นวรรณกรรมเป็นประหนึ่งมหรสพของชาวอีสาน จึงเป็นปัจจัยที่เร้าให้กวีได้สร้างเสริมวรรณกรรมประเภทนิทานออกมามากมาย และวรรณกรรมเหล่านี้ ถ้ามองในรูปจุดมุ่งหมาย และสารประโยชน์ทางจิตใจแล้วจะพบว่ากวีผู้ประพันธ์ได้พยายามสอดแทรกไว้อย่างมากมาย เพื่อเป็นการสอนศีลธรรมแก่สังคมไปด้วยตลอดจนอุปนิสัยของตัวเอกในเรื่อง มักจะเป็นแบบอย่างสอนในการดำเนินชีวิตในสังคมตามคตินิยมของพุทธศาสนา ฉะนั้นวรรณกรรมประเภทของอีสานน่าจะอยู่ในวรรณกรรมคติธรรม เพราะสารประโยชน์วรรณกรรมอีสานนั้น ย่อมอุดมไปด้วยสาระประโยชน์ทางด้านจิตใจและทางสังคม อย่างแท้จริง เช่น

- บัวสม บัวฮอง (บัวรม บัวรอง)
- ไก่แก้ว
- กำพรวีน้อย
- ปลาแตก ปลาสมอ
- ลิ่นทอง
- จำปาสีตัน
- นางผมหอม

- จีนไชย (ศิลป์ชัย)
 - พระลัก พระราม (ฉบับกลอนลำ) เรื่องคล้ายเรื่องรามเกียรติ์ แต่มีส่วนที่แตกต่างกันอยู่มากทั้งโครงเรื่องและชื่อตัวละคร

- การเกิด
- นางแดงอ่อน
- ขุนทิง ขุนเทือง
- ท้าวผาแดง นางไอ่
- ขุน นางอ้ว

4. วรรณกรรมสุภาชิตคำสอน ในภูมิภาคอีสานมีวรรณกรรมประเภทคำสอนอยู่มากมายซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ เป็นแบบเทศนาโวหารคือเป็นคำสอนตลอดเรื่อง เป็นสุภาชิตคล้ายกับโคลงโลกนิติ และที่ต่างออกไปคือ มีวรรณกรรมประเภทนี้จำนวนมากที่เป็นคำสอนแนวประพจน์ ปฏิบัติ โดยยึดคตินิยมของพุทธศาสนา ผสมผสานกับเรื่องราวความเชื่อในวิญญาณ เช่น

- ธรรมดาสอนโลก ยึดความเชื่อเรื่องวิญญาณประกอบแนวคตินิยมทางพุทธศาสนา
- ฮีตสิบสองคองสิบสี่
- พระยากำทองสอนไพร่
- ท้าวคำสอนลูก
- ท้าวคำสอน
- กาพย์ปู่สอนหลาน
- กาพย์หลานสอนปู่
- ยอดคำสอน
- สาส์นสมที่คิด
- สี่ปี่สุณ (ลบบ่สุณ)
- สิริจันโทवासคำสอน
- สมาสสงสาร
- ย่าสอนหลาน

5. วรรณกรรมตำนานบ้านตำนานเมือง วรรณกรรมอีสานประเภทนี้เป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ และคนไทยในภูมิภาคอีสานมีความเชื่อเรื่องราวตำนานเหล่านี้ว่าเป็นเรื่องจริงจังกันส่วนใหญ่ความจริงแล้วเรื่องเหล่านี้ถ้าจะจัดตามรูปแบบที่นิยมการจัดกลุ่มของวรรณกรรมแล้วก็รวมอยู่กับวรรณกรรมกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาได้แก่

- พระลัก พระราม ฉบับร้อยแก้ว เป็นการกล่าวอ้างถึงเรื่องชื่อบ้านนามเมืองต่าง ๆ ชื่อภูเขาแม่น้ำ สถานที่สำคัญในภูมิภาคอีสาน และดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง และเป็นการเล่าถึงมูลเหตุแห่งชื่อบ้านนามเมือง ผสมผสานไปกับเนื้อเรื่อง

- ท้าวคันธนาม หรือท้าวคันทนาม เป็นการกล่าวอ้างมูลเหตุ ชื่อบ้านนามเมือง ชื่อภูเขาแม่น้ำ เช่นแก่งหลี่ผี เขาตองพระยาเย็น ผสมผสานไปกับเนื้อเรื่อง

- ท้าวประจิด หรือ นางอรพิมพ์ (อรพิน) ตำนานการสร้างปราสาทหินพิมาย

- ท้าวผาแดง นางไอ่

6. วรรณกรรมเบ็ดเตล็ด คือวรรณกรรมที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มหนึ่งกลุ่มใดได้เพราะการเสริมสร้างวรรณกรรมเหล่านี้มาด้วยจุดมุ่งหมายต่างกัน เช่น

- เพื่อใช้ในพิธีกรรม ได้แก่ บทสวดขวน (สูกข้วน) มีขวัญอยู่กรรม สูดขวัญเด็ก สูดขวัญหนุ่มสาว (แต่งงาน) สูดขวัญเฮือน (เรือน) ฯลฯ

- เพื่อใช้เทศน์ในพิธีขอฝน ได้แก่ พระยาคังคาก พระปลาคอ

- เพื่อเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว ได้แก่ เรื่องเชียงใหม่ (คล้ายเรื่องศรีธนญชัย) นิทานโตงโตย (มุขปาฐะ) (ธวัธ ปุณโณทก, 2522: 52-63)

2.2.1 เรื่องผาแดงนางไอ่

วรรณคดีอีสาน เรื่องผาแดงนางไอ่ ชาวอีสานชอบอ่านเพราะได้รับความเพลิดเพลิน และได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอีสาน โดยเฉพาะเรื่องหนองหานน้อย จังหวัดอุดรธานี ทุกวันนี้ถ้าจะซื้อเรือข้ามหนองหาน ห้ามมิให้เล่าเรื่องผาแดงนางไอ่ ถ้าเล่าจะประสบอุบัติเหตุ วิธีการประพันธ์ก็ได้ใช้คำประพันธ์ที่ไพเราะน่าฟังมาก ตลอดทั้งเรื่องล้วนให้เนื้อหาสาระที่เต็มไปด้วยสำนวนโวหารคำพญาที่ลึกซึ้งอย่างยิ่ง (ปรีชา พิณทอง, 2524: คำนำ)

นายปรีชา พิณทอง เป็นผู้ปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันพิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2524 ที่โรงพิมพ์ศิริธรรมอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 224 หน้า มีจำนวนทั้งสิ้น 51 ตอน ดังนี้

1. เมืองเอกชะทีตา
2. เชื้อแนวพระยาขอม
3. นางไอ่เจริญวัย
4. ผาแดงคิดฮอดนางไอ่
5. ผาแดงไปหานางไอ่
6. ผาแดงพบคนใช้นางไอ่
7. คนใช้นางของผากไปให้นางไอ่

8. นางไอผากของให้ผาแดง
9. ผาแดงไปหานางไอ
10. ผาแดงนางไอ่เกี่ยวพาราสีกัน
11. ผาแดงลานางไอ
12. นางไอ่สั่งผาแดง
13. ผาแดงกลับไปเมืองผาโพง
14. เมืองหนองแสพระยานาคทั้งสองแตกกัน
15. พระนารบกัน
16. นาคสุทโธสร้างแม่น้ำของ
17. นาคสุวรรณสว่างแม่น้ำน่าน
18. พระยาขอมทำบุญบั้งไฟ
19. ผาแดงกำบังไฟ
20. บุพพกรรมนาคกังคี่
21. พระยาขอมโหมบุญบั้งไฟ
22. ผาแดงแห่บั้งไฟมาโหม
23. ผาแดงเข้าหาพระยาขอม
24. นางไอ่ต้อนรับผาแดง
25. พระยาขอมเส็งบั้งไฟ
26. สีแก้ว เขียงเทียน ฟ้าตัดเส็งบั้งไฟ
27. ผาแดงเส็งบั้งไฟ
28. กังคี่มาชมบุญบั้งไฟ
29. จุดบั้งไฟ
30. อาวและหลานลากลับบ้าน
31. กงกกลนคนเมืองนาค
32. ผาแดงลานางไอ่กลับเมืองผาโพง
33. กังคี่กลับมาหานางไอ
34. กังคี่แปลงเป็นกระชอกต่อน
35. กังคี่และนางไอ่เห็นกัน
36. นางไอ่อยากได้กระชอกต่อน
37. นายพรานยิงกระชอกต่อน
38. กระชอกต่อนตาย

39. บริวารท้าวภักคิกลับเมืองนาค
40. พระยานาคสุทโธให้เมืองเอกชะทีตาหล่มหลวง
41. ผาแดงกลับมาหานางไอ่
42. เมืองเอกชะทีตาหล่มหลวง
43. ห้วยบักสาม
44. ห้วยน้ำซ่อง
45. ห้วยกลองสี
46. นาคชิงนางไอ่ได้
47. หนองแหวน
48. ผาแดงถึงเมืองผาโพง
49. ผาแดงตาย
50. ผีผาแดงรบกับนาค

เรื่องย่อ

เนื้อเรื่องกษัตริย์แห่งเมืองเอกชะทีตาทรงพระนามว่าพระยาขอมมีมเหสีนามว่านางจันทาและยังมีพระธิดาที่ทรงพระสิริโฉมงามมากนามว่านางไข่ค้าคนทั่วไปเรียกว่า “นางไอ่” พระยาขอมมีน้องชาย 2 คน คนหนึ่งให้ครองเมืองเชียงเทียนอีกคนหนึ่งให้ครองเมืองสีแก้วยังมีพรานอีก 2 คนที่ให้ครองเมืองฟ้าแดดสงยางคนน้องให้ครองเมืองหงส์ทั้งนี้พระยาขอมได้แบ่งข้าทาสบริวารรวมทั้งไพร่พลช้างม้าวัวควายให้เท่าเทียมกันครั้นนางไอ่เจริญวัยได้ ๓๕ ปีนางยังมีความงามหาที่เปรียบมิได้ข่าวความงามของนางไอ่เป็นที่เลื่องลือไปยังเมืองไกลใกล้ไกลทั่วไปแม้แต่ท้าวผาแดงเจ้าเมืองผาโพงซึ่งเป็นเมืองอยู่นอกอาณาจักรพระยาขอมเมื่อได้รับฟังข่าวความงามของนางไอ่ถึงกับกินไม่ได้นอนไม่หลับอยากเดินทางมาพบนางไอ่ให้จงได้จึงตัดสินใจออกเดินทางมายังเมืองเอกชะทีตาได้พบนางสนมผู้คอยปรนนิบัติรับใช้นางไอ่ท้าวผาแดงจึงฝากผ้าแพรที่ทอด้วยทองคำไปให้นางไอ่ นางไอ่ได้รับของฝากพร้อมรับฟังเรื่องราวของท้าวผาแดงทำให้นางไอ่มีความสนใจอยากเห็นหน้าท้าวผาแดงเช่นเดียวกับนางไอ่จึงได้ it ฝากอาสาและขันหมาก (เขียนหมาก) ไปถวายท้าวผาแดงเป็นการตอบแทนทำให้ท้าวผาแดงดีใจมากที่นางไอ่มีไมตรีต่อตน ต่อมาท้าวผาแดงจึงเดินทางไปพบยังปราสาทของนางไอ่เมื่อพบกันเพียงครั้งแรกต่างที่พึงพอใจซึ่งกันและกันท้าวผาแดงจึงไปมาหาสู่กับนางไอ่เป็นประจำทำให้ได้ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ในที่สุดหนุ่มสาวทั้งสองก็ลักลอบได้เสียกันท้าวผาแดงอยู่กับนางไอ่คำ ไม่นานนักก็รู้สึกคิดถึงบ้านเมืองจึงลางนางไม่กลับไปเมืองผาโพงระหว่างที่ท้าวผาแดงและนางไอ่ต้องจากกันไกลเช่นนี้ทำให้ต่างคนต่างก็มีความทุกข์ทรมานใจในความรักและความคิดถึงซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลาถ้าวถึงสุวรรณนคราษและสุทโธนคราษเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบานกันมีความรักกันมากทั้งสองได้ช่วยกันสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นชื่อว่าเมืองหนองแสแสนยานแล้วแบ่งเมืองกันปกครองคนละครึ่งคือเมืองทางด้านซ้ายให้

สุวรรณนาคราชเป็นผู้ปกครองส่วนเมืองทางด้านขวาให้สุทโธนาคราชเป็นผู้ปกครองวันหนึ่งสุวรรณนาคราชล่าได้แม่ช้างมาเป็นอาหารจึงแบ่งปันให้แก่เพื่อนและแจกจ่ายแก่ประชาชนของทั้งสองเมืองอย่างทั่วถึงอีกหลายวันต่อมาสุวรรณนาคราชจับเม่นมาได้ก็จัดการแบ่งปันให้เพื่อนเหมือนเช่นเคย แต่ครั้งนี้ส่วนแบ่งที่ได้รับนั้นน้อยมากจนผิดสังเกตจึงทำให้สุทโธนาคราชเกิดความคลางแคลงใจว่าสุวรรณนาคราชคงจะแบ่งส่วนหนึ่งไว้มากแล้วจึงแบ่งมาให้ตน แต่น้อยคิดไปต่าง ๆ นานาด้วยความไม่พึงพอใจจึงส่งเนื้อเม่นคืนไปสุวรรณนาคราชพยายามอธิบายและปรับความเข้าใจกัน แต่ไม่สามารถตกลงกันได้เพราะเหตุว่าสุทโธนาคราชไม่ยอมรับฟังคำอธิบายใด ๆ ในที่สุดจึงประกาศสงครามต่อกันประชาชนทั้งสองฝ่ายต่างก็ล้มตายลงเป็นจำนวนมากการสู้รบยิ่งทวีความรุนแรงด้วยการใช้อาวุธที่เกิดจากคาถาอาคมเพื่อแสดงอิทธิฤทธิ์ต่อกันอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะจบลงได้เดือดร้อนถึงพระอินทร์ผู้รักษาความสงบสุขของโลกจึงต้องสั่งให้ท้าววิสุกรรมเทพบุตรลงมาหย่าศึกวิสุกรรมเทพบุตรตัดสินใจขัดแย้งทั้งสองฝ่ายคือให้ทั้งสองอพยพแยกออกจากกันด้วยการให้แยกย้ายกันไปสร้างเมืองใหม่โดยให้สุวรรณนาคราชเดินทางลงไปทางใต้ส่วนสุทโธนาคราชไปทางตะวันออกให้พากันขุดเจาะพื้นดินให้เป็นแหล่งน้ำที่กว้างใหญ่แล้วหาบุปผามาปลอยเมื่อสิ่งเสร็จวิสุกรรมเทพบุตรก็เสด็จกลับไป

สุวรรณนาคราชและสุทโธนาคราชจึงได้ละทิ้งเมืองหนองแสแสนยานโดยที่สุทโธนาคราชได้ควบคุมไพร่พลให้ช่วยกันสร้างเมืองใหม่เชื่อกันว่าเป็นบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงในปัจจุบันครั้นเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงเป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองต่อมาอย่างมีความสุขจนกระทั่งมหาเทวีได้ให้กำเนิดโอรสรูปร่างนามว่าท้าวภังคีส่วนสุวรรณนาคราชได้ไปสร้างเมืองใหม่ทางตอนใต้ตามคำแนะนำของวิสุกรรมเทพบุตรหลังจากที่ได้ถากถางต้นไม้จนโล่งเตียนแล้วจึงได้ช่วยกันขุดพื้นดินจนกลายเป็นแม่น้ำที่กว้างใหญ่แม่น้ำนี้เชื่อกันว่าเป็นแม่น้ำน่านในปัจจุบันต่อมาพระยาขอมดำริที่จะจัดงานบุญเดือนหกอันเป็นประเพณีที่ชุมชนชาวอีสานยึดถือปฏิบัติสืบมานั้นคือบุญบั้งไฟเพื่อบูชาพระยาแถนเป็นประเพณีขอฝนขึ้นจึงประกาศบอกบุญไปยังเมืองบริวารของพระองค์ ได้แก่ เมืองฟ้าแดดสงยางเมืองเชียงเทียนเมืองสีแก้วเมืองหงส์ให้นำบั้งไฟมาโดยพร้อมเพรียงกันชาวการทำบุญบั้งไฟของพระยาขอมได้ล่วงรู้ไปถึงท้าวผาแดงจึงคิดจะนำบั้งไฟมาร่วมในงานนี้ด้วยประกอบกับท้าวผาแดงรู้สึกคิดถึงและอยากเห็นหน้านางไอ่คำด้วย

ส่วนท้าวภังคียังไม่ลืมเหลือไว้เคียงได้ยืมข่าวความงามของนางไอ่ก้อยากได้มาเป็นคู่ครองครั้นทราบข่าวว่าพระยาขอมจะจัดงานบุญบั้งไฟท้าวภังคีจึงตัดสินใจเดินทางมาร่วมชมงานนี้เช่นเดียวกันด้วยการแปลงร่างเป็นมนุษย์มาเดินปะปนอยู่กับชาวบ้านชาวเมืองนั่นเองท้าวผาแดงทรงจัดทำบั้งไฟแสนมาร่วมงานอย่างเอิกเกริกจึงได้รับการต้อนรับจากพระยาขอมและนางไอ่อย่างสมพระเกียรติพระยาขอมได้สั่งให้จัดเตรียมงานอย่างยิ่งใหญ่มีหลายฝ่ายคือฝ่ายอาหารคาวหวานฝ่ายผ้าเหมือนตลกแต่งบั้งไฟ ฝ่ายดนตรีมีการตีตีตีเป่าด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านชาวบ้านชาวเมืองต่างก็ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนานพอตกกลางคืนก็มีการเสฟงันตามโบราณประเพณีในงานบุญบั้งไฟพระยาขอมให้นำ

ขบวนแห่บั้งไฟจนครบ 7 วันแล้วจึงนำมาจุดก่อนที่จะจุดบั้งไฟของแต่ละเมืองได้ทำพันทนแข่งขันบั้งไฟกันมีการเติมพันด้วยบ้านเมืองและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ครั้นเริ่มพิธีจุดบั้งไฟของพระยาขอมชนวนชาดบั้งไฟจึงไม่ขึ้นบั้งไฟของท้าวผาแดงก็เช่นเดียวกันจุดชนวนแล้วแต่ก็ยังไม่ขึ้นส่วนบั้งไฟของเจ้าเมืองเชียงเพียนเจ้าเมืองฟ้าแดดสงยางเจ้าเมืองสีแก้วและเจ้าเมืองหงส์ต่างก็จุดบั้งไฟของตนขึ้นไปสูงสุดตามเหตุการณ์ในวันนี้ทำให้พระยาขอมและท้าวผาแดงต่างก็หงุดหงิดเป็นทุกข์ที่ต้องแพ้พันทนท้าวภักศิมบุญบั้งไฟจนเลิกแล้ว แต่ไม่มีโอกาสได้จึงจำต้องเดินทางกลับเมืองด้วยความพบนานางไอลยเสียตาย

แต่เมื่อท้าวภักศิมกลับไปถึงเมืองบาดาลแล้วกระวนกระวายอยากเห็นหน้านางไอลยคำจนทนไม่ไหวจึงได้ขออนุญาตพระบิดาพระมารดาเดินทางมาหานางไอลยคำยังเมืองเอกชะที่ตาอีกครั้งหนึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะเวรกรรม แต่ชาติปางก่อนมีเรื่องเล่าว่าก่อนที่ท้าวภักศิมที่จะมาเกิดเป็นโอรสสุทโธ-นาคราชได้เกิดเป็นชายใช้มีฐานะยากจนมากเที่ยวเร่ร้อนขอทานไปยังเมืองต่าง ๆ วันหนึ่งได้เดินทางมาจนถึงบ้านท่านเศรษฐีได้ขออาศัยอยู่กับท่านเศรษฐีโดยยอมทำงานรับใช้ทุกอย่างชายใช้ทำงานอย่างขยันขันแข็งไม่เกียจคร้านจึงเป็นที่พอใจท่านเศรษฐีมากในบางครั้งท่านเศรษฐีได้ให้รางวัลด้วยการให้เสื้อผ้าเงินทองเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อชายใช้จะได้จับจ่ายใช้สอยบ้าง แต่ชายใช้กลับเก็บงำของทุกอย่างไว้เป็นอย่างดีท่านเศรษฐีเห็นว่าชายใช้เป็นคนดีรู้จักเก็บหอมรอมริบและขยันในหน้าที่การงานจึงตัดสินใจยกลูกสาวให้เป็นภรรยาในขณะที่ชายใช้ได้ลูกสาวเศรษฐีเป็นภรยานั้นชายใช้ไม่ได้ปฏิบัติตนในฐานะของสามีที่ดีเลยไม่ยอมร่วมหลับนอนกับ

ภรรยาไม่เคยเอาอกเอาใจภรรยามิแต่ภรรยาเท่านั้นที่คอยปรนนิบัติรับใช้ชายใช้เป็นผู้เป็นสามีเสมอมาและนางก็ไม่เคยปริปากแพรงพรายเรื่องนี้ให้ใครรู้วันหนึ่งชายใช้คิดถึงบิดามารดาของคนที่ขออนุญาตท่านเศรษฐีเพื่อเดินทางกลับไปเยี่ยมบิดามารดาหลังจากที่จากบ้านมาเป็นเวลานานถึง 3 ปี ท่านเศรษฐีเห็นดีด้วยจึงสั่งให้ชายใช้พาภรรยาไปด้วยเพื่อจะได้ไปกราบและทำความรู้จักบิดามารดาของสามีระหว่างการเดินทางของชายใช้และภรรยาชายใช้จะผลัดภาระให้ภรรยาเป็นผู้แบกหามข้าวของพร้อมเสบียงอาหารด้วยความเหนื่อยยากโดยที่ชายใช้ไม่เคยสนใจที่จะช่วยเหลือแบ่งเบาภาระนางเลยครั้งเดินทางมาได้หลายวันข้าวปลาอาหารที่เตรียมมาก็หมดลงต่างก็เหน็ดเหนื่อยและหิวโหยเมื่อมาถึงต้นมะเดื่อที่มีผลสุกแดงเต็มต้นชายใช้จึงรีบปีนขึ้นไปบนต้นมะเดื่อเก็บผลมะเดื่อกินโดยไม่ยอมทิ้งผลมะเดื่อลงมาให้ภรรยาที่ยืนรออยู่โคนต้นเลยเมื่อกินอิ่มแล้วจึงลงมาจากต้นมะเดื่อมานั่งกินหมากโดยไม่ได้ใส่ใจนางผู้เป็นภรยานางก็หิวแทบขาดใจจึงปีนขึ้นไปเก็บผลมะเดื่อเพื่อกินจนอิ่มแล้วจึงลงมาจากต้นมะเดื่อ แต่ชายใช้ได้หายไปเสียแล้วนางต้องเดินเที่ยวตามหาจนเหนื่อยอ่อน แต่ก็ไม่พบในที่สุดท้ายจึงเดินหลงทางกลางป่าเปลี่ยวแห่งนั้นนางหมดปัญญาที่จะหาทางออกจากป่าได้นางรู้สึกเสียใจมากจึงตัดสินใจกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย แต่ก่อนที่จะตายนางได้อธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่านางจะขอติดตามจองเวรชายใช้ผู้เป็นสามีในชาติหน้าและขออธิษฐานว่าขอให้นางเป็นฝ่ายฆ่าสามีให้ตายบนต้นไม้บ้างพอมาถึงชาตินี้ชายใช้ได้มาเกิดเป็นท้าวภักศิมและลูกสาวท่านเศรษฐีได้มาเกิดเป็นนางไอลยผู้เลอโฉมนั่นเอง

การเดินทางมาเมืองเอกชะตาครั้งนี้ ท้าวภักดีและบริวารได้แปลงร่างเป็นกระรอกค่อนชน ชาวสวนงามมีกระพรวนแก้วแขวนคอเมื่อยามกระโดดจากกิ่งไม้กิ่งหนึ่งไปยังอีกกิ่งหนึ่งจะมีเสียงดัง กังวานไพเราะน่าฟังประดุจเสียงดนตรีชาวบ้านเมืองต่างก็แห่กันมาดูกระรอกค่อนกันอย่างมากมายนางไอ่เมื่อได้ข่าวก็มาดูกระรอกค่อนนั้นด้วยทันทีที่พบกระรอกค่อนภักดีนางไอ่คิดอยากได้นำมาเลี้ยงไว้ดูเล่นจึงสั่งให้นายพรานจับกระรอกค่อนนี้ให้จงได้นายพรานดูลักษณะแล้วกราบทูลว่า กระรอกค่อนตัวนี้ว่องไวประเปรียวยิ่งนักเกรงว่าจะจับลำบากด้วยความอยากได้นางไอ่จึงสั่งว่าถ้าจับ เป็นไม่ได้ก็ให้จับตายในที่สุดนายพรานจึงใช้ธนูยิงกระรอกค่อนภักดีสิ้นพระชนม์อยู่บนต้นไม้ตนเอง ก่อนสิ้นใจกระรอกค่อนภักดีได้อิच्छานขอให้เนื้อของกระรอกมีความหอมน่ากินให้ชาวบ้านชาวเมือง แบ่งกันไปกินให้ทั่วทุกคนชาวบ้านชาวเมืองต่างก็แบ่งเนื้อกระรอกค่อนกันไปทำอาหารกิน

ยังเหลือ แต่แม่หม้ายเท่านั้นที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งจึงไม่ได้กินเนื้อกระรอกค่อนเหมือนคนอื่นส่วน นางไอ่ได้สั่งให้แม่ครัวนำเนื้อกระรอกค่อนไปทำอาหารอย่างเอร็ดอร่อยเมื่อพระยาสุทโธนาคราชทราบ ข่าวการสิ้นพระชนม์ของท้าวภักดีโอรสจากบริวารที่ติดตามไปด้วยพระยาสุทโธนาคราชทรงเสียพระทัย เป็นอย่างยิ่งจึงสั่งให้จัดเตรียมกองทัพยกเข้าที่เมืองของพระยาขอมอย่างเงียบ ๆ ซึ่งเป็นขณะเดียวกัน กับที่ท้าวผาดแดงเดินทางมาหาทางไต่ระหว่างทางได้ผ่านกองทัพพาคที่แปลงร่างเป็นขนไม้ระเกะระกะ อยู่ตามทางเดินเมื่อมาถึงตำหนักของนางไอ่นางไอ่ได้นำอาหารที่ทำด้วยเนื้อกระรอกค่อนมาถวายท้าว ผาดแดงเกิดความสงสัยจึงตรัสถามว่าเป็นเนื้อของอะไรนางไอ่กราบทูลว่าเป็นเนื้อกระรอกค่อน ท้าวผาดแดงทรงตกพระทัยและบอกแก่นางไอ่ว่าการที่นางฆ่ากระรอกค่อนนี้จะเป็นสาเหตุทำให้ บ้านเมืองพินาศล่มจมท้าวผาดแดงจึงไม่ยอมเสวยอาหารทั้งยังได้สั่งให้นำเนื้อกระรอกค่อนไปทิ้ง กลางดึกคืนนั้นเองกองทัพของพระยาสุทโธนาคราชได้ดำดินมาจนถึงเมืองขอมได้ทำลายปราสาทราช วังและบ้านเมืองราชฎที่กินเนื้อกระรอกค่อนให้ย่อยยับยกเว้น แต่บริเวณที่ดอนที่เป็นที่อยู่ของหญิง แม่หม้ายที่ไม่ได้กินเนื้อกระรอกค่อนเท่านั้นที่กองทัพของพระยาสุทโธนาคราชไม่ได้ทำร้าย แต่ประการ ใดครั้งกองทัพพระยาสุทโธนาคราชเดินทางมาถึงตำหนักนางไอ่คำ แต่พระยาสุทโธนาคราชได้ติดตาม ไปอย่างกระชั้นชิดจนม้าอ่อนกำลังลงพระยาสุทโธนาคราชจึงตามไปทันและได้ใช้หางหวัดเอาตัวนางไอ่ ตกกลางจากหลังม้าส่วนท้าวผาดแดงสามารถหนีต่อไปได้จนกระทั่งถึงเมืองผาโพง แต่ด้วยความเศร้าโศก เสียใจในเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นและนึกสงสารนางไอ่จึงสิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมาแม้ว่าท้าวผาดแดงได้ กลายเป็นผีแล้วเป็นหัวหน้าผู้นำบริวารผียกทัพเข้าตีเพื่อล้างแค้นพระยาสุทโธนาคราชทั้งสองฝ่ายสู้รบ กันจนไพร่พลล้มตายลงเป็นจำนวนมากเดือดร้อนถึงพระอินทร์ต้องเสด็จลงมาห้ามทัพศึกกระหว่างนาค กับผีจึงยุติลงนับแต่บัดนั้น

นอกจากสำนวนเรื่องผาดแดงนางไอ่ของปรีชา พิณทอง ยังมีเรื่องผาดแดงนางไอ่ เป็นเรื่องเล่าอีก สำนวนหนึ่งที่ชาวอีสานนำมาอธิบายชื่อบ้านนามเมืองหรือตำนานหนองหาน เป็นเรื่องที่ชาวเมืองอุดร และจังหวัดใกล้เคียงในภาคอีสานมักนิยมเล่าให้ลูกหลานฟังสืบทอดกันเรื่อยมาด้วยสาเหตุที่เรื่อง

ผาแดงนางไอ่มีความผูกพันกับชาวเมืองอุดรเพราะชาวบ้านทั่วไปเชื่อกันว่านิทานเรื่องนี้มีจริงและตำนานเมืองหนองหานก็เกิดจากนิทานเรื่องผาแดงนางไอ่

เรื่องย่อ

มีเศรษฐีผู้หนึ่งมีลูกสาวชื่อว่านางอำภาวันหนึ่งเศรษฐีได้ยกนางอำภาให้กับบ่าวในเรือนที่พิการ พุดจาไม่ได้จึงเรียกกันติดปากว่าเจ้าใบ้เจ้าใบ้อาศัยอยู่ในเรือนของเศรษฐีนานแล้วเป็นคนขยันขันแข็ง หนักเอาเบาสุ่มิเงิน แต่ใช้ไม่เป็นเมื่อนางไอ่คำและเจ้าใบ้แต่งงานกันได้สักระยะหนึ่งก็ได้ขออนุญาต เศรษฐีเดินทางไปเยี่ยมพ่อแม่เจ้าใบ้เศรษฐีจึงให้นางอำภาเดินทางไปด้วยระหว่างการเดินทางเจ้าใบ้เดิน น้ำหน้าเปียไปอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้หุงหรือรองนางอำภา แต่ประการใดครั้นหิวก็นั่งเฉยเสีย แต่เมื่อ เดินไปพบต้นมะเดื่อมีผลสุกเต็มต้นก็ปีนขึ้นไปเก็บกินคนเดียวครั้งเดินทางมาถึงหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง เจ้าใบ้เดินลงไปอาบน้ำแล้วขึ้นไม่ได้จึงตายอยู่ในหนองน้ำนั้นเองฝ่ายนางไอ่คำได้เห็นการกระทำของสามี รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจมากครั้นเห็นสามีตายด้วยความคับแค้นใจและโศกเศร้าในวาสนาที่แสนอาภัพจึง กล่าวอธิษฐานต่อพระอินทร์ว่าชาตินี้นางได้สามีแล้วชาติหน้านางไม่ปรารถนาชายใดอีกอธิษฐานจบ แล้วนางก็กลั้นใจตายนางไอ่คำได้กลับชาติมาเกิดเป็นธิดาพระยาขอมชื่อว่านางไอ่คำซึ่งเป็นหญิงที่มีความสวยงามมากส่วนเจ้าใบ้กลับชาติมาเกิดเป็นลูกพระยานครชื่อว่าท้าวภักดีคำเล่าลือถึงความงาม ของนางไอ่คำได้ยินไปถึงท้าวผาแดงแห่งเมืองผาพวง (เชื่อกันว่าเมืองผาพวงปัจจุบันคือภูผาแดงที่จังหวัด เพชรบูรณ์) ทำให้ท้าวผาแดงปรารถนาจะมาเห็นโฉมอันงดงามของนางไอ่จึงเดินทางมายังเมืองของ นางพระยาขอมเห็นว่านางไอ่โตเป็นสาวแล้วจึงจัดพิธีเสวยทวยหาลูกเขยโดยกำหนดให้มีการจุดบั้งไฟ แข่งกันว่าถ้าบั้งไฟของใครขึ้นไปสู่อากาศสูงที่สุดผู้นั้นจะได้เป็นลูกเขยทำให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ที่อยากได้ นางไอ่มาเป็นคู่ครองต่างก็เข้ามาแข่งขันการจุดบั้งไฟในครั้งนี้รวมทั้งเจ้าเมืองเชียงเพียนด้วยผลปรากฏ ว่าบั้งไฟของท้าวผาแดงจุดขึ้นสูงสุดจึงเป็นผู้ชนะ กล่าวถึงท้าวทั้งคู่ได้ปลอมตัวเป็นกระรอกเผือกแขวน ขอบคำที่ค่อมในงานแข่งขันการจุดบั้งไฟเช่นเดียวกันกระรอกเผือกภักดีเดินไต่ไปมาบนต้นไม้ขอบคำที่ค่อม ก็มีเสียงดังกังวานจนนางไอ่ได้ยินจึงเปิดหน้าต่างออกมาพบกระรอกเผือกเกาะอยู่ที่กิ่งไม้นางมีความ ต้องการอยากได้กระรอกเผือกตัวนี้มากจึงสั่งให้บ่าวไพร่ช่วยกันล้อมจับให้ได้ แต่ไม่มีใครสามารถจับ กระรอกเผือกตัวนี้ได้นางไอ่จึงใช้ธนูยิงด้วยตัวของนางเองครั้นกระรอกเผือกโดนธนูก่อนตายได้ อธิษฐานขอให้เนื้อของตนมีปริมาณเพิ่มขึ้นถึงแปดพันเกวียนเพื่อนำไปเลี้ยงคนได้ทั้งเมืองเมื่อกินแล้ว ขอให้เมืองนี้ล่มจมหายไปปรากฏว่า "ชาวเมืองขอมต่างก็กินเนื้อกระรอกเผือกกันทั่วหน้ายกเว้นบรรดา แม่หม้ายไม่ได้รับแจกเนื้อกระรอกเผือกในครั้งนี้จึงไม่ได้กินเหมือนคนอื่นเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นในตอน กลางคืนซึ่งก็เป็นไปตามคำอธิษฐานของท้าวภักดีนั้นคือพระยานครได้พาพรรคพวกมาล้อมเมืองพระยา ขอมท้าวผาแดงเห็นเหตุการณ์คับขันจึงรีบพานางไอ่คำขึ้นม้าชื่อม้าบักสามหนีออกจากเมืองในขณะที่ ม้าบักสามวิ่งไปข้างหน้าแผ่นดินก็ถล่มไล่ติดตามมาอย่างกระชั้นชิดนางไอ่ทิ้งลงไปเพื่อให้ม้าเร่งฝีเท้าให้ เร็วขึ้นบริเวณนั้นจึงเรียกว่า "หนองซ่อง" ต่อมานางก็ทิ้งแหวนลงไปอีกกลายเป็น "หนองแหวน" พระ

ยานาคได้กลายเป็นขอนไม้กั้นทางไว้ไม่ให้ม้าวิ่งผ่านไปได้อย่างก็เป็นขณะเดียวกับที่ท้าวผาแดงกำลังตัดสินใจว่าจะทำอะไรดีม้าบักสามก็กระโจนไปข้างหน้าอย่างแรงทำให้นางไต่ตกลงจากหลังม้าจมลงไป ในดินที่ถล่มลงเมื่อนางไต่เสียชีวิตแล้วแผ่นดินก็หยุดถล่มทันทีที่ท้าวผาแดงเสียใจมากที่นางไต่ได้ตายจากไปจึงเดินทางกลับเมืองผาพงด้วยความเศร้าโศกเสียใจและอาลัยรักในตัวนางไต่อยู่ต่อมาไม่นานท้าวผาแดงก็ตายถึงแม้ว่าตายไปแล้วก็ยังตามล้างแค้นกันอีกต่อไปที่ท้าวผาแดงได้นำกองทัพไปรบกับพระยานาคผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะจนร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาตัดสินความว่าเป็นเช่นนี้เนื่องจากนางไต่ได้เคยอธิษฐานไว้ แต่ชาติก่อนว่านางจะไม่แต่งงานกับผู้ใดเลยการรบของทั้งสองฝ่ายจึงยุติลงได้เมืองของนางไต่คำได้กลายเป็นหนองน้ำใหญ่เชื่อว่าเป็นหนองหานในปัจจุบันกลางหนองหานมีดอนโผล่ขึ้นมาเรียกว่าดอนแม่หม้ายเมืองแม่หม้ายไม่ถล่มจมไปเพราะไม่ได้กินเนื้อกระรอกเผือกจากหนองหานมีร่องเป็นทางน้ำไหลชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากรอยเท้าม้าบักสามส่วนบั้งไฟที่ใช้จุดในวันแข่งขันชาวบ้านเชื่อว่าบั้งไฟหนึ่งได้ไปตกถึงภูเวียงทำให้เกิดหนองน้ำใหญ่ขึ้นอีกแห่งหนึ่งจนกระทั่งปัจจุบันนี้ (พจนีย์ เฟิงเปลี่ยน เรียบเรียง)

2.2.2 เรื่องขูลุนางอ้ว

เรื่อง ขูลุนางอ้ว ฉบับปริวรรตโดย ปรีชา พิณทอง (2524) ต้นฉบับเป็นตัวธรรม มี 4 ผูก วัตน้ำคำแดง ตำบลเตย อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

วรรณคดีอีสานเรื่องขูลุนางอ้วเป็นวรรณคดีประเภทร้อยกรองนักปราชญ์โบราณอีสานได้แต่งไว้มีเนื้อความไพเราะอ่านแล้วได้ความรู้และความสนุกสนานไปด้วยเพราะวรรณคดีเรื่องขูลุนางอ้วนี้ นอกจากกล่าวถึงความรักชั้นธรรมดาสามัญที่ทุกคนได้พบเห็นแล้ว ยังได้กล่าวถึงความรักชั้นอมตะไว้ ซึ่งเจ้าของเรื่องต้องยอมเสียสละกระทั่งชีวิตของตนเพื่อบูชาความรักถ้าไม่พิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องของคนสิ้นคิด แต่เรื่องก็ได้เป็นไปแล้วทั้งนี้เกิดจากเหตุคือกรรม ที่บุคคลได้ทำไว้สิ่งที่เราได้รับคือผลของกรรม ถ้าอ่านวรรณคดีเรื่องขูลุนางอ้วจบจะพบประเพณีของคนโบราณอีกอย่างหนึ่งคือวิธีเสี่ยงสายแนนซึ่งเป็นพิธีที่แปลกประหลาด การเสี่ยงสายแนนก็คือเสี่ยงหาคู่ครองนั่นเอง การเสี่ยงจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีปัญหาความรักซ้อนหรือความรักสามเศร้า ซึ่งเป็นปัญหาที่ใคร ๆ ไม่อาจแก้ได้นอกจากขอความช่วยเหลือจากเทวดาฟ้าดิน วรรณกรรมเรื่องขูลุนางอ้วไม่ทราบว่ามีใครเป็นคนแต่ง แต่เหมือนกันกับหนังสืออีสานเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้แต่งไม่กล้าบอกไว้เพียงแต่คัดลอกสืบ ๆ กันมาผู้คัดลอกก็ไม่กล้าบอกชื่อของตน ต้นฉบับวรรณคดีเรื่องขูลุนางอ้ว เป็นอักษรธรรม มี 4 ผูก ฉบับของวัตน้ำคำแดง ตำบลเตย อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี คุณเจือ สิบแก้ว ได้ขอให้พระท่านคัดลอกให้การคัดลอกปรากฏว่าผู้คัดลอกจะอ่านตัวธรรมไม่ค่อยได้ข้อความบางแห่งจึงผิดพลาดไปจากเดิม ข้าพเจ้าได้รับความอนุเคราะห์จากคุณเจือ (ปรีชา พิณทอง, 2524: คำนำ)

จากวรรณกรรมเรื่อง ชูลุนางอ้ว ฉบับปริวรรตของ ปรีชา พิณทอง วัดน้ำคำแดง ตำบลเตย
อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนทั้งสิ้น 175 หน้า มีจำนวน 51 ตอน

1. บทนมัสการ
2. เจ้าเมืองกาสิ
3. ประสูติพระโอรส
4. หมอโหรทำนายพระโอรส
5. ขนานนามพระโอรสว่าชูลู
6. เจ้าเมืองกายนคร
7. นางอ้วเกิด
8. สร้างปราสาทให้นางอ้ว
9. สร้างสวนให้นางอ้ว
10. อยากให้ชูลูมีเมีย
11. ชูลูลาแม่ไปเมืองกาย
12. นำของฝากไปถวายเจ้าแม่เมืองกาย
13. ชูลูไปเยี่ยมนางอ้ว
14. ชูลูพูดเกี้ยวนางอ้ว
15. นับดาวบนอากาศ
16. ชูลูลากลับเมืองกาสิ
17. ขุนนางโอมนางอ้ว
18. นางอ้วไม่ตกลง
19. ชูลูให้ไปโอมนางอ้ว
20. ไปโอมนางอ้วครั้งที่ 2
21. ชาวกาสิถึงเขตเมืองกาย
22. ชาวเมืองกายต้อนรับเมืองกาสิ
23. แม่เมืองทั้งสองพบกัน
24. พิธีเสี้ยงสายแนน
25. นำของขึ้นไปถวายถน
26. นางทรงกลับมา
27. นางอ้วชูลูมาพบกัน
28. แม่เมืองกาสิลากลับ
29. ขุนนางใช้คนมาติดต่ออีก

30. นางอ้วสั่งลาและขมาโทษผู้มีพระคุณ
31. สั่งลาที่พักอาศัย
32. สั่งลาญาติพี่น้อง
33. สั่งลาสัตว์ของเลี้ยง
34. สั่งลาสวนอาจอุทธาน
35. นางอ้วผูกคอตายที่ต้นจวง
36. นางอ้วหายจากปราสาท
37. หามหอโหรมาเสียงทาย
38. นำศพนางอ้วเข้าไปในเมืองกาย
39. ชุนกลางตาย
40. เชิญไปงันศพนางอ้ว
41. ชูลูตายตามนางอ้ว
42. ชูลุนางอ้วเกิดบนสวรรค์
43. แห่ศพนางอ้วไปเผา
44. งันและแห่ศพชูลูไปเผา
45. กรรมเก่าของชูลุนางอ้ว
46. เผาศพชูลุนางอ้ว
47. ศพของชูลุนางอ้วเผาที่เดียวกัน
48. สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ
49. ทำอิทธิฤทธิ์ให้มารดาเห็น
50. ตั้งเมืองใหม่
51. แม่เมืองเกิดบนสวรรค์

เรื่องย่อ

ท้าวพรมสีเป็นกษัตริย์ครองนครกาสิ มีมเหสีชื่อนางพิมพากาสี มีโอรสชื่อท้าวชูลู ส่วนท้าวปุตตาลาดเป็นกษัตริย์ครองนครกาย มีมเหสีชื่อนางจันทา มีธิดาชื่อนางอ้ว กษัตริย์ทั้งสองเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบานกันต่างให้สัญญากันว่าจะให้โอรสและธิดาแต่งงานเป็นทองแผ่นเดียวกัน เมื่อท้าวชูลูเป็นหนุ่มแล้วมารดาจึงแต่งเครื่องบรรณาการให้เพื่อนำไปหมั้นหมายนางอ้ว การพบกันครั้งนี้แม้จะเป็นครั้งแรกท้าวชูลูนางอ้วต่างก็พอใจรักใคร่กันจนลักลอบได้เสียกัน และต่างทราบว่าจะแต่งงานกันในไม่ช้า ท้าวชูลู จึงลากลับไปเตรียมการแต่งงาน ในช่วงนี้เองชุนกลางกษัตริย์ผู้ครองเมืองขอมได้มาหลงรักนางอ้วทั้ง ๆ ที่ตนเป็นคนแก่แล้ว ได้ส่งของกำนัลมาให้มารดาของนางอ้วบ่อย ๆ จนกระทั่งนางพอใจออกปากยกลูกสาวคือนางอ้วให้ นางอ้วไม่ยอมจึงถูกมารดาตบตี ท้าวชูลูได้ทราบข่าวจึงมาทวงสัญญา

มารดาของนางอ้วบ่ายเปียงไม่ยอมยกให้แต่งงานกับท้าวซูลู แต่เพื่อไม่ให้เสียสัญญา และเกิดศึกสงคราม นางจึงให้ทำพิธีเสียดายสายแนน ขุนกลางเป็นผู้ชนะ ท้าวซูลูจึงกลับไปด้วยความเสียใจปานจะสิ้นชีวิต แต่ก็พยายามมาหานางอ้วบ่าย ๆ ส่วนมารดานางอ้วบนั้นได้รวบรัดจะให้นางอ้วบแต่งงานกับขุนกลางโดยเร็ว นางอ้วบหาทางแก้ปัญหาวีชีวิตไม่ได้จึงผูกคอตาย ก่อนตายได้อธิษฐานขอให้ได้ครองรักกับท้าวซูลูบนสวรรค์ ท้าวซูลูทราบข่าวการตายของนาง จึงฆ่าตัวตายตามไปอีกคน

2.2.3 เรื่องกล่องข้าวน้อยฆ่าแม่

1. ฐานข้อมูลนิทานตำนานศุขย์มานุษยวิทยาสิรินธร
2. ฐานข้อมูลภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
3. บำเพ็ญ ฌ อุบล เรื่องบุญบังไฟและพระธาตุกล่องข้าวน้อยกับชีวิตของชาวยโสธรและ

ชาวอีสาน

เรื่องย่อ

ครั้งหนึ่งนานมาแล้วในฤดูฝน มีการเตรียมปักดำกล้าข้าว ทุกครอบครัวจะออกไปไถนาเตรียมการเพาะปลูกมีครอบครัวของชายหนุ่มคนหนึ่งกำพร้าพ่อก็จะออกไปปฏิบัติภารกิจเช่นเดียวกัน วันหนึ่งเขาไถนาอยู่นานจนสายตะวันขึ้นสูงแล้ว เขารู้สึกเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียมากกว่าปกติและหิวข้าวมากกว่าทุกวัน ปกติแล้วแม่ผู้ชราจะมาส่งข้าวให้ทุกวัน แต่วันนี้กลับมาช้าผิดปกติเขาจึงหยุดไถนา เข้ามาพักผ่อนอยู่ที่ใต้ต้นไม้ปล่อยให้หายเหนื่อยไปทางบ้านรอคอยแม่ที่จะมาส่งข้าวด้วยความรู้สึกกระวนกระวายใจ ยิ่งสายตะวันขึ้นสูงแดดยิ่งร้อนความหิวกระหายยิ่งทวีคูณขึ้นทันใดนั้นเขามองเห็นแม่เดินเลียบมาตามคันนา พร้อมกับกล่องข้าวน้อย ๆ เขารู้สึกไม่พอใจที่แม่เอากล่องข้าวน้อยนั้นมาช้ามาก ด้วยความหิวกระหายจนตาลายอารมณ์พลุ่งพล่าน เขาคิดว่าในกล่องข้าวน้อยนั้นคงกินไม่อิ่มเป็นแน่ จึงเอ่ยต่อว่าแม่ของตนว่า “อีแก่มีงไปทำอะไรรออยู่ถึงมาส่งข้าวให้กูกินซำนัก ก่องข้าวก็เอามาแต่ก่องน้อย ๆ กูจะกินอิ่มหรือ” ผู้เป็นแม่เอ่ยปากตอบลุกว่า “ถึงก่องข้าวจะน้อยแต่ก็น้อยตอนแต่นั่นแน่นในดอกลูกเอ๊ย ลองกินเบื่อก่อน” ความหิว ความเหน็ดเหนื่อย ความโมโหหือ้อตาลายไม่ยอมฟังเสียงใด ๆ เกิดบันดาลโทสะอย่างแรง จึงคว้าได้ไม้เข้าตีแม่ที่แก่ชราล้มลงแล้วเดินไปกินข้าวจนอิ่มแล้วแต่ข้าวยังไม่หมดก่อง จึงรู้สึกผิดชอบชั่วดีรีบไปดูอาการของแม่ และเข้ามาสวมกอดแม่ชายหนุ่มร้องไห้โฮ สำนึกผิดที่ฆ่าแม่ของตนด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ เมื่อชายหนุ่มปลงศพแม่แล้วขอร้องซักขวนญาติมิตรชาวบ้าน ช่วยกันปั้นอิฐก่อเป็นธาตุเจดีย์บรรจุอัฐิแม่ไว้จึงให้ชื่อว่า “ธาตุก่องข้าว น้อยฆ่าแม่”

2.2.4 เรื่องเซียงเมียง

เรื่องเซียงเมียง ปรีวรรตโดย จินดา ดวงใจ (2544) ต้นฉบับ บ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น หนังสือรวมนิทานอีสาน ชุดที่ 2

เรื่องย่อ เชียงเมี่ยง อักษรธรรม 1 ผูก วัดนามีน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

เชียงเมี่ยงเป็นนิทานเจ้าปัญญาที่มีการเล่าสืบต่อกันมาเป็นสำนวนต่าง ๆ แล้วแพร่ กระจายไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะสำนวนของภาคอีสานนั้นมีหลายสำนวน แต่พอสรุปเรื่องได้ว่า กษัตริย์องค์หนึ่งครองเมืองสิยุดทียา มเหสีประสูติพระโอรสแต่โอรสทำนายว่า จะเลี้ยงยาก ต้องหาเด็กที่เกิดวันเดียวกันมาเลี้ยงด้วย จึงไปขอลูกนางคำฮางซึ่งเกิดวันเดียวกันมาเลี้ยงร่วมกัน โดยให้นางสนมเป็นคนเลี้ยง เมื่อโตขึ้นจึงถวายตัวเป็นมหาดเล็ก และมีช่วงหนึ่งได้ออกบวชแล้วก็สึกออกมารับใช้ กษัตริย์ต่อไป ส่วนเนื้อเรื่องที่แสดงถึงความเป็นเจ้าปัญญาของเชียงเมี่ยงนั้นมีเป็นตอนๆ เช่น เชียงเมี่ยงเลี้ยงน้อง เชียงเมี่ยงเก็บหมาก เชียงเมี่ยงกินข้าวอ้อยจนเกิดมีปัญญาเหนือกว่าคนอื่น ลองปัญญากับสมภาร พนันกับลาวส่งเมี่ยง เชียงเมี่ยงแต่งงาน (เลือกคู่) ให้ยาดีแก่พระราชชา พระราชาแกลงรังให้ เชียงเมี่ยงกิน เชียงเมี่ยงหลอกพระยาเลียขี้แฉ่ง พระราชาให้นางสนมเล่นออกไข เชียงเมี่ยงตีเรือพระราชชา เชียงเมี่ยงตีช้างพระยา พระราชาให้ไปหาปากง่าม เชียงเมี่ยงหลอกพระยาลงหนองน้ำ พระราชาให้ไปหาผ้าลายตีนแต่ม เชียงเมี่ยงหลอกดูกันสมภาร พระราชาสั่งให้เชียงเมี่ยงลวงหน้าไปก่อน พระราชาสั่งให้มาก่อนไก่ เชียงเมี่ยงขอที่เท่าแม่ผัวตาย เชียงเมี่ยงขอเงินหนึ่งบาท พระราชาให้นางสนมไปอูจจระรดเรือเชียงเมี่ยง เจ้าต่างเมืองมาทำชนหัวล้าน ภรรยาบอกให้เชียงเมี่ยงหาเงิน เชียงเมี่ยงทลายใจเสนา เชียงเมี่ยงหลอกให้ดมตด เชียงเมี่ยงทายว่าพระราชาจะตายใน 7 วัน เชียงเมี่ยงตอบปัญหากับราชครูเมืองตานี เชียงเมี่ยงแก้มือศึกเมืองปัญจานคร พระราชาให้เชียงเมี่ยงไปเก็บพริก เชียงเมี่ยงกองกันรับเสด็จ เชียงเมี่ยงชนวัว เชียงเมี่ยงชนไก่ เชียงเมี่ยงसानตะกร้าในน้ำ เชียงเมี่ยงกู้เงิน จะใช้คืนในสองเดือน เชียงเมี่ยงเอาเปรียบเณรน้อยในเรือ เณรน้อยแก้แค้นเชียงเมี่ยง เชียงเมี่ยงถูกยาเบื่อตาย กระดุกเชียงเมี่ยงทำพิษแก่แม่หม้าย

2.2.5 เรื่องจำปาสี่ต้น

เรื่องจำปาสี่ต้น ปกรวรรตโดย กัมพล สมรัตน์ (2544) ไม่ปรากฏแหล่งที่มา หนังสือรวมนิทานอีสาน ชุดที่ 1

เรื่องย่อ

มีเมืองใหญ่แห่งหนึ่ง ชื่อเมืองจักขิน ครั้งหนึ่งเกิดภัยใหญ่ขึ้น คือมีฝูงใหญ่หรือเหยี่ยวใหญ่สองตัวผัวเมียมาจับประชาชนกินเป็นอาหารเป็นประจำ เจ้าเมืองหมดทางสู้จึงนำธิดาสาวชื่อปัดทุมมาไปซ่อนไว้ในกลองในพระราชวัง ในที่สุดฝูงใหญ่จับคนกินหมด ต่อมาท้าวจุลละนีแห่งเมืองปัญจานครได้ออกล่าสัตว์ได้หลงเข้าไปในเมืองจักขิน ได้เห็นเป็นเมืองร้างเต็มไปด้วยซากกระดุก จึงไปตีกลองได้ยินเสียงนางปัดทุมมาร้องออกมาจากในกลอง จึงเอานางออกมา ดังนั้นนางจึงมีชื่อหนึ่งว่านางคำกลอง ท้าวจุลละนีจึงได้นางเป็นมเหสีคนที่สองรองจากนางอัคคี เมื่อนางปัดทุมมาประสูตินางอัคคีเอาผ้าผูก

ตา แล้วเอาลูกสุนัขมาเปลี่ยนพร้อมทั้งใส่ร้ายนางว่ามีความผูกพันกับสุนัข ท้าวจูละณีจึงเนรเทศนางออกจากเมืองไป เป็นคนเลี้ยงหมู แสนทุกข์ทรมาณกายใจ ส่วนกุมารทั้งสองก็ถูกนางอัครีจับใส่ไหลย่น้ำไปติดอยู่ที่สวนดอกไม้ ย่าจำสวนเอาศพทั้งสองกุมารไปเผา ตรงเชิงตะกอนที่เผานั้นเกิดมีต้นจำปาขึ้นที่ต้น นางอัครีสืบทราบความจริงอีก จึงให้เสนามาโค่นแล้วให้ลอยน้ำไป จำปาทั้งสองลอยไปถึงพระฤๅษี พระฤๅษีชุบชีวิตให้เป็นมนุษย์ดังเดิมแล้วสอนวิชาอาคมต่าง ๆ ให้กุมารทั้งสองคนได้เที่ยวรบชนะยักษ์มาร และมนุษย์ได้เมืองขึ้นมากมายแล้วกลับมาหาย่าจำสวนออกเดินทางติดตามหาแม่จนพบแล้วเข้าเฝ้า ท้าวจูละณี เล่าความจริงให้ทราบแล้วอยู่ครองเมืองต่อไป ส่วนนางอัครีถูกลงโทษให้เป็นทาสเลี้ยงหมู

2.2.6 เรื่องท้าวภาคาลอยแพ

เรื่องท้าวภาคาลอยแพ อักษรธรรม 1 ผูก วัดศรีคุณเมือง บ้านนาจาง ตำบลระเว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี

เรื่องย่อ

แต่ก่อนนานมาแล้ว มีผู้เมียที่อยากจนมากครอบครัวหนึ่ง แต่งงานมา 7 ปี ไม่มีลูกจึงขอลูกจากพระอินทร์ พระอินทร์จึงประทานลูกให้เป็นชาย ก่อนท้องแม่ฝันว่าลูกแก้วสีดำตกเข้าปาก ลูกแก้วลอยหนีไปส่งแสงสว่างไปทั่ว เมื่อตั้งท้องเกิดลูกเป็นชายตัวดำเหมือนกา รูปชั่วตัวดำใครๆ ก็หัวเราะเยาะ แม่ไม่ยอมเลี้ยงเพราะอับอายจึงเอาไปปล่อยแพที่เด็กดำลอยไปอยู่ 7 วัน 7 คืน ก็มาถึงหาดทรายแห่งหนึ่ง พระอินทร์เสด็จเห็นว่าลำบากเลยให้กาเข้ามาช่วยพาไปไว้เมืองเบ็ญจาล กินรีเลยหาผลไม้กินเป็นอาหาร เจ้าของสวนมาพบเข้าจึงเอาไปเลี้ยงไว้ วันหนึ่งกินรีช่วยยายเจ้าของสวนร้อยดอกไม้มาลัยได้สวยงามมาก ยายเอาไปถวายธิดาภคินีชื่อนางลุน นางลุนก็อยากเห็นตัวคนร้อยมาลัย วันหนึ่งกินรีทำอุบายให้ยายพานางมาชมสวน เมื่อได้พบนาง ก็หลงรัก กินรีมีความสามารถในการเป่าแคนได้ไพเราะ จึงเป่าแคนให้ผู้คนฟัง เสียงเล่าลือว่ากินรีเป่าแคนได้ไพเราะไปทั่วเมือง วันหนึ่งกินรีได้ถอดรูปร่างกลายเป็นคนร่างงามส่งไปหานางลุนบอกว่ามาจากเมืองอินทปัฐ และได้นางเป็นเมีย เจ้าเมืองฝันว่าช่างมาไล่คน ก็นอ้ยกล้วยของเมือง จึงให้หมอมาทาย กาดำได้เฝ้าภคินี เพราะชื่อเสียงว่าเป่าแคนเพราะ กลางคืนกินรีไปหานางและได้ขอแหวนและผ้าสไบมาไว้เป็นที่ระลึก กลับมาบ้านให้ยายไปขอให้ เจ้าเมืองเรียกสินสอดเงินแสนชั่ง ทองแสนชั่ง ช่างพันตัว มีคนขับขี่พร้อม คนใช้พันคน สะพานเงิน สะพานทอง จากบ้านยายไปหาพระราชวัง พระอินทร์พระยานาคมาช่วยทำสะพาน หาสินสอดในที่สุดกินรีกับนางลุนก็ได้แต่งงานกัน

2.2.7 เรื่องนางหมาขาว

เรื่อง นางหมาขาว ฐานข้อมูลนิทานตำนานศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

เรื่องย่อ

ผัวเมียคู่หนึ่งอาศัยในหมู่บ้านจันทคามได้หนีมาอยู่กลางป่าเนื่องจากมีโรครระบาดในขณะที่เมียท้องแก่คลอดลูกแฝดหญิงสองคน แล้วนางก็สิ้นใจตายไปไม่นานสามีก็ตายตามต่อมามีหมาขาวตัวหนึ่งเป็นตัวเมียออกมาหากินเห็นเด็กทั้งสองก็เกิดสงสารจึงเอาไปเลี้ยงจนเติบโตมาเป็นสาว หนึ่งเกิดพายุขึ้นอย่างหนักทำให้นางหมาขาวต้องพลัดพรากจากลูกไปลูกสาวถูกปลัดมาบ้านพราน เมื่อนายพรานเห็นหญิงสาวทั้งสองมีรูปร่างงดงามนำไปถวายแก่พระราชายังโสดอยู่ ขณะนั้นแม่นางหมาขาวได้แต่คิดถึงลูกและออกติดตามหาลูก จนได้ยินข่าวว่านายพรานเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูลูกสาวต่อจากตน จึงมาหานายพรานเพื่อถามหาลูกสาวและได้เล่าว่าเหตุการณ์ เมื่อนายพรานทราบก็เกิดความสงสาร บอกบอกความจริงและพานางหมาขาวไปหาลูกสาวที่ในวัง แต่ลูกนางหมาขาวที่เป็นพระมเหสีเกิดความอับอายได้ขับไล่นายพรานและหมาขาวออกไป แต่นางหมาขาวไม่ยอมจึงได้ทำร้ายร่างกาย เมื่อลูกสาวคนเล็กเห็นหมาขาวก็จำได้ทันทีว่าเป็นแม่หมาขาวของตนแต่นางทนพิษบาดแผลไม่ไหวจึงสิ้นใจตายก่อนตายนางบอกว่าห้ามเผาหรือฝัง ให้เก็บกระดูกแม่ไว้บูชาในวัง

2.2.8 เรื่องพระสุนทรโมราห์

เรื่องพระสุนทรโมราห์ ปรีวรรตโดย พระอริยานุวัตร เขมจารี (2541) วัดมหาชัย พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เรื่องย่อ

เรื่องสี่ทนต์ มะโนราห์เป็นวรรณกรรมที่พระอริยานุวัตร เขมจารี เจ้าอาวาสวัดมหาชัยพระอารามหลวง และอดีตรองเจ้าคณะจังหวัดขณะนั้น ได้ปรีวรรตจากคัมภีร์ไบลานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลงานด้านการปรีวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่ท่านมีเอกะทัศนะเป็นอย่างดี จนได้ชื่อว่าเป็นพระเถระนักปราชญ์ ด้านตัวอักษรโบราณและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ท่านได้สำรวจและรวบรวมคัมภีร์ไบลานจากพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียงไว้เป็นจำนวนมากจนตั้งเป็น “ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” และได้ปรีวรรตวรรณกรรมอีสานที่รวบรวมได้จากคัมภีร์ไบลานเป็นจำนวนมาก ทั้งวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาประเภทพุทธตำนาน ชาดก นิทาน ประโลมโลกย์ วรรณกรรมคำสอน ตำนานการตั้งบ้านเมือง ประวัตินิเวศน์ ตำนานโหราศาสตร์ ตำนานยาประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้นนั้นคือท่านให้ความสำคัญและเลือกปรีวรรตทั้งคติโลกและคติธรรม ซึ่งการปรีวรรตวรรณกรรมเหล่านี้ท่านได้รักษาเนื้อความตามที่ปรากฏในคัมภีร์ไบลานเป็นหลัก ได้แต่งเพิ่มเติมในตอนต้นและตอนท้ายเรื่องเพื่อบอกกล่าวเจตนารมณ์ในการปรีวรรตหรือที่มาของคัมภีร์ไบลานเรื่องนั้น ๆ

วรรณกรรมเรื่องสี่ทนต์ มะโนราห์นี้ พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้ปรีวรรตจากไบลานตัวอักษรไทยน้อยและเขียนด้วยลายมือของท่าน แล้วเสร็จวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2514 ทั้งทั้งได้เขียนไว้ในวงเล็บว่า “สำนวนเอก” แสดงว่าวรรณกรรมเรื่องสี่ทนต์ มะโนราห์เล่มนี้ มีความงดงามของถ้อยคำ สำนวนโวหาร

นั่นคือ มีความเด่นเป็นพิเศษด้านวรรณศิลป์ จนเขียนไว้ให้ปรากฏ กลุ่มงานอนุรักษ์เอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ซึ่งมีหน้าที่ด้านหนึ่งคือ การตีพิมพ์ผลงานที่ปริวรรตจากคัมภีร์ใบลานเผยแพร่ ได้พิจารณาเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้มีความสำคัญน่าศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่ปรากฏในรูปวรรณกรรมอยู่ทุกภาคของประเทศไทย โดยมีต้นเค้ามาจากแหล่งเดียวกันคือปัญญาสชาดก และได้มีผู้นำไปประพันธ์หลายรูปแบบ หากได้จัดพิมพ์เรื่องสีทนมะโนราของภาคอีสานเผยแพร่แล้ว ย่อมเกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นทั้งยังมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด พื้นฟูวรรณกรรมท้องถิ่นจากต้นฉบับใบลาน ให้ผู้สนใจได้มีโอกาส ศึกษาบริบทและรสความด้วยตนเอง

ที่มาของเรื่องสีทนมะโนรา

เรื่องสีทนมะโนรา เป็นชื่อเรียกวรรณคดีเรื่องพระสุธน มโนห์ราในภาษาอีสาน เมื่อพิจารณาเรื่องสีทนมะโนรา(สำนวนเอก) ฉบับที่พระอริยานุวัตรปริวรรตจากใบลานแล้ว ท่านประพันธ์ไว้ตอนต้นของการปริวรรตว่า เป็นนิทานชาดก ไม่ทราบผู้ใดแต่งไว้ แต่เป็นที่รับรู้ของผู้ศึกษาว่า เป็นชาดกนอกนิบาตที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งไว้ และแพร่กระจายไปแต่ละภูมิภาคและประเทศใกล้เคียง ดังนั้นเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานเชื่อมโยงถึงเรื่องสีทนมะโนรา ภาคอีสาน ขอนำเรื่องที่มาของนิทานชาดก เสนอไว้พอสังเขปดังนี้

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีมหาดไทยโปรดให้รวบรวมคัมภีร์ใบลานจากสถานที่ต่าง ๆ แล้วแปลเรียบเรียงเป็นภาษาไทยพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในวาระต่าง ๆ โดยเล่มแรกได้จัดพิมพ์ในหนังสือพระราชทานเพลิงศพ หม่อมราชวงศ์เล็ก ศิริวงศ์ ณ กรุงเพ็ชร์ พ.ศ. 2467 และทรงเขียนคำอธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้ ซึ่งให้ชื่อหนังสือว่า ปัญญาสชาดกภาคที่ 1 เรื่องสมุทโฆษชาดก กับเรื่องสุธนชาดก ทำให้มองเห็นที่มาของชาดกความว่า

“ เรื่องนิบาตชาดกนั้น คงเป็นนิทานที่เล่ากันในพื้นเมือง มีมาแต่ก่อนพุทธกาลช้านาน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ ทรงยกเอาเรื่องนิทานมาแสดงเป็นอุปมาใน พระธรรมเทศนาเนื่อง ๆ ก็ธรรมดาในเรื่องนิทานย่อมต้องมีตัวดีแลตัวชั่ว ตัวดีจะเป็นคนก็ตาม จะเป็นสัตว์เดียรัจฉานก็ตาม ย่อมเรียกว่า “มหาสัตว์” มาเกิดสมมติขึ้นต่อ ภายหลังพระพุทธกาลว่า มหาสัตว์ในเรื่องชาดกนั้นคือ พระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ครั้นเมื่อมาตบแต่งร้อยกรองพระไตรปิฎกกันในชั้นหลัง ๆ ผู้แต่งประสงค์จะปลูกศรัทธาให้มั่นคงตามความเชื่อถือของตนจึงประชุมแห่งชาดก ประหนึ่งว่าพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ชัดเจน ว่ามหาสัตว์นั้น ๆ มาเกิดเป็นพระพุทธองค์ และบุคคลหรือสัตว์อื่นนั้น ๆ มาเป็นผู้นั้นผู้นี้ในปัจจุบันชาติ รูปเรื่องชาดกจึงเป็นเรื่องเช่นปรากฏอยู่ในหนังสือนิบาตชาดกเพราะความ

เป็นมาดังอธิบายมานี้ ที่พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่เอามาแต่งเป็นนิทานในพื้นที่เมือง แต่งเป็นชาดกเป็น แต่แต่งตามแบบอย่างหนังสือเก่าซึ่งพระคัมภีร์งานจารย์ได้ แต่งมา แต่ปางก่อนหาได้ตั้งใจจะหลอกลวงผู้หนึ่งผู้ใดว่าเป็นพุทธวจนะไม่”

หนังสือเรื่องนิบาตชาดก ในภาษาไทยเรียกว่า “พระเจ้าห้าร้อยห้าสิบชาติ” ส่วนปัญญาสชาดกนั้นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาอดิศัยทรงกล่าวกว่าเป็นประชุมนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมืองไทย มาแต่โบราณมี 50 เรื่อง โดยพระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นชาดกไว้ด้วยภาษามคธ โดยแต่งเป็นแบบอรรถกถาธรรมาธิบาย นั่นคือ เริ่มด้วยคาถาภาษาบาลี และอธิบายความเป็นภาษาไทย

ต้นฉบับของเรื่องปัญญาสชาดกนี้ เป็นคัมภีร์ใบลานภาษาบาลีจารด้วยตัวอักษรขอม ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กรุงเทพมหานคร คำว่า “ปัญญาส” แปลว่า 50 ส่วนชาดก แปลว่า เรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้ว หมายถึงเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในภพภูมิต่าง ๆ ต่อมามีการแต่งเพิ่มเติมทีหลังอีก 10 ชาติรวมเป็น 60 ชาติใน พ.ศ. 2554 มูลนิธิอมสินเพื่อสังคมได้เล็งเห็นความสำคัญของต้นฉบับดังกล่าว จึงร่วมมือกับสำนักหอสมุดแห่งชาติ ให้มีคณะนักภาษาโบราณของสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์และสำนักหอสมุดแห่งชาติ ให้มีคณะนักภาษาโบราณของสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์และสำนักหอสมุดแห่งชาติ รับผิดชอบและปริวรรตจากคัมภีร์ใบลานที่มีต้นฉบับที่สมบูรณ์ จัดทำเป็น 2 ภาคคือ ภาคภาษาไทยและภาคภาษาไทย-บาลีจำนวน 4 เล่ม และจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2555 โดยมีชื่อหนังสือว่า “ปัญญาสชาดก ภาคภาษาไทย-บาลี เล่ม 1-4”

เมื่อพิจารณารรรณคดีชาดกในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทยพบว่า ได้รับอิทธิพลจากปัญญาสชาดก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทศชาติชาดกมาก ส่วนชาดกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสีทน มะโนราห์หรือพระสุธน มโนห์รานั้น พบว่าอยู่ในขั้นต้น ทะเบียน 6100 ผู้ที่ 1-3 เรื่อง สุธนชาดก ผู้ตรวจสอบชำระคือ นายประสิทธิ์ แสงทับ

สุธนชาดกในปัญญาสชาดก

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษารรรณกรรมท้องถิ่น เรื่องสีทน มะโนราห์ เทียบกับสุธนชาดกในปัญญาสชาดก ขอกล่าวถึงการนำเสนอเรื่องสุธนชาดก ในปัญญาสชาดก สักเล็กน้อยดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยคาถาบาลีความว่า

“กูโต นุ อาคจฉลิต ลุททุกาติ อิหิ สตถา เขตวเน วิหรนโต เอกิ อุกกณฐิตภิกขุ อารพภกเถสิ สตถา สมเด็จพระบรมครูเมื่อเสด็จอยู่ ณ พระเชตะวัน ทรงพระปรารภภิกษุ ผู้กระสันรูปหนึ่ง ให้เป็นมูลเหตุให้ตรัสเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า กูโต นุ อาคจฉลิต ลุททุกาติเป็นต้น อนุสนธิเรื่องปัจจุบันนิทานดังแจ้งต่อไปนี้ว่า

“กิริ ดั่งได้สดับฟังมา มีภิกษุรูปหนึ่งเที่ยวไปบิณฑบาต ได้เห็นหญิงรูปงามคนหนึ่งให้นึกรักใคร่ ได้กลับจากบิณฑบาตแล้วจึงเอาบาตรแขวนไว้เลยมิได้ฉันอาหาร ครั้นนั้นภิกษุเพื่อนกันได้เห็นอาการภิกษุนั้นจึงถามว่า ท่านไม่สบายเป็นอย่างไรๆ ดูของท่านผู้มีอายุ หาได้เป็นอะไรไม่ วานนี้ข้าพเจ้าไปบิณฑบาต เห็นหญิงคนหนึ่งชอบใจรักใคร่ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้ากระสัน ถึงเขานักๆ พระภิกษุทั้งหลายได้พาตัวภิกษุนั้นไปเฝ้าพระบรมศาสดา พระบรมศาสดาตรัสถามถึงความกระสัน ภิกษุนั้นได้ทูลตามความจริง จึงมีพุทธดำรัสว่า ดูกรภิกษุ เธอมีศรัทธาได้บรรพชาอุปสมบทในศาสนาของตถาคต อย่างไรจึงได้ลุแก่อำนาจมาตุคาม มาตุคามทำชั่วร้ายยากที่จะละได้ นักปราชญ์แต่ก่อนอาศัยมาตุคามเป็นเหตุ ไม่เอื้อเพื่อต่อสมบัติแลบิดามารดาและไม่คิดต่อชีวิตของตน ได้ทำความลำบากยากเข็ญ เพราะเห็นแก่มารดาอย่างนี้ ภิกษุทั้งหลายจะใคร่รู้เรื่องราวจึงทูลอาราธนาพระองค์ได้นำอดีตนิทานมาเทศนาดังปรากฏต่อไปนี้ว่า”

บทเริ่มเรื่อง สุธนชาตกข้างต้น แสดงให้เห็นถึงมูลเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องสุธนชาตกให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่าเพราะมีภิกษุรูปหนึ่งหลงใหลในสตรีผู้หนึ่งเพียงแค่มองเห็นขณะออกบิณฑบาต พระพุทธเจ้าจึงทรงนำนิทานในอดีตมาเทศนาเตือนสติ

2. ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องพระสุธน ตั้งแต่ต้นจนอวสาน สะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาของความรักระหว่างพระสุธนกับนางมโนห์รา ที่มีบุโรหิตผู้เกรงกลัวสูญเสียตำแหน่งสร้างเรื่องใส่ร้ายจนนางมโนห์ราต้องบินหนีกลับเมือง ตอนหลังพระสุธนทราบความจริง จึงติดตามนางมโนห์ราเป็นเวลาถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วันและต้องแสดงความสามารถพิสูจน์ตนเองและแสดงความมั่นคงในความรักที่มีต่อมโนห์รา สุดท้ายสามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง ได้ครองรักกับนางมโนห์ราและครองเมืองอุตรปัญจาลอย่างผาสุก เมื่อจบการเล่านิทาน พระพุทธเจ้าทรงตรัสให้ข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายความว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลายนักปราชญ์ แต่ปางก่อนได้สละชีพของตนแลบิดามารดาเสียได้ก็เพราะอาศัยมาตุคามเป็นเหตุแรงกล้าแล้วทรงประกาศอริยสัจสี่ในที่สุดชาตกเทศนา”

นั่นคือทรงชี้ให้เห็นความทุกข์อันเนื่องมาจากสตรี หลังจากการเล่านิทานจบทรงแสดง พระธรรมเทศนาหัวข้ออริยสัจสี่ให้ภิกษุทั้งหลายฟัง ทำให้ภิกษุรูปที่กระสันถึงสตรีผู้เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าเล่านิทานเรื่องพระสุธน สำเร็จอรหันต์

ท้ายสุดของการเทศนา พระพุทธเจ้ากล่าวถึงการประมวลชาดกหรือม้วนชาติ หมายถึงการที่บุคคลในนิทาน ได้กลับชาติมาเกิดเป็นบุคคลต่าง ๆ ในปัจจุบัน ได้แก่

พระภิกษุผู้กระสันนั้นได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์
 พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ กลับชาติมาเป็นพระสุทโธทนะ
 นางจันทาเทวี กลับชาติมาเป็นมหามายาเทวี
 ท้าวทุมราช กลับชาติมาเป็นพระสารีบุตร
 กัสสปฤๅษี กลับชาติมาเป็นพระกัสสปเถระ
 นาคราช กลับชาติมาเป็นพระโมคัลลานะ
 นายพรานบุญทริก กลับชาติมาเป็นพระอานนทเถระ
 ท้าวสักกะเทวราช กลับชาติเป็นพระอนูรท ฐ เถระ
 ปุโรหิต กลับชาติเป็นเทวทัต
 นางมโนราห์ กลับชาติเป็นมารดาพระราहुล (พระนางพิมพายโสธรา)
 สุนนกุมาร กลับชาติมาเป็นพระตถาคต
 บริษัททั้งหลาย กลับชาติเป็นพุทธบริษัท

3. สำนวนภาษาในปัญญาสชาดกเป็นภาษาร้อยแก้ว โดยเริ่มต้นด้วยคาถาภาษาบาลีต่อด้วยการปรารภเรื่อง เล่าเรื่องและสรุปเรื่อง บางชาดกไม่ปรารภเรื่อง แต่จะเล่าเรื่องและสรุปเรื่องด้วยภาษาบาลี ต่อมาหลวงธำรงเจติยรัฐ (เทศ วิริยรัต) แปลเป็นภาษาไทย ตัวอย่างสุธนชาดกภาษาบาลีมีดังนี้

“สพพา กิณนรีคณา อากรณนานิ โอมุญจิตวา เกเส วิกิริตวา
 เกลาสกฏุปพพต์ ปตวาทุมราชสส ปาเท นิปติตวา ปริเทวนา มาอาหสิ
 มย์ เทว วินฐฐุมหา เทวีปิ มโนหรา จ
 เอกา คหิตา ลุทเท พยคเมน จ มิเค ยถาติฯ”

ตํ สุตวา เทวี มาตา หตเถถิ ออร์ ปหริตวา กมปมานททยา ปริเทวนติ คถมาห
 หาหาธิตา ปิยา มยหํ น ปสสามิปี เต มุขํ
 อนุสสรามิ ลุทเทน วิทุธาหํ วิสสตตินา
 มโนหริ น ปสสามิ มรณํ เม วรํ สียา
 กิ ชิวิตํ วินา ธิตา นิยตํ เหสสามิ ชิวิตํ
 ตาตา ธิตา ปิยามยหํ น ชีวามิ ตยา วินา

เต ต่ มุขี น ปสสามิ	ธิดา เม นุสสรามิหิ
วิทธานิ วิสกณฺเฑน	น ปสสามิ มโนหร
นียตานิ มริสสามิ	เห ธิดา กี ตยา วินา
อสสุปฺณณฺเฑนฺติ เนตเตหิ	โรทิตวา กรุณฺม ตทา
อกฺขิตฺ อสสุธารานิ	ราชานํ เอตมฺพรวิ
เตนหิหิ มหาราช	เปกฺขสสามิ มํ ธิตฺรณฺติฯ

บทแปลภาษาไทยเป็นดังนี้

“เหล่าพวกกินรีได้บินมาถึงเขาไกรลาส พวกมันสยายผมเปลื้องอาภรณ์ หมอบลงแทบบาทวิชาวรทุมราช พวกมันร้องไห้กราบทูลว่า เกิดความพินาศใหญ่ นางมโนราหเทวีมีพราหมณ์คนหนึ่งมาจับไว้เหมือนเสื้อจับเนื้อในปากก็ปานกัน เทวีผู้มารดาได้ฟังดังนั้น ยกหัตถ์ทั้งสองซ้อนพระทรวงพลาททางทรงโคกี้ ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

หahaha ธิดา ปิยา มยฺหิ	นปสสามิปิ เต มุขี
อนุสสรามิ ลุฑฺเฑน	วิทธานิ วิย สฺตติยา
มโนหร น ปสสามิ	มรณฺ เม วรี สียา
กี ชีวิติ วินา ธิดา	นียตํ เหสสามิ ชีวิติ

ความว่า โอโอมโนราห์ลูกรักของแม่ แม่ไม่เห็นหน้าเจ้าเฝ้า แต่รำลึกถึง ปีมประหนึ่งว่าจะขาดใจ อุบัติเมดังพรานไพรแทงด้วยหอกฉะนั้น แม่ไม่เห็นมโนราห ตายเสียดีกว่ามีชีวิตอยู่ ถึงมีชีวิตอยู่ต่อไป แต่ได้พราจากลูกรักนี้ไม่มีประโยชน์อันใด แม่จักต้องตายเสียเป็นมั่นคง ณ ครั้งนี้

พระเทวีจึงทูลพระภัสสว่า ข้าพระบาทจะขอลาไปตามมโนราห์ แน่พระเทวีดีแล้วเธอจงรีบไปเถิดฯ พระเทวีผู้มารดาพร้อมด้วยบริวารบินทะยานไปยังอากาศเที่ยวเสาะหานางมโนราห์ในกาลนั้น

จะเห็นว่า สุธนชาตก็มีรูปแบบและลีลาในการเขียนตามแนวนิยมแบบโบราณ และเรื่องของสุธนชาตก็มีอิทธิพลต่อบุคคลในยุคต่อมาเป็นอย่างมาก ทำให้มีการนำเรื่องนี้ไปประพันธ์ในรูปแบบต่างมากมาย เช่น สมัยอยุธยา มีผู้นำไปแต่งเป็นบทละครชาตรี บันทึกลงในสมุดไทย แต่เรียกว่าบทละครเรื่องนางมโนห์รา และพบเพียงตอนเดียวคือ ตอนนางมโนห์ราถูกจับไปถวายพระสุธน ในสมัยรัชกาลที่ 2 มีบทละครนอกเรื่องมโนราห์ปรากฏขึ้นและสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระพิพิธสาลี ซึ่งต่อมาคือ พระยาอิศรานุภาพ (อ้น) ได้แต่งคำฉันท์เรื่องสุธนคำฉันท์ ส่วนภาคใต้ก็มีการแสดงพื้นบ้าน

ทั้งรูปแบบละครและการรำร่ำแม่บท ส่วนในภาคอีสานได้นำเรื่องนี้ไปประพันธ์โดยใช้คำกลอนพื้นบ้านและจารลงในใบลาน รวมทั้งมีการแสดงเป็นเรื่องบนเวทีในลักษณะลำเรื่องต่อกลอน ตอนหลังมีการประดิษฐ์การฟ้อนหมู่ขึ้นโดยตัดเอาตอน มโนราห์เล่นน้ำกับผี ๆ ทั้งหกที่สระอโนดาตและถูกพรานบุญจับตัวไปถวายพระสุธนคล้ายภาคใต้ ประดิษฐ์โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ส่วนภาคกลางนั้น มีการประดิษฐ์ร่ำมโนห์ราบูชาญ โดยท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์มนตรีตราโมท ประพันธ์เพลง และที่สำคัญอย่างยิ่ง ยังมีการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงเรื่องมโนห์รา ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและตะวันตกในรูปการแสดงระบำปลายเท้าคือ บัลเลตเพลงประกอบการเล่นได้รับพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ทรงพระราชนิพนธ์เพลงพระราชทานในการแสดงยังความปลาบปลื้มในพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่ง นอกจากนี้เรื่องสุธนมโนห์รายังก่อให้เกิดแรงบันดาลใจ แก่ผู้ทำงานศิลปะสาขาต่าง ๆ อีกมากมายหลายรูปแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความนิยมและอิทธิพลของเรื่องนี้ต่อผู้คนและสังคมได้เป็นอย่างดี

สีทนมโนรา (สำนวนเอก) ฉบับภาคอีสาน

เมื่อพิจารณาเรื่องสีทนมโนรา ที่พระอริยานุวัตรเขมจารีได้ปริวรรตจากใบลานตัวอักษรไทยน้อยและเขียนด้วยลายมือของท่านไว้นั้น ได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสุนทรชาดกที่มีต่อกวีชาวอีสานจนมีการนำเรื่องสุนทรชาดกมาประพันธ์ โดยใช้ฉันทลักษณ์และใช้ถ้อยคำภาษาถิ่นในการประพันธ์ และจารไว้ในใบลานตั้งนั้น เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจ จึงขอกกล่าวถึง ผู้แต่ง ที่มาของการปริวรรต ลักษณะเด่นที่ปรากฏพอสังเขปดังนี้

ผู้แต่งและที่มาของการปริวรรต

วรรณกรรมเรื่องนี้ พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้ระบุชื่อผู้แต่งไว้ในตอนท้ายของต้นฉบับที่ปริวรรตว่า ผู้แต่งคือ “หัวซาผู้” ซึ่งเป็นนักปราชญ์สมัยล้านช้าง และน่าจะเป็นพระภิกษุที่มีความสามารถชั้น “ญาชา” มีนามว่า “ผู้” แต่เมื่อพิจารณาถ้อยคำข้างเคียงสามารถมองได้อีกแง่มุมหนึ่งว่า ผู้แต่งคือพระนักปราชญ์รูปหนึ่งที่มีปัญญาดี แต่ไม่ได้ชื่อ “ผู้” โดยพิจารณาแยกถ้อยคำใหม่ว่า อันว่า หัวซา ผู้ผญาดี นักปราชญ์แต่ง ซึ่งนักปราชญ์ท่านนี้ ใช้เวลาหนึ่งปีครึ่งในการแต่งจึงแล้วเสร็จดังข้อความที่ได้เขียนไว้ในช่วงท้ายเรื่องความว่า

ฟังเยอเจ้า	ขุนนางเฒ่าแก่	ช้อยเออย
ทั้งแม่ป้า	สาวน้อยให้คอยฟัง	
อันว่า “หัวซาผู้”ผญาดี	นักปราชญ์แต่ง	
ในสมัยล้านช้าง	ปางนั้นแต่งความ	
พันปีปลายล่วงได้แปลแต่งสีทนม	แท้แล้ว	
ได้ประมวนชาดก แต่งคำพุทโธเจ้า		

(สีทนมโนราฉบับลายมือพระอริยานุวัตรหน้า 204)

แรงบันดาลใจที่ท่านเลือกปริวรรต น่าจะมาจากการที่พระเถรานุเถระชั้นผู้ใหญ่ของภาคอีสานในขณะนั้นมีความเข้มแข็งทั้งการบริหารคณะสงฆ์ระดับภาคเข้มแข็งในงานทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของภาคอีสานการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์อันเนื่องมาจากสายการบริหารระดับภาค และการเกิดเหตุการณ์ที่ต้องร่วมต่อสู้ เพื่อเกียรติศักดิ์ศรีของเถรชั้นผู้ใหญ่ชาวอีสานรูปหนึ่งในขณะนั้น ซึ่งขอกกล่าวพอสังเขปให้เห็นพลังและเครือข่ายแห่งคณะสงฆ์ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่วงการปกครองคณะสงฆ์ภาคอีสานและเกิดความสัมพันธ์ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องการปริวรรตเรื่องสีทน มโนราห์ ด้วยดังนี้

พ.ศ. 2505 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถระ) พระเถระชาวอีสานที่มีชาติภูมิที่ขอนแก่น เป็นเถระระดับผู้บริหารชั้นสูง ถูกกล่าวหาถึงขั้นปาราชิกด้วยข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อตัดเส้นทางสู่ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์ระดับสูงสุดอย่างไม่เป็นธรรม คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายทั่วประเทศจึงจัดตั้งองค์กรเพื่อขอความเป็นธรรม เรียกว่า ศปศ. จนได้รับการปล่อยตัวในปี 2509 และในระหว่างปี พ.ศ. 2515 - 2525 ได้ดำเนินการขอคืนสมณศักดิ์ “พระพิมลธรรม” ให้ท่านด้วยพระเถรชั้นผู้ใหญ่ในอีสานที่เป็นกำลังสำคัญในเรื่องนี้ เป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าเป็น “4 ราช” คือ พระราชรัตนโอบล เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี, พระราชวิรมุณี เจ้าคณะจังหวัดเลย, พระราชปรีชาญาณมุณี เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย และพระราชสารเวที (เหล่ว สุมโน) ศุนย์ศปศ. นี้มีเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัดในขณะนั้นเป็นประธาน รองเจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัดเป็นรองประธานและศปศ. ทั้งหมดมีรองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร คือพระศรีสกลกิจ ในสมัยนั้นเป็นเลขาธิการ (มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น, สุตยอถววรรณกรรมอีสาน, 2552 หน้า 23) ช่วงนั้นคณะสงฆ์มีความตื่นตัวอย่างมากและมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์และอนุรักษ์รวบรวมคัมภีร์ใบลาน มีการถอดแปล ปริวรรตวรรณกรรมจากคัมภีร์ใบลานในหมู่นักวิชาการทั้งพระสงฆ์และฆราวาสจำนวนมาก

พระอรียานูวัตร เขมจารี ซึ่งดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคามขณะนั้นก็มีบทบาทสำคัญในขบวนการดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความโดดเด่นด้านการรวบรวมอนุรักษ์และปริวรรตวรรณกรรมอีสานจากคัมภีร์ใบลานจนเป็นที่ยอมรับว่า วัดมหาชัย (พระอารามหลวง) เป็นแหล่งสำคัญในการรวบรวมคัมภีร์ใบลาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ทำให้คณะพระสังฆาธิการภาคอีสานขณะนั้น มีนโยบายให้วัดมหาชัยเป็นแหล่งกลางในการจัดตั้ง “ศุนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” และจัดทำ “พิพิธภัณฑวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ขึ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนสืบทอดหรือนำคัมภีร์ใบลาน ศิลปวัตถุต่าง ๆ มามอบให้วัดมหาชัยบางส่วนและพระอรียานูวัตร เขมจารีก็ได้สำรวจและเก็บรวบรวมด้วยตนเองเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก

ต้นฉบับเรื่องสีทน มโนราห์ซึ่งพระอรียานูวัตร เขมจารีปริวรรตครั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องกับพระเถรชั้นผู้ใหญ่ในกลุ่ม 4 ราชที่กล่าวมาแล้ว นั่นคือท่านเหล่านั้นมีส่วนในการสืบเสาะหาคัมภีร์ใบลานเรื่องนี้ และให้ความเห็นว่า สีทน มโนราห์ฉบับนี้ เป็นฉบับที่มีสำนวนโวหารเป็นเอก โดย

พระอริยานุวัตร เขมจารีผู้ปริวรรต ได้เขียนบอกไว้ในตอนท้ายของเรื่องอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมเรื่องอื่น ที่มักไม่ทราบผู้แต่งและที่มาของต้นฉบับดังกล่าว

	อวสานเลียง	สีทนสุดยอด
เจ้าคุณ	ศรีสกลกิจบอกให้	พ่อสีนั้นคว่าหา
ได้จาก	เมืองสกลนครเพียงแท้	อยู่คุ้มใหญ่วัดเหนือ
	จึงได้แปลทานความ	ให้มันวินพอได้
	เพื่อรักษาคำสอนไว้	นิทานธรรมบุษยานแต่ง
	เจ้าคุณพุทิสาร	สุธีร์วัดธาตุ
	เมืองขอนแก่นเพิ่งแล้ว	ยออย่างว่าดี
	เป็นสำนวนกว้าง	พิสดารโวหารเอก
ขออุทิศ	ให้ผู้เพื่อนแต่งไว้	ประสงค์ได้ส่วนบุญ นั้นท่อน

(สีทนมะโนราฉบับลายมือพระอริยานุวัตร หน้า 209 - 210)

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า การได้มาของต้นฉบับโบราณเรื่องนี้ เจ้าคุณศรีสกลกิจ ได้ให้พ่อสี สืบหาต้นฉบับเรื่องนี้ และได้มาจากคุ้มวัดเหนือ เมืองสกลนคร ซึ่งปัจจุบันคือ วัดศรีมุงคุณ จังหวัดสกลนคร และเจ้าคุณพุทิสารสุธีร์ คือเจ้าอาวาสวัดธาตุ (พระอารามหลวง) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น และต่อมาก็คือ พระราชสารเวที หรือพระธรรมวิสุทธาจารย์(เหล่าสุมน) รองเจ้าคณะภาค 9, ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 9, และประธานสภามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่นตามลำดับ โดยท่านได้อ่านผลงานปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี ในช่วงเป็นพระพุทิสารสุธีร์ และให้ความเห็นเชิงยกย่องว่า ดี มีความเด่นด้านสำนวนพิสดาร โวหารเป็นเอกและพระอริยานุวัตรได้บอกเจตนาในการปริวรรตไว้ว่า เพื่อรักษาคำสอนในนิทานธรรมะเรื่องนี้ พร้อมทั้งอุทิศความดีงามบุญกุศลที่จะพึงมีในการปริวรรตเรื่องนี้แก่ผู้ประพันธ์นับว่า วรรณกรรมเรื่องนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคณะสงฆ์โดยแท้

ลักษณะเด่นของสีทนมะโนรา (สำนวนเอก)

เมื่อพิจารณาผลงานการปริวรรตเรื่องนี้ ด้านการนำเสนอเนื้อหาเปรียบเทียบกับสุธนชาดกที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า ด้านโครงเรื่องหลักมีความคล้ายคลึงกันกับฉบับต่าง ๆ แต่แตกต่างกันในด้านสำนวนภาษาและฉันทลักษณ์ที่ใช้ ขอเสนอพอสังเขป ดังนี้

1. ส่วนต้นของเรื่อง สีทน มะโนราฉบับภาคอีสาน พระอริยานุวัตร เขมจารีได้แต่งเติมขึ้นใหม่ด้วยการไหว้คุณพระพุทเจ้า ครูอาจารย์ แนะนำตนเอง และบอกว่าปี พ.ศ. 2514 ได้ปริวรรตนิทานชาดกเรื่องสีทนที่นักปราชญ์แต่งไว้ ซึ่งไม่ทราบว่านักปราชญ์ได้แต่งไว้ปีใด แต่ขอให้ท่านสงสีในการ

ปริวรรตครั้งนี้บันดาลให้ปลอดภัยจากโศกภัยทั้งปวง มีอายุยืนหมื่นปีและขอให้ได้พบพระศรีอริยเมตไตรย์
ตั้งข้อความต่อไปนี้

บัดนี้	ศิริสวัสดิ์น้อม	ในคุณพุทธบาท
	พระสีหธรรมยุ่งเหลื่อม	เหนือผืนแผ่นดิน
	ใต้โลกกว้าง	ตนประเสริฐสูงโชน
	จอมนาถ	เขตบุญคุณแก้ว
	อินทร์พรหมฟ้า	เทวาจตุโลก
	ไชยะโชคแผ่นดิน	จอมทัพพ่อแม่ตน
	คุณอุปัชฌาย์เจ้า	เทศนาสอนสั่ง
	ทั้งยมโลกกว้าง	มาได้พ่อหลังแต่ท่อน
อริยานุวัตร	เฮืองฮุ้งแจ่ง	นิทานเก่าปางปฐม
วัดมหาชัย	อาฮามหลวง	แต่งธรรมเพียรสร้าง
	ในมหาสารคามกว้าง	ธานีนครเศ
ล่วงได้	สองพันห้าร้อย	สิบสี่บอกโดยปี
	สวณะกาลฝน	แต่งแป๊ะโฮมไว้
	ในนิทานชาดกเค้า	สีทนนักปราชญ์แต่ง
	มานั้น	
	ปีเดือนปีได้บอกไว้	ไฟแท้แต่งนิทาน
	หาหลักฐานปีได้	ในนิเทศปางหลัง
	สัพพะเวรัง	อย่าได้มีมาต้อง
	สัพพะปาบึงวัน	โรคาอย่างบังเบียด
	ขอให้ยืนยงแท้	พันเท่าหมื่นวัสสา
ได้เห็นหน้า	พระพุทธเจ้า	ตนชื่อ "เมตไตรโย"แต่ท่อน
	พุทธภูมิดวงธรรม	ยอดคุณแสงสว่าง
ขอให้	ชนสัพพะสัตว์ขว้าม	นිරะพานให้म्मฝั่ง
	เถิงนรพานยอดแก้ว	เมืองกว้างที่กะเริ่ม

(สีทนมะโนราชนับลายมือพระอริยานุวัตรหน้า 1)

2. ต่อจากนั้นจึงเป็นการเริ่มเรื่องสีทน มะโนรา ซึ่งปริวรรตจากต้นฉบับโบราณ โดยกล่าวถึง
พระพุทธเจ้าเสด็จลงใช้ชาติมาเกิดเป็นท้าวสีทน โอรสพญาสุทนต์หรือพระเจ้าอาทิตย์และนางอัมพาซึ่ง
ครองเมืองเป็งจานอย่างผาสุก ท้าวสีทนเป็นหนุ่มรูปงาม วาจาไพเราะ สติปัญญาหลักแหลม อายุสิบสี่

ปีพระบิดาแต่งตั้งให้เป็นอุปราชและอายุสิบหกปีให้ครองเมืองเป็งจาน ด้วยสายสัมพันธ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับนางมะโนราทำให้ท้าวสีทนฝันเห็นนางเกิดความลุ่มหลงอยากได้เป็นชายา จนสืบทราบว่านางเป็นกนิหรืออยู่เมืองภูเงิน เขาไกรลาส จึงให้นายพรานไปจับนางมาจากสระอโนดาตในป่าหิมพานต์ ซึ่งนางลงมาเล่นน้ำประจำ พรานได้เล่าถึงความเสน่ห์ที่ท้าวสีทนมีต่อนางและต้องการอภิเษกกับนาง ทำให้นางมีจิตปฏิพัทธ์ตอบเช่นเดียวกัน เรื่องได้ดำเนินไปจนทั้งสองได้อภิเษกสมรส แต่ต่อมาเกิดปัญหาขึ้นคือมิโจรเข้ามารุกรานเมืองปลายด้านเกิดความเดือดร้อนไปทั่ว ท้าวสีทนต้องยกกองทัพไปช่วยปราบโจรและด้วยความห่วงใยโอรสและบ้านเมือง พญาสุทศสิจึงให้โหรหลวงมาทำนาย โหรทั้งสี่ได้ทำนายดวงชะตาของบ้านเมืองว่า ปีนี้บ้านเมืองมีเคราะห์ใหญ่โดยจะมีโจรมาแย่งบ้านชิงเมือง ให้แต่งเครื่องบูชาพระเสื้อเมือง ผีที่รักษาประตูเมืองและแต่งเครื่องพลเป็นสัตว์ทั้งวัว ควาย ไก่หมูและเนื้อของกนิรี ทำให้พญาสุทศสิจำใจต้องทำตามโดยเลือกเสียสละนางมะโนราซึ่งเป็นกนิรี เพื่อบ้านเมืองนางมะโนราขอพอรำให้โหรดูก่อนจะถูกฆ่า โดยขอสวมปีกหางเพื่อพอนให้สวยงาม สุดท้ายนางก็บินหนีกลับไปเมืองภูเงินเป็นเหตุให้ท้าวสีทนต้องเดินทางติดตามนางด้วยความรัก แม้จะยากลำบากเพียงใดก็ตาม ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดและอรรถรสของเรื่องในเล่ม

3. กลวิธีในการนำเสนอ นั้น สีทน มะโนราฉบับภาคอีสานประพันธ์ด้วยคำประพันธ์แบบกลอนอ่าน เน้นจังหวะในการอ่านเป็นสำคัญ ไม่มีเสียงสัมผัสที่แน่นอน ใช้จังหวะและการเว้นวรรคจากการอ่าน ทำให้เกิดรสและอารมณ์ตามท้องเรื่อง ในการบริวรรตวรรณกรรมอีสานโดยทั่วไป ผู้บริวรรตมักเขียนติดต่อกันไม่แบ่งเป็นวรรค ๆ ในตอนหลังจึงนิยมมาจัดวรรคตามจังหวะการเปล่งเสียงดังตัวอย่าง

๑ เมื่อนั้น โสมงามสร้อยมะโนรากิแตก ตายแล้วนาง ได้ฟังพาก
 ถ้อยรัสสีเจ้าใจหทัยงาม นางจึงเยื่อนบอกให้ตามฮิตคองมี ปีได้ผัดผัดตน ท่อเอย
 ยองน้อย เหมือนดังเวรจำให้หนีผัวพลัดพราก พระเอย ก็จึงบังเกิดให้โภยฮ้าย
 เหตุเมือง เลิกเข้าบ้านด้านจิบหาย เลวกันตายถ่มนองมันข้า เขาจึงมาทูล ไหว้
 ราชาพระบาท ผัวนาถน้อยไปหั้นผาบโจร ใช้ออยู่บ้านดอมพ้อปุ่ภายหลัง
 พรหมณ์จงซังส้อสนให้รั้งราว ก็เพื่อราชาท้าวพระบิดาจอมปู่ ผันหลากแท้
 พระองค์ย่านสั้นสาย ทนเอาได้ฮฮาให้ทวยเบิ่ง หมอฮฮาซี้ฮ้ายแปงเว้าส้อสน เขา
 ว่า สีทนจักชีวังมุดแกโจรไปได้ มันจึงเอาผู้เข้าไปเบิกพะลิผี มันผูกที่เอาไปฮอด
 เถิงแค้นน้ำ ซ่าก็ ผิป้องด้วยผญาตนวางป่อยจึงได้หนีฟังฟ้ามาพี่ฟังตาย พระ
 เอย ว่า จักคืนเมื่อห้องเขาเงินไกรลาส ภายพุนจึงได้ทุกข์ยากให้ฮามฮ้าง มิ่งผัว
 นั้นแล้ว

(สีทนมะโนราฉบับลายมือพระอริยานุวัตร หน้า 40)

จะเห็นว่า จำนวนคำในวรรคมีประมาณ 7-9 คำ ในระยะหลังผู้ปริวรรตวรรณกรรมอีสานมักนำกลอนอ่านมาจัดวรรคใหม่เพื่อความสวยงาม โดยเอาจังหวะการอ่านเป็นแนวทาง เริ่มต้นด้วยคำสร้อย 2 คำอยู่ข้างหน้าต่อด้วยจำนวนคำในวรรคหน้ามี 3 - 5 คำวรรคหลังมี 3 - 5 คำและมีคำสร้อย 2 คำในตอนท้ายเป็นระยะ ๆ ซึ่งจำนวนคำสร้อยมักไม่แน่นอนตายตัว ถ้าวรรคหน้ามีจำนวน 5 คำจึงแบ่งให้เป็นคำสร้อย 2 คำแรก อาจแสดงเป็นแผนผังได้ดังนี้

```

  ○ ○   ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○   ○ ○
        ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○
  ○ ○   ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○
  ○ ○   ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○
  ○ ○   ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○
        ○ ○ ○   ○ ○ ○ ○   ○ ○

```

ตัวอย่างข้อความข้างต้น จัดวรรคใหม่ได้ดังนี้

๑	เมื่อนั้น	โสมงามส้อย	มะโนราออกซิแตก	ตายแล้ว
	นางได้ฟัง	พากล้อย	รัสสีเจ้าโจทย์ถาม	
	นางจึง	เยื่อนบอกให้	ตามฮีตคองมี	
	บได้	ผิตผัวตน	ท่อยโยงน้อย	
	เหมือนดั่ง	เวรจำให้	หนีผัวพิศพาก	
	ก็จึง	บังเกิดให้	โภยอ้ายเหตุเมือง	
		เลิกเข้าปุ่น	บ้านด่านจิบหาย	
		แล้วกันตาย	ถ่มหนองมันซ้ำ	
	เขาจึง	มาทูลไหว้	ราชาพระบาท	
		ผัวนาถน้อย	ไปพุนผาบโจร	
		เข้าอยู่บ้าน	พ่อปู่ภายหลัง	
		พราหมณ์จงซัง	ส้อสนให้รังไร้ว	
	ก็เพื่อ	ราชาท้าว	พระปีตาจอมปู่	
		ผืนหลากแท้	พระองค์ยันสิ้นสาย	
		ทันเอาได้	ฮูฮยาให้ทวายเบ็ง	
		หมอฮูฮยาซ้อฮาย	แปงเว้าส้อสน	
	เขาว่า	สีทนจักชีวังมุด	แกโจรไปได้	
	มันจึง	เอาผู้ข้า	ไปเบิกพะลีผี	

	มันผูกตีเอาไป	ฮอดเถิงแควนน้ำ	
ซำก็	ผิป้องด้วย	ผญาตนวางป้อย	
จิ่งได้	หนีฟ่งฟ้าว	มาฟี่ฟ่งตาย	พระเอย
ว่าจัก	คีนเมื่อห้อง	เขาเงินไกลาส	กายฟั้น
จิ่งได้	ทุกข์ยากให้	ฮามอ้างมิงผ้ว	นั้นแล้ว ๆ

(สีทน มะโนรา ฉบับลายมือพระอริยานุวัตร หน้า 40)

4. ในการดำเนินเรื่อง ผู้แต่งได้ระบุเนื้อหาหลักของตอนนั้น ๆ คั่นไว้เป็นระยะ ๆ มีจำนวน 68 ตอนซึ่งชื่อตอนต่างๆ ได้รักษาการสะกดการันต์ตามแบบลายมือเขียนของพระอริยานุวัตรตัวอย่าง เช่น

โพธิสัตว์ลงเกิด

สีทนจำเรินว้ย

อุพพิเสกสีทนคองเมือง

ท้าวสีทนฝัน

พานไปเอานางมะโนรากินี

พระรัสนี้เว้ากับพราน

มะโนราถูกขังบาศนายพาน

มะโนราคิดฮอดสีทน

พรรณนาการชมป่า

ชาวเมืองเบ่งความจบงาม

แห่นางมะโนราเข้าเมือง ๆ

5. มีการระบุชื่อผู้แต่ง ก่อนการลงท้ายเรื่อง ผู้แต่งเรื่องนี่คือ “หัวชาผู้” ซึ่งน่าเป็นพระสงฆ์ ที่มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง เพราะเมื่อศึกษาประวัติของวัดเหนือ จังหวัด สกลนครพบว่า สร้างในปีพ.ศ. 2390 ปีมะแม จ.ศ. 1209 ร.ศ. 66 พระครูศรีธรรมมาเป็นเจ้าอาวาส (ระหว่างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2367 - 2353) ปี พ.ศ. 2403 มีพระครูเจ้าซึ่งเป็นเชื้อสายราชวงศ์อินทร์ ย้ายมาจากเมืองมหาชัยก่องแก้ว ได้อพยพมากับญาติพี่น้อง ในสมัยปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์สงบ เมื่อพระครูเจ้ามรณภาพแล้ว มีพระครูลา (พระครูพิพิธสกลธรรม) มาเป็นเจ้าอาวาสท่านเป็นชาวไทยไซ่ มีคนเคารพนับถือมาก เป็นพระที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก เก่งในทางไสยศาสตร์ และวิทยาคมต่าง ๆ มีคนเล่าลือสืบมาจนทุกวันนี้ ต่อมาได้เป็นเจ้าคณะแขวง ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่พระครูพิพิธสกลธรรม ในสมัยนั้น วัดเหนือมีชื่อเสียงมาก

มีเจ้าเมืองและข้าราชการกรมการเมือง ให้ความอุปถัมภ์เป็นอย่างดีวัดเหนือมีเจ้าอาวาสจนถึงปัจจุบัน 7 รูปโดยรูปที่ 6 คือพระศรีสกลกิจ ชาวคุ้มได้นิมนต์จากวัดศรีชมพู มาครองวัดและเป็นเจ้าอาวาส ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 - 2530 และได้เป็นผู้ให้ค้นหาคัมภีร์ใบลานเรื่องสีทน มะโนราฉบับนี้ ปัจจุบันพระรัตนกวี (พระมหาบุญเลิศอินทปัญญา ป.ธ.8) เป็นเจ้าอาวาส

6. ท้ายเรื่องสีทน มะโนรา มีการม่วนชาดก คือกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ในเรื่องว่า เป็นผู้ใดในอดีตชาติ เช่น

นายพราน คือ พระอานนท์
 พระอินทร์ที่แปลงเป็นแมลงไปจับนางมะโนราคือ พระอนนรุทธะ
 ครุฑทองที่แปลงเป็นหิ้งห้อยจับที่ตีนเม็งคือ พระโมคคัลลาน์
 ท้าวฟ้าแดดเสนาเมืองภูเงินที่นำเครื่องทรงไปมอบแก่ท้าวสีทนคือ พระสารีบุตร
 เจ้าเมืองภูเงินแห่งเขาไกรลาสคือ พระมหากัสสปะ ผู้เรียบเรียงคำสอนของ
 พระพุทธเจ้าและจารไว้ในใบลาน
 แม่นางมะโนราคือ นางอุบลวันณา
 นางอัมพา แม่ท้าวสีทนคือ นางศิริมหายา
 พระราชาเจ้าเมืองเป็งจาล (พญาสุทนต์หรือพระเจ้าอาทิตย์)คือ พระเจ้าสุทโธทนะ
 หรือพญาศรีสุทโธ
 นางมะโนราคือ พระนางยโสธราพิมพา
 ท้าวสีทนคือ พระพุทธเจ้า
 พรหมณ์ผู้ให้ร้ายนางมะโนราคือ พระเทวทัต เป็นต้น

7. ในตอนท้ายสุดของเรื่อง ได้บอกถึงการแสวงหาต้นฉบับคัมภีร์ใบลานเรื่องนี้บอกแหล่งที่พบต้นฉบับ และการพิจารณาว่าเป็นฉบับที่มีสำนวนโวหารดี ดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาเรื่อง สุนทรชาดกเทียบกับสีทนมะโนราฉบับภาคอีสานพบว่า ฉบับภาคอีสานจะไม่มีที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุแห่งการเล่านิทาน แต่มีการเกริ่นนำด้วยการไหว้ครูของผู้ปริวรรตแทน

8. ความเด่นของเรื่องสีทน มะโนรา ที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ ด้านศิลปะภาษาและสำนวนโวหารที่สะท้อนเอกลักษณ์ของภาษาถิ่นอีสาน ด้านการสร้างคำ การเลือกสรรถ้อยคำ การเรียบเรียงถ้อยคำ ซึ่งทำให้เกิดรสไพเราะกินใจ เศร้าสะเทือนใจ อันเป็นความโดดเด่นเป็นพิเศษของสีทนมะโนราฉบับนี้ จึงขอยกตัวอย่างเป็นแนวทางให้ผู้อ่านมองเห็นการใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหารในเรื่อง

2.2.9 เรื่องนกรระจอก

เรื่องนกรระจอก ปรีวรรตโดย สมัย วรรณอดุร (2551) จากต้นฉบับคัมภีร์ใบลานวัดโพธิ์ศรี บ้านลาด ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จารด้วยอักษรไทยน้อย จำนวน 51 ลาน

เรื่องย่อ

มีนกรระจอกน้อย 2 ตัวเมียทำรังอยู่ที่เคราพระฤๅษี วันหนึ่งพ่อนกได้ออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงแม่ นก และลูกอ่อน ไปถูกดอกบัวหุบกลีบซึ่งไว้ไม่สามารถกลับมาหาลูกเมียได้ เมื่อกลับมาได้ทะเลาะกับแม่ นก และสาบานว่าถ้าตนนอกใจคู่ของตนดังที่แม่ นกกล่าวหา ก็ขอให้มาบเอาฤๅษี ฤๅษีได้ยินจึงโกรธ ถามนกว่าทำไมตนจึงมีบาป นกบอกว่าเพราะฤๅษีไม่มีลูกสืบสกุล ตายไปก็ตกนรก (คติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู) ฤๅษีจึงไล่ นก ไปอยู่ที่อื่นและตนก็ลาเพศฤๅษี ไปมีชีวิตรอบครัวเช่นคนทั่วไป นกสองตัวเมียพากันไปอาศัยป่าเลา อยู่มาวันหนึ่งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่ นกสัญญากันว่าจะไม่ทอดทิ้งลูก จะขอตายในกองไฟพร้อมๆ กัน แต่เมื่อไฟมาถึง พ่อนกทนความร้อนไม่ไหวจึงบินหนีไป ทิ้งให้แม่ นกกับลูกตายในเปลวไฟ ก่อนตายได้สาบานว่าจะไม่พบกับผู้ชายเป็นอันขาด นางนกรระจอกไปเกิดเป็นลูกสาวเจ้าเมืองแห่งหนึ่งชื่อนางจันทะจร นางมีรูปร่างงดงามแต่ไม่ยอมพุดจา กับผู้ชายเลย พ่อนกไปเกิดเป็นชายหนุ่มรูปงาม ลูกชายของเจ้าเมืองแห่งหนึ่ง มีนามว่าท้าววรกิต เมื่อโตเป็นหนุ่มได้ยินกิตติศัพท์ความงามของนางจันทะจรจึงมาหา พระราชาบิดานางจันทะจรได้บ่าวร้องให้ผู้มีวิชาดีมารักษาโรคที่นางไม่ยอมพุดกับผู้ชาย ชายใดสามารถทำให้นางพุดด้วย จะยกนางให้อภิเษกเป็นคู่ครอง ท้าววรกิตไปเรียนวิชาถอดจิตกับพระอาจารย์และไปอาสาพุดกับนาง ท้าววรกิตได้ถอดจิตไปไว้กับหมอนกับเครื่องใช้ต่างๆ ทำให้เครื่องใช้นั้นๆ พุดได้ และเล่านิทานให้หมอนฟังเป็นนิทานโจมดีให้ร้ายผู้หญิง แต่นางไม่ยอมพุดด้วย ในที่สุดได้เล่าเรื่องนกรระจอกแต่ตอนจบแกล้งเล่าให้ผิดว่านกตัวเมียไม่ยอมรักษาสัญญาบินหนีก่อน ปลอ่ยให้นกตัวผู้ตายกับลูกในกองไฟ นางจันทะจรโกรธมากผลอดตัวพุดแย้งว่าไม่จริง เมื่อนางพุดแล้วบิดาจึงอภิเษกให้ท้าววรกิตครองเมืองกับนางจันทะจรตามสัญญา

2.3 องค์ประกอบของการศึกษาวรรณกรรม

1. โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง คำโครงของพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ สำคัญในเรื่องที่ผู้เขียนวางไว้เป็นแนวให้เรื่องดำเนินไป โดยทั่วไปโครงเรื่องมักจะประกอบไปด้วยเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น โครงเรื่อง กล่าวถึง หญิงชราคนหนึ่งต้องตรอมใจตายเพราะความโศกเศร้าเสียใจถึงบุตรชาย 66 คนเดียวของนางที่ประพฤติชั่วจนต้องโทษประหารชีวิต โครงเรื่องนี้มีเหตุการณ์ สำคัญสามเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลกัน คือ เหตุการณ์แรก กล่าวถึง การประพฤติชั่วของบุตรชายคนเดียวของหญิงชรา จนมีผลทำให้เกิด เหตุการณ์ที่สอง คือ ชายคนนี้ต้องได้รับโทษประหารชีวิต และเป็นเหตุสำคัญให้เกิด เหตุการณ์ที่สามตามมา คือ หญิงชรา

ตรอมใจตายเพราะความเศร้าโศกเสียใจคิดถึงคุณส่งบุตรชายคนเดียวของนาง เป็นต้น นอกจากนี้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกันดังกล่าว ข้างต้นแล้ว โครงเรื่องอาจเกิดขึ้นจาก องค์ประกอบสองอย่าง คือ ความต้องการ ของตัวละครอย่างหนึ่ง และอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุความต้องการนั้น อีกอย่างหนึ่ง องค์ประกอบสองอย่างนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ตัวละครก็จะหาทางต่อสู้ดิ้นรนจนเกิดเป็นเหตุการณ์ต่างๆ ต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราวยืดยาว โดยมี ปัญหาหรืออุปสรรคหรือบางทีก็เรียกว่า ข้อขัดแย้ง (conflict) นี้เป็นปมของเรื่อง การแก้ปัญหาหรืออุปสรรคของตัวละครเป็นการดำเนินเรื่อง คือ นำเรื่องไปสู่การคลายปมและจุดจบของเรื่อง

โครงเรื่องกับเนื้อเรื่อง “ โครงเรื่อง ” มีความหมายคนละอย่างกับ “ เนื้อเรื่อง ” เพราะแม้ว่าต่างก็เป็นการเล่าเหตุการณ์ด้วยกันก็จริง แต่เหตุการณ์ในเนื้อเรื่องจะจัดเรียงตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น ส่วนเหตุการณ์ใน “ โครงเรื่อง ” อาจจัด เรียงตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไป ตัวอย่างเช่น ข้อความที่กล่าวว่า “ หลังจากบุตรชายคนเดียวของหญิงชรา ต้องโทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ตาย ” นั้นถือได้ว่าเป็น “ เนื้อเรื่อง หรือเป็นเหตุการณ์ในเรื่อง เพราะเป็นเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเกี่ยวข้องกัน และที่สำคัญคือเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีปัญหาหรือความขัดแย้งใดๆ ปรากฏอยู่ด้วย แต่ถ้าเป็นข้อความว่า “ หลังจากบุตรชายคนเดียวของหญิงชราต้อง โทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ตรอมใจตายตามบุตรชายของนางไปด้วย ” นั้นจัดว่าเป็น “ โครงเรื่อง ” เพราะเป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่อง อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน และแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในใจของหญิงชรา เป็นข้อขัดแย้งระหว่างความรักกับความพลัดพราก เน้นถึงความทุกข์ใจของหญิงชรา อย่างรุนแรงจนถึงตรอมใจตายในที่สุด

โครงเรื่องกับเรื่องย่อ “ โครงเรื่อง ” จะมีลักษณะบางอย่างคล้ายกับ “ เรื่อง ย่อ ” เพราะเมื่อรู้โครงเรื่องก็เท่ากับรู้เรื่องย่อด้วย แต่ก็มิได้หมายความว่าทั้งสอง เรื่องนี้เป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งนี้เพราะโครงเรื่องนั้นมิได้เป็นแต่เพียงใจความสำคัญของ เรื่องราวหรือความคิดที่บอกให้ผู้อ่านรู้ว่ามิอะไรมีเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไมสิ่งเหล่านั้นจึงเกิดขึ้นกับคนๆนั้น ที่นั่น และอย่างนั้นอีกด้วย

2. แก่นเรื่อง หรือสาระตงหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง (Theme) แก่นเรื่องเป็นสาระหรือ สัจจะที่ผู้ประพันธ์หยั่งเห็น เชื่อถือหรือยึดถือ และประสงค์จะ สื่อสารไปยังผู้อ่าน หรือพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แก่นเรื่องก็คือ สารที่ผู้เขียนต้องการ จะสื่อให้ผู้อ่านทราบนั่นเอง แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีหลายประการ แต่ โดยทั่วไปแล้วแก่นเรื่องมักจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันเป็นวิสัยธรรมดา ธรรมชาติดังใดอย่างหนึ่งของโลกและมนุษย์ ในขณะที่เรื่องดำเนินไป แก่นเรื่องจะปรากฏเสมอเป็นระยะๆ เพื่อยืนยันว่า นั่นคือความมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการจะแสดงให้ทราบ ผู้อ่านจะจับแก่นเรื่องได้ก็โดยพิจารณาเหตุการณ์ พฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครในเรื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ

เมื่ออ่านเรื่องจบลงผู้อ่านก็จะเกิดความเข้าใจในเชิงสรุปได้ว่า อะไรคือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะบอกให้ผู้อ่านทราบ

3. ตัวละคร (Character) ตัวละครคือ ผู้รับบทบาทแสดงพฤติกรรม ตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้ ตัวละครอาจเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้ เช่น เรื่อง “ มอม ” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มี “ สุนัข ” เป็นตัวละครเอกในเรื่อง เรื่อง “ ฉันทคือหินผา เขา หาวว่าฉันทศักดิ์สิทธิ์ ” ของ ราม ราชพฤกษ์ มี “ ก้อนหิน ” เป็นตัวละครเอก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ตัวละครในนวนิยายส่วนใหญ่มักเป็นคน

ลักษณะของตัวละคร การเสนอลักษณะตัวละครโดยทั่วไป ผู้เขียน มักจะเสนอใน 2 ลักษณะ

3.1 ให้ตัวละครเป็นเพียงตัวแทนความคิดหรือหลักปรัชญาที่เดินได้ มักจะเสนอใน 2 ลักษณะคือ พูดได้ หรือเป็นเพียง “ กระบอกเสียง ” (mouthpiece) ของผู้เขียน หรือเครื่องมือที่ผู้เขียนใช้ระบายแนวคิดของตนเท่านั้น ตัวละครประเภทนี้มักไม่มีชีวิตชีวา เพราะ ผู้เขียนแสดงให้เห็นลักษณะด้านใดด้านหนึ่งของตัวละครเท่านั้น เช่น ตัวละครเป็นคน หรือเป็นคนโกง ตลอดทั้งเรื่องเราก็เห็นแต่ลักษณะดีหรือโกงของตัวละครเท่านั้น ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน ในวิชาการวรรณคดีวิจารณ์ เรียก ตัวละครประเภทนี้ว่า ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ flat character)

อนึ่ง ในบางครั้งนอกจากผู้แต่งจะสร้างตัวละครโดยแสดงให้เห็นลักษณะ ด้านใดด้านหนึ่งของตัวละครแค่เพียงด้านเดียวแล้ว ผู้แต่งยังอาจสร้างลักษณะอันเป็น ของตัวละครขึ้นจนกลายเป็นแบบฉบับของตัวละครนั้นๆไปด้วย เอกลักษณะเฉพาะตัวของ เช่น แม่เลี้ยงใจร้าย แม่ค้าปากตลาด เป็นต้น ตัวละครประเภทนี้ เราเรียกว่าตัวละคร ที่เป็นตัวแบบ (type character) ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมทั้งหมดของตัวละครประเภท นี้จะเป็นไปตามแบบ คือ ประพฤติตามแบบอย่างที่คุณมักจะเกณฑ์ให้แก่ตัวละคร เช่น ถ้าตัวละครเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงของเรื่อง ก็จะประพฤติตามแบบอย่างที่คุณมักกะเกณฑ์ให้แก่นางเอก อาทิ เป็นคนสวย เรียบร้อย มีเมตตากรุณาพร้อมที่จะให้อภัยคนอื่น หรือเป็นคนดี เป็นต้น

3.2 ตัวละครที่มีลักษณะสมจริง คือ มีชีวิตจิตใจ มีบทบาท บุคลิก ปฏิกริยา อารมณ์ความรู้สึก เหมือนมนุษย์ปุถุชนธรรมดาทั่วไปในชีวิตจริง ตัวละคร ประเภทนี้เป็นตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน ผู้แต่งมักจะแนะนำโดยตรงว่ามีลักษณะ นิสัยอย่างไร ผู้อ่านจะต้องสังเกตเอาเอง เช่น สังเกตความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ภาพ การกระทำ การปฏิบัติต่อตัวละครอื่นๆ ฯลฯ แล้วนำมาตัดสินใจว่าตัวละครนั้นเป็นคนเช่นไร เพราะเหตุใด เป็นต้น ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างให้ มีชีวิต วิญญาณ เหมือนผู้คนในสังคมจริงๆ คือ มีทั้งส่วนดีและส่วนบกพร่องในคนๆ เดียวกัน ผู้อ่านจะมองเห็นลักษณะหลายๆด้านของเขาในขณะที่เรื่องดำเนินไป ตัวละครลักษณะนี้เรียกว่าตัวละครหลายลักษณะ(round character)

4. ฉากและบรรยากาศ (Setting and Atmosphere) ฉาก คือ สถานที่และเวลาที่เรื่อนั้นๆเกิดขึ้น¹ รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่นๆรอบตัวละครในขณะที่ เกิดเหตุการณ์นั้นด้วย ฉากอาจจะมี ความหมายเฉพาะห้องแคบ ๆ ห้องหนึ่ง ซึ่งเป็น สถานที่ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่องขึ้นภายใน เวลาไม่กี่นาที หรือจะมีความหมายกว้างถึงขนาดเป็นประเทศหรือโลก ซึ่งมีเหตุการณ์ในเรื่องเกิดห่าง กันมากเป็น ศตวรรษๆก็ได้ ส่วนบรรยากาศ หมายถึง รายละเอียดต่างๆ ที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อก่อ ให้ เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เศร้าหมอง เศร้าครีดยด สุขสงบ ขบขัน เป็นต้น RATARHAT U ฉากมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศของเรื่องมากจนอาจกล่าวได้ว่าสองสิ่งนี้ จะต้องปรากฏควบคู่กันไป เสมอ เช่น ฉากกล่าวถึงบ้านร้างในคืนเดือนมืด ซึ่งมีเสียง สุนัขหอนมาเป็นระยะๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านได้ บรรยากาศที่วังเวงน่ากลัวตามไปด้วย เป็นต้น หรือในทางกลับกันการที่ผู้เขียนพยายามสร้าง บรรยากาศของเรื่องให้เหมาะสม กับอารมณ์ของตัวละครและสถานการณ์ในเรื่อง ก็มีส่วนทำให้ฉากมี ลักษณะเด่นและ น่าสนใจขึ้น เช่น การบรรยายให้เห็นภาพและบรรยากาศที่สดชื่นในยามเช้าของหมู่บ้านเล็กๆ ในสังคมชนบท อันเป็นที่อยู่ของตัวละคร ย่อมทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพ สังคมชนบทและ ชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและสุขสงบของตัวละครได้โดดเด่นขึ้น เป็นต้น

ฉากและบรรยากาศมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้อ่านรู้ว่า เหตุการณ์นั้นเกิด ขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ในสถานการณ์อย่างไร ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจเหตุการณ์ เข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร และเกิด มโนภาพต่ออนุภาการที่ปรากฏได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การ สร้างฉากให้เกิดผลดังกล่าวดังกล่าวอาจทำได้หลายวิธี เช่น ใช้วิธีบรรยายอย่างตรงไปตรงมา ใช้วิธีพรรณนา ใช้วิธีให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของ สถานที่เกิด เหตุการณ์ อาชีพหรือการดำเนินชีวิตประจำวันของตัวละคร ระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมทางสังคมของตัวละครเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม ศีลธรรม จรรยา ระดับสติปัญญา และอารมณ์ เป็นต้น

2.4 แนวคิดการแพร่กระจายของนิทาน

แนวคิดการแพร่กระจายของนิทาน นักคติชนวิทยามีทฤษฎีเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจ เกิดขึ้น กับชีวิตการเดินทางของนิทานอย่างไร การปรับเปลี่ยน การปรับตัวของนิทานมีลักษณะ ใดๆ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นทำให้นิทานเรื่องเดียวกันเกิดสำนวนต่าง ๆ ตลอดจนวางเงื่อนไขการแตกเรื่องของนิทานเรื่องหนึ่ง ๆ ไปเป็นนิทานเรื่อง ต่าง ๆ ทั้งที่มีโครงเรื่อง คล้ายๆกัน (ศิริพร ณ ถกลาง , 2563 : 143-144)

อัลเบิร์ต ลอร์ด (Albert Lord) นักคติชนวิทยาผู้ศึกษาการขับลำนำมหากาพย์ อีเลียด และ มหากาพย์ โอดิสซีย์ ในยูโกสลาเวียได้ ประมวลวลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากผู้ขับลำนำ หรือเล่านิทานไว้ดังนี้

1. ผู้เล่าอาจย่อเรื่องให้สั้นลง

2. ผู้เล่าอาจขยายความโดยใช้จินตนาการ “ตกแต่งประดับประดา” ให้ฉากสวยงาม และให้เรื่องสนุกสนานน่าตื่นตึ่งยิ่งขึ้น
3. ผู้เล่าอาจสลับเหตุการณ์ตามที่เห็นสมควร
4. ผู้เล่าอาจนำอนุภาคจากเรื่องอื่นมาใส่ปนเข้าไป หรืออาจนำมาจากเรื่องเดียวกันแต่เป็นคนละสำนวน
5. ผู้เล่าอาจตัดรายละเอียดเรื่องราวบางตอนในเรื่องเดิมทิ้งไป
6. ผู้เล่าอาจสับสนนำตอนหนึ่งตอนใดในเรื่องไปผสมเชื่อมโยงกับตอนอื่น ๆ (ศิริพร ณ กลาง, 2563 : 147-148)

ลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการแพร่กระจายของนิทาน สติธ ธอมป์สัน ได้สรุปลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นกับตัวนิทานเมื่อนิทานแพร่กระจายออกไป 15 ประการ

1. รายละเอียดบางอย่างถูกลืม โดยเฉพาะรายละเอียดที่ไม่ค่อยสำคัญ
2. รายละเอียดบางอย่างถูกเพิ่มเติมเข้าไป ส่วนใหญ่มักเป็นอนุภาคของนิทานเรื่องอื่น แต่บางครั้งก็เป็น “การสร้างสรรคใหม่” ของผู้เล่ามักมีการเพิ่มรายละเอียดเข้าไปในตอนต้นเรื่อง และท้ายเรื่อง
3. ผูกนิทาน 2 เรื่องเข้าด้วยกัน
4. มีการซ้ำรายละเอียดบางประการ ส่วนใหญ่ทำให้เป็น 3 ครั้ง
5. มีการซ้ำเหตุการณ์ซึ่งมีอยู่ครั้งเดียวในเรื่องเดิม บางครั้งอาจไม่ใช่เป็นการซ้ำเหตุการณ์เสียทีเดียว อาจเป็นเหตุการณ์คล้ายๆกันในนิทานเรื่องอื่นมาเปรียบเทียบให้ฟังเพิ่มเติม
6. มีการยกตัวอย่างให้เฉพาะเจาะจงลงไปทั้ง ๆ ที่ในเรื่องเดิมเป็นการกล่าวถึงอย่างกว้าง ๆ เช่น ระบุล ไปว่าเป็น นกกระจอก แทน นก หรือกลับกัน เช่น เล่า นก แทนที่จะเล่าว่า นกกระจอก
7. มีการนำเหตุการณ์จากนิทานเรื่องอื่นมาใส่แทน โดยเฉพาะตอนจบ
8. มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทตัวละคร และบ่อยครั้งที่เป็นการเปลี่ยนบทบาทหรือคุณสมบัติของตัวละครที่มีลักษณะตรงข้ามกัน เช่น หมาป่าผู้ฉลาดกับหมีโง่ อาจถูกเปลี่ยนเป็น หมาป่าโง่กับหมีฉลาด
9. นิทานเรื่องสัตว์ซึ่งมีตัวละครเป็นสัตว์ในเรื่องเดิมอาจถูกแทนที่ด้วยตัวละครที่เป็นมนุษย์
10. นิทานเกี่ยวกับมนุษย์ที่มีตัวละครสัตว์ในเรื่องอาจถูกแทนที่เกี่ยวกับตัวละครที่เป็นมนุษย์
11. ในทำนองเดียวกัน ตัวละครที่เป็นสัตว์ ยักษ์ หรือปีศาจอาจเปลี่ยนแปลงไปมาแทนที่สลับกันได้

12. อาจมีการเล่านิทานด้วยสรรพนามบุรุษที่ 1 เสมือนว่าผู้เล่าเป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องนั้น

13. การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเพียงอันเดียวอาจทำให้ต้องเปลี่ยนอีกหลายจุดตามเพื่อให้เรื่องสอดคล้องกัน

14. เมื่อนิทานท่องเที่ยวไปในดินแดนต่างวัฒนธรรม ประเพณี ที่ผู้ฟังจะไม่คุ้นเคยอาจถูกแทนที่ด้วยประเพณีที่ผู้ฟังคุ้นเคย เช่น ลูกสาวหัวหน้าเผ่า ในสำนวนอินเดียแดง

15. ในทำนองเดียวกัน รายละเอียดบางอย่างที่ฟังดูล้าสมัยอาจถูกเปลี่ยนให้ทันสมัย เช่น พระเอกอาจเดินทางไปผจญภัยด้วยรถไฟ

จากข้อประมวลสรุปของ อัลเบิร์ต ลอร์ด ที่ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสำนวนนิทานที่อาจเกิดขึ้นเพราะ ตัวนักเล่านิทาน 6 ประการ และข้อสังเกตของสตีธ ธอมป์สัน ที่เน้นลักษณะความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับนิทาน 15 ประการ ได้สรุปลักษณะ 6 ประการที่อาจเกิดขึ้นในการแพร่กระจายของนิทาน ดังนี้

1. การละความ (omission)
2. การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด (changing detail)
3. การขยายความ (expansion)
4. การผนวกเรื่อง (adding another story)
5. การสับเหตุการณ์ (transposition)
6. การอนุรักษ์ตนเอง (self-correction) (ศิริพร ฦ กลาง , 2563 : 148-1451)

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการการแตกเรื่องของนิทานสังข์ทอง 8 ลักษณะ ดังนี้ (วัชรภรณ์, 2543 44)

1. การเปลี่ยนแปลงลำดับของพฤติกรรมหลัก
2. การตัดเนื้อหาบางตอนหรือบางพฤติกรรมหลักออกจากโครงเรื่องเดิม
3. การนำเรื่องบางตอนไปแต่งเป็นนิทานเรื่องใหม่
4. การเพิ่มจำนวนครั้งในบางพฤติกรรมหลักเพื่อเน้นพฤติกรรมในบางคน
5. การเพิ่มพฤติกรรมใหม่และเหตุการณ์บางตอนแทรกในโครงสร้างเดิม
6. การเพิ่มโครงเรื่องย่อย
7. การผนวกเรื่อง
8. การคงโครงสร้างเดิม แต่มีการเปลี่ยนรายละเอียดในพฤติกรรม (ศิริพร ฦ กลาง , 2563 :

170)

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง

เมื่อนิทานแพร่กระจายไป จะมีลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นกับเรื่อง ดังนี้

1. การละความ (omission)
2. การเปลี่ยนรายละเอียด (changing detail)
3. การขยายความ (expansion)
4. การผนวกเรื่อง (adding another story)
5. การสลับเหตุการณ์ (transposition)
6. การอนุรักษ์ตนเอง (self-correction)

1. การละความ

เมื่อนักเล่านิทานได้ฟังนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งเขาก็จะนำไปเล่าต่อให้คนในหมู่บ้านฟัง แต่ก่อนที่จะเล่านิทานเรื่องนั้น ๆ ต้องผ่านการกลั่นกรองทางความคิดของนักเล่าผู้นั้นก่อน จะต้องคิดว่า จะดำเนินเรื่องเช่นไรดำเนินจะทำให้เรื่องสนุกได้อย่างไร รายละเอียดของเรื่องตอนใดที่ควรตัดทิ้ง ดังนั้นเนื้อหาบางตอนอาจถูกตัดทิ้งไปโดยเจตนาของนักเล่านิทาน

ลักษณะการละความในนิทานมีดังนี้

- 1.1 การละความที่ไม่สำคัญ (omission of the irrelevant)
- 1.2 การละความที่ไม่คุ้นเคย (omission of the unfamiliar)
- 1.3 การละความที่ไม่สบายอารมณ์ (omission of the unpleasant)

1.1 การละความที่ไม่สำคัญ

ความสำคัญหรือไม่สำคัญของเนื้อหาตอนใดนั้นขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณ และความรู้สึกของนักเล่านิทานเองนักเล่าอาจเห็นว่าเรื่องบางตอนไม่ควรดำเนินไปเช่นนั้น หรือเห็นว่าเรื่องไม่สมเหตุสมผลเขาก็อาจจะตัดเรื่องตอนนั้น ๆ ออกไปตามปกติเนื้อหาตอนใดจะสำคัญหรือไม่สำคัญขึ้นอยู่กับว่าเนื้อหาตอนนั้นมีความสำคัญมากน้อยเพียงไรกับแก่นเรื่องกับตัวละครเอกของเรื่องดังนั้นเนื้อหาตอนใดที่ไม่ผูกพันเกี่ยวข้องกับตัวเอกของเรื่องอาจถูกตัดทิ้งไปโดยเจตนาของผู้เล่าหรือบางเหตุการณ์ที่ผู้เล่าเห็นว่าเกี่ยวข้องจะชักเรื่องออกไปไกลผู้เล่าอาจตัดทิ้งเพื่อนำเรื่องสู่เหตุการณ์ของเรื่องให้เร็วขึ้น

1.2 การละความที่ไม่คุ้นเคย

การละความที่ไม่คุ้นเคยมักเกิดขึ้นในกรณีของสาระทางวัฒนธรรม เพราะต่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรม ดังนั้นหากตอนใดในนิทานบรรยายถึงประเพณี ปรัชญาความคิด ความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนแนวจริยธรรม ที่เป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มชน หรือเฉพาะสังคม รายละเอียดเหล่านั้นมักถูกตัดทิ้งไปเพราะยากแก่การทำความเข้าใจแม้เล่าไปก็มี แต่จะทำให้คนฟังเบื่อเพราะไม่รู้ลึก “คุ้นเคย”

1.3 การละความที่ไม่สบายอารมณ์

หากเนื้อเรื่องตอนใดทำให้ผู้เล่ารู้สึกกระอักกระอ่วนหรือตะขิดตะขวงใจที่จะเล่า เช่น เหตุการณ์ที่บรรยายไว้ละเอียดจนน่าสะอิดสะเอียนหรือเหตุการณ์ที่น่ากลัวและโหดร้ายมาก ๆ ผู้เล่า อาจตัดตอนนั้นทิ้งไปหรือมีเดานั้นก็จะบรรยายโดยรวบรัด

2. การเปลี่ยนรายละเอียด

ตามปกติคนเราย่อมคุ้นเคยกับแบบของวัฒนธรรมที่หล่อหลอมชีวิตเรามา หากเราพอใจในสิ่งใด เราย่อมต้องการให้สิ่งนั้นเข้ากับเราได้ จึงจะปรองดองกันอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น การรับนิทานก็เช่นกัน หากเราได้ฟังนิทานเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วนึกชอบใจย่อมอยากให้คนอื่นได้ฟังฟังและสนุกสนานเช่นเดียวกับเรา เวลาเล่านิทานเรื่องนั้นต่อไปจึงต้องพยายามเล่าให้คนฟังเข้าใจได้มากที่สุด วิธีการขั้นต้นที่จะทำให้คนฟังสนุกสนานได้อย่างแท้จริงก็คือต้องให้คนฟังรู้สึกว่าการบรรยายของเรื่องนั้นเป็นที่คุ้นเคย เหมือนกับว่าเรื่องเกิดขึ้นที่หมู่บ้านของเขาเพราะคนเราย่อมอยากฟังเรื่องของตนเองหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เมื่อเขาไม่รู้สึกแบ่งแยก ตัวเองกับเรื่อง แต่กลับรู้สึกว่า “เป็นส่วนเดียวกัน” จึงจะตั้งใจฟังเรื่องต่อไป และพร้อมที่จะปล่อยอารมณ์ให้สนุกสนานไปกับการเปลี่ยนรายละเอียดบางประการเพื่อสร้างความคุ้นเคย (familiarization) จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติถือเป็นกฎเกณฑ์ของการแพร่กระจายของนิทานได้ประการหนึ่ง

บางครั้งการรับเรื่องจากสังคมที่ต่างวัฒนธรรมกันอาจมีเรื่องบางตอนที่ผู้รับไม่สามารถเข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง แต่เมื่อรับมาแล้วต้องการจะถ่ายทอดต่อไปผู้เล่าก็จะพยายามให้เหตุผล (rationization) สำหรับเหตุการณ์ตอนนั้นเพื่อให้ตัวเองและผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในเรื่อง ความพยายามในการให้เหตุผลบางครั้งก็เป็นเรื่องอติวิสัยเพราะเป็นวิจารณ์ญาณของผู้เล่าเอง ซึ่งอาจจะเล่าไปโดยไม่ตรงกับเจตนาของเรื่องเดิมความถูกต้องทางเนื้อหาอาจถูกบิดเบือนไป เมื่อเรื่องตกไปอยู่ในแต่ละท้องถิ่นจึงเกิดเป็นสำนวนต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาต่างกันไป

ในกรณีการเปลี่ยนรายละเอียดเพื่อสร้างความคุ้นเคย (familiarization) และเพื่อให้เหตุผล (rationalization) นักจิตวิทยา-คติชนวิทยาผู้หนึ่งคือ เอฟ.ซี. บาร์ทเลท ได้ศึกษาวิธีทดลองเพื่อเน้นให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในข้อนี้เขาเรียกการทดลองว่า Serial Reproduction เขาทดลองโดยตักนักเรียนประมาณ 20 คนเขาเล่านิทานให้นักเรียนคนที่ 6 ฟังสัก 15-30 นาทีต่อมาให้นักเรียนคนที่ 5 เล่าให้นักเรียนคนที่ 2 ฟังเล่าต่อกันเช่นนี้จนครบคนด้วยวิธีนี้ บาร์ทเลทสามารถให้เห็นว่าการถ่ายทอดนิทานจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกิดขึ้นบ้าง

3. การขยายความ

ความแตกต่างของมนุษย์กับสัตว์ประการหนึ่งก็คือมนุษย์มีสมองที่เจริญกว่าสัตว์มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่ช่างคิดช่างจินตนาการสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อความสงบสุขในสังคมของตน เมื่อมนุษย์สร้างวัฒนธรรมคนในสังคมย่อมต้องปฏิบัติตาม จึงกล่าวกันว่าไม่มีใครเกิดนอกวัฒนธรรม

ลักษณะสำคัญ ๒ ประการนี้ คือ ความเป็นคนมีความคิดและความผูกพันกับวัฒนธรรมของตนเป็นปัจจัยที่ทำให้นิทานมักได้รับการเสริมแต่งขยายความออกไป เมื่อคนเราได้ยินได้ฟังเรื่องใด ๆ ย่อมต้องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ถ้าชอบใจก็อาจจะเล่าในทางที่ดี ถ้าไม่ชอบใจก็อาจเล่าในทางที่ไม่ดีเรื่องที่เล่าจึงแฝงทัศนคติของผู้เล่าไว้ด้วยลักษณะการเล่าที่ไม่เพียงแต่จะเล่าตามเรื่องเดิม โดยพยายามใช้น้ำเสียงบอกทัศนคติของตนเท่านั้นถ้าชอบใจมาก ๆ ก็อาจจะขยายความ ใช้จินตนาการวาดภาพขยายเรื่องให้ได้อารมณ์มากขึ้นไปอีก ถ้าเป็นตัวเลขาอาจมีการเพิ่มจำนวนเท่าที่ได้ฟังมาอีกหลายเท่า และด้วยเหตุนี้มนุษย์มีความผูกพันกับตนเองและสังคมของตนมากเนื้อหาที่ขยายความออกไปนั้น มักจะมาจากประสบการณ์เฉพาะตน หรือมีฉะนั้นก็อาจสอดแทรกความเชื่อและแนวจริยธรรมในสังคมลงไปเรื่องราวอันอยู่ของแต่ละคนประกอบกับจินตนาการของคนผู้นั้นจึงมีส่วนให้เรื่องขยายออกไป

4. การผนวกเรื่อง

ขณะที่คานิทานเรื่องหนึ่งนักเล่านิทานอาจเกิดความสับสนถึงเอาเหตุการณ์ในนิทานเรื่องอื่นเข้ามาปนเพราะนักเล่านิทานเป็นศูนย์รวมแห่งนิทานเรื่องต่าง ๆ และเป็นผู้ที่ได้ยินได้ฟังนิทานมาก จึงอาจเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ มาไว้ด้วยกันโดยไม่รู้ตัว สติช ธอมป์สัน จำแนกลักษณะการผนวกเรื่องไว้ดังนี้

4.1. การดึงเอาอนุภาคบางอนุภาคจากเรื่องอื่นเข้ามา โดยที่ในเรื่องเดิมไม่มีปรากฏการณ์ เช่นนี้มักเกิดขึ้นกับตอนเริ่มเรื่องหรือตอนจบเรื่อง

4.2. การรวมนิทาน ๒ เรื่องเข้าด้วยกัน ในกรณีการดึงเอาบางอนุภาคหรือบางตอนจากนิทานเรื่องอื่นเข้ามาปนจะเห็นได้จากนิทานเรื่องชาละวันเล่าโดยนายปั้น น้อยคำ (เล่าเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๔) ที่ตำบลศรีศิริมาศ จังหวัดสุโขทัย เนื้อเรื่องที่เล่าเป็นเรื่องไกรทอง แต่ตอนเริ่มเรื่องได้ดึงเอาเหตุการณ์ในนิยายเรื่องจระเข้สามพันเข้ามาซึ่งความตอนนี้มีไช่ตันเรื่องของเรื่องไกรทอง แต่เป็นอนุภาคในนิทานอีกเรื่องหนึ่ง คงจะเห็นว่าเป็นเรื่องจระเข้เหมือนกัน และเมื่อเล่าแล้วความก็ต่อกันสนิท

5. การสลับเหตุการณ์

การเล่านิทานเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความทรงจำ และความจำเป็นสิ่งไม่แน่นอนไม่ตายตัวเหมือนบันทึกลายลักษณ์ความสับสนในเรื่องลำดับเหตุการณ์จึงย่อมเกิดขึ้นได้ บางครั้งเหตุการณ์ในเรื่องแต่ละตอนก็เป็นอิสระต่อกันหากสลับเอาเหตุการณ์ ข. มาไว้ก่อนเหตุการณ์ ก. ก็อาจไม่มีผลกระทบกระเทือนความเป็นไปของเรื่องดังนั้นบางสำนวนจึงเรียงลำดับเหตุการณ์ ก. ไว้ก่อนเหตุการณ์: ข. แต่บางส่วนก็เรียงไว้สลับกัน

6. การอนุรักษ์ตนเอง

กฎแห่งการอนุรักษ์ตนเองของนิทาน เป็นกฎที่วอลเตอร์ แอนเดอร์สัน (Walter Anderson) สรุปได้หลังจากที่ศึกษาสำนวนต่าง ๆ ของนิทานจำนวนมาก แอนเดอร์สัน กล่าวว่าสำนวนต่าง ๆ ของ

นิทานทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ แต่ท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงนั้น แก่นเรื่องของนิทานเรื่องนั้น ๆ จะยังคงปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอยู่เสมอ แอนเดอร์สัน เห็นว่านิทานเรื่องหนึ่งรักษาความเป็นตัวของตัวเองหรือเอกลักษณ์ของตนเองได้ตลอดไปนั้นเป็นเพราะทั้งผู้เล่าเองก็ได้ยินได้ฟังนิทานมาบ่อย ๆ และผู้ฟังเองก็ฟังมาบ่อยเช่นกันหากผู้เล่านิทานเรื่องหนึ่งออกนอกกลุ่มนอกทางไป คนฟังก็จะคอยทักท้วงว่าเล่าผิดเพราะตามปกติคนเรามีได้ชอบฟัง แต่เรื่องใหม่ ๆ แต่ชอบฟังเรื่องเก่า ๆ ที่เคยฟังมาแล้วด้วย การฟังนิทานก็เหมือนกับการฟังเพลงหากผู้บรรเลง บรรเลงขาดไป หรือผู้ร้องร้องผิดเสียง ผิดเนื้อ คนฟังย่อมทราบตีปกติเราย่อมฟังแต่เพลงที่ชอบ ฟังนิทานเรื่องที่ชอบอ่านวรรณคดีตอนที่ชอบ ดังนั้นถ้ามีอะไรผิดไปจากความถูกต้องเดิมอันเคยนำความพึงใจมาให้เราย่อมไม่ชอบใจและจะคอยแก้ไขให้คนเล่าเล่าให้ถูกด้วยเหตุนี้นิทานทุกเรื่องจึงสามารถรักษาความเป็นตัวของตัวเองได้อยู่เสมอ (ศิริพร ฐิตะฐาน , 2523 : 30-69)

จากการศึกษาแนวคิดการแพร่กระจายของนิทานผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างสรรค์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน และกลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสาน เนื่องจากบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานเมื่อมาอยู่ในรูปแบบของบทเพลงจะมีวิธีการอย่างไรที่ทำให้บทเพลงยังคงเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานนั้นยังคงอยู่โดยอาศัยกลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลงตามแนวคิดการแพร่กระจายของนิทานเช่น วิธีการดัดแปลงเนื้อหาภายในบทเพลง การเล่าย่อเรื่องให้สั้นลง การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด การขยายความ การอ้างถึงตัวละคร แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงและวิธีการที่นำวรรณกรรมมาใช้ในรูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย แสดงให้เห็นถึงความนิยมของวรรณกรรมอีสานที่เข้ามามีบทบาทในสื่ออื่นๆ มากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

ลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

บทเพลงถือเป็นวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่มีลักษณะร่วมกับวรรณกรรมโดยทั่วไปคือการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียภาพเพราะเนื้อหาของบทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ความคิดและจินตนาการ บทเพลงมักจะมีบทบาททางสังคมซึ่งไม่ต่างกับวรรณกรรม ดังนั้นในการนำเสนอวรรณกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาเสนอผ่านรูปแบบของบทเพลงเพื่อสร้างความเข้าใจที่ง่ายขึ้นกว่าการศึกษาจากตัวบทวรรณกรรม เพราะบทเพลงนอกจากจะทำให้ผ่อนคลายสร้างความบันเทิงใจฟังง่ายกระชับรวดเร็วอีกทั้งยังสะท้อนแง่มุมในการดำเนินชีวิตทางสังคม หรือแม้แต่การสะท้อนมุมมองเรื่องของการรัก ปัจจุบันบทเพลงได้มีการนำเสนอที่หลากหลายแสดงถึงการสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นทั้งการนำเสนอปัญหาที่สะท้อนสังคม รวมไปถึงการนำวรรณกรรมเข้ามาเป็นส่วนประกอบของบทเพลงทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่ปรากฏในรูปแบบเพลงต่าง ๆ ทั้งคำร้อง ทำนอง ผสมกับเป็นบทเพลงที่ได้รับคามนิยมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่เป็นบทเพลงแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของคนอีสานที่มีทั้งดนตรี คำร้อง ทำนอง แบบวัฒนธรรมอีสานที่เป็นเอกลักษณ์ยังได้มีการนำเอาวรรณกรรมอีสานเข้ามาปรากฏในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีความน่าสนใจ

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมอีสานที่นำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานพบว่าการนำเสนอองค์ประกอบสำคัญจากวรรณกรรมอีสานที่ทำให้บทเพลงมีความโดดเด่นมากขึ้นโดยได้รับการถ่ายทอดจากวรรณกรรมอีสานในการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากเรื่องผาแดงนางไอ่ เรื่องขูลุนางอ้าว เรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่ เรื่องเชียงเมียง เรื่องจำปาสีต้น เรื่องท้าวภาคคำลอยแพ เรื่องนางหมาขาว เรื่องพระสุธนมโนรา เรื่องนกกระจอก พบรูปแบบที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานที่นำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานทั้ง อนุภาคด้านเหตุการณ์ ตัวอนุภาคตัวละคร แก่นเรื่อง ฉากและบรรยากาศ ดังนี้

3.1 การนำอนุภาคด้านเหตุการณ์จากวรรณกรรมมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

อนุภาค คือองค์ประกอบเล็กๆ ในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษจนทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อกันมาองค์ประกอบที่จัดเป็นอนุภาคเป็นได้ทั้งตัวละคร วัตถุ/สิ่งของ และเหตุการณ์/พฤติกรรม อนุภาคด้านเหตุการณ์ คือเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2543: 39) จากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน มีการนำอนุภาคของเหตุการณ์และพฤติกรรมจากวรรณกรรมมาที่เป็นส่วนย่อยของโครงเรื่องในการดำเนินเรื่องในบทเพลงทำให้บทเพลงมีความน่าสนใจเมื่อเหตุการณ์พฤติกรรมเหล่านั้น

ถูกนำมาเสนอเรื่องราวในบทเพลงลูกทุ่งอีสานผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นด้านอนุภาคด้านเหตุการณ์ในการ
ดำเนินเรื่องราวในบทเพลง

3.1.1 บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่

สามารถสรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่

เหตุการณ์ (ฉบับปรีชา พิณทอง, 2524)	บทเพลง					
	รัก สะท้อน หนอง หานลุ่ม	สุด น้ำแนน	ผาแดง แย่งรัก	ธิดา พระยา ขอม	บุญบั้ง ไฟ	ลำเพลิน ผาแดง นางไอ่
1.เมืองเอกชะทีตา	-	-	-	✓	-	✓
2.เชื้อแนว พระยาขอม	-	-	-	-	-	-
3.นางไอ่เจริญวัย	-	-	-	✓	-	-
4.ผาแดงคิดฮอดนาง ไอ่	-	✓	-	-	-	-
5.ผาแดงไปหานาง ไอ่	-	-	-	-	-	-
6.ผาแดงพบคนใช้ นางไอ่	-	-	-	✓	-	-
7.คนใช้น้ำของฝาก ไปให้นางไอ่	-	-	-	✓	-	-
8.นางไอ่ฝากของให้ ผาแดง	-	-	-	-	-	-
9.ผาแดงไปหานาง ไอ่	-	-	-	✓	-	-
10.ผาแดงนางไอ่ เกี่ยวพาราสีกัน	-	✓	-	✓	-	-
11.ผาแดงลานางไอ่	-	-	-	-	-	-
12.นางไอ่สั่งผาแดง	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ (ต่อ)

เหตุการณ์ (ฉบับปรีชา พิณทอง,2524)	บทเพลง					
	รัก สะท้อน หนอง หานลุ่ม	สุด น้ำแนน	ผาแดง แย่งรัก	ธิดา พระยา ขอม	บุญบั้ง ไฟ	ลำเพลิน ผาแดง นางไอ่
13.ผาแดงกลับไป เมืองผาโพง	-	-	-	-	-	-
14.เมืองหนองแส	-	-	-	-	-	-
15.พระยานาคทั้ง สองแตกกัน	-	-	-	-	-	-
16.พระยานาครบ กัน	-	-	-	-	-	-
17.นาคสุทโธสร้าง แม่น้ำของ	-	-	-	-	-	-
18.นาคสุวรรณสร้าง แม่น้ำน่าน	-	-	-	-	-	-
19.พระยาขอม ทำบุญบั้งไฟ	-	-	-	-	✓	-
20.ผาแดงทำบั้งไฟ	-	-	-	-	-	-
21.บุพกรรมนาค กั้งคี	✓	✓	✓	-	-	-
22.พระยาขอมโหม บุญบั้งไฟ	-	-	-	-	-	-
23.ผาแดงแห่บั้งไฟ มาโหม	-	-	-	-	-	-
24.ผาแดงเข้าหา พระยาขอม	-	-	-	-	-	-
25.นางไอ่ต้อนรับผา แดง	-	-	-	-	-	-
26.พระยาขอมเส็ง บั้งไฟ	-	-	-	-	-	-

ตารางที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ (ต่อ)

เหตุการณ์ (ฉบับปรีชา พิณทอง,2524)	บทเพลง					
	รัก สะท้อน หนอง ห่านลุ่ม	สุด น้ำแนน	ผาแดง แย่งรัก	ธิดา พระยา ขอม	บุญบั้ง ไฟ	ลำเพลิน ผาแดง นางไอ่
27.สี่แก้ว เชียง เหียน ฟ้าแดด	-	-	-	-	-	✓
28. เสี่ยงบั้งไฟ	-	-	-	-	-	-
29.ผาแดงเสี่ยงบั้งไฟ	-	-	-	-	-	✓
30.กังคิมามาบุญ บั้งไฟ	-	-	-	-	✓	-
31.จุดบั้งไฟ	-	✓	-	-	✓	✓
32.อ่าวและหลาน ลากลับบ้าน	-	-	-	-	-	-
33.กังคิกลับคืน เมืองนาค	-	-	-	-	-	-
34.ผาแดงลานางไอ่ กลับ	-	✓	-	-	-	✓
35.เมืองผาโพง	-	-	-	-	-	-
36.กังคิกลับมาหา นางไอ่	-	-	✓	-	✓	-
37.กังคิแปลงเป็น กระฮอกต่อน	✓	-	✓	-	✓	✓
38.กังคิและนางไอ่ เห็นกัน	-	✓	✓	-	-	✓
39.นางไอ่อยากได้ กระฮอนต่อน	-	✓	✓	-	✓	✓
40.นายพรานยิง กระฮอกต่อน	-	✓	✓	-	-	✓

ตารางที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ (ต่อ)

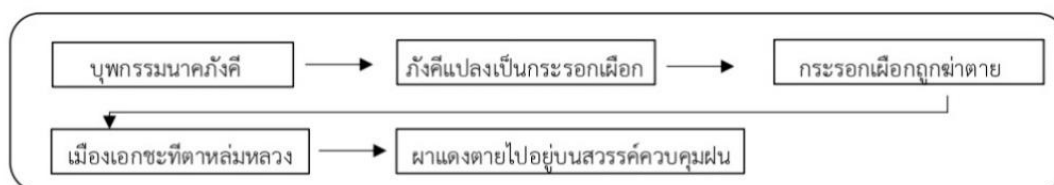
เหตุการณ์ (ฉบับปรีชา พิณทอง,2524)	บทเพลง					
	รัก สะท้อน หนอง หานลุ่ม	สุด น้ำแนน	ผาแดง แย่งรัก	ธิดา พระยา ขอม	บุญบั้ง ไฟ	ลำเพลิน ผาแดง นางไอ่
41.กระชอกต่อน ตาย	✓	✓	✓	-	-	✓
42.บริวารทำวังก์ตี กลับเมืองนาค	-	✓	-	-	-	-
43.พระยาสุทโธให้ เมืองเอก	-	✓	✓	-	-	-
44.ชะทีตาหล่มห ล่อง	-	✓	-	-	-	✓
45.ผาแดงกลับมา หานางไอ่	-	-	✓	-	-	✓
46.เมืองเอกชะทีตา หล่มหลวง	✓	✓	-	-	-	✓
47.ห้วยบักสาม	-	-	-	-	-	-
48.ห้วยน้ำฆ้อง	-	-	-	-	-	-
49.ห้วยกลองสี่	-	-	-	-	-	-
50.นาคชิงนางไอ่ ได้	-	-	-	-	-	-
51.หนองแหวน	-	-	-	-	-	-
52.ผาแดงถึงเมือง ผาโพง	-	-	-	-	-	-
53.ผาแดงตาย	✓	-	✓	-	-	-
54.ผีผาแดงรบกับ นาค	-	-	✓	-	-	-
รวม	5	13	11	6	6	13

จากตารางที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ พบจำนวน 6 บทเพลง มีการนำอนุภาคด้านเหตุการณ์ของเรื่องจาก 54 เหตุการณ์ พบ 26 เหตุการณ์ ได้แก่ อนุภาคด้านเหตุการณ์เมืองเอกชะตีตา เหตุการณ์นางไอ่เจริญวัย เหตุการณ์ผาแดงคึดฮอดนางไอ่ เหตุการณ์ผาแดงพบคนใช้นางไอ่ เหตุการณ์คนใช้นางของผาแดงไปให้นางไอ่ เหตุการณ์ผาแดงไปหานางไอ่ เหตุการณ์ผาแดงนางไอ่เกี่ยวพาราสีกัน เหตุการณ์พระยาขอมทำบุญบั้งไฟ เหตุการณ์บุพกรรมนาคังคี เหตุการณ์สีแก้ว เชียงเหียน ฟ้าแดด เหตุการณ์ผาแดงเส็งบั้งไฟ เหตุการณ์จุดบั้งไฟ เหตุการณ์ผาแดงลานางไอ่กลับ เหตุการณ์งักคิกลับมาหานางไอ่ เหตุการณ์งักคิแปลงเป็นกระฮอกต่อน เหตุการณ์งักคิและนางไอ่เห็นกัน เหตุการณ์นางไอ่อยากได้กระฮอกต่อน เหตุการณ์นายพรานยิงกระฮอกต่อน เหตุการณ์กระฮอกต่อนตาย เหตุการณ์บริวารท้าวงักคิกลับมาหานางนาค เหตุการณ์พระยาสุทโธให้เมืองเอก เหตุการณ์ชะตีตาหล่มหลวง เหตุการณ์ผาแดงกลับมาหานางไอ่ เหตุการณ์เมืองเอกชะตีตาหล่มหลวง เหตุการณ์ผาแดงตาย เหตุการณ์ผีผาแดงรบกับนาค จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านบทเพลงนั้นจะนำเหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่องมาเล่าย่อตามลำดับตั้งแต่การบอกถึงบ้านเมืองของตัวละคร ลักษณะพฤติกรรมของตัวละครนำมาสู่สาเหตุของเรื่องราวที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ถล่มเมืองจนไปถึงจุดจบของเรื่อง ส่วนอีก 28 เหตุการณ์ไม่ถูกนำเสนอในบทเพลง เนื่องจากอนุภาคด้านเหตุการณ์ของเรื่องส่วนใหญ่มีการกล่าวถึงสถานที่ พฤติกรรมของตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่มีความสำคัญน้อย นอกจากนี้พบว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่จำนวน 6 บทเพลง มีการนำเสนอเหตุการณ์เต็มซ้ำๆ ในบทเพลง ได้แก่ อนุภาคด้านเหตุการณ์เมืองเอกชะตีตา อนุภาคด้านเหตุการณ์ผาแดงนางไอ่เกี่ยวพาราสีกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์บุพกรรมนาคังคี อนุภาคด้านเหตุการณ์จุดบั้งไฟ อนุภาคด้านเหตุการณ์ผาแดงลานางไอ่กลับ อนุภาคด้านเหตุการณ์งักคิกลับมาหานางไอ่ อนุภาคด้านเหตุการณ์งักคิแปลงเป็นกระฮอกต่อน อนุภาคด้านเหตุการณ์งักคิและนางไอ่เห็นกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์นางไอ่อยากได้กระฮอกต่อน อนุภาคด้านเหตุการณ์นายพรานยิงกระฮอกต่อน เหตุการณ์กระฮอกต่อนตาย อนุภาคด้านเหตุการณ์พระยาสุทโธให้เมืองเอก อนุภาคด้านเหตุการณ์ชะตีตาหล่มหลวง อนุภาคด้านเหตุการณ์ผาแดงกลับมาหานางไอ่ อนุภาคด้านเหตุการณ์เมืองเอกชะตีตาหล่มหลวง อนุภาคด้านเหตุการณ์ผาแดงตาย อนุภาคด้านเหตุการณ์ยังกลายเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องที่เป็นจุดเด่นและเป็นที่รู้จักมากจึงถูกนำเสนอในบทเพลงมากทำให้บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่มีการนำอนุภาคเหตุการณ์มาเล่าย่อตามลำดับเหตุการณ์นำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานดังต่อไปนี้

บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต นำอนุภาคเหตุการณ์มาเล่าตามลำดับมีการกล่าวถึงปมของเรื่องแล้วค่อยๆ เริ่มตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยท้าวงักคิกับนางไอ่คำเคยมือดีมาร่วมกันมาก่อน แต่มาชาตินี้งักคิไม่สมหวังได้แปลงกายเป็นกระฮอกเผือกเพื่อมาหานางไอ่คำแต่ต้อง

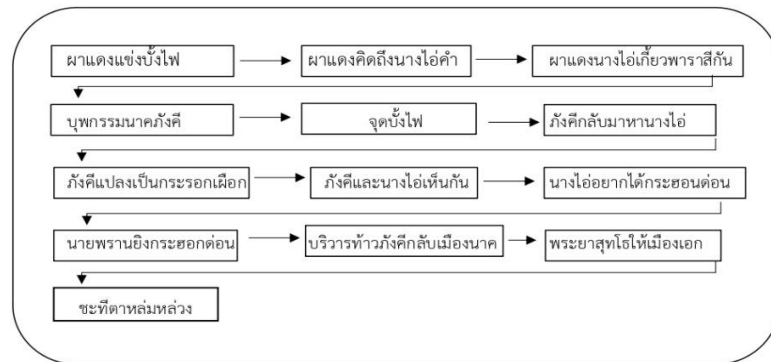
ตายเพราะโดยจับกิน จึงได้สาปแข่งใครที่กินเนื้อกระรอกให้เมืองถล่มผู้คนล้มตายทั้งผาแดงและนางไอ่ก็เช่นกัน เมื่อตายไปได้เป็นเทวดาบนสวรรค์ คอยดูบ้านเมืองและฟ้าฝนให้ถูกต้องตามฤดูกาล

ภาพที่ 1 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต

จากบทเพลงข้างต้นมีการนำเสนออนุภาคด้านเหตุการณ์จำนวน 5 เหตุการณ์ โดยนำเสนอสาเหตุของเรื่องที่เกิดขึ้นถึงที่ทำให้ความรักของท้าวผาแดงกับนางไอ่คำไม่สมหวังนำไปสู่ขนาดล่มเมือง แสดงให้เห็นถึงการเกริ่นโดยการเล่าเรื่องโดยย่อเพื่อให้ทราบสาเหตุของเรื่องจากนั้นจึงค่อยดำเนินเรื่องเล่าย่อตามลำดับเหตุการณ์โดยเริ่มจากกล่าวถึงความสัมพันธ์ของท้าวภักดีและนางไอ่คำเมื่อในอดีตชาติที่ส่งผลมาชาตินี้ทำให้ท้าวภักดีกับนางไอ่คำไม่สมหวังท้าวภักดีจึงได้แปลงกายไปเป็นกระรอกเผือกเพื่อที่จะไปหานางไอ่คำแต่นางกลับไม่รู้ว่าเป็นท้าวภักดีที่แปลงกายมาจึงได้จับเพื่อมากินจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุวุ่นวายเมืองต้องจมนบาดาลผู้คนล้มตายเพราะคำสาปแข่งของท้าวภักดีอีกทั้งยังส่งผลให้ท้าวผาแดงนางไอ่คำต้องตายพลัดพรากจากกันทำให้ท้าวผาแดงไปเกิดเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์เพื่อคอยดูแลควบคุมให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งเนื้อหาในบทเพลงมีลักษณะการดำเนินเรื่องเล่าตามลำดับเหตุการณ์เหมือนกับวรรณกรรมอีสานอย่างเป็นลำดับแต่ทั้งนี้ได้กล่าวถึงเฉพาะตอนและเหตุการณ์เด่นของเรื่องที่สำคัญเมื่อถูกถ่ายทอดเป็นบทเพลงทำให้เห็นว่าการลำดับคล้ายกับตัวบทวรรณกรรมตามลำดับตอน

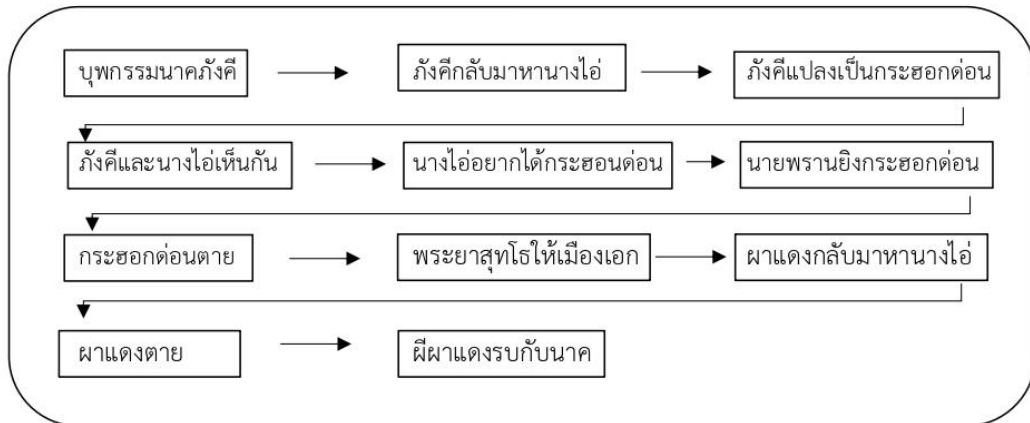
บทเพลงสุดนำแนน เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งในบทเพลงได้ถ่ายทอดถึงเหตุการณ์ และพฤติกรรมของตัวละครทั้งสามตัวละคร ได้แก่ ตัวละครผาแดง ตัวละครนางไอ่คำ และตัวละครท้าวภักดี โดยได้พูดถึงความรักที่ไม่สมหวังของตัวละครทั้ง 13 เหตุการณ์ต่าง ๆ จากเรื่องราวในวรรณกรรม

ภาพที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงสดุดนำแนน : ระเบียบวาทศิลป์

จากภาพที่ 2 ปรากฏอนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจำนวน 13 เหตุการณ์ นำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ตามลำดับในบทเพลงเหมือนกับเรื่องราวจากวรรณกรรมโดยในบทเพลงได้เริ่มที่เหตุการณ์ ผาแดงเข้ามาแข่งขันการจุดบั้งไฟ และได้เจอกับนางไอ่คำเกิดความรักและรู้สึกคิดถึงและได้มีการเกี่ยว พาราสีกันนอกจากนั้นยังมีกล่าวถึงอดีตชาติของท้าวกังคี่เหตุที่ไม่สมหวังในความรักครั้งนี้เพราะเป็น กรรมเก่าที่เคยได้กระทำ ต่อมาผาแดงประชันบั้งไฟไม่ชนะ ในระหว่างนั้นท้าวกังคี่ได้มาร่วมงาน ประชันบั้งไฟ ด้วยความคิดถึงและอยากเห็นหน้านางไอ่คำจึงได้คิดแปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อไป หานางไอ่คำ และได้พบกันแต่นางไอ่คำไม่รู้ว่าเป็นท้าวผาแดงเมื่อนางเห็นจึงและได้ยินเสียงกระดิ่งที่ ห้อยอยู่บนคอของกระรอกเผือกจึงคิดที่อยากจะได้ แต่มั่นกลับวิ่งหนีไต่กิ่งไม้ นางจึงใช้ให้นางพรานตาม จับตัวเลี้ยงลูกศรยิงไปที่กระรอก ก่อนตายได้สาปแช่งใครกินเนื้อกระรอกขอให้ตาย เมื่อเหล่าพญานาค ทราบข่าวด้วยความโกรธจึงได้มาถล่มเมืองคิตานครเกิดแผ่นดินถล่มพื้นดินแยกออกฟ้ามืดขมุกขมัว ทำให้เห็นว่าบทเพลงสดุดนำแนนมีการนำเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานเข้ามาในบทเพลงหลาย เหตุการณ์อาจเพราะต้องการจะสื่อสารเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวตามลำดับของ เหตุการณ์

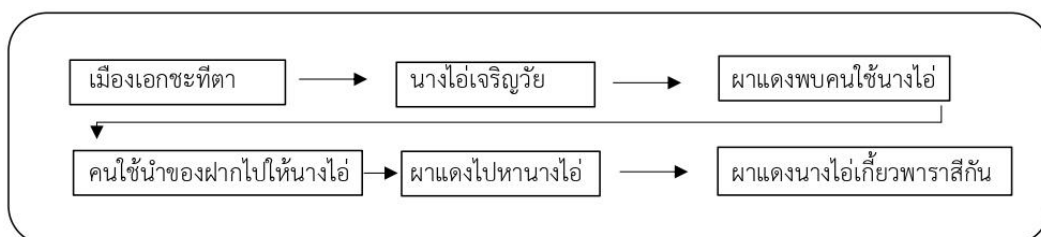
บทเพลงผาแดงแย่งรัก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่มีการนำเสนอเรื่องราวตำนานความรักมีอนุภาคเหตุการณ์มาเล่าดำเนินเรื่องทั้งหมดที่ ปรากฏ 11 เหตุการณ์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงผาแดงแย่งรัก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง

จากภาพที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงผาแดงแย่งรักมีการนำเหตุการณ์จำนวน 11 เหตุการณ์ มาเล่าตามลำดับเหตุการณ์เริ่มด้วยเหตุการณ์ที่ท้าวกังคี ในอดีตชาติเคยได้เป็นัวเมียกับนางไอ้คำ ต่อมากล่าวถึงท้าวกังคีได้พบกับนางไอ้คำ แต่มาชาตินี้เพื่อได้อยู่ใกล้ชิดและอยากจะได้นางไอ้คำจึงต้องยอมแปลงกายมาเป็นกระรอกเผือก แต่เมื่อนางไอ้คำเห็นจึงอยากได้เลยสั่งให้นายพรานไปตามจับแต่ไม่สำเร็จจึงได้ให้นายพรานยิงธนูฆ่ากระรอกเผือก แต่ก่อนจะตายกระรอกเผือกได้อธิษฐานและสาปแช่งของให้บ้านเมืองล่ม ผู้คนที่ได้กินเนื้อให้มอันเป็นไปเมื่อท้าวสุทโธทราบเรื่องเลยเข้ามายังเมืองเอกชะงัดตามนครด้วยความโกรธแค้นจึงถล่มเมือง ผาแดงได้ขี่ม้าพานางไอ้คำหนีแต่ก็ไม่พ้นสุดท้ายต้องตายไปเป็นผีก็ยังไม่หยุดที่จะเข่นฆ่ากันกับนาคสุทโธ จนพระอินทร์ต้องเป็นผู้มาตัดสินและเล่าเรื่องราวในอดีตที่จริงแล้วคนที่เป็นสามีนางไอ้คำคือท้าวกังคีใช่ผาแดงจึงทำให้หยุดฆ่ากัน ซึ่งเป็นไปตามลำดับเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสาน ในบทเพลงนี้มีการนำเสนอเหตุการณ์ที่ต่างไปจากสองบทเพลงข้างต้นเพราะเลือกนำเสนอเหตุการณ์ที่มีตัวละครท้าวกังคีปรากฏตัวแปลงกายเป็นกระรอกเผือกที่เป็นสาเหตุทำให้เมืองล่มถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญ

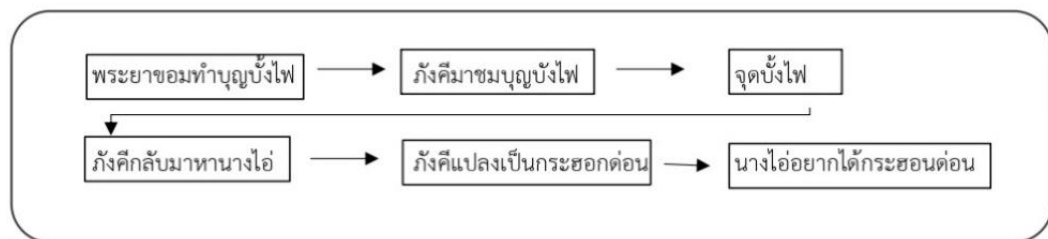
บทเพลงธิดาพระยาขอม : สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการนำเสนอเรื่องราวของนางไอ้คำโดยปรากฏอนุภาคเหตุการณ์ดังบทเพลงต่อไปนี้

ภาพที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงธิดาพระยาขอม : สัจจา ใจบุญ

จากภาพที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงธิดาพระยาขอมบทเพลงข้างต้นมีการนำเหตุการณ์มาใช้ในการดำเนินเรื่องโดยการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์จากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่คำจำนวน 6 เหตุการณ์ โดยได้เริ่มกล่าวถึงเมืองเอกชะทีตาที่เจ้าพระยาขอมครองเมือง แล้วกล่าวถึงนางไอ่คำซึ่งเป็นธิดาของเจ้าเมืองขอมมีหน้าตาที่งดงามเสียงเลื่องลือยังต่างเมืองต่างๆ ส่วนผาแดงไม่เคยเจอกับนางไอ่คำพบเพียงคนใช้นางไอ่คำ และได้นำของไปให้ฝากผ่านทหารนางไอ่คำ ในที่สุดได้พบกันโดยผาแดงไปหานางไอ่คำ และได้เกี่ยวพาราสีกัน เป็นการนำเหตุการณ์จากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่คำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานแต่ในบทเพลงนี้ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอเรื่องราวความรักของตัวละครนางไอ่กับผาแดงเท่านั้นซึ่งต่างจากบทเพลงอื่นๆ ที่มีการนำเสนอเหตุการณ์เรื่องราวของตัวละครท้าวภักดิ์ร่วมด้วย

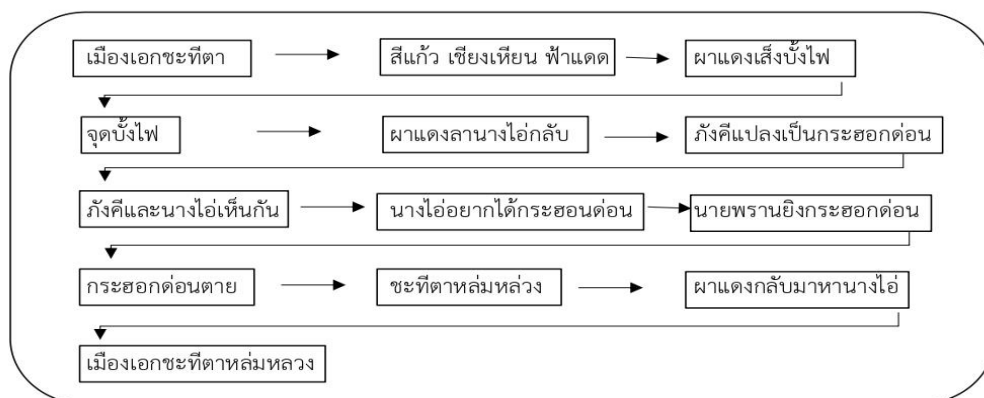
บทเพลงบุญบังไฟ : สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวการจุดบังไฟเป็นเหตุการณ์เริ่มแรกของเรื่องและมีการกล่าวถึงตอนต่างๆ ของการจุดบังไฟจนเป็นเหตุให้ผาแดง ท้าวภักดิ์ได้มาพบนางไอ่คำ

ภาพที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงบุญบังไฟ : สัจจา ใจบุญ

จากภาพที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงบุญบังไฟ พบว่ามีการนำเหตุการณ์จำนวน 5 เหตุการณ์มาใช้ โดยบทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอเหตุการณ์เริ่มจากกล่าวถึงเจ้าพระยาขอมผู้ครองเมืองเอกชะทีตานครได้จัดประเพณีบุญบังไฟขึ้น ท้าวภักดิ์จึงหนีออกจากเมืองบาดาลเพื่อมาเที่ยวชมงานประเพณีบุญบังไฟได้ชมการจุดบังไฟและได้พบกับนางไอ่คำจึงคิดจะกลับมาหานางไอ่คำอีกครั้งจึงได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อที่จะได้แอบดูอยู่ใกล้ชิดเมื่อนางไอ่คำเห็นจึงอยากได้กระรอกเผือกตัวนั้นโดยเลือกนำเอาเหตุการณ์ที่ตัวละครท้าวภักดิ์กับนางไอ่คำได้พบกันจนเป็นสาเหตุของเรื่องราวที่ทำให้มีเหตุการณ์เมืองถล่ม ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอบทเพลงไปที่ตัวละครท้าวภักดิ์เป็นหลักเพราะเน้นไปที่เหตุการณ์ของตัวละครท้าวภักดิ์ปรากฏเป็นหลักและในช่วงต้นมีการนำเสนอเหตุการณ์ของเรื่องคือการจัดประเพณีบุญบังไฟเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครได้พบกันและดำเนินมาจนกลายเป็นโศกนาฏกรรม

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ศิลปิน ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม,อังคนางค์ คุณไชยลำภู เป็นการนำเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่คำมานำเสนอในรูปแบบที่เป็นทำนองลำเพลินมีการนำอนุภาคเหตุการณ์มาเล่าเรื่องในบทเพลงดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ศิลปิน ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม,อังคนางค์ คุณไชยลำภู

จากภาพที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ มีการนำเหตุการณ์จำนวน 13 เหตุการณ์ นำมาเล่าเรื่องผาแดงนางไอ่คำตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ในบทเพลงนี้มีการนำเหตุการณ์ถึง 13 เหตุการณ์ ซึ่งมากกว่าบทเพลงอื่นอาจมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของบทเพลงเนื่องจากบทเพลงลูกนี้เป็นการลำเพลินที่เน้นเป็นการเล่าเรื่องจึงสามารถนำเหตุการณ์ต่างๆ มานำเสนอได้มากโดยการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ โดยเริ่มจากกล่าวถึงเมืองเอกชะทีตาคนครเป็นเมืองของเจ้าเมืองขอมมีอาเชียง และอาสี่แก้ว ซึ่งเป็นน้องของเจ้าเมืองมาร่วมจุดบั้งไฟด้วย เจ้าเมืองขอมได้ต้อนรับผู้คนที่มาร่วมจุดบั้งไฟในครั้งนี้เป็นอย่างดีเมื่อมีการแข่งขันแต่ปรากฏว่าไม่มีใครชนะ ส่วนผาแดงได้ขี่ม้าเพื่อมาลานางไอ่คำกลับเมือง ระว่างนั้นที่มีการจุดบั้งไฟทั่วทั่วกังศึได้แอบหนีเข้ามาทำวังกังศึก็ได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกแอบมาดูนางไอ่คำ เมื่อนางไอ่คำเห็นจึงให้นายพรานไปตามจับแต่นายพรานจับไม่ได้จึงฆ่าเนื้อมากิน ก่อนตายกระรอกได้สาปแข่งให้เมืองถล่มแล้วจึงได้กินเนื้อกระรอกและค่อยๆ แบ่งเนื้อกิน ยกเว้นเมืองแม่ม้าที่ไม่ได้กิน พอพญานาคพ่อของท้าวกังศึทราบข่าวมีความโกรธแค้นมากจึงได้ขึ้นมาถล่มเมืองของนางไอ่คำทำให้เกิดเหตุการณ์เมืองถล่มในที่สุด ในบทเพลงนี้เป็นการนำเหตุการณ์มาเล่าเรื่องราวไปตามลำดับเหตุการณ์และมีเหตุการณ์ที่น่าเสนอมากกว่าบทเพลงอื่น ๆ

เห็นได้ว่าบทเพลงมีการนำเสนออนุภาคด้านเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่คำโดยมีการเลือกเหตุการณ์ที่เป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง หรือเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะเด่นออกมานำเสนอรวมทั้งในบางบทเพลงอาจไม่ได้นำเหตุการณ์มาเล่าเรื่องราวทั้งหมดเพียงแต่หยิบยกนำ

ส่วนที่สำคัญมาหรือบางบทเพลงต้องการจะนำเสนอเรื่องราวของตัวละครใดตัวละครหนึ่งที่ถ่ายทอดออกมาเล่าเรื่องราวตามลำดับ บทเพลงจากรวบรวมเรื่องผาแดงนางไอ่คำพบว่าเหตุการณ์ที่นำมาใช้ในบทเพลงพบมากที่สุดถึง 6 อนุภาคด้านเหตุการณ์แทบทุกบทเพลง คือ อนุภาคด้านเหตุการณ์บุพกรรมนาคังคี อนุภาคด้านเหตุการณ์จุดบังไฟ อนุภาคด้านเหตุการณ์งักคีแปลงเป็นกระซอกก่อน อนุภาคด้านเหตุการณ์งักคีและนางไอ่คำเห็นกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์นางไอ่อยากได้กระซอกก่อน อนุภาคด้านเหตุการณ์นายพรานยิงกระซอกก่อน อนุภาคด้านเหตุการณ์กระซอกก่อนตาย อนุภาคด้านเหตุการณ์เมืองเอกชะที่ตาหล่มหลวง ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญและจุดเด่นเอกลักษณ์และมักจะพูดถึงเหตุการณ์เหล่านี้เนื่องจากต้นเหตุที่ทำให้นางไอ่และท้าวงักคีไม่สมหวังในความรักเพราะเกิดเรื่องราวจากอดีตชาติขึ้นจนมาในชาติปัจจุบันทำให้ท้าวงักคีไม่ได้ครองรักกันอีกทั้งมีการแปลงกายเป็นกระรอกเผือกที่เป็นจุดเด่นของวรรณกรรมจนนำไปสู่การถูกฆ่าตายและเกิดการถล่มเมืองจนกลายมาเป็นหนองหานตำนานที่ชาวอีสานมักพูดถึงอยู่เสมอจากเหตุการณ์เหล่านี้อนุภาคเหตุการณ์สำคัญของวรรณกรรมที่ทุกคนรู้จัก นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ไม่ถูกนำมาเสนอในบทเพลงเลยเช่น เหตุการณ์ผาแดงนางไอ่, นางไอ่สั่งผาแดง, ผาแดงกลับไปเมืองผาโพง, เมืองหนองแส, พระยานาคทั้งสองแตกกัน, ฯ เนื่องจากเหตุการณ์เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่องราวของวรรณกรรมที่เป็นเพียงส่วนเล็กๆและมีการเล่ารายละเอียดของตัวละคร หรือเหตุการณ์ ที่ค่อนข้างดำเนินเรื่องไปเรื่อย ๆ และมีความสำคัญน้อยไม่เกิดภาพจำของวรรณกรรมจึงไม่ถูกนำมาเล่าเรื่องราวในบทเพลง เพราะ อนุภาคด้านเหตุการณ์ทั้ง 6 อนุภาคที่กล่าวข้างต้นทำให้การดำเนินเรื่องราวในบทเพลงถูกห่อหุ้มอีสานเข้าใจง่ายขึ้น

3.1.2 บทเพลงจากรวบรวมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าว

ตารางที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากรวบรวมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าว

เหตุการณ์ (ฉบับ ปรีชา พิณทอง, 2524)	บทเพลง
	ชูลูนางอ้าว
1.เจ้าเมืองกาสี	✓
2.ประสูติพระโอรส	-
3.หมอโหรทำนายพระโอรส	-
4.ขนานนามพระโอรสว่าชูลู	-
5.เจ้าเมืองกายนคร	-

ตารางที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้ว (ต่อ)

เหตุการณ์ (ฉบับ ปรีชา พิณทอง, 2524)	บทเพลง
	ชูลุนางอ้ว
6.นางอ้วเกิด	-
7.สร้างปราสาทให้นางอ้ว	-
8.สร้างสวนให้นางอ้ว	-
9.อยากให้ชูลูมีเมีย	-
10.ชูลูลาแม่ไปเมืองกาย	-
11.นำของฝากไปถวายเจ้าแม่เมืองกาย	-
12.ชูลูไปเยี่ยมนางอ้ว	-
13.ชูลูพูดเกี้ยวนางอ้ว	-
14.นับดาวบนอากาศ	-
15.ชูลูลากลับเมืองกาสี	-
16.ขุนนางโอมนางอ้ว	-
17.นางอ้วไม่ตกลง	-
18.ไปโอมนางอ้วครั้งที่ ๒	-
19.ชาวกาสีถึงเขตเมืองกาย	-
20.ชาวเมืองกายต้อนรับเมืองกาสี	-
21.แม่เมืองทั้งสองพบกัน	-
22.พิธีเสี้ยงสายแนน	-
23.นำของขึ้นไปถวายแถน	-
24.นางทรงกลับมา	-
25.นางอ้วชูลูมาพบกัน	-
26.แม่เมืองกาสีลากลับ	-
27.ขุนนางใช้คนมาติดต่ออีก	-
28.ชูลูกลับคืนเมืองกาสี	-
29.นางอ้วสั่งลาและขมา	-
30.โทษผู้มีพระคุณ	-
31.สั่งลาที่พักอาศัย	-

ตารางที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้ว (ต่อ)

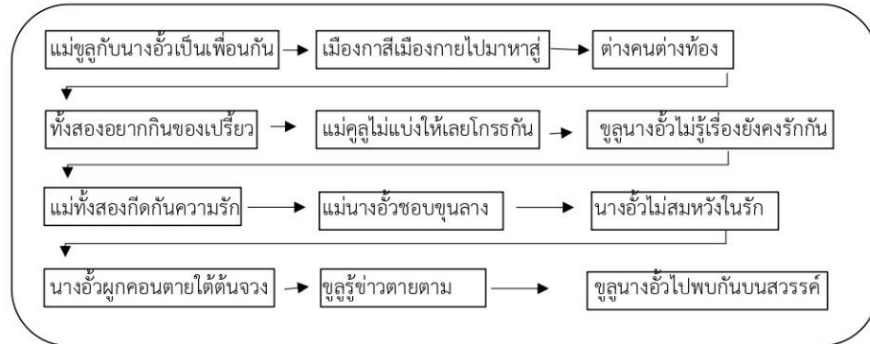
เหตุการณ์ (ฉบับ ปรีชา พิณทอง, 2524)	บทเพลง
	ชูลุนางอ้ว
32.สั่งลาญาติพี่น้อง	-
33.สั่งลาสัตว์ของเลี้ยง	-
34.สั่งลาสวนอาจุพยาน	-
35.นางอ้วผูกคอตายที่ต้นจวง	✓
36.นางอ้วหายไประสาธ	-
37.หาหมอโหรมาเสี่ยงทาย	-
38.นำศพนางอ้วเข้าไปในเมืองกาย	-
39.ขุนนางตาย	-
40.เชิญไปฝังศพนางอ้ว	-
41.ขูลุนางอ้วนำนางอ้ว	✓
42.ชูลุนางอ้วเกิดบนสวรรค์	✓
43.แห่ศพนางอ้วไปเผา	-
44.เงินและแห่ศพขูลุนางอ้วไปเผา	-
45.เผาศพชูลุนางอ้ว	-
46.ศพของชูลุนางอ้วเผาที่เดียวกัน	-
47.สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ	-
48.ทำอิทธิฤทธิ์ให้มารดาเห็น	-
49.ตั้งเมืองใหม่	-
50.แม่เมืองเกิดบนสวรรค์	-

ตารางที่ 2 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้าว (ต่อ)

เหตุการณ์ (ฉบับ ปรีชา พิณทอง, 2524)	บทเพลง
	ชูลุนางอ้าว
(मुखपाठ्य)	-
1. แม่ชูลูกกับนางอ้าวเป็นเพื่อนกัน	✓
2. ต่างคนต่างท้อง	✓
3. ทั้งสองอยากกินของเปรี้ยว	✓
4. แม่ชูลูกไม่แบ่งให้เลยโกรธกัน	✓
5. ชูลุนางอ้าวไม่รู้เรื่องยังคงรักกัน	✓
6. แม่ทั้งสองกีดกันความรัก	✓
7. แม่นางอ้าวชอบชุนกลาง	✓
8. นางอ้าวไม่สมหวังในรัก	✓
รวม	12

ตารางที่ 2 อนุภาคด้านเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้าวมีการนำอนุภาคด้านเหตุการณ์มาเล่าตามลำดับ มีการนำอนุภาคด้านเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าวฉบับปริวรรตโดย ปรีชา พิณทอง (2524) ปรากฏจำนวน 4 อนุภาค จาก 50 อนุภาค คือ อนุภาคด้านเหตุการณ์เจ้าเมืองกาสิ อนุภาคด้านเหตุการณ์นางอ้าวผูกคอตายที่ต้นจวง อนุภาคด้านเหตุการณ์ชูลูตายนางอ้าว อนุภาคด้านเหตุการณ์ชูลุนางอ้าวเกิดบนสวรรค์ อีกทั้ง ยังปรากฏการนำเสนอถึงอนุภาคด้านเหตุการณ์ในฉบับอื่นๆ(मुखपाठ्य)เพิ่มอีก 8 เหตุการณ์ ได้แก่ อนุภาคด้านเหตุการณ์แม่ชูลูกกับนางอ้าวเป็นเพื่อนกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์ต่างคนต่างท้อง อนุภาคด้านเหตุการณ์แม่ทั้งสองอยากกินของเปรี้ยว อนุภาคด้านเหตุการณ์แม่ชูลูกไม่แบ่งให้เลยโกรธกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์ชูลุนางอ้าวไม่รู้เรื่องยังคงรักกัน อนุภาคด้านเหตุการณ์แม่ทั้งสองกีดกันความรัก อนุภาคด้านเหตุการณ์แม่นางอ้าวชอบชุนกลาง อนุภาคด้านเหตุการณ์นางอ้าวไม่สมหวังในรัก จะเห็นได้ว่าทั้งสองฉบับมีการนำเสนออนุภาคด้านเหตุการณ์ที่ต่างกัน ในบทเพลงจึงได้เหตุการณ์ทั้งสองมานำเสนอโดยการเล่าเรื่องราวอย่างเป็นลำดับ อีกทั้งวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าวฉบับปริวรรตโดย ปรีชา พิณทอง (2524) ไม่ได้มีกล่าวถึงการทะเลาะกันของมารดาทั้งสอง และไม่ได้กล่าวถึงตอนตั้งท้องแพ้ท้องและอยากกินผลไม้เปรี้ยว เหมือนในสำนวนอื่น ๆ เมื่อถูกนำมาเสนอจึงทำให้ผู้ฟังบทเพลงมีความเข้าใจในเรื่องราวขึ้นและเป็นการเพิ่มอารมณ์ของบทเพลงได้

บทเพลงคลุ่ นางอ้ว ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้วที่เป็นเรื่องราวความรักที่ไม่สมหวังดังบทเพลงต่อไปนี้

ภาพที่ 7 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงคลุ่ นางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง

จากภาพที่ 7 การใช้อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงคลุ่ นางอ้ว มีการเล่าตามลำดับเหตุการณ์ โดยถูกนำมาเสนอจำนวน 12 เหตุการณ์ บทเพลงคลุ่ นางอ้ว การนำเสนอเรื่องราวของบทเพลงมีการนำมาเล่าตามลำดับเหตุการณ์โดยการเล่ารายละเอียดแบบย่อเริ่มที่ท้าวชูลูเป็นโอรสเมืองกาสี และนางเป็นธิดาเมืองกายนคร พระมารดาของทั้งสองเมืองเป็นเพื่อนกัน และได้ให้คำมั่นสัญญาว่าถ้าฝ่ายใดได้ลูกชายลูกสาวก็จะยกให้แต่งงานกัน ซึ่งทั้งสองเมืองไปมาหาสู่กันอยู่ตลอดจนมารดาทั้งสองได้ตั้งครรภ์และเกิดอยากรับประทานของเปรี้ยว แต่มารดาของชูลูไม่แบ่งให้และได้เกิดผิดใจกันจนเมื่อชูลูและนางอ้วเติบโตขึ้นได้รักกันโดยที่ไม่รู้มาก่อนว่ามารดาทั้งสองผิดใจกัน ในระหว่างนั้นขุนนางได้มาขอสูขอนางอ้ว จากเหตุที่แม่ของทั้งคู่ผิดใจกันจึงได้ยกลูกสาวให้ นางอ้วเกิดความไม่พอใจที่ได้แต่งงานกับคนที่ไม่ได้รักจึงได้ผูกคอตาย เมื่อชูลูทราบข่าวจึงได้ตายตามเป็นวิญญาณไปพบกันบนสวรรค์ แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอเหตุการณ์ในบทเพลงที่มุ่งเสนอเรื่องราวของวรรณกรรมแบบเล่าเหตุการณ์โดยย่อเป็นบทเพลงทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจ

3.1.3 บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

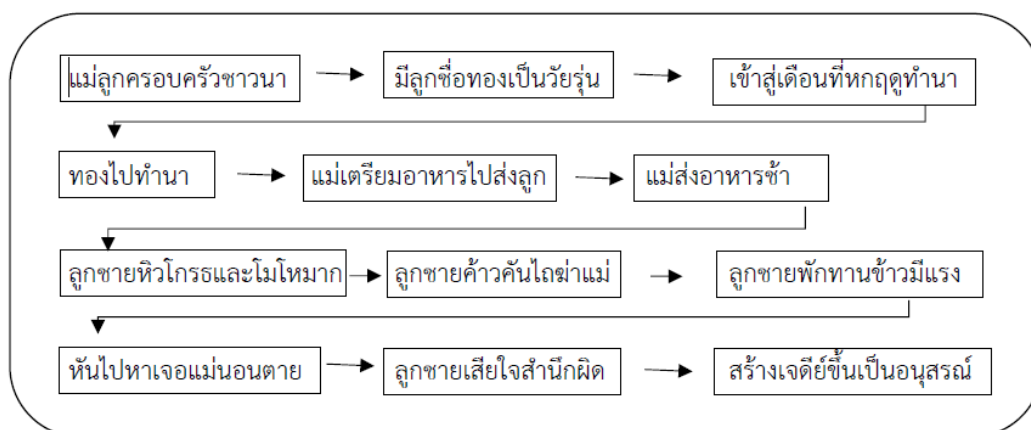
พบจำนวน 2 บทเพลง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

เหตุการณ์ (มุขปาฐะ)	บทเพลง	
	ก่องข้าวน้อยฆ่า แม่ (1)	ก่องข้าวน้อยฆ่า แม่ (2)
1.แม่ลูกครอบครัวชานา	✓	✓
2.มีลูกชื่อทองเป็นวัยรุ่น	✓	✓
3.เข้าสู่เดือนที่หกฤดูทำนา	-	✓
4.ทองไปทำนา	✓	✓
5.แม่เตรียมอาหารไปส่งลูก	✓	✓
6.แม่ส่งอาหารช้า	✓	✓
7.ลูกชายหิวโกรธและโมโหมาก	✓	✓
8.ลูกชายคว่ำคันไถฆ่าแม่	✓	✓
9.ลูกชายพักทานข้าวมีแรง	✓	✓
10.หันไปหาเจอแม่นอนตาย	✓	✓
11.ลูกชายเสียใจสำนึกผิด	✓	✓
12.สร้างเจดีย์ขึ้นเป็นอนุสรณ์	✓	✓
รวม	11	12

จากตารางที่ 3 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ได้นำเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่มาเล่าตามลำดับขั้นตอน พบจำนวน 2 บทเพลง โดยบทเพลงทั้งสองมีการนำเหตุการณ์ที่เหมือนกัน จำนวน 11 เหตุการณ์ แต่ยกเว้นบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ (2) : พรศักดิ์ ส่องแสงมีการนำเสนอเหตุการณ์ที่เข้าสู่ช่วงฤดูทำนาซึ่งในบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ (1) : ศิริพร อำไพพงษ์ ไม่ได้นำเหตุการณ์นี้มานำเสนอในบทเพลง และทั้งสองบทเพลงมีการนำเหตุการณ์มานำเสนอเล่าเรื่องราวเป็นลำดับขั้นตอนตามลำดับเหตุการณ์ทำให้ผู้ที่ฟังบทเพลงนี้สามารถเข้าใจเนื้อหาของบทเพลง

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ทั้ง 2 บทเพลงเป็นบทเพลงที่มีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมก่องข้าวน้อยฆ่าแม่โดยได้กล่าวถึงเจดีย์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์จากการทำร้ายบุพการีเพราะความใจร้อนของตนเองจนเป็นเหตุให้เกิดโศกนาฏกรรมการสูญเสียดังต่อไปนี้

ภาพที่ 8 อนุภาคด้านเหตุการณ์ในบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ (1) , (2)

จากภาพที่ 8 อนุภาคด้านเหตุการณ์ในบทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ได้นำเหตุการณ์มาดำเนินเรื่องเล่าตามลำดับเหตุการณ์ โดยนำเสนอเหตุการณ์กล่าวจากวรรณกรรมตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เริ่มด้วยครอบครัวชานาที่เหลือเพียงมารดาครอบครัวนี้มีฐานะยากจน มีลูกชื่อนายทองอยู่ในวัยรุ่น เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนเขาไปไถนาแต่เช้าตามปกติ เขาไถนาอยู่นานจนสายตะวันขึ้นสูงแล้ว รู้สึกเหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียมากกว่าที่เคยเป็นมา และรู้สึกหิวข้าวมากกว่าทุกวัน ในแต่ละวันมารดาผู้ชราจะมาส่องก่องข้าวพร้อมอาหารกินในทุกเช้าแต่วันนี้ชายหนุ่มด้วยความโมโหหิวจึงได้ตัดสินใจฆ่าแม่ตัวเองตายเพราะมาช้าทำให้ตนเองหิวข้าวหงุดหงิด เมื่อรับประทานเสร็จเรียบร้อยพักผ่อนหายเหนื่อยจึงได้มองหามารดาแต่เสียชีวิตแล้ว เมื่อได้สติจึงร้องไห้คร่ำครวญสำนึกผิดที่ได้ฆ่ามารดาของตนเองด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ และได้สร้างธาตุก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ขึ้น เพื่อเป็นการสำนึกผิด เป็นการนำเสนอเหตุการณ์เป็นไปตามลำดับ

3.1.4 บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน

พบ 1 บทเพลงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน

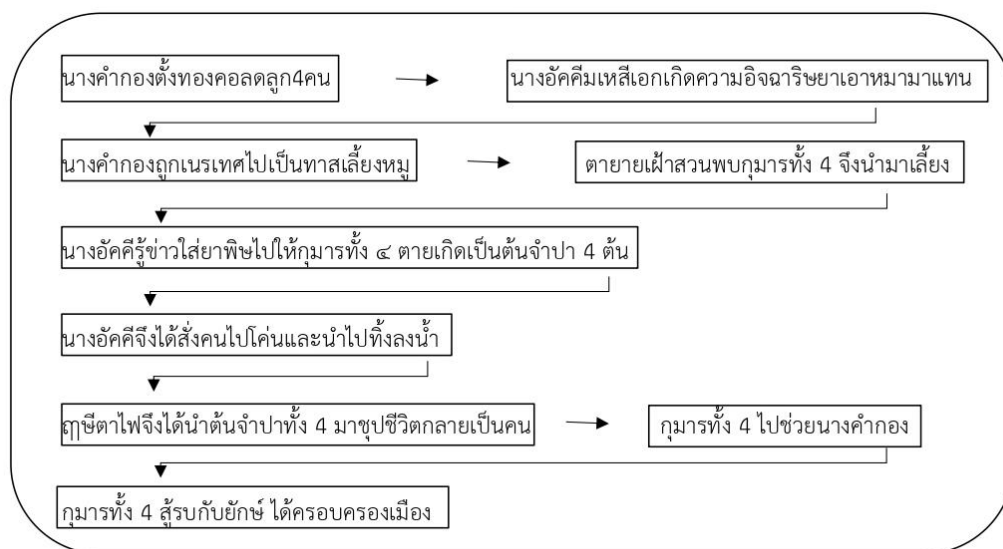
เหตุการณ์	บทเพลง จำปาสีตัน
1.เมืองจักขิน มีกษัตริย์ท้าวจักขิน และมีมเหสี มีบุตรนางปทุมมา	-
2.มีแร้งยักษ์บินจับกินชาวจักขิน เหลือแค่นางปทุมมา(ค่างอง) ที่เอาได้ตัวในกลอง	-

ตารางที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน (ต่อ)

เหตุการณ์	บทเพลง จำปาสีตัน
3.ท้าวจุลณีหลงป่าไปถึงนครจักขิน พบนางปทุมมา ซ่อนในกลอง เปลี่ยนชื่อว่า นางคำกอง และพากลับ เมือง	-
4.นางคำกองตั้งทองคลอดลูก4คน	✓
5.นางอัคคิมเหสีเอกเกิดความอิจฉาริษยาเอาหมามา แทน	✓
6.นางคำกองถูกเนรเทศไปเป็นคนเลี้ยงหมู	✓
7.ตา ยาย ฝ้าสาวนพบกุมารทั้ง 4 จึงนำมาเลี้ยง	✓
8.นางอัคคิรู้ข่าวใส่ยาพิษไปให้กุมารทั้ง 4 ตายเกิดเป็น ต้นจำปาสี ต้น	✓
9.นางอัคคิจึงได้สั่งคนไปโค่นและนำไปทิ้งลงน้ำ	✓
10.ฤๅษิตาไฟจึงได้นำต้นจำปาทั้ง 4 มาชุบชีวิต กลายเป็นคน	✓
11.กุมารทั้ง 4 ไปช่วยนางคำกอง	✓
12.กุมารทั้ง 4 สู้รบกับยักษ์ ได้ครอบครองเมือง	✓
รวม	9

จากตารางที่ 4 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งจากวรรณกรรมเรื่องจำปาสีตันพบจำนวน 1 บทเพลง คือบทเพลงจำปาสีตัน ศิลปินไวพจน์ เพชรสุพรรณ ได้มีการนำเสนอเหตุการณ์ทั้งหมด 9 เหตุการณ์ จาก 12 เหตุการณ์ โดยในบทเพลงเริ่มต้นเหตุการณ์ที่นางคำกองตั้งทองคลอดลูก 4 คน นางอัคคิมเหสีเอกเกิดความอิจฉาริษยา นางคำกองถูกเนรเทศไปเป็นคนเลี้ยงหมู ตา ยาย ฝ้าสาวนพบกุมารทั้ง 4 จึงนำมาเลี้ยง นางอัคคิรู้ข่าวใส่ยาพิษไปให้กุมารทั้ง 4 ตายเกิดเป็นต้นจำปาสีต้น นางอัคคิจึงได้สั่งคนไปโค่นและนำไปทิ้งลงน้ำ ฤๅษิตาไฟจึงได้นำต้นจำปาทั้ง 4 มาชุบชีวิตกลายเป็นคน กุมารทั้ง 4 ไปช่วยนางคำกอง กุมารทั้ง 4 สู้รบกับยักษ์ ได้ครอบครองเมืองที่นำเอาอนุภาคของเหตุการณ์มา นำเสนอเล่าเป็นไปตามลำดับ

บทเพลงจำปาสีตัน : ไวพจน์ เพชรสุพรรณ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตันที่มีการนำเสนอบทเพลงโดยเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องจำปาสีตันในรูปแบบของบทเพลงต่อไป

ภาพที่ 9 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจำปาสีต้น : ไฉพลจน์ เพชรสุพรรณ

จากภาพที่ 9 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจำปาสีต้น นำเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานมาเล่าตามลำดับ จำนวน 9 เหตุการณ์ ได้นำเสนอการดำเนินเรื่องเล่าย่อตามลำดับเหตุการณ์เริ่มที่นางคำกองได้คลอดบุตรชายทั้ง 4 กุมาร ต่อมานางอัคริ์เกิดความอิจฉาริษาจึงได้ออกอุบายนำเอาลูกสุนัข 4 ตัวมาแทน นางจึงโดนไล่ออกจากวัง ไปเป็นคนเลี้ยงหมูและมีคนมาเลี้ยงลูกชายทั้ง 4 แต่โดนวางยาพิษจึงตายแล้วเกิดใหม่เป็นต้นจำปา 4 ต้น เมื่อนางอัคริ์ทราบข่าวก็ให้ไปทำลายทิ้งจนฤษีทราบจึงได้เข้ามาช่วยเหลือเสกให้กลับคืนเป็นมนุษย์และได้สอนวิชาต่าง ๆ จนสามารถไปแก้แค้นและได้ครองเมืองอย่างสงบสุขซึ่งนำเหตุการณ์นี้มานำเสนอในบทเพลงเล่าอย่างเป็นลำดับ ในบทเพลงจะไม่ได้ยกเหตุการณ์ก่อนที่นางคำกองจะต้องมาอยู่ในเมืองนี้และคลอดบุตร หรือเหตุการณ์ที่กล่าวถึงที่มาของชื่อ นางคำกองก็สามารถทำให้เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้ในบทเพลง

3.1.5 บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องท้าวภาคาลอยแพ

พบ 1 บทเพลงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ

เหตุการณ์	บทเพลง ท้าวภาคาลอยแพ
1.สองผัวเมียคู่หนึ่งที่อยากมีลูกจึงได้ไปขอพรจากองค์เทพ	-

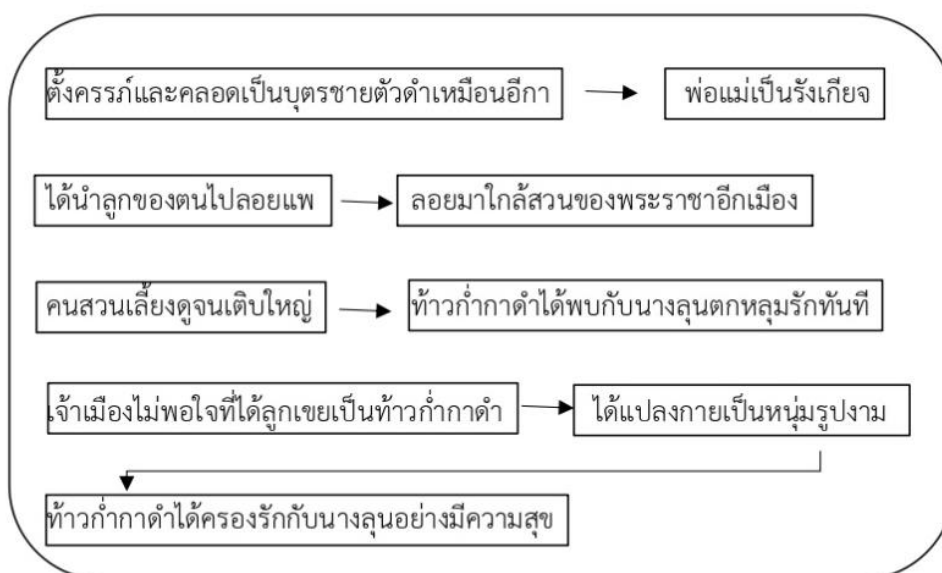
ตารางที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภักดาโลยแพ (ต่อ)

เหตุการณ์	บทเพลง
	ท้าวภักดาโลยแพ
2.ได้ตั้งครุฑและได้คลอตลูกมาเป็นบุตรชายคือท้าวภักดา ตัวดำเหมือนอีกา	✓
3.เป็นที่น่ารังเกียจของทุกคนแม้แต่พ่อแม่	✓
4.ได้นำลูกของตนไปโลยแพ	✓
5.ลอยมาหาตทรายใกล้สวนของพระราชาก็เมือง	✓
6.คนสวนเลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่	✓
7.ท้าวภักดาได้พบกับนางลูกเจ้าเมืองก็ตกหลุมรักทันที	✓
8.เจ้าเมืองทราบข่าวจึงให้ท้าวภักดาพิสูจน์ว่าคุณควรกับลูกตนหรือไม่	-
9.สร้างปราสาท สะพาน ที่เต็มไปด้วยเงินและทอง	
10.เจ้าเมืองไม่พอใจที่ได้ลูกเขยเป็นท้าวภักดา	✓
11.ท้าวภักดาได้แปลงกายเป็นหนุ่มรูปงาม	✓
12.ท้าวภักดาได้ครองรักกับนางลูกอย่างมีความสุข	✓
รวม	9

จากตารางที่ 5 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องท้าวภักดาโลยแพ มีการนำเหตุการณ์ จำนวน 9 เหตุการณ์ จาก 12 เหตุการณ์ โดยเริ่มนำเสนอเหตุการณ์ที่สองผัวเมียได้ตั้งครุฑและได้คลอตลูกมาเป็นบุตรชายคือท้าวภักดา เหตุการณ์ที่น่ารังเกียจของทุกคนแม้แต่พ่อแม่ เหตุการณ์ได้นำลูกของตนไปโลยแพ เหตุการณ์ลอยมาหาตทรายใกล้สวนของพระราชาก็เมือง คนสวนเลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่ เหตุการณ์ท้าวภักดาได้พบกับนางลูกเจ้าเมืองก็ตกหลุมรักทันที เหตุการณ์เจ้าเมืองไม่พอใจที่ได้ลูกเขยเป็นท้าวภักดา เหตุการณ์ท้าวภักดาได้แปลงกายเป็นหนุ่มรูปงาม เหตุการณ์ท้าวภักดาได้ครองรักกับนางลูกอย่างมีความสุข และมีเหตุการณ์ที่ไม่ถูกนำมาเสนอในบทเพลงจำนวน 3 เหตุการณ์ คือเหตุการณ์ที่สองผัวเมียคู่หนึ่งที่ยากมีลูกจึงได้ไปขอพรจากองค์เทวดา เหตุการณ์ที่เจ้าเมืองทราบข่าวจึงให้ท้าวภักดาพิสูจน์ว่าคุณควรกับลูกตนหรือไม่ และเหตุการณ์ที่สร้างปราสาท สะพาน ที่เต็มไปด้วยเงิน ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าเหตุการณ์ทั้ง 3 เหตุการณ์หากไม่นำมาเสนอในบทเพลงยังคงทำให้บทเพลงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้เพราะเป็นส่วนที่มีความสำคัญน้อย

บทเพลงท้าวก่าคำลวยแพ ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องท้าวก่าคำลวยแพเป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวของพ่อแม่ที่ต้องการอยากมีลูกจึงไปขอพรจากเทวดาเมื่อได้ลูกชายสมใจแล้วแต่ลูกชายที่เกิดมามีผิวดำหน้าตาอัปลักษณ์จึงตัดสินใจลวยแพ เพราะไม่ต้องการเลี้ยงลูกที่มีหน้าตาอัปลักษณ์ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 10 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงท้าวก่าคำลวยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง

จากภาพที่ 10 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงท้าวก่าคำลวยแพมีการนำเหตุการณ์หลายเหตุการณ์มาเสนอเรื่องราวในบทเพลงที่ปรากฏข้างต้นจำนวน 9 เหตุการณ์ โดยนำเสนอเหตุการณ์เล่าเรื่องราวตามลำดับจากวรรณกรรมเหตุการณ์เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ที่ภรรยาที่ตั้งครรรค์และคลอดลูกออกมาเป็นผู้ชายแต่มีผิวดำเหมือนอีกาจึงได้นำไปลวยแพเนื่องจากรังเกียจไม่ยอมรับ ต่อมาลวยแพมาถึงทำน้ำในสวนพระราชวังและคนดูแลสวนก็รับเลี้ยงไว้ เมื่อโตขึ้นได้แอบหลงรักกับนางลุนซึ่งเป็นธิดาของพระราชารีก แต่เจ้าเมืองไม่พอใจแต่เมื่อนางลุนได้เห็นท้าวก่าคำดำจึงตกหลุมรักเช่นกันและได้ถอดรูปเป็นหนุ่มรูปงามและครองรักอย่างมีความสุข ตามที่บทเพลงนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องถ่ายทอดเรื่องราวจำนวนหลายเหตุการณ์ทำให้บทเพลงคงเรื่องราวจากวรรณกรรมได้อย่างเข้าใจสามารถทอดเป็นให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ผ่านบทเพลงในระยะเวลาสั้นๆ

3.1.6 บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องนกระจอก

พบ 1 บทเพลงดังตารางต่อไปนี้

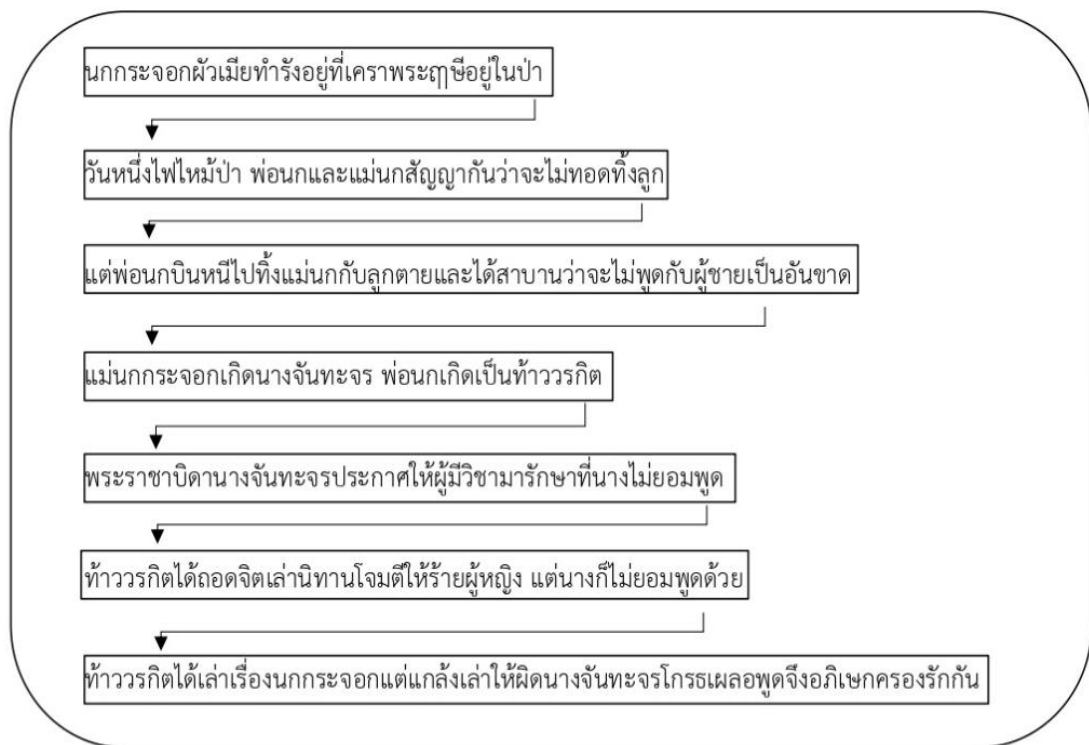
ตารางที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องนกกระจอก

เหตุการณ์	บทเพลง นกกระจอก
1. นกกระจอกน้อย 2 ตัวเมียทำรังอยู่ที่คราพระฤๅษีอยู่ในป่า	✓
2. วันหนึ่งพ่อนกได้ออกไปหาเหยื่อมาเลี้ยงแม่และลูกอ่อน	-
3. ถูกดอกบัวหุบกลีบขัง	-
4. เมื่อกลับมาได้ทะเลาะกับแม่ กสาบานถ้านอกใจขอให้เมียไปเท่าฤๅษี	-
5. ฤๅษีได้ยินจึงโกรธไล่ นกไปอยู่ที่อื่น	
6. วันหนึ่งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่นกสัญญากันว่าจะไม่ทอดทิ้งลูก	✓
7. แต่พ่อนกบินหนีไปทิ้งแม่นกกับลูกตายและได้สาบานว่าจะไม่พูดกับผู้ชายเป็นอันขาด	-
8. นางนกกระจอกเกิดเป็นนางจันทะจร พ่อนกเกิดเป็นท้าววรกิต	✓
9. พระราชาบิดานางจันทะจรประกาศให้ผู้มีวิชามารักษาที่นางไม่ยอมพูด	✓
10. ท้าววรกิตได้ถอดจิตเล่านิทานโจมตีให้ร้ายผู้หญิง แต่นางก็ไม่ยอมพูดด้วย	✓
11. ท้าววรกิตได้เล่าเรื่องนกกระจอกแต่แกล้งเล่าให้ผิดนางจันทะจรโกรธผลอพุดจึงอภิเษกครองรักกัน	✓
รวม	6

จากตารางที่ 6 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องนกกระจอก นำอนุภาคเหตุการณ์มาเล่าเรื่องย่อปรากฏในบทเพลงจำนวน 6 เหตุการณ์ จาก 11 เหตุการณ์ ได้แก่เหตุการณ์ นกกระจอกน้อย เหตุการณ์ตัวเมียทำรังอยู่ที่คราพระฤๅษีอยู่ในป่า เหตุการณ์วันหนึ่งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่นกสัญญากันว่าจะไม่ทอดทิ้งลูก เหตุการณ์นางนกกระจอกเกิดเป็นนางจันทะจร พ่อนกเกิดเป็นท้าววรกิต เหตุการณ์พระราชาบิดานางจันทะจรประกาศให้ผู้มีวิชามารักษาที่นางไม่ยอมพูด เหตุการณ์ท้าววรกิตได้ถอดจิตเล่านิทานโจมตีให้ร้ายผู้หญิงแต่นางก็ไม่ยอมพูดด้วย เหตุการณ์

ท้าววรกิตได้เล่าเรื่องนกกระจอกแต่แก้งเล่าให้ผิดนางจันทะจรโกรธเปลอพูดจึงอภิเชกครองรักกัน และอีกจำนวน 5 เหตุการณ์ ที่ไม่ถูกนำมาเสนอในเรื่องราว

บทเพลง นกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก ที่กล่าวถึงครอบครัวนกกระจิบเมื่อโดนไฟป่าคลอบตายแต่มีเพียงนกตัวผู้ที่บินหนีออกมาได้และได้ผิด คำสัญญาที่ให้ไว้กับนกตัวเมียว่าจะตายไปพร้อมกันและต่อมาได้เกิดเป็นมนุษย์ นกตัวเมียเกิดเป็นลูก ของธิดาเมืองหนึ่งแต่ไม่ยอมพูดจากับใคร จึงได้ประกาศหากมีโอรสเมืองใดสามารถทำให้ลูกสาวพูดได้ ก็ยกยกลูกสาวให้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 11 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง

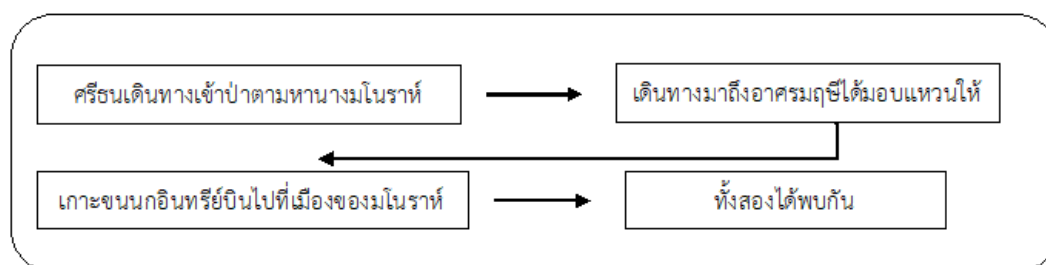
จากภาพที่ 11 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงนกกระจอกบทเพลงนำเสนออนุภาคของ เหตุการณ์จำนวน 6 เหตุการณ์ โดยเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์จากวรรณกรรมตั้งแต่เริ่มจนจบเริ่ม เรื่องในบทเพลงคือมีนกกระจอกสองตัวเมียทำรังอยู่ในป่าอยู่มาวันหนึ่งไฟไหม้ป่า พ่อนกและแม่นก สัญญากันว่าจะไม่ทอดทิ้งลูกจะขอตายไปพร้อม ๆ กัน พ่อนกทนความร้อนไม่ไหวจึงบินหนีไป ทิ้งให้ แม่นกกับลูกตาย ก่อนตายได้สาบานว่าจะไม่พูดกับผู้ชายเป็นอันขาด นางนกกระจอกจึงได้ไปเกิดอยู่ เมืองแห่งหนึ่งชื่อว่าจันทะจรมีหน้าตางามและไม่ยอมพูดจากับใคร พ่อนกไปเกิดเป็นชายหนุ่มรูปงามมี นามว่าท้าววรกิต พระราชบิดานางจันทะจรได้ข่าวร้องให้ผู้มีวิชาดีมารักษาโรคที่นางไม่ยอมพูดกับ

ผู้ชาย ชายใดสามารถทำให้นางพูดด้วยจะยกนางให้เป็นคู่ครอง ทำวรวกิตเล่าเรื่องนกระจอกแต่ตอนจบกลับเล่าให้ผิดว่านกตัวเมียไม่ยอมรักษาสัญญาบินหนีก่อนนางจันทะจรโกรรมมากผลอตัวพูดแย้งว่าไม่จริง เมื่อนางพูดแล้วบิดาจึงอภิเษกให้ทำวรวกิตครองเมืองกับนางจันทะจรตามสัญญาเป็นการเล่าย่อตามลำดับเหตุการณ์

3.1.7 บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องพระสุธนมนโรร่า

พบ 1 บทเพลง ดังตารางต่อไปนี้

บทเพลงศรีธนมตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง ได้นำเสนอเรื่องราวของพระสุธนหลังทราบข่าวนางมนโรร่าหายไปจึงได้ออกไปตามหาถึงเมืองภูเงินแต่ด้วยระหว่างทางนั้นมีภัยอันตรายอย่างยากลำบากแต่พระสุธนก็สามารถไปหานางมนโรร่าจนพบ ดังในบทเพลงต่อไปนี้

(บทเพลงศรีธนมตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง)

ภาพที่ 12 อนุภาคเหตุการณ์ในบทเพลงศรีธนมตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง

บทเพลงข้างต้นกล่าวถึงตอนที่พระสุธนได้ออกไปตามหานางมนโรร่าที่เมืองของนางเหตุเกิดจากได้มีโหนดทำนายว่านางจะทำให้บ้านเมืองมีภัยจึงต้องจับนางบูชายัญ นางจึงได้ไปขอปิกและบินจากพระสุธนเพื่อมาเมืองของนางเมื่อพระสุธนทราบเรื่องก็ได้ออกตามหาโดยที่ไม่รู้ว่าเมืองนั้นอยู่ที่ใดถึงจะเหนื่อยล่าและยากลำบากก็ตาม แต่ในที่สุดทั้งคู่ก็ได้พบกันและครองรักกันอย่างมีความสุขในบทเพลงได้ปรากฏเหตุการณ์ 4 เหตุการณ์คือศรีธนมเดินทางเข้าป่าตามหานางมนโรร่า เดินทางมาถึงอาศรมฤๅษีได้มอบแหวนให้พระสุธน จากนั้นได้เดินทางต่อแล้วเกาะขนนกอินทรีบินไปยังเมืองของมนโรร่าจนทั้งสองได้พบกัน เมื่อปรากฏในบทเพลงมีลักษณะการเล่าเรื่องในตอนพระสุธนนำทางนางมนโรร่าทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น

อนุภาคด้านเหตุการณ์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน จำนวน 12 บทเพลง มีการนำอนุภาคของเหตุการณ์ที่เป็นเหตุการณ์สำคัญ และเป็นจุดเด่นของเรื่องจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลง พบว่าในหนึ่งบทเพลงมีการนำเอาอนุภาคเหตุการณ์หลายๆเหตุการณ์ มาเล่าย่อเรื่องวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น ๆ โดยนำเสนอเป็นบทเพลงและนำเสนอการเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมอีสานเรื่อง

นั้นๆ บทเพลงลูกทุ่งอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 6 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ชูฉุนางอ้าว 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยจำนวน 2 บทเพลง บทเพลง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตันจำนวน 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกำ กาดำลอยแพจำนวน 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก จำนวน 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องพระสุธนมโนราห์ พบ 1 บทเพลง โดยในบทเพลงแต่ละบทเพลงมีการใช้ อนุภาคของเหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่องนั้นๆแล้วนำมาเรียบเรียงใหม่เล่าเรื่องราวที่สั้นกระชับเข้าใจง่าย บางบทเพลงมีการลดทอนรายละเอียดหรือเลือกใช้เฉพาะเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง ถึงอย่างไร เนื้อหาในบทเพลงที่ต้องการจะนำเสนอไม่ได้ลดทอนเรื่องราวและคุณค่าของวรรณกรรมอีสานลงทำให้ ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้เร็วขึ้น

3.2 การใช้อนุภาคตัวละคร

อนุภาคตัวละคร คือ ตัวละครที่มีคุณสมบัติ หรือลักษณะแปลกหรือพิเศษในด้านด้านหนึ่ง เช่น ฐานะ รูปร่าง นิสัยใจคอ มีความสามารถเป็นพิเศษ ประคอง นิมมานเหมินท์(2543:38) อนุภาค ด้านตัวละครถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งในวรรณกรรม เพราะสามารถทำให้เรา เข้าใจความรู้สึกของตัวละครว่ามีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรม รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไรมักถูกแสดง ออกมาคล้ายกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกถึงความรัก ความเกลียดชัง ความน่าสงสาร หรือ แม้แต่ความยากจน ความมีฐานะ ทำให้เรานั้นเข้าถึงตัวละครเห็นอกเห็นใจเข้าใจถึงความรู้สึกของ ตัวละครเป็นอย่างดี หรือแม้แต่การเผชิญชะตากรรมบางอย่างที่ได้สะท้อนจากตัวละครออกมาและใน บางครั้งมนุษย์อาจมีทัศนคติไม่ต่างกับตัวละครที่ถ่ายทอดออกมา เมื่อบทเพลงได้นำเอาวรรณกรรมเข้า มาถ่ายทอดในบทเพลงอย่างสร้างสรรค์โดยวิธีการดึงเอาลักษณะพฤติกรรมของตัวละครที่โดดเด่นเป็น เอกลักษณ์เกิดความประทับใจและภาพจำจากของวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น ๆ ดังนั้นในบทเพลง ลูกทุ่งอีสาน ได้นำเสนอตัวละครต่าง ๆ มาใช้ในการสื่ออารมณ์ของบทเพลงทั้งการใช้ตัวละครเพื่อ เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องความรัก ความเกลียดชัง เพื่อให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม เนื้อหาของบทเพลงโดยตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมักจะนำเสนอ ตัวละครที่เป็นที่รู้จักกันหรืออาจเป็นตัวละครสำคัญของเรื่องนั้นอย่างในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดง นางไอ่พบตัวละคร ได้แก่ ผาแดง นางไอ่คำ ท้าวภักดิ์ วรรณกรรมเรื่องชูฉุนางอ้าว ได้แก่ ชูฉุน นางอ้าว วรรณกรรมเรื่องท้าวกำกาดำลอยแพ ได้แก่ ท้าวกำกาดำ วรรณกรรมเรื่องนางหมาขาว ได้แก่ นางหมา ขาว วรรณกรรม เรื่องพระสุธนมโนรา ได้แก่พระสุธน เป็นต้น

จากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่ามีการนำอนุภาคด้านตัวละครมา นำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างหลากหลายที่สะท้อนมุมมองในด้านความรัก การดำเนินชีวิต

ความมกัตัญญู ร่วมไปถึงการนำตัวละครมาเปรียบกับการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา อนุภาคตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานดังนี้

3.2.1 ตัวละครในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่

ที่ปรากฏ จำนวน 7 ตัวละคร ได้แก่ ผาแดง นางไอ่คำ ท้าวกังคี กระรอกเผือก พญานาค

3.2.1.1 ผาแดง

ผาแดงเป็นโอรสของเจ้าเมืองผาโพง มีลักษณะนิสัยเป็นสุภาพบุรุษ รักเดียวใจเดียว ทุ่มเทให้กับความรักและรู้จักผิดชอบชั่วดี ท้าวกังคีได้เข้าแข่งขันจุดบั้งไฟตามที่เจ้าเมืองขอมได้ ประกาศให้ชายหนุ่มมาประชันการจุดบั้งไฟใครชนะจะยกลูกสาวให้ แต่ผลการแข่งขันเสมอกันกับ น้องชายเจ้าเมืองขอม และในขณะนั้นได้พบกับนางไอ่คำจนเกิดหลงรักนางไอ่คำ แต่ด้วยโศกนาฏกรรม จึงทำให้ตัวละครผาแดงไม่สมหวังกับความรักในครั้งนี้ วรรณกรรมอีสานได้มีการนำอนุภาคตัวละครมา ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน จำนวน 11 บทเพลง ดังนี้ บทเพลงริมฝั่งหนองหาน บทเพลงรักสะท้าน หนองหานลุ่ม บทเพลงผาแดงนางไอ่(1) ศิลปิน พร กิรดี- วิวัฒน์ ศิวตล บทเพลงสุดน้ำแนน บทเพลง ผาแดงแย่งรัก บทเพลงผาแดงนางไอ่(2) ศิลปิน เฉลิมพล มาลาคำ บทเพลงหนุ่มผาพวงหลงสาวคีตา บทเพลงเมืองบาดาลผาแดงนางไอ่ บทเพลงเมืองถล่มผาแดง-นางไอ่ บทเพลงถล่มบาดาลผาแดง- นางไอ่ บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ และได้มีการนำอนุภาคของตัวละครผาแดงที่ปรากฏในบทเพลง ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ผาแดงผู้มีฤทธิ์เดช

“สะบัดนี้...ส่วนว่าผาแดงท้าว ไปเกิดบนสวรรค์ เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ควบคุม ดอกฝนฟ้า ให้ตกมาตามต้อง”

(บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม:ดวง มรกต)

บทเพลงข้างต้น มีการกล่าวถึงตัวละครผาแดงเมื่อเกิดเหตุการณ์เมืองถล่มได้ตายไปเกิด อยู่ในบนสวรรค์และเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ที่การใช้ตัวละครผาแดงที่นำมาเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลงยังคง พฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมทำในบทเพลงก็ยังคงบอกเล่าเรื่องราว

3.2.1.2 นางไอ่คำ

นางไอ่คำ เป็นธิดาของเจ้าเมืองขอมแห่งเมืองเอกชะทีตานคร มีรักที่มั่นคงรักเดียวใจ เดียวถือเป็นตัวละครเอกที่สำคัญของเรื่องทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเกิดขึ้น เพราะในตัวบท วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ได้กล่าวถึงอดีตชาติที่ตนเคยเป็นภรรยาของท้าวกังคีเกิดเป็นคน ไข้มีฐานะยากจนในสมัยนั้นได้อยู่กินกับนางไอ่คำ และตนทอดทิ้งนางไอ่คำทำจนเป็นเหตุให้นางได้

สาปแช่งอย่าได้เกิดมาคู่กันอีก ต่อมาในชาติปัจจุบันนางเลยได้พบรักกับผาแดงที่ในอดีตชาติเป็น นายพรานช่วยเหลือนางไอ่คำไว้ จนเป็นสาเหตุของเรื่องราวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมในครั้งนี้ ตัวละครนางไอ่เป็นตัวละครเอกที่มีความรักมั่นคง จึงได้นำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานมาถ่ายทอด บทเพลงลูกทุ่งอีสาน อีกทั้งยังเป็นตัวละครที่สะท้อนมุมมองในหลายแง่ ทั้งเป็นลูกที่มีความกตัญญู เป็นฝ่ายถูกระงับในอดีตชาติ เจ้าคิดเจ้าแค้น ทั้งยังเป็นที่ยังหมายตาของหนุ่ม ๆ เพราะนางไอ่คำเป็นผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงามเป็นที่ชายหนุ่มต้องการอยากได้เป็นคู่ครองจึงได้นำตัวละครมานำเสนอใน บทเพลงลูกทุ่งอีสาน

ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำอนุภาคตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่มีการกล่าวถึงตัวละครนางไอ่คำเนื่องจากเป็นตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญอยู่ในทุกๆ เหตุการณ์ของ วรรณกรรม พบจำนวน 21 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงน้ำตาพังคี่ บทเพลงสุดน้ำแนน บทเพลงท้าวภังคี่ บทเพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงหนองหาน นางไอ่ บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงไอ่คำรำพัน บทเพลงถามใจไอ่คำ บทเพลงวาสนาพังคี่ บทเพลงหัวใจภังคี่ บทเพลงหนุ่มผาแดงหลงสาวคี่ตา บทเพลงตำนานรักหนองหาน บทเพลงพังคี่ บทเพลงผัวใบ้ ผาแดง-นางไอ่ บทเพลงคำสาปนางผาแดง-นางไอ่ บทเพลงเมืองบาดาลผาแดง-นางไอ่ บทเพลงถล่มบาดาลผาแดง-นางไอ่ บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ บทเพลงพ่อนเอ้ไอ่คำ ได้นำอนุภาค ละครนางไอ่คำที่ปรากฏในบทเพลง ดังตัวอย่างเช่น

นางไอ่คำกินเนื้อกระรอกเผือกที่เกิดจากการแปลงกาย

“...ด้วยนางไอ่ได้กินเนื้อกระรอก เหล่านาคออกไปตามม้าย่าสงสัย ดิน ถล่มถล่มตามหลังอย่างบรรลัย...”

(บทเพลงถล่มบาดาลผาแดง นางไอ่: สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงถล่มบาดาลผาแดง-นางไอ่ เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงเหตุการณ์ถล่มเมืองของ พญานาคเหตุเกิดจากนางไอ่คำได้สั่งให้นายพรานจับตัวกระรอกเผือกที่แปลงกายมาจากท้าวภังคี่ เมื่อ จับได้จึงได้กินเนื้อกระรอกเผือกตัวนั้น ด้วยเหตุที่นางไอ่ไม่รู้ว่า เป็นท้าวภังคี่จึงได้สั่งให้นายพรานฆ่า นำ เนื้อมารับประทานจึงถูกสาปแช่งให้ผู้ที่กินเนื้อของตนต้องมีอันเป็นไปและบ้านเมืองพังทลายจมอยู่ใน บาดาลจากการรยกทัพของเจ้าเมืองบาดาล และในบทเพลงนี้ได้มีการกล่าวถึงตัวละครนางไอ่คำดัง บทเพลงต่อไปนี้

นางไอ่คำถือเป็นตัวละครเอกและถือเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องแต่เมื่อนำมาถ่ายทอดเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ยังคงมีการนำเสนอตัวละครโดยคงพฤติกรรมของตัวละครไว้คือเป็นหญิงสาวที่ทำวักถึงหลังรักและในขณะที่เดียวกันก็เป็นตัวละครที่รักเดียวใจเดียว หรือแม้แต่การนำมาสร้างเป็นตัวละครเพื่อเปรียบเทียบภาพแทนผู้หญิงที่มักถูกชายหนุ่มแอบชอบแต่ด้วยตนเองที่มีคนรักอยู่แล้วจึงไม่สามารถมีอีกคนได้ การนำเสนอตัวละครนางไอ่คำไว้ในบทเพลงอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะในบทเพลงลูกทุ่งจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ส่วนมากจะนำเสนอการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเหตุการณ์ถล่มเมืองจึงกล่าวถึงสาเหตุที่นำเสนอตัวละครนางไอ่ที่เป็นส่วนเกี่ยวข้อง และมุมมองความรักของภักดิ์ที่ไม่สมหวังจากนางไอ่

3.2.1.3 ท้าวภักดิ์

ท้าวภักดิ์ เป็นลูกของเจ้าเมืองบาดาลมีชื่อว่านาคสุทโธ ที่ได้ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่ามีกรกล่าวถึงลักษณะของท้าวภักดิ์ถึงสองลักษณะเพราะเมื่ออดีตชาติร่วมกันกับนางไอ่คำ โดยในอดีตชาตินั้นเกิดเป็นชายใบ้ที่มีฐานะอยากจนแต่เป็นคนขยันเศรษฐกิจจึงได้ยกลูกสาวตนให้เป็นภรรยา นั่นก็คือนางไอ่คำ เมื่อตนเองอยากกลับไปบ้านเกิดได้พานางไอ่คำเดินทางไปด้วยและไม่มีการดูแลเอาใจใส่ นางไอ่คำต้องหาอาหารทานเองและตรอมใจได้สาบานว่าเกิดมาชาติไหนขออย่าได้เป็นคู่ครองกันอีก ต่อมาในชาติปัจจุบันท้าวภักดิ์ซึ่งเกิดเป็นบุตรของนาคสุทโธที่อาศัยในเมืองบาดาลเกิดหลงรักนางไอ่คำจึงได้หนีออกจากเมืองและแปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อจะได้ขึ้นไปคอยดูนางไอ่คำที่แอบหลงรัก เมื่อนาคสุทโธทราบได้ห้ามไว้แต่ก็ไม่สำเร็จ แสดงให้เห็นถึงนิสัยดื้อรั้นไม่เชื่อฟังบุพการีจนก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ขึ้นเป็นเหตุให้พบจุดจบของชีวิต ในด้านความรักเห็นถึงความทุ่มเทเสียสละกับความรักมากจนเกินไปจนไม่คิดถึงสิ่งที่จะตามมาถึงแม้จะเป็นฝ่ายที่แอบรักข้างเดียวก็ตาม ทั้งยังมีนิสัยที่เจ้าคิดเจ้าแค้นเมื่อตนเองได้ตายไป ก่อนตายได้สาปแช่งคนที่มาทำลายชีวิตของเขาให้พบกับหายนะเช่นกัน จนส่งผลให้ไม่สมหวังในด้านความรัก

ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่มีการกล่าวถึงตัวละครท้าวภักดิ์มีจำนวนหลายบทเพลงถึงแม้ท้าวภักดิ์จะเป็นตัวละครรองแต่เป็นตัวละครที่ดำเนินเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นพร้อมๆกับตัวละครเอก และเป็นตัวละครที่เป็นภาพสำคัญที่เป็นภาพจำของวรรณกรรมเรื่องนี้ทั้งยังเป็นตัวละครแทนผู้ชายที่ผิดหวังในเรื่องความรักจึงพบว่ามีกรนำตัวละครมาสร้างเป็นบทเพลง และมีการกล่าวถึงอย่างมาก พบจำนวน 25 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงรัก บทเพลงสะท้านหนองหานลุ่ม บทเพลงน้ำตาพิงคิ บทเพลงฮ้างกะยอม(ภักดิ์) บทเพลงสุดน้ำแนน บทเพลงท้าวภักดิ์ บทเพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงผิดกฐนสวรรค์ บทเพลงไอ่คำรำพัน บทเพลงถามใจไอ่คำ บทเพลงวาสนาพิงคิ บทเพลงพิงคิพายฮัก บทเพลงหัวใจภักดิ์ บทเพลงพิงคิ บทเพลงแต่ชาติปางก่อน ผาแดง-นางไอ่ บทเพลงผัวใบ้ ผาแดง-นางไอ่ บทเพลงคำสาปนาง บทเพลงผาแดง-นางไอ่ บทเพลงเมืองบาดาล ผาแดง-นางไอ่ บทเพลงผาแดง-นางไอ่ บทเพลงญับไฟ บทเพลงผาแดง-นางไอ่

กระซอกตอน บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ บทเพลงลำภูไทตำนานรักกังคีนางไอ่ บทเพลงพ็อนเอ้อไอ่ คำตำนานรักกังคีนางไอ่ บทเพลงลำภูไทกังคี-นางไอ่ ได้นำอนุภาคละครนางไอ่คำที่ปรากฏในบทเพลง ดังตัวอย่างเช่น

กังคีมี่การแปลงกาย

“...เจ้ากังคีบุญบ่สมจึงตรมหนัก แต่ด้วยความฮักได้แปลงเป็นกระรอกตอน...”

(บทเพลง ถามใจไอ่คำ:เกล้า กนกพรรณ)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอตัวละครท้าวกังคีที่สามารถแปลงกายเป็นกระรอกเผือกได้ แสดงถึงควมมีอิทธิฤทธิ์เมื่อปรากฏเป็นบทเพลงก็ยังคงถูกมานำเสนอเช่นเดียวกับวรรณกรรมอีสาน

กังคีมี่รูปร่างอัปลักษณ์

“...ส่วนกังคีรู้ตัวว่าด้อยต่ำ เป็นขี้กั่วบ่แมนคำตัวกะดำคืออีกา...”

(บทเพลงลำภูไทตำนานรักกังคีนางไอ่ :โดยเทกเกอร์)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอตัวละครท้าวกังคีในสมัยอดีตชาติที่เกิดเป็นหนุมไบ้หน้าตา อัปลักษณ์ดังในบทเพลงได้กล่าวถึงรูปร่างและผิวพรรณตัวดำเหมือนกับอีกา

จากบทเพลงข้างต้นมีการนำชื่อตัวละครท้าวกังคีปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจำนวนมากว่าตัวละครอื่น ๆ เพื่อต้องการใช้ตัวละครมาบอกเล่าเรื่องราวอาจเพราะต้องการนำเสนอตัวละครท้าวกังคีเรื่องความรักที่ผิดหวังจากนางไอ่คำ ซึ่งได้มีการนำความรู้สึกของตัวละครสะท้อนในอีกแง่มุมหนึ่ง อีกทั้งนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครให้ได้ทราบถึงสาเหตุที่ไม่สมหวังในความรักเพราะการประพฤติตนไม่เหมาะสมไม่เป็นที่ต้องการของผู้หญิงที่มีนิสัยอย่างท้าวกังคีคือไม่สนใจดูแลภรรยา หรือในอีกด้านเพื่อต้องการสะท้อนให้เห็นถึงตัวละครที่น่าสงสารเป็นฝ่ายถูกกระทำตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่จะนำเสนอปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน รวมถึงการนำอนุภาคที่มีความพิเศษเข้ามาในบทเพลงทำให้บทเพลงยังคงเรื่องราวจากวรรณกรรมทั้งความพิเศษจากการแปลงกาย และในอดีตชาติยังทำให้เห็นลักษณะที่มีหน้าตาอัปลักษณ์เป็นไปยังคงนำอนุภาคตัวละครเหล่านั้นมานำเสนอ

3.2.1.4 กระรอกเผือก

กระรอกเผือก ถือเป็นตัวละครอีกตัวที่เป็นตัวละครรองซึ่งเป็นร่างของท้าวกังคีที่ได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกที่มีลักษณะสวยงามห้อยกระดิ่งเสียงไพเราะ เพื่อแอบหนีจากเมืองบาดาล มาเฝ้ามองนางไอ่คำคนที่ตนเองแอบหลงรัก เมื่อนางไอ่คำเห็นเกิดอยากได้จึงสั่งให้นายพรานไล่ตามจับมาแต่กระรอกวิ่งกระโดดหนีจึงทำให้นายพรานยิงธนูใส่และตายในที่สุด แต่ก่อนที่กระรอกเผือกจะ

ตายนั้นได้สาปแช่งผู้คนที่ทำร้ายและกินเนื้อของตนขอให้มียันเป็นไปดังชีวิตเขา แสดงให้เห็นถึงความเจ้าคิดเจ้าแค้น ความโกรธ และความเกลียดชัง ถึงแม้จะแปลงกายมาอยู่ในรูปสัตว์อย่างกระรอกเผือกก็ตาม

ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่มีการกล่าวถึงตัวละครกระรอกเผือกถึงแม้จะเป็นตัวละครที่มาจาก การแปลงกายของท้าวภังคี แต่ก็มีบทบาทสำคัญและเป็นเหตุการณ์ที่มีผู้จดจำมากในตอนหนึ่ง พบจำนวน 11 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม บทเพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงหนองหารนางไอ่ บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงวาสนาภังคี บทเพลงภังคีพ่ายฮัก บทเพลงเมืองบาดาลผาแดง-นางไอ่ บทเพลงผาแดง นางไอ่ บทเพลงบุญบังไฟผาแดง-นางไอ่ บทเพลงกระฮอกดอน บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ได้นำอนุภาคตัวละครกระรอกที่ปรากฏในบทเพลง ดังตัวอย่างเช่น

กระดิ่งในตัวกระรอกเผือก

“...เปิดบัญชีจึงเห็น เป็นกระรอก เต็นเข้าหยอกกริ่งดั่ง ชั่งเหมาะเหม่ง
เหมือนดนตรีจากฝากฟ้ามาบรรเลง กริ่งกริ่งเพลงไพเราะ เสนาะกรณ...”

(บทเพลงกระฮอกดอน:สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำตัวอนุภาคละครกระรอกเผือกแสดงพฤติกรรมผ่านการเต้นรำตามเสียงดนตรีอย่างมีความสุขเพราะดีใจได้แปลงกายเป็นกระรอกเพื่อจะได้แอบติดตามคอยดูคนรักอย่างใกล้ชิด แสดงออกถึงความสุขของตัวละครที่นำเสนอผ่านตัวกระรอกเผือกที่มีการตีความให้เห็นภาพมากขึ้นมาปรากฏในบทเพลงและมีส่วนที่พิเศษคือกระดิ่งของกระรอกเผือกที่สวมใส่เมื่อตัวกระรอกเผือกเคลื่อนไหวทำให้กระดิ่งส่งเสียงดังกังวานไพเราะเหมือนเครื่องดนตรี

จากตัวอย่างในบทเพลงข้างต้นทำให้เห็นว่าการนำอนุภาคตัวละครกระรอกเผือกเข้ามาปรากฏในบทเพลงในหลายๆบทเพลงที่มีการนำลักษณะและพฤติกรรมของกระรอกเผือกจากตัวบทวรรณกรรมมานำเสนอไว้ในบทเพลงมีการตีความออกไปเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครผ่านบทเพลงเนื่องจากตัวละครกระรอกเผือกเป็นสัตว์ที่ถูกแปลงกายจากท้าวภังคีซึ่งเป็นพญานาคมีกายเป็นคนและมีอิทธิฤทธิ์มฤตยูและอารมณ์ความรู้สึกจึงคล้ายกับมนุษย์ เมื่อแปลงกายเป็นสัตว์ยังคงมีพฤติกรรมอารมณ์ที่เป็นท้าวภังคีจึงได้ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครกระรอกเผือกในบทเพลงจึงได้ถูกนำมาเล่าเรื่องราวให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกออกไปมากขึ้น

จากการนำอนุภาคตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ พบว่าการนำตัวละครมากกว่าถึงและนำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจำนวน 4 ตัวละคร ได้แก่ ผาแดง นางไอ่คำ ท้าวภักดิ์ กระจอกเผือก โดยมีการนำอนุภาคตัวละครที่กล่าวถึงตัวละครเอกและตัวละครรองมาถ่ายทอดในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างเป็นทางการจำนวนมากที่ยังคงลักษณะพฤติกรรมของตัวละครกับวรรณกรรมไว้ และมีการนำมาปรับเปลี่ยนรายละเอียดเพื่อให้บทเพลงมีความน่าสนใจแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนำอนุภาคตัวละครท้าวภักดิ์ซึ่งเป็นตัวละครรองมาถ่ายทอดบทเพลงลูกทุ่งอีสานมากที่สุดกว่าตัวละครอื่น นางไอ่คำ ผาแดง ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าตัวละครท้าวภักดิ์ถึงจะไม่ได้เป็นตัวละครเอกแต่ถือว่าเป็นตัวละครรองที่มีความสำคัญในการดำเนินเรื่องราวและมีลักษณะเด่นเป็นที่จดจำในด้านความรักที่ไม่สมหวัง มีการทุ่มเทเสียสละในความรักของตน อีกทั้งยังเป็นตัวละครที่สามารถแปลงกายเป็นกระจอกเผือกที่สร้างความสนใจแล้วเกิดเหตุมาจากความรัก และสุดท้ายก็ต้องจบชีวิตลงด้วยความรักด้วยเช่นกัน จึงถูกนำมากล่าวถึงและนำเสนอมากกว่าตัวละครอื่น ๆ ในเรื่อง

3.2.2 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน

ปรากฏ จำนวน 1 ตัวละคร ได้แก่ ฤๅษี

3.2.3.1 ฤๅษี

ฤๅษี เป็นนักพรตบำเพ็ญเพียรหาความสงบและเป็นผู้มีพลังวิเศษ

พลังวิเศษ

“...เสกไม้ทั้งสี่กลับคือเป็นคน พรา้สอนเวศมนต์วิชาทุกด้าน จนสี่กุมาร
ขำนานชาญชัย...”

(บทเพลงจำปาสีตัน : ไวพจน์ เพชรสุพรรณ)

บทเพลงข้างต้นมีนำเสนอตัวละครฤๅษีผู้มีพลังวิเศษโดยใช้คาถาอาคมได้เสกต้นจำปาสีตันที่เป็นต้นไม้ให้กลับมาเป็นคนและได้มอบคาถาอาคมวิเศษให้แก่กุมารทั้งสี่เป็นอนุภาคของตัวละครในการมีพลังวิเศษ

บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตันได้นำอนุภาคตัวละครที่ปรากฏ 3 ตัวละคร ได้แก่ ฤๅษี ที่กล่าวถึงลักษณะตัวละครมีความพิเศษนำเสนอในบทเพลงคงเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสาน แต่เมื่อนำบทเพลงนำเสนอยังคงได้นำลักษณะพิเศษมาปรากฏทำให้บทเพลงยังคงเรื่องราวของวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้เอาไว้

3.2.3 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ

พบจำนวน 1 ตัวละคร คือ พระอินทร์ ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ พบจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ ที่มีการกล่าวถึงตัวละครทั้งหมดไว้ในบทเพลงเดียวกัน

3.2.3.1 พระอินทร์

พระอินทร์เป็นเทพที่ประทานท้าวภาคาลอยแพและคอยติดตามดูแลและคอยช่วยเหลือในยามท้าวภาคาลอยแพเดือดร้อนหรือกำลังต้องการความช่วยเหลือทั้งยังเนรมิต เมือง สร้างสะพานปราสาทให้ ท้าวภาคาลอยแพ

ดังตัวอย่าง เช่น บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการกล่าวถึงอนุภาคตัวละครพระอินทร์ดังบทเพลงต่อไปนี้

พลังวิเศษ

“...พระอินทร์อยู่ดอกไทรบน พาแพวนไหลเวียน ไปค้ำเนินสวนอ้อย บุญกุศลยังห้อย สอยวอยบมีแม่...”

(บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการกล่าวถึงตัวละครพระอินทร์ที่คอยช่วยเหลือท้าวภาคาลอยแพให้มีชีวิตที่ดีขึ้นโดยใช้พลังวิเศษคาถาอาคมช่วยเหลือให้ท้าวภาคาลอยแพยังสามารถอยู่ได้อย่างปลอดภัย

บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพได้นำเสนออนุภาคตัวละครพระอินทร์ ที่กล่าวถึงความพิเศษของสองตัวละครคือท้าวภาคาลอยแพสามารถแปลงโฉมได้ และพระอินทร์เป็นผู้มีพลังวิเศษได้นำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ยังมีการนำลักษณะจากวรรณกรรมมาเสนอทำให้บทเพลงยังคงเรื่องราวจากวรรณกรรมไว้ แต่มีการเพิ่มอรรถรสในเนื้อหาเพิ่มอารมณ์ในบทเพลงทำให้เกิดความไพเราะ

3.2.4 ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุนทรนรินทร์

พบจำนวน 1 ตัวละคร ได้แก่ พระสุนทร

3.2.4.1 พระสุนทร

พระสุนทรเป็นโอรสของพระนางเทวีอัมพากับพญาสุทนต์ เป็นที่รักของชาวเมืองรูปลักษณะงามยิ่งจนทำให้นางหลงไหล และเป็นผู้ที่มีความรักกับนางมโนราห์ถึงแม้จะรู้ว่านางเป็นคนครึ่งนกก็ได้มอบความรักอย่างบริสุทธิ์ใจให้กับนาง เมื่อรู้ว่านางจากไปจากเมืองจึงได้ออกไปตามหาในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาวที่มีการกล่าวถึงตัว

ละครพระสุธนที่เป็นตัวละครเอกของเรื่อง พบจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงศรีธนมตามนางเป็นบทเพลงที่กล่าวถึงพระสุธนกับที่ต้องตามหานางมโนราห์ เพราะถูกแม่ของพระสุธนไล่ให้ออกจากเมืองนางเลยบินกลับไปเมืองมโนราห์ เมื่อพระสุธนทราบเรื่องก็ตามหาจนพบและมีการนำอนุภาคตัวละครดังบทเพลงต่อไปนี้

พลังวิเศษ

“...ศรีธนมต้นต้นหลายวันเดือนปี เกาะชนนกอินทรีย์ บินไปที่พารา...”

(เพลงศรีธนมตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการกล่าวถึงตัวละครพระสุธนโดยในบทเพลงใช้คำว่าศรีธนมที่ต้องการจะตามหานางมโนราห์เนื่องจากถูกจับมาบูชาญและได้หนีไป พระสุธนเสียใจมากที่คนรักต้องมาจากไปจึงต้องออกตามหาถึงแม้ว่าเมืองของนางมโนราห์จะอยู่ไกลแค่ไหนก็จะตามหาให้พบ ในบทเพลงมีการนำอนุภาคตัวละครคือพระสุธนได้ออกเดินทางอยู่หลายวันและได้เกาะชนนกอินทรีย์เข้าไปยังเมืองของนางกนิรี

3.2.5 ตัวละครจากรรณกรรมอีสานเรื่องนกระจอก

พบจำนวน 1 ตัวละคร ได้แก่ นกระจอก

3.2.5.1 นกระจอก

นกระจอกเป็นนกสองตัวเมียที่อาศัยอยู่ในป่า ในขณะที่เกิดไฟป่า นกระจอกตัวเมียได้บอกกับนกระจอกตัวผู้ว่าถ้าเกิดอะไรขึ้นนั้นอย่าได้บินหนีออกไปจากกัน นกระจอกตัวเมียได้สาปแช่งถ้าหากไม่ทำตาม แต่นกระจอกตัวผู้ก็บินหนีเอาชีวิตรอดแสดงถึงความเห็นแก่ตัวและได้เกิดในชาติใหม่เป็นท้าวจรดกับนางจันทะจร

ดังตัวอย่าง เช่น บทเพลงนกระจอก ที่กล่าวถึงเรื่องราวจากตัวบทวรรณกรรมอีสานมาในรูปแบบเพลงลูกทุ่งอีสานทั้งเรื่องและมีการกล่าวถึงตัวละครนกระจอกทั้งตัวผู้และตัวเมียดังบทเพลงต่อไปนี้

นกพูดได้

“...นกตัวเมียเพียงเว้า อยู่คอเล่าว่านี่.....นำคั่นแม่นไผ่ใจดำ บินหนีจากลูกน้อย เเท้งข่อยถ่าเบ็งเอา เกิดชาติใดซิบว่านอีกขึ้นเป็นชาย...”

(บทเพลงนกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการกล่าวถึงตัวละครนางจันทะจรถึงสาเหตุที่นางจันทะจรไม่ยอมพูดจากับใครเป็นเพราะเกิดเหตุการณ์เกิดขึ้นจากเรื่องราวในอดีต นางจันทะจรเปิดนกรกระจกตัวเมียมีเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าได้คุยกับนกรกระจกตัวผู้ห้ามบินหนีทั้งลูกเมียไปก่อนไม่เช่นนั้นตนจะไม่พูดกับใคร โดยเฉพาะผู้ชาย ในบทเพลงปรากฏอนุภาคตัวละครคือนกรสามารถพูดได้ มานำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่คงเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสาน

จากบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานมีการนำอนุภาคตัวละครมานำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานของจำนวน 5 เรื่อง จากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลง มีการนำลักษณะพิเศษของตัวละครนั้นมานำเสนอแต่ก็ยังคงลักษณะของตัวละครที่มาจากวรรณกรรมและมีการนำมาปรับเปลี่ยนขยายพฤติกรรมของตัวละครเพิ่มเติมดังนี้ ตัวละครในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ผาแดงนางไอ่ ที่การนำเสนออนุภาคตัวละคร จำนวน 5 ตัวละคร ได้แก่ตัวละครผาแดงที่ปรากฏอนุภาค ผาแดงผู้มีฤทธิ์เดช ตัวละครนางไอ่คำที่ปรากฏอนุภาค นางไอ่คำกินเนื้อกระรอกเผือกที่เกิดจากการแปลงกาย ตัวละครท้าวภักดีปรากฏอนุภาค ภักดีที่มีรูปร่างอัปลักษณ์ ภักดีในร่างกระรอกเผือกมีอารมณ์โกรธ ตัวละครกระรอกเผือกที่ปรากฏอนุภาคกระดิ่งที่มีความพิเศษ พบว่ามีการนำอนุภาคตัวละครท้าวภักดีนำเสนอในบทเพลงมากที่สุด ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีต้นปรากฏอนุภาคตัวละครคือ ฤๅษีพบการใช้พลังวิเศษ ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคคำลอยแพปรากฏการนำเสนออนุภาค คือ พระอินทร์พบการใช้พลังวิเศษ ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง พระสุชนมโนราห์ปรากฏอนุภาค 1 ตัวละคร ได้แก่ พระสุชน พบพลังวิเศษ ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกรกระจก ปรากฏอนุภาคตัวละคร 1 ตัวละคร ได้แก่ นกรกระจกพูดได้

นอกจากนี้ตัวละครยังถูกนำเสนอในด้านอารมณ์ความรู้สึกบอกเล่าเรื่องราวหลายแง่มุม ทั้งด้านความรักผิดหวังสมหวัง นำเสนอโดยการตีความบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครนอกจากนี้ยังพบว่ามีผู้นำตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวละครรอง คือ ท้าวภักดี มานำเสนอในบทเพลงมากที่สุด อาจเพราะต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความสงสารและเห็นใจในอีกแง่มุมหนึ่งที่จริงๆ แล้วเขาเป็นฝ่ายถูกกระทำโดยตลอด อีกทั้งตัวละครฝ่ายหญิงที่นำเสนอจุดเด่นในด้านความรักต่างกันไป เช่น นางไอ่คำ และนางอ้ว ต่างก็มีความยึดมั่นในความรักของชายหนุ่มโดยที่ยอมสละชีวิตได้ ส่วนตัวละครฝ่ายหญิงตัวอื่นๆ มักจะสะท้อนไปในรูปของผู้หญิงที่ทำให้ความน่าสงสารเห็นใจมากกว่า จึงได้ถูกนำมาเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่เน้นการบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้นแต่ก็ยังคงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมอีสานไว้คงเดิม จึงทำให้เห็นถึงองค์ประกอบของการนำอนุภาคตัวละครจากวรรณกรรมถูกนำมาสร้างสรรค์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

3.3 การนำเสนอแก่นเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

แก่นเรื่อง คือสาระสำคัญที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวรรณกรรม เพราะแต่ละเรื่องจะมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป และมักมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่อง ตัวละคร หรือเหตุการณ์ต่างๆของเรื่องมาผูกเข้าจนเป็นเรื่อง เหตุการณ์ดังกล่าวจะช่วยย้ำและเสริมให้แก่นเรื่องเปิดเผยออกมา จึงกล่าวได้ว่าหากโครงเรื่องเป็นประโยค แก่นเรื่องก็คือวลีนั่นเอง (ชูทิพย์ นาถ 2523 : 33) เนื่องจากในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเป็นการนำเสนอบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานยังคงมีการนำเสนอแก่นเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกับตัวบทวรรณกรรมอีสานและมีการนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่

ซึ่งผู้วิจัยมองว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีการนำเสนอบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานโดยมีวิธีการนำเสนอแก่นเรื่องของบทเพลงอย่างหลากหลายทั้งบทเพลงที่มีการเล่าเรื่องโดยย่อจากวรรณกรรมพบว่าในบทเพลงลูกทุ่งอีสานในลักษณะนี้ยังคงมีการนำเสนอแก่นเรื่องที่คล้ายกับตัวบทวรรณกรรมเดิม นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอแก่นเรื่องของบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ต่างออกไปจากบทวรรณกรรมอีสานเดิมมีการนำเสนอแก่นเรื่องใหม่โดยการดึงเอาจุดเด่น ลักษณะ และพฤติกรรมของตัวละครในแต่ละเรื่องมานำเสนอเป็นแก่นเรื่องในลักษณะที่ต่างกันออกไปดังนี้

3.3.1 บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอแก่นเรื่องคล้ายกับวรรณกรรมอีสาน

3.3.1.1 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่

วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ปรากฏอย่างแพร่หลายอีกเรื่องหนึ่งที่ชาวอีสานนิยมนำมาเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการแสดงร้องหมอลำ การลำเรื่อง การแสดงละคร เนื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้มีการนำเสนอความเชื่อของคนอีสานเกี่ยวกับประเพณีการจุดบั้งไฟบูชาเทวดาขอพรจากพระอินทร์เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล อีกทั้งประวัตินี้เกิดตำนานหนองหานและหมู่บ้านสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี ตามความเชื่อของคนอีสาน และเรื่องความรักที่ไม่สมหวังระหว่างตัวตัวละครผาแดง นางไอ่ค่า และท้าวภักดิ์ ที่เกิดโศกนาฏกรรมจากความรักนำมาสู่การทำลายล้างถล่มเมืองเกิดเป็นหนองหานจึงทำให้วรรณกรรมอีสานเรื่องนี้เป็นที่รู้จักกันมากและถูกมานำเสนอในรูปแบบอื่นๆนอกจากจะเป็นวรรณกรรมอีสานและยังมีการนำเสนอโดยมีองค์ประกอบของแก่นเรื่องที่มีกล่าวถึงโศกนาฏกรรมที่เกิดจากความรัก เมื่อวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ถูกนำเสนอในรูปแบบบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏ จำนวน 20 บทเพลง มีการนำเสนอแก่นเรื่องที่มีลักษณะยังคงแก่นเรื่องจากตัวบทวรรณกรรมอีสานผาแดงนางไอ่ที่แก่นเรื่องนำเสนอมุมมองโศกนาฏกรรมของความรัก ได้แก่ บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงผู้นำแนน เพลงหนองหานนางไอ่ บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงเมืองบาดาล บทเพลงเมืองถล่ม บทเพลงถล่มบาดาล บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ บทเพลงริมฝั่งหนองหาน บทเพลงน้ำตาพังคี่

บทเพลงข้างกะยอม(กังคี) บทเพลงท้าวกังคี บทเพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงผิดกฏสวรรค์ บทเพลง
ถามใจไฉ่คำ บทเพลงวาสนาพังคี บทเพลงพังคีพายักษ์ บทเพลงหัวใจกังคี บทเพลงพังคี

3.3.1.2 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว

วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว ถือเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับ
ของคนอีสานและในภูมิภาคอื่นๆ เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมของ
ความรักระหว่างนางอ้าว กับ ชูลู ที่จบลงด้วยความตายที่ยังสะท้อนภาพวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม
ที่เสนอให้เห็นฉากชีวิตของตัวละครซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา การต่อสู้ ตื่นรน ท้อแท้ สิ้นหวัง และจบด้วย
ความตาย ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย จึงมักถูกมานำเสนอในรูปแบบอื่นๆ
มากขึ้น แต่เมื่อวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว ถูกนำเสนอในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้มี
การนำแก่นเรื่องมานำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ซึ่งจากตัวบทวรรณกรรมมีการนำเสนอแก่นเรื่องใน
มุมมองเกี่ยวกับโศกนาฏกรรมจากความรัก ทั้งความรักที่สมหวัง ความรักที่ผิดหวัง อันเป็นเหตุนำมา
ซึ่งความขัดแย้งและนำไปสู่การสูญเสีย เนื่องจากช่วงวัยของตัวละครที่ได้แสดงออกถึงความรักที่รุนแรง
และมักจะมองความรักเป็นสิ่งที่สำคัญของชีวิตจึงเป็นเหตุให้เกิดความสูญเสีย ปรากฏจำนวน 7
บทเพลง ที่มีการนำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับมุมมองความรักที่ต่างกันออกไปดังต่อไปนี้

ก. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง โศกนาฏกรรมความรัก จำนวน 2 บท
เพลง ได้แก่ บทเพลงอ้าวลาตาย เพลงชูลุนางอ้าว

ข. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความรักของหนุ่มสาว จำนวน 3 บทเพลง
ได้แก่ บทเพลงชูลุนางอ้าว บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน เพลงชูลุนางอ้าว

ค. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความผิดหวังในความรัก จำนวน 1 บท
เพลง ได้แก่ บทเพลงนางอ้าว

ง. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความขัดแย้งจากความรัก จำนวน 1 บท
เพลง ได้แก่ บทเพลงชูลุนางอ้าว

3.3.1.3 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

วรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ถือเป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งที่ชาวอีสาน
ให้ความสนใจเพราะเชื่อว่าเป็นวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจริงในจังหวัดยโสธรซึ่งเป็นเรื่องราวของนายทอง
ลูกชานาที่ได้บันดาลโทษพลั้งมือฆ่าแม่ของตนเพราะความหิวจากสาเหตุที่แม่นำอาหารมาส่งข้าวและ
มองว่าก่องข้าวเหนียวที่แม่นำมาด้วยนั้นมีขนาดเล็กคิดว่ากินไม่อิ่มด้วยความโมโหจึงได้ฆ่าแม่บังเกิด
เกล้า เมื่อได้กินข้าวจนอิ่มทำให้เกิดสำนึกขึ้นภายหลัง จึงได้สร้างเจดีย์องค์เล็กๆ เพื่อไถ่บาปจึงเป็นที่
สนใจเพราะในวรรณกรรมมีแก่นเรื่องที่สะท้อนสังคมในเรื่องความโกรธโมโหจนขาดสติยังคิดนำมาสู่
การสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ความกตัญญู เมื่อวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ถูกมานำเสนอใน
รูปแบบบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏ จำนวน 2 บทเพลง ได้มีการนำเสนอเรื่องราวที่มีลักษณะคล้าย

กับตัวบทวรรณกรรมตั้งนั้นแก่นเรื่องจึงถูกนำมาเสนอในรูปแบบบทเพลงแบบเล่าย่อเหมือนกับตัวบทวรรณกรรมอีสานดังต่อไปนี้

บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความโกรธโมโหจนขาดสติยังคิดนำมาสู่การสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ จำนวน 2 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(1) บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(2)

3.3.1.4 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงใหม่

วรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงใหม่เป็นวรรณกรรมอีสานที่กล่าวถึงตัวละครที่ชื่อเชียงใหม่ คำว่า เชียง หมายถึงคนที่บวชเณรแล้วสึกออกมาเชียงใหม่เป็นคนฉลาดเฉลียว เจ้าเล่ห์ มีความคิดสติปัญญาดี ช่างพูด ช่างเจรจา เป็นที่รักของผู้คนที่พบเห็นและสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี เมื่อมาปรากฏในบทเพลงมีการนำเสนอเรื่องราวที่ดึงเอาลักษณะเด่นของตัวละครจากวรรณกรรมมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานตั้งนั้นแก่นเรื่องจึงถูกนำมาเสนอในรูปแบบบทเพลงที่มีลักษณะคล้ายกับวรรณกรรมเดิม ดังต่อไปนี้

ก. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความเจ้าเล่ห์ ช่างพูด ช่างเจรจาจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงทายาทเชียงใหม่

ข. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความคนฉลาดเฉลียว จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงบั๊กเชียงใหม่

3.3.1.5 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาสีตัน

วรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน เมืองจ๊กขิมมีกษัตริย์ท้าวจ๊กขิม และมีมเหสี มีบุตรนางปทุมมา มีแร้งยักษ์บินจับกินชาวจ๊กขิม เหลือแต่นางปทุมมา(ค่างอง) ที่เอาตัวในกลองท้าวจุลณี หลงป่าไปถึงนครจ๊กขิม พบนางปทุมมาซ่อนในกลอง เปลี่ยนชื่อว่า นางค่างอง และพากลับเมืองนางค่างองตั้งท้องคลอดลูก4คนนางอัคคิมเหสีเอกเกิดความอิจฉาริษยาเอาหามาแทนนางค่างองถูกเนรเทศไปเป็นทาสเลี้ยงหมูตา ยาย เผ่าสวนพบกุมารทั้ง 4 จึงนำมาเลี้ยงนางอัคคิรู้ข่าวใส่ยาพิษไปให้กุมารทั้ง 4 ตายเกิดเป็นต้นจำปา 4 ต้นนางอัคคิจึงได้ส่งคนไปโค่นและนำไปทิ้งลงน้ำฤๅษิตาไฟจึงได้นำต้นจำปาทั้ง 4 มาชุบชีวิตกลายเป็นคนกุมารทั้ง 4 ไปช่วยนางค่างองกุมารทั้ง 4 สู้รบกับยักษ์ ได้ครอบครองเมือง บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานได้มีการนำแก่นเรื่องเดิมจากตัวบทคือการทำดีได้ดี คนที่กระทำความดียอมได้ผลดีตอบแทน คนกระทำความไม่ดีผลที่ได้ยอมเป็นไปตามกรรมที่ตนกระทำไว้ (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว) จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงจำปาสีตัน แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน ในบทเพลงจำปาสีตันยังคงมีการนำเสนอแก่นเรื่องเดิมเพราะว่าในบทเพลงเป็นการเล่าเรื่องจากวรรณกรรมแบบย่อ จึงทำให้เห็นถึงแก่นเรื่องเดิม

3.3.1.6 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ

วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพสองผิวเมียคู่หนึ่งที่อยากมีลูกจึงได้ไปขอพรจากองค์เทพ ได้ตั้งครุฑและได้คลอดลูกมาเป็นบุตรชายคือท้าวกำกาดำ ตัวดำเหมือนอีกาเป็นที่น่ารังเกียจของทุกคนแม้แต่พ่อแม่ได้นำลูกของตนไปลอยแพลอยมาหาตพรายใกล้สวนของพระราชาก็เมือง คนสวนเลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่ ท้าวกำกาดำได้พบกับนางลูกเจ้าเมืองก็ตกหลุมรักทันที เจ้าเมืองทราบข่าวจึงให้ท้าวกำกาดำพิสูจน์ว่าคู่ควรกับลูกตนหรือไม่ สร้างปราสาทสะพานที่เต็มไปด้วยเงินทอง จนท้าวกำกาดำได้ครองรักกับนางลูกอย่างมีความสุข บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง เป็นผู้จิตใจดีไม่คิดร้ายกระทำแต่ความดีถึงแม้หน้าตาจะตรงข้ามกับการกระทำสิ่งนั้นจะส่งเราให้ประสบความสำเร็จ จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ

3.3.1.7 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุนทรโมโนราห์

วรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุนทรโมโนราห์นางมโนราห์ถูกนายพรานบุรุษ จับมาจากสระโอนดาตไปถวายพระสุนทร โอรสแห่งกรุงอุตรปัญจาล พระสุนทรรักนางมโนราห์ตั้งแต่แรกพบ และได้อภิเษกกันต่อมาพระสุนทรต้องจากไปทำศึกแทนพระบิดา บุโรหิตผู้คิดร้ายทูลยุยงพระราชารว่าต้องทำพิธีบูชาสัตว์ทุกชนิดรวมทั้งนางมโนราห์ด้วยเพื่อให้บ้านเมืองพ้นภัยจากสงคราม นางมโนราห์ขอสวมปีกและหางร้ายรำในพิธีก่อนบินหนีไป เมื่อพระสุนทรกลับมาก็เสียใจมากจึงออกติดตามไป โดยผจญอุปสรรคและอันตรายมากมายจนเข้าไปตามหานางมโนราห์ที่เมืองภูเงินทั้งต้องพิสูจน์ว่าพระสุนทรคู่ควรกับนางมโนราห์อย่างแท้จริง บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความอดทนความกล้าหาญความพยายามเพื่อให้ได้คนรักกลับคืนมา จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงศรีธนมตามนาง

3.3.1.8 แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก

วรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอกเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวของนกกระจอกที่สัตว์ที่พบในพื้นที่เป็นจำนวนมากมีความใกล้ชิดกับคนในอดีตจึงถูกนำมาสร้างเป็นวรรณกรรมอีสาน เรื่องนกกระจอกเป็นเรื่องที่นกกระจอกสองผิวเมียได้ให้สัตย์ญาณกันว่าจะไม่ทอดทิ้งกันแต่นกกระจอกตัวผู้ผิดคำสัตย์ญาณทอดทิ้งเมียและลูกแล้วได้ไปเกิดใหม่โดยนกกระจอกตัวเมียเกิดเป็นคนชื่อนางจันทะจรที่ไม่ยอมพูดจากับใคร ส่วนนกกระจอกตัวผู้เกิดเป็นท้าววรกิต ได้เล่าเรื่องราวในอดีตแก่ลิงเล่าให้บิดเบือน นางจันทะจรโกรธมากเผลอตัวพูดแย้งว่าไม่จริง เมื่อนางพูดแล้วบิดาจึงให้อภิเษกกับท้าววรกิตและครองเมืองต่อไป บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความรักและความแค้นของนกสองตัวที่ผิดคำสัตย์ญาณจะไม่ทิ้งกัน จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงนกกระจอก

บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่องคล้ายกับวรรณกรรมอีสาน จากวรรณกรรมอีสานจำนวน 8 เรื่องได้แก่ จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว วรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ วรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงเมียง วรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาสีตัน วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพ วรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุนทรโมโนราห์

วรรณกรรมอีสานเรื่องนกระจอก รวมทั้งสิ้น 35 บทเพลง ซึ่งบทเพลงที่นำเสนอแก่นเรื่องมักนำเสนอเรื่องราวของบทเพลงที่เน้นในการเล่าเรื่องของวรรณกรรมอีสานและมุ่งสะท้อนในมุมมองบางมุมมอง แต่ก็ไม่ได้หนีออกไปจากกรอบของแก่นเรื่องเดิม

3.3.2 บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่

3.3.2.1 แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนาง

ไอ้

จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ้ เป็นวรรณกรรมที่มีแก่นเรื่องนำเสนอมุมมอง โศกนาฏกรรมของความรัก การผิดหวังจากความรักแล้วนอกจากนี้ยังมีการนำเสนอแก่นเรื่องที่มีการตีความใหม่เนื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ้มีหลายเหตุการณ์อีกทั้งพฤติกรรมของตัวละครที่มีความแตกต่างกันเมื่อถูกนำเสนอในรูปของบทเพลงมักจะนำลักษณะเด่นของตัวละคร เหตุการณ์ และพฤติกรรม บางส่วนมากแล้วในบทเพลงและสร้างเป็นบทเพลงขึ้นมาใหม่หรือมีการเพิ่มเรื่องราวรายละเอียดของบทเพลงตามการสรรค์สร้างของผู้ประพันธ์เพลงจึงทำให้มีการนำเสนอแก่นเรื่องที่ต่างไปจากบทวรรณกรรมมีแก่นเรื่องใหม่ที่พบดังต่อไปนี้

ก. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง บุญบาป กฎแก่งกรรม มีจำนวน 4 บทเพลง ได้แก่ เพลงแต่ชาติปางก่อน เพลงผิวใ้ เพลงคำสาปนาง เพลงกะฮอกด่อน

ข. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความเห็นแก่ตัว มีจำนวน 3 บทเพลง ได้แก่ เพลงพ่อนเอ้อคำ ตำนานรักกังคินางไอ้ เพลงลำภูไทกังคินางไอ้

ค. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง คิดถึงความรักเก่าจากอดีตแฟนสาวมีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาร

ง. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความรักที่ซื่อสัตย์ มีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงไอ้คำรำพัน

จ. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง การเกิดหนองหาน มีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงตำนานรักหนองหาน

ฉ. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความงามของนางไอ้คำ มีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงธิดาพระยาขอม

ช. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง บั้งไฟ มีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงบุญบั้งไฟ

ซ. บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำเสนอแก่นเรื่อง ความขยันอดทน มีจำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ เพลงตำนานรักกังคินางไอ้

3.3.2.2 แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาสี ต้น

วรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีต้นที่มีการกล่าวถึงกุมารทั้ง 4 ถูกทำร้ายมาโดยตลอดจนเทวดาเข้ามาช่วยเหลือและได้ลงโทษผู้ที่ทำร้ายตนนั้นนอกจากนี้ในเรื่องยังมีการกล่าวถึงตัวละครหนึ่งที่เป็นตัวละครสำคัญคือนางคำทองที่เป็นมารดาของกุมารทั้ง 4 ที่โดนทำร้ายจากมเหสีอีกคนเพราะเกิดความอิจฉาจึงทำให้นางคำทองต้องตกกระกำลำบากแต่ก็ไม่เคยย่อท้อต่อโชคชะตา เมื่อวรรณกรรมเรื่องนี้ถูกนำมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานและได้นำตัวละครนางคำทองมาสร้างเป็นบทเพลงแก่นของบทเพลงจึงต่างออกไปจากเดิมถูกนำเสนอขึ้นมาใหม่ตามบทบาทของตัวละครนางคำทองในแง่มุมมองความอดทนต่อโชคชะตาที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอ จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงคำทองวอนขอ

3.3.2.3 แก่นเรื่องนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จากวรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาว

นางหมาขาวในชาติก่อนเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์มีความรักกับเทวดาจึงถูกลงโทษให้เกิดมาเป็นนางหมาขาวชดใช้กรรมในโลกมนุษย์ ต่อมาเมื่อมีสองผัวเมียหนีจากโรครบมาอยู่ในป่าจนคลอดลูกออกมาเป็นลูกหญิงแฝด จากนั้นผัวเมียได้ตายจากไปต่อมามีหมาขาวตัวหนึ่งเอาไปเลี้ยงเป็นลูกพอโตขึ้นนายพรานเห็นหญิงทั้งสองจึงนำไปถวายแก่พระราชินี แม่หมาขาวมาตามหาลูกเมื่อนายพรานทราบก็เกิดความสงสาร บอกความจริงและพานางหมาขาวไปหาลูกสาว แฝดที่เป็นพระมเหสีรู้สึกอับอายสั่งให้ทหารทำร้ายร่างกายเพราะเกรงว่าคนจะรู้ว่าตนเป็นลูกของหมาขาว เมื่อลูกสาวคนเล็กเห็นหมาขาวก็จำได้จึงรีบมากอดและอุ้มแม่หมาขาวพาไปรักษา แต่นางทนพิษบาดแผลไม่ไหวจึงสิ้นใจตาย และให้ลูกเก็บกระดูกแม่ไว้บูชาซึ่งแก่นเรื่องจากบทวรรณกรรมคือมุ่งสะท้อนให้รู้จักบุญคุณคน หรือ บุพการีที่เลี้ยงเรามา แต่เมื่อบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีการนำเสนอบทเพลงโดยนำตัวละครนางหมาขาวมานำเสนอเนื้อหาของบทเพลงที่ตนเองต้องตกมาเป็นหมาขาวเพราะในอดีตเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์และทำผิดกฎจึงถูกพระอินทร์ลงโทษให้กลายเป็นนางหมาขาวดังนั้นบทเพลงจึงถูกนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นมาใหม่คือ การเจียมตัวและรับผลจากการกระทำของตน จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงนางหมาขาว

บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่ จากวรรณกรรมอีสานจำนวน 3 เรื่องได้แก่ วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ วรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องจำปาสีต้น วรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาว จำนวน 15 บทเพลง เป็นการนำเสนอแก่นเรื่องใหม่ที่แตกต่างไปจากแก่นเรื่องเดิมในบทวรรณกรรมอีสานเพราะบทเพลงได้มีการนำตัวละครมานำเสนอเป็นบทเพลง โดยนำเอาพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องนั้นๆ ที่มีเอกลักษณ์ และประเด็นที่น่าสนใจถูกซ่อนอยู่เมื่อนำประเด็นเหล่านั้นมานำเสนอจึงทำให้เกิดการตีความเนื้อหาใหม่และมุ่งสะท้อนแนวคิดในบทเพลงนั้นๆ จึงมีแก่นเรื่องของบทเพลงขึ้นมาใหม่ตามเนื้อหาของบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอ

แก่นเรื่องที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับการถ่ายทอดจากวรรณกรรมจำนวน 50 บทเพลง เมื่อมาอยู่ในรูปแบบของบทเพลงทำให้แก่นเรื่องมีความแตกต่างกันตามแต่ละบริบทของบทเพลงนั้นๆ ที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อสารไปยังผู้ฟังแม้บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับการถ่ายทอดจากวรรณกรรมเรื่องเดียวกันมีการนำเสนอแก่นเรื่องที่ต่างกันออกไปแต่ยังคงนำเสนอแก่นเรื่องเดิมจากวรรณกรรม และการนำเสนอแก่นเรื่องที่ตีความใหม่ตามแต่จินตนาการและความต้องการนำเสนอของผู้ประพันธ์ในบทเพลงนั้น ๆ เช่น บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 33 บทเพลง มีการนำเสนอแก่นเรื่อง 9 ประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ การนำเสนอในมุมมองโศกนาฏกรรมของความรัก เพราะความรักที่ไม่สมหวังของท้าวภักดีจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ถล่มเมืองขึ้น แก่นเรื่องบุญบาปกฎแห่งกรรม แก่นเรื่องความเห็นแก่ตัว แก่นเรื่องคิดถึงความรักครั้งเก่ากับแฟนสาว แก่นเรื่องความรักที่ซื่อสัตย์ แก่นเรื่องการเกิดหนองหาน แก่นเรื่องความงามของนางไอ่คำ แก่นเรื่องบุญบังไฟ มีแก่นเรื่อง ความขยันอดทน เห็นได้ว่าบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ มีการนำเสนอแก่นเรื่องหลายแง่มุมมีการนำเสนอแก่นเรื่องโศกนาฏกรรมของความรักซึ่งเป็นแก่นเรื่องจากบทวรรณกรรม เมื่อมาอยู่ในบทเพลงก็ยังคงมีการนำเสนอเช่นกันและมีแก่นเรื่องใหม่เกิดขึ้น รวมทั้งบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานในเรื่องอื่น ๆ ยังคงนำเสนอแก่นเรื่องในมุมมองใหม่ ๆ มุ่งสะท้อนจากพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์ ที่ต้องการประเด็นใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดมุมมองใหม่ๆ และพบข้อคิดที่เกิดจากวรรณกรรมในประเด็นที่ไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก แต่เมื่อกลับนำมาถ่ายทอดเป็นบทเพลงทำให้เห็นแก่นเรื่องใหม่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.4 การนำเสนอฉากในวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลง

ฉากและบรรยากาศ (Setting) คือ สถานที่ เวลา ยุคสมัยและบรรยากาศในเรื่อง ซึ่งเป็นที่เกิดพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ ฉากมีหลากหลายประเภทเช่น

- 1) ฉากที่เป็นธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่า ฯ
- 2) ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ เช่น อาคารบ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้ ฯ
- 3) ฉากที่เป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย
- 4) ฉากที่เป็นสภาพการดำเนินชีวิตของตัวละคร
- 5) ฉากที่เป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เช่น ค่านิยม จารีต การเมือง เพศ ศีลธรรม ฯ

ฉากและบรรยากาศเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ หรือ พฤติกรรมของตัวละครทำให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้นก่อเกิดจินตนาการ ช่วยสร้างบรรยากาศและอารมณ์ ช่วยส่งเสริมจุดมุ่งหมายเฉพาะของเรื่อง เมื่อวรรณกรรมอีสานได้มาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานนอกจากจะมีการนำเสนอโครงเรื่อง ตัวละคร และที่ขาดไม่ได้คือการนำเสนอฉากที่เป็นภาพจำสำคัญจากวรรณกรรมอีสานเพื่อคงเอกลักษณ์ของเรื่องนั้น ๆ การนำฉากที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจะ

นำมาประกอบในบทเพลงโดยเลือกจากฉากรวมกรรมอีสานที่ผู้คนรู้จักเป็นจุดเด่นของเรื่องเมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมเรื่องนั้นที่เกิดภาพจำขึ้นมาอาจจะเป็นเหตุการณ์ พุทธกรรม หรือสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับตัวละคร เช่น วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ฉากที่ท้าวภังคีแปลงกายเป็นกระรอกเผือก ฉากที่ผาแดงขี่ม้ามาหานางไอ่คำ วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้วฉากที่นางอ้วฆ่าตัวตาย วรรณกรรมอีสานเรื่องนกกะจอกฉากที่เกิดไฟไหม้ เป็นต้น การนำฉากที่ผู้คนจดจำเกิดความประทับใจเป็นฉากที่โดดเด่นของวรรณกรรมในแต่ละเรื่อง เพื่อช่วยสร้างการเข้าถึงอารมณ์ทำให้เกิดจินตนาการและในบทเพลงลูกทุ่งอีสานยังพบว่าฉากที่ปรากฏในบทเพลงถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรื่องนั้นยังคงมีความโดดเด่นขึ้นมาเรื่อยๆ และยังคงเรื่องราวที่มาจากวรรณกรรมอีสานถึงแม้จะนำเสนอในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ตาม

จากการศึกษาพบว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้นำเอาฉากและบรรยากาศในวรรณกรรมอีสานเข้ามาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบทเพลงลูกทุ่งอีสานทำให้บทเพลงยังคงเรื่องราวของวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้นๆ ที่สื่อสารผ่านบทเพลงโดยเลือกนำเสนอฉากที่เป็นเอกลักษณ์น่าประทับใจมาสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของบทเพลงและยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของวรรณกรรมอีสานเพื่อสื่อถึงการเล่าความสัมพันธ์ของเรื่องราว ตัวละคร ดังนี้

3.4.1 ฉากรวมกรรมอีสานในบทเพลงเรื่องผาแดงนางไอ่

วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ถือเป็นวรรณกรรมอีสานอีกเรื่องที่ได้รับคามสนใจจากชาวอีสานอย่างมาก ตลอดเป็นที่รู้จักในทุกภูมิภาค เพราะในเรื่องได้กล่าวถึงตำนานการเกิดหนองน้ำขนาดใหญ่ คือหนองหาน ในจังหวัดสกลนคร และจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นเรื่องราวความเชื่อของคนอีสานที่เกิดจากวรรณกรรมเรื่องนี้เกี่ยวกับความรักที่แสดงถึงโศกนาฏกรรมรักสามเส้าระหว่างนางไอ่คำ ท้าวผาแดง และท้าวภังคี จนเกิดเป็นตำนานรักยิ่งใหญ่ อีกทั้งมีการกล่าวถึงอดีตชาติของท้าวภังคีกับนางไอ่คำ จนเป็นเหตุให้ทั้งคู่ไม่สมหวังในความรัก และเกิดเป็นโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่และยังคงสะท้อนความเชื่อของคนอีสานในตำนานการเกิดบ้านเมืองเป็นที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน แม่น้ำลำคลอง และประเพณีการจุดบั้งไฟ วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่จึงได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดในบทเพลงลูกทุ่งอีสานนอกจากนำเสนอเรื่องราวที่ใช้ตัวละคร และการนำบางตอนมาสะท้อนอยู่ในบทเพลง นอกจากนี้ฉากและบรรยากาศของเรื่องก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานได้ปรากฏฉากเข้ามาเป็นส่วนประกอบของบทเพลงดังนี้ ฉากจุดบั้งไฟ ฉากตอนภังคีแปลงกายเป็นกระรอกเผือก ฉากกระรอกเผือกโดนนายพรานฆ่า ฉากถล่มเมือง ฉากท้าวผาแดงพานางไอ่คำขี่ม้า ฉากเก็บผลมะเดื่อซึ่งเป็นอีกตอนในอดีตชาติของนางไอ่กับท้าวภังคี

3.4.1.1 ฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบั้งไฟ

ฉากบั้งไฟจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ถือเป็นฉากที่เป็นภาพจำของวรรณกรรมอีสานของเรื่องนี้ หากพูดถึงวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ มักจะปรากฏภาพของการจุดบั้งไฟ หรือประเพณีบุญบั้งไฟตามความเชื่อของคนอีสานที่จัดในช่วงเดือนหกเพื่อที่จุดบั้งไฟถวายแก่พญาแถนเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล โดยในตัววรรณกรรมได้กล่าวถึงเจ้าเมืองขอมมีการประกาศไปยังเจ้าเมืองต่าง ๆ หากใครที่สามารถจุดบั้งไฟขึ้นสูงและนานจะเป็นฝ่ายชนะและจะได้ยกนางไอ่คำให้เป็นภรรยา เมื่อฉากการจุดบั้งไฟถูกนำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานทำให้ยังคงนำเค้าโครงจากตัวบทและได้มีการกล่าวเพิ่มขึ้นมาตามความสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ พบว่ามี 4 บทเพลงโดยในแต่ละเพลงก็ได้นำเสนอฉากที่แตกต่างกันดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงคำสาปนาง ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงอดีตชาติของนางไอ่คำกับท้าวภังคีทั้งสองได้เคยมีอดีตรวมกันมาก่อนเคยเป็นสามีภรรยากันแต่มีเหตุที่ต้องทำให้นางไอ่คำสิ้นใจตาย เมื่อตายนั้นนางไอ่คำได้สาปแช่งท้าวภังคี เมื่อมาถึงชาตินี้จึงไม่สมหวังในความรักและในบทเพลงยังได้มีการนำเสนอถึงชาติปัจจุบันของเรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่เจ้าเมืองขอมได้ให้มีการจุดบั้งไฟขึ้นก็ได้นำฉากนั้นมาอยู่ในบทเพลงนี้

“...พระยาขอมให้มีฎีกาแจ้ง ไปทุกแห่งเมืองน้อยใหญ่ไม่ขาดเงิน ประกาศจัดบุญบั้งไฟยิ่งใหญ่เกิน...”

(เพลงคำสาปนาง : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงคำสาปนาง เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงอดีตของชาติระหว่างนางไอ่คำกับท้าวภังคีที่เคยได้เป็นสามีภรรยากันและมีเหตุที่ต้องให้ทั้งสองจากกัน และเมื่อมาเกิดในชาตินี้นางไอ่คำเกิดเป็นลูกของเจ้าพระยาขอม ส่วนท้าวภังคีเกิดเป็นพญานาคทำให้ทั้งสองไม่ได้ครองรักกันและมีตัวละครเพิ่มมาคือผาแดงซึ่งเป็นคู่ครองของนางไอ่คำ ในบทเพลงได้มีการนำฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบั้งไฟมาอยู่ในบทเพลง โดยเจ้าเมืองขอมได้ประกาศให้ผู้สนใจที่อยากจะแต่งงานกับนางไอ่คำเพื่อมาเป็นลูกเขยของเจ้าเมืองขอมให้มาร่วมแข่งขันจุดบั้งไฟซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ทั้งแสดงให้เห็นถึงบุญบั้งไฟที่เป็นประเพณียิ่งใหญ่และการให้ความสำคัญของเจ้าเมืองขอมที่ต้องการประกาศไปยังเมืองต่าง ๆ ให้มาร่วมประเพณีบุญบั้งไฟที่เป็นประเพณีสำคัญยิ่งใหญ่ของชาวอีสาน

บทเพลงเมืองบาดาล ศิลปิน สัจจา ใจบุญ ในเนื้อหาของบทเพลงได้กล่าวถึงท้าวภังคีที่ได้ทราบข่าวจากเจ้าเมืองขอมที่จะมีการเชิญชวนให้เหล่าเจ้าเมืองมาร่วมจุดบั้งไฟในเดือนหกหากใครชนะจะยกลูกสาวให้ เมื่อท้าวภังคีทราบข่าวจึงได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกหนีออกมาเพื่อจะมา

เที่ยวงานและได้พบกับนางไอ่คำแต่ก็ไม่สมหวังเพราะได้ถูกฆ่าตายทำให้เกิดโศกนาฏกรรมขึ้น ซึ่งในบทเพลงยังมีการกล่าวถึงฉากบั๊ไฟตั้งในบทเพลงนี้

“...ลุเดือนหกตกถึงวันสิบห้าค่ำ คนคลาคล่ำชมบั๊ไฟให้ลั่นหลาม จุดถวาย
พระยาแฉนแดนฟ้างาม เพื่อติดตามขอฝนให้หล่นลง หากบั๊ไฟเมืองใดชัย
ชนะ เจ้าขอมจะยกลูกให้ตามประสงค์...”

(เพลงเมืองบาดาล : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงเมืองบาดาล มีการกล่าวถึงฉากบั๊ไฟโดยกล่าวถึงประเพณีบุญบั๊ไฟที่จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือนที่หก เพื่อจุดถวายพระยาแฉนให้ฝนได้ตกลงมาเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามความเชื่อของชาวอีสาน ในบทเพลงนั้นได้บอกเล่าช่วงเวลาของการจัดประเพณีบุญบั๊ไฟขึ้นในเดือนที่หก เดือนพฤษภาคม ขึ้น 15 ค่ำ ตามประเพณีของชาวอีสานทั้งยังบรรยายให้เห็นถึงภาพความยิ่งใหญ่ของประเพณีบุญบั๊ไฟนี้ “คนคลาคล่ำชมบั๊ไฟให้ลั่นหลาม” ที่มีผู้คนจำนวนมากมาชมความยิ่งใหญ่ของประเพณีบุญบั๊ไฟของชาวอีสาน

บทเพลงบุญบั๊ไฟ ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงบรรยากาศการจัดงานประเพณีบุญบั๊ไฟของเมืองพระยาขอมและได้มีการพูดถึงท้าวภักดิ์ที่แอบหนีมาเที่ยวงานและได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกปีนต้นไม้เพื่อที่จะแอบดูนางไอ่คำตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...ขึ้นสามวันสามคืนจึงคืนถิ่น ลงสู่ดินมาได้รู้สึมเสียง แต่สองบังคาหังอยู่
เป็นคู่เคียง ก็มีเพียงเสียงซู่ซู่ เคียงคู่กัน เมืองฟ้าแดดสูงยางเป็นบั๊ขึ้น ใจ
ระรื่น..โลดแล่นแสนสุขสันต์ ของพระยาเชียงเฮียน เพียรคู่กันแต่สองท่านเป็น
อาของ น้องไอ่คำ...”

(เพลงบุญบั๊ไฟ : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงบุญบั๊ไฟ ได้กล่าวถึงฉากและบรรยากาศประเพณีบุญบั๊ไฟของเจ้าเมืองขอมแสดงถึงบรรยากาศที่สนุกสนานผู้คนที่มาชมและร่วมประชันกันรวมถึงน้ำของนางไอ่คำทั้งสองคือพระยาเชียงเฮียงได้ร่วมแข่งขันการจุดบั๊ไฟโดยบั๊ไฟของผาแดงจุดขึ้นไปบนฟ้านานถึง สามวันสามคืนจึงได้ตกลงมา ส่วนของเจ้าพระยาเชียงเฮียงจุดมีเสียงดังค่อยๆลอยขึ้นไปบทท่องฟ้าเช่นกันต่างก็มีความสุขกับการยืนมองบั๊ไฟของตนเองและลุ้นว่าใครเป็นฝ่ายชนะทำให้เห็นถึงภาพบรรยากาศการจัดงานที่มีความสนุกสนานรื่นเริงที่ได้ถูกถ่ายทอดจากวรรณกรรมในบทเพลงทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการร่วมด้วยถึงภาพบรรยากาศนั้น

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ของศิลปิน ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม และอังคนางค์ คุณไชย เป็นอีกหนึ่งบทเพลงที่มีการถ่ายทอดเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ในบทเพลงนี้จะเป็นทำนองหมอลำเพลินเนื้อหาของเพลงได้เล่าเรื่องราวที่เจ้าเมืองขอมเชิญชวนเจ้าเมืองต่าง ๆ มาจุดบั้งไฟ เพื่อได้นางไอ่มาเป็นคู่ครองแต่ปรากฏว่าไม่มีผู้ชนะเมื่อการจัดแข่งขันจบลงท้าวภักดิ์ก็ได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อที่จะไปหานางไอ่และได้มีการนำฉากและบรรยากาศบั้งไฟมาเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลงดังต่อไปนี้

“...จำถึงเรื่องผาแดงนางไอ่ บั้งไฟต่างบ้านหลานเจ้าพ่อขอม ฟ้าแดดพร้อม
ทางฝ่ายสงยาง มีทางอวเชียงเหียน ผ่องเชียงสีแก้ว มาถึงแล้วนำบั้งไฟ
ไปแห่ หาเหล่าให้แกกินแล้วผ่องเมา แฟนเขาผาโพงเมืองไอ่ ผู้บ่าวนางไอ่ชื่อ
ท้าวผาแดง ชีมาตัวดีสีแสง นางไอ่ผาแดงชีมานำกัน ถึงวันนำบั้งไฟไปจุด
พั่นเอาขุน้องไอ่ไปครอง ผลจุดบั้งขึ้นทั้งสอง บั้งไฟเมืองน้องนางไอ่จาวกัน
บั้งไฟเมืองน้องนางไอ่จาวกัน...”

(เพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ : ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม,อังคนางค์ คุณไชย)

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ มีการนำฉากบั้งไฟเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลงเพื่อเล่าเรื่องราวถึงประเพณีบุญบั้งไฟที่มีความสนุกสนานแสดงถึงความยิ่งใหญ่และเป็นการบอกเล่าเรื่องอย่างย่อให้ผู้ฟังได้รับทราบทำให้เห็นว่าการนำฉากนี้มาใช้ร่วมด้วยในบทเพลงทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อหาของเพลงที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมจากจุดเริ่มต้นของเรื่องนี้

จากบทเพลงข้างต้นทั้ง 4 บทเพลง จะเห็นได้ว่าการนำฉากบั้งไฟซึ่งถือเป็นฉากที่สำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องที่เกิดเรื่องราวต่าง ๆ วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ โดยในแต่ละบทเพลงก็ได้มีการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไปแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศประเพณีที่สนุกสนานและความยิ่งใหญ่ของประเพณีบุญบั้งไฟ อีกทั้งก็ยังมีการนำตัวละครจากในวรรณกรรมมาเล่าเรื่องอย่างอาของนางไอ่คำ คือ เชียงเหียน กับ สีแก้ว ที่ถ่ายทอดในการเล่าเรื่องราวจากตัววรรณกรรมเองก็ถูกหยิบยกเล่าในบทเพลงด้วยเช่นกัน ซึ่งบางบทเพลงได้นำฉากบั้งไฟในการปูพื้นเพื่อที่จะเล่าเนื้อหาต่อไปของบทเพลงทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และถือว่าฉากบั้งไฟเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่เป็นภาพจดจำของวรรณกรรมเรื่องนี้เมื่อมาอยู่ในบทเพลงก็ทำให้ทราบว่าบทเพลงนี้มาจากวรรณกรรมเรื่องใด และเพิ่มจินตนาการของบทเพลงให้เกิดความไพเราะสร้างจินตนาการของผู้ฟัง

3.4.1.2 ฉากกังคิแปลงกายเป็นกระรอกเผือก

ในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่สิ่งทีจดจำมากที่สุดอีกหนึ่งฉากก็คือฉากที่ท้าวกังคิเป็นพญานาคเมื่อทราบข่าวว่าในเมืองพระเจ้าพญาขอมจะมีการจัดบุญบั้งไฟจึงอยากจะขึ้นไปเที่ยวเมืองมนุษย์และไปหานางไอ่คำจึงได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือก และพบกับนางไอ่คำจึงเกิดความหลงรักและทำให้อยากใกล้ชิดกับนางไอ่คำจึงได้แปลงกายตนเป็นกระรอกเผือกเพื่อให้ได้อยู่ใกล้ชิดกัน แต่ทันใดนั้นเมื่อนางไอ่คำเห็นอยากได้มาครอบครองจึงได้สั่งให้นายพรานป่าจับและได้ฆ่าเพื่อนำเนื้อกระรอกมารับประทานจนเป็นสาเหตุที่พญานาคมาถล่มเมือง ซึ่งพบว่าในบทเพลงก็ยังคงมีการนำเสนอฉากกังคิแปลงกายเป็นกระรอกเผือกในบทเพลงพบจำนวน 4 บทเพลงด้วยกันดังต่อไปนี้

บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม ศิลปินดวง มรกต เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการเล่าเรื่องราววรรณกรรมเรื่องนี้ตั้งแต่ต้นจนจบที่สื่อสารผ่านบทเพลงทั้งนี้บทเพลงได้มีการนำเสนอฉากแปลงกายเป็นกระรอกเผือกของท้าวกังคิดังต่อไปนี้

“...แต่มาชาตินี้ กังคิไม่สมตั้งใจ จึงมีเภทภัย ให้บ้านเมืองได้ลุ่มจม แปลงเป็นกระรอก มาหลอกให้นางไอ่หลง แต่ต้องโดนปลง ชีพวายให้ตายเสียก่อน จึงอธิษฐาน ให้ชาวขีตานคร ใครกินกระรอก ขอให้มือนม้วยมรณ...”

(เพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต)

บทเพลงข้างต้นได้มีการบรรยายถึงฉากที่ท้าวกังคิได้มีการแปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อไปหานางไอ่คำที่ตนแอบหลงรักและได้ถูกฆ่าตายแต่ก่อนตายได้ขอสาปแช่งคนที่มาทำร้ายและกินเนื้อของตนให้มีอันเป็นไป ทำให้เห็นว่าบทเพลงนี้ที่ถึงแม้จะเป็นการเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมแต่ก็ยังคงนำเสนอฉากตอนแปลงกายที่มีความสำคัญของเรื่องนี้มานำเสนอได้อย่างงดงามเพื่อเล่าเรื่องของตัวละครสื่อให้เห็นอารมณ์ความโกรธแค้นที่ตนนั้นแปลงกายมาก็ยังถูกทำร้ายอีกเช่นกัน

บทเพลงสุดนำแนน ของวงระเปียบวาทศิลป์ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เนื้อหาของบทเพลงกล่าวถึงความรักของตัวละครทั้งสามตัวละครได้แก่ผาแดง นางไอ่คำ และท้าวกังคิ ต่างก็มาบอกเล่าเรื่องราว สาเหตุความรักของตนที่ไม่สมหวังในครั้งนี่ยังคงมีการนำเสนอฉากที่ท้าวกังคิแปลงกายเป็นกระรอกเผือกดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ว่าแล้วร้ายมนต์ดำ แปลงกายนาคน้ำ เป็นกระซอกดอน แขนงกะดิงคำ สิไปจอบก้อนคำเจ้าผู้ขนตางอน เสียงกะดิงคำดั่งนำลมว่อนนอน น่องสิสะออน นำอ้ายบ่หนา...”

(เพลงสุดนำแนน : ระเปียบวาทศิลป์)

บทเพลงนี้ได้มีการพูดถึงฉากที่ตัวกังคี่แปลงกายเป็นกระรอกเผือกโดยได้บรรยายถึงการร้ายมนต์ตอนแปลงกาย และได้ห้อยกระดิ่งทำให้เกิดเสียงดังตามลมที่วิ่งไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อแอบดูนางไอ่คำซึ่งทำให้เห็นภาพการแปลงกายและอิริยาบถของกระรอกที่มีการเคลื่อนไหวไปมา และยังสื่อให้เห็นว่าเจ้ากระรอกเผือกมีความเสียสละและทุ่มเทมากแต่ก็กลับถูกปฏิเสธ

บทเพลงผาแดงแย่งรัก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อเรื่องราวที่สะท้อนถึงตัวกังคี่ไม่สมหวังในครั้งนี้เกิดจากผาแดงได้แย่งความรักไปและในเนื้อหาของเพลงยังมีการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมและก็ยังมีการนำฉากแปลงกายเป็นกระรอกเผือกมานำเสนอต่อบทเพลงต่อไปนี้

“...อยากให้เห็นเมียเก่าเฝ้าติดตามแต่จะอย่างไร...จะได้เจอ เลยแปลงร่างเป็นกระรอก ออกจากบ้านบริวารพร้อมพรัง ดั่งเสนอ อยากเห็นหน้านางไอ่ ใจละเมอ เมื่อได้เจอก็สนใจ...ใจโลจิง...”

(เพลงผาแดงแย่งรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงนี้เป็นการนำฉากที่ตัวกังคี่แปลงกายเป็นกระรอกเผือกมานำเสนอเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในบทเพลงที่ผู้แต่งเพลงต้องการจะสื่อเรื่องราวออกไปทำให้บทเพลงยังคงฉากจากวรรณกรรมไว้ เมื่อแปลงกายแล้วก็แอบมาหานางไอ่คำที่หลงรัก

บทเพลงกะฮอกด่อน ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ในบทเพลงมีการเล่าเรื่องราวของตัวกังคี่ตอนแปลงกายเป็นกระรอกเผือกไปหานางไอ่คำที่ขี้เล่นอย่างสนุกสนานจนถูกฆ่าตายต่อบทเพลงต่อไปนี้

“...เปิดบัญชีจริงเห็น เป็นกระรอก เต็นเข้าหยอกกริ่งดัง ซึ้งเหมาะเหม่ง เหมือนดนตรีจากฝากฟ้า มาบรรเลง กริ่งกริ่งเพลงไพเราะ เสนาะกรณ...”

(เพลงกะฮอกด่อน : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงนี้ได้ปรากฏฉากตัวกังคี่แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อจะใกล้ชิดกับนางไอ่คำซึ่งในบทเพลงนี้มีการนำฉากมาบรรยายถึงอิริยาบถของกระรอกเผือกที่มีความสนุกสนานเมื่อเป็นกระรอกและแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งและท่วงทำนองการเคลื่อนไหวไปมา บรรยายถึงการเดินของกระรอกที่มาพร้อมเสียงกระดิ่ง การกระโดดไปมาบนกิ่งไม้ที่มีเสียงดนตรีให้เกิดความไพเราะเหมือนเสียงดนตรีที่มาจากสวรรค์ ทำให้ผู้ฟังจินตนาการถึงความสวยงามของกระรอกเผือกตัวนี้ ไม่เหมือนกับ

กระรอกตัวอื่น ๆ อีกทั้งบทเพลงยังมีการนำเสนอที่ต่างไปจากบทเพลงในการบรรยายลักษณะ การเคลื่อนไหว

บทเพลงข้างต้นทั้ง 4 บทเพลงได้มีการนำเสนอฉากกึ่งเปลี่ยนแปลงกายเป็นกระรอกเผือกถือว่าเป็นฉากและลักษณะเด่นของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่อีกฉากหนึ่งที่เป็นภาพจำและสามารถเล่าเรื่องราวผ่านตัวละครนี้ โดยการนำเสนอเรื่องราวในบทเพลงได้มีการนำฉากนี้มาเป็นส่วนประกอบหนึ่งของบทเพลง หรือนำมาเล่าเป็นเรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวถึงตอนแปลงกายโดยแต่ละบทเพลงได้เล่าถึงฉากกึ่งเปลี่ยนแปลงกายเป็นกระรอกที่แตกต่างกันไปทั้งนำเสนอฉากที่แปลงกายเป็นกระรอก หรือการนำเสนอฉากการเคลื่อนไหวของกระรอกเผือกที่แสดงให้เห็นภาพที่ชัดขึ้นผนวกเข้ากับอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่ผู้แต่งได้สร้างขึ้นมาในบทเพลงมากยิ่งขึ้น

3.4.1.3 ฉากกระรอกเผือก

ฉากฆ่ากระรอกเผือกเป็นอีกฉากที่มีความสำคัญมากของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ เพราะเป็นฉากที่จะก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมถล่มเมือง เป็นฉากที่ต่อเนื่องมาจากการแปลงกายของท้าวภังคิที่ได้เห็นนางไอ่ค่าแล้วอยากไปใกล้ชิดจึงได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือก เมื่อนางไอ่เห็นเกิดอยากได้จึงสั่งให้นายพรานไปจับมาแต่ว่ากระรอกนั้นได้กระโดดหนีเข้าไปในป่านายพรานจึงไล่ไปตามจับแต่ก็ไม่สำเร็จจึงได้ใช้ธนูยิงไปที่ตัวกระรอกเพื่อปลดชีวิตกระรอกเผือกแล้วนำเนื้อมากินจึงเป็นเหตุให้เมืองถล่ม และผู้คนที่กินก็มีอันเป็นไปเพราะก่อนกระรอกจะตายได้สาปแช่งหากใครกินขอให้ต้องจบชีวิตลงและบ้านเมืองก็พังถล่มจมบาดาล โดยในบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ได้มีการนำฉากดังกล่าวเข้ามาปรากฏดังต่อไปนี้

บทเพลงผาแดงนางไอ่ ศิลปิน พร ภิริดีและ วัฒน ีศวดล เป็นบทเพลงที่มาจกวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่โดยเนื้อหาของบทเพลงได้ถ่ายทอดเรื่องราวสะท้อนผ่านตัวละครผาแดง กับนางไอ่ค่าที่บอกเล่าถึงความรู้สึกไม่สมหวังในความรัก และมีการแทรกเนื้อหาในบางตอนจากวรรณกรรมมาอยู่ในบทเพลงอย่างบทเพลงต่อไปนี้

“...ชาตินี้ที่ฮักต้องข้า ย่อนไอ่ค่าฆ่ากะฮอกดอน กะย่อนว่าในชาติก่อน กะฮอกดอนทำให้ข้าใจ...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภิริดี- วัฒน ีศวดล)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอฉากที่นางไอ่ได้ฆ่ากระรอกเผือกเพราะเกิดจากในชาติที่แล้วท้าวภังคิได้ทำให้นางไอ่ค่าเข้าใจและได้สาปแช่ง พอถึงในชาตินี้ท้าวภังคิได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อมาหานางไอ่ค่าที่แอบหลงรักแต่นางไอ่ค่าไม่รู้จึงคิดอยากได้กระรอกเผือกตัวนั้นเพราะมีความสุข งามแปลกตาโดยที่ไม่รู้ว่าเป็นการแปลงกายของท้าวภังคิจึงได้สั่งให้นายพรานฆ่า พอมายู่ในบท

เพลงก็ยังคงนำเอาฉากเหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลงเพื่อเล่าสื่อถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างผาแดงกับนางไอ่คำ

บทเพลงน้ำตาพั่งคี ศิลปิน แต่มสี่ อนุทัย เป็นบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสาน เรื่องผาแดงนางไอ่ แต่เนื้อหาในบทเพลงนั้นได้มีการกล่าวตีความที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกถึงละคร ทำวักคีที่ไม่สมหวังในความรักเกิดเป็นความเสียใจและยังได้มีฉากที่สื่อถึงการปวดใจจากคนรักเช่นในบทเพลงต่อไปนี้

“...เจ้าสูงศักดิ์หน้าจะมีจิตใจเมตตา ชาติก่อนแค้นเคืองหยังมา จั่งสั่งฆ่าอาย
ได้ลงคอ เสียงแสบแอบฮักมาเสียใจคักแท้้นอ น้ำตาพั่งคีไหลคอ เจ้านั้นน้อ
หัวใจซังดำ...”

(บทเพลงน้ำตาพั่งคี : แต่มสี่ อนุทัย)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอฉากที่นางไอ่คำได้สั่งให้นายพรานไปฆ่าทำวักคีในขณะที่แปลงกายเป็นกระรอกเผือก โดยได้มีการนำฉากเข้ามาอยู่ในบทเพลงเพื่อให้ทำวักคีรู้สึกเจ็บแค้นดูน่าสงสารที่ถูกคนรักในอดีตชาติตัดสัมพันธ์ไปแสดงถึงการตัดพ้อในเรื่องของความรักที่ทำวักคีได้มีให้แก่นางไอ่คำ ทำให้ทำวักคีรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าเนื้อหาในเพลงจะไม่ได้กล่าวถึงการฆ่ากระรอกเผือกอย่างตรงๆเหมือนกับบทเพลงอื่น ๆ ก่อนหน้านั้นแต่เป็นที่เข้าใจว่าจากในตัวบทวรรณกรรมกระรอกเผือกคือทำวักคีที่ได้แปลงกายมาที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อถึงความเสียใจของทำวักคี

บทเพลงผาแดงแยงรัก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสงเป็นบทเพลงที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารเรื่องราวของทำวักคีไม่สมหวังในความรักกับนางไอ่คำเพราะเกิดจากผาแดงได้แยงความรักไปและในเนื้อหาของเพลงยังมีการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมมีการนำฉากแปลงกายเป็นกระรอกเผือกมานำเสนอในส่วนของเนื้อเพลงที่ได้กล่าวในข้างต้น และฉากที่นางไอ่คำได้ฆ่ากระรอกเผือกดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นางไอ่เห็นกระรอกน้อย พลอยชื่นใจ สั่งเสนาจับให้...ได้รับพลัง แต่ก็ไม่
สมปรารถนาว่าดวง ก็เลยสั่งจับตาย...จึงได้การ บัดนี้...ถึงนายพรานยังจ้วง
ลูกธนูตำทรวง กระรอกน้อยหย่อยจากงา...”

(บทเพลงผาแดงแยงรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอฉากที่นางไอ่คำได้สั่งฆ่ากระรอกในขณะที่นางไอ่คำเห็นกระรอกเกิดอยากได้ขึ้นมาจึงสั่งให้นายพรานไปจับแต่ไม่สามารถจับได้เลยสั่งให้นายพรานฆ่ากระรอกเผือกด้วย

วิธีการยังงูใส่ จนเป็นเหตุทำให้กระรอกเผือกได้ตายลงในบทเพลงนี้มีการนำเสนอฉากที่ค่อนข้างแตกต่างจากบทเพลงอื่น ๆ เพราะมีการบรรยายถึงอารมณ์ของนางไอ่คำเมื่อได้เห็นกระรอกเผือกและถูกฆ่าตายด้วยธนูทำให้ผู้ฟังบทเพลงเกิดจินตนาการตามด้วยที่เป็นภาพจำของฉากจากตัววรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่

บทเพลงข้างต้นทั้ง 3 บทเพลงที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแสดงให้เห็นฉากฆ่ากระรอกเผือกที่เป็นภาพจำจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่โดยในแต่ละบทเพลงมีวิธีการนำเสนอฉากที่แตกต่างกันออกไปในบทเพลงแต่ละเพลงมีทั้งการเล่าฉากทำวักคีแปลงกายเป็นกระรอกจนนางไอ่เห็นยากได้จึงสั่งให้นายพรานไปจับ อีกบางส่วนนำเสนอฉากเน้นเฉพาะตอนถูกฆ่ารวมไปถึงการใช้อาวุธในการฆ่ากระรอกตายด้วยธนู จึงทำให้ฉากฉากฆ่ากระรอกเผือกที่อยู่ในบทเพลงมีความน่าสนใจช่วยเพิ่มลักษณะเด่นของแต่ละบทเพลงที่มีความแตกต่างกัน

3.4.1.4 ฉากถล่มเมือง

ฉากถล่มเมืองถือเป็นฉากเหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่องอีกหนึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่ต้องจดจำฉากนี้เพราะเป็นฉากที่เจ้าเมืองบาดาลนาศุโทบิดาของท้าววักคีได้ทราบข่าวว่าลูกของตนเสียชีวิตจึงมีความโกรธแค้น และโมโหจึงได้ยกทัพเหล่าบริวารพญานาคไปถล่มเมืองเอกชะคีตานครของนางไอ่จนกลายเป็นตำนานที่เล่าขานถึงโศกนาฏกรรมความรัก การเกิดหนองหาน คลองหนองบึง และปรากฏเป็นนามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในจังหวัดสกลนคร และจังหวัดอุดรธานี และพื้นที่ใกล้เคียงถือเป็นฉากเหตุการณ์สำคัญของวรรณคดีเรื่องนี้และเมื่อถูกนำเสนอในบทเพลงพบว่าได้มีการนำฉากนี้มาเสนอในแบบต่าง ๆ ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงสุดน่าแนบ วรระเบียบวาทศิลป์ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของศิลปินที่ผ่านการเล่าเรื่องของสามตัวละครเอกได้แก่ผาแดง นางไอ่คำ ท้าววักคี ที่ต่างแสดงมุมมองความรักของต้นที่ไม่สมหวังเพราะเกิดจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตัวละครได้กระทำร่วมกันโดยในบทเพลงนี้ก็ได้มีปรากฏการใช้ฉากในหลายๆฉากที่เป็นฉากและบรรยากาศเด่น ๆ จากวรรณกรรมเรื่องดังในบทเพลงนี้

“...ผู้งูนาคนัน พันทะเลใหญ่หนองหลวง เทิงบาดาล นาคคำภายใต้ เเฮือนชาน
 เล้า พังทลายมุดมอด ในช่วงคุ่ม เวียงกว้าง หล่มหลวง อันว่าผาสารทเจ้า จอม
 เอก พญาขอม เวียงวังหลวง มุ่นเพพังม้วน ปวงชาวบ้าน เเฮือนชานจุมจอต
 หล่มมาฮอด ปาสาทกว้าง นางไต้ไอ่คำ นาคได้ทำตันพื้น ภายลุมเป็นหลุม ฟัง
 เสียงเค็งเค็งดัง หวันไหว สะเทือนฟ้า ธรณีหล่ม คือเสียง ฟ่าลัน ดินแตกม้าง
 เป็นสว่างใหญ่หลวง แท้แท้...”

(บทเพลงสุดน่าแนบ : ระเบียบวาทศิลป์)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอฉากและบรรยากาศที่พญานาคมาถล่มเมือง หลังจากได้ทราบข่าวว่าท้าวภังคีได้ถูกฆ่าตาย โดยได้มีการบรรยายถึงเหตุการณ์และพฤติกรรมของเหล่ากองทัพพญานาคโดยเริ่มต้นจากการค่อยๆ ถล่มบ้านเมืองของประชาชนแล้วตามด้วยวังของเจ้าพระยาขอมตลอดจนประชาชนและค่อยๆ ทำลายพื้นดินให้กลายเป็นหลุมพร้อมกับการบรรยายเสียงฟ้าร้องประกอบบวกกับเสียงของแผ่นดินไหวท้องฟ้าสะท้อนแสงถึงพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของพญานาค นำเกรงขามโหดร้ายแสดงถึงความโกรธที่ไม่อาจมีใครสามารถมาหนีพ้นไปได้ ทำให้เห็นถึงวิธีการนำฉากมานำเสนอในบทเพลงที่มีการบรรยายให้ผู้ฟังเกิดภาพจินตนาการตามและสามารถเข้าถึงอารมณ์รับรู้ความรู้สึกของตัวละครจากเหตุการณ์นั้นที่ผู้แต่งได้พรรณนาในบทเพลง

บทเพลงเมืองถล่ม ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่มีการเล่าถึงเนื้อหาของวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่จากเหตุการณ์ที่นาศุโหบิดาของท้าวภังคีได้ทราบข่าวการตายของท้าวภังคีลูกชายก็ได้ยกไพรพลมาถล่มเมืองดังบทเพลงต่อไปนี้

“...จึงได้มีคำสั่งทั้งบริวาร ยกไพรพลชนโยธามาเป็นหมื่น โอ...เออ.. ยกไพรพลชนโยธามาเป็นหมื่น เสียงครืนครืนพื้นถล่มทุกสถาน ใครกินเนื้อของพังคี่ที่วายุปราณ ต้องประหารทั้งแผ่นดินให้สิ้นคน เหลือเพียงบ้านแม่หม้ายที่ผิวเปื้อน ไม่กินเนื้อพังคี่ที่มีผล...”

(บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอฉากถล่มเมืองเช่นกันแต่จะมีความแตกต่างจากบทเพลงที่กล่าวไปข้างต้นถึงวิธีการนำเสนอที่มีรูปแบบการบรรยายต่างออกมาเพราะมีการระบุจำนวนเหล่ากองทัพของพญานาคให้เห็นว่าเมืองบาดาลแห่งนี้เป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่มากสามารถพังถล่มเมืองได้ในพริบตาและทำให้ได้รับถึงอารมณ์ความรู้สึกโกรธแค้นจากการทำลายเมืองให้ราบเป็นหน้ากลองได้

บทเพลงถล่มบาดาล ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่ผู้แต่งเล่าเนื้อหาในบางช่วงของเหตุการณ์ที่พญานาคมาถล่มเมืองจนเป็นเหตุทำให้ผาแดง และนางไอ่ต้องตายดังในบทเพลงนี้

“...นาคพญาก็ใช้หางแกว่งผางโฉบ ไอ่ค่านางตกหลังม้าเสียท่าลง แม่โถมยงสู่นทีชีวาววย ท้าวผาแดงสุดเสียตายใจจะขาด...”

(บทเพลงถล่มบาดาล : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอฉากที่บรรยายถึงพญานาคได้ใช้หางในการทำลายเมืองและใช้หางวัดตัวนางไอ่ค้ำในขณะที่กำลังจะหนีแต่ก็หนีไม่พ้นเพราะหางได้ไปพันถูกตัวทำให้นางไอ่ค้ำ

ตกจากหลังม้าเสียชีวิตไปในที่สุด บทเพลงนี้ได้มีการนำฉากถล่มเมืองที่มีความแตกต่างจากบทเพลงก่อนหน้านี้ทั้งสองบทเพลงเพราะมีการบรรยายถึงลักษณะการตายของนางไอ่คำที่เกิดจากหางของพญานาคในขณะที่กำลังขี่ม้าเพื่อที่จะเตรียมตัวหนีแต่ก็หนีไม่พ้นจึงทำให้ถูกฆ่าตายในที่สุดแสดงถึงภาพเหตุการณ์ต่อสู้นี้ตายอย่างเป็นลำดับเหมือนกับฉากในตัวละครนกรมแต่เมื่อมาปรากฏในบทเพลงก็ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอารมณ์ของฉากนั้นได้เช่นกัน

จากบทเพลงข้างต้นทั้ง 3 บทเพลงได้มีการนำเสนอฉากถล่มเมืองซึ่งถือว่าเป็นฉากเหตุการณ์ที่สำคัญของจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ อีกหนึ่งฉากเมื่อมาอยู่ในบทเพลงทำให้มีการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไปในเนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารผ่านบทเพลงนั้น ๆ ทั้งวิธีการเล่าเรื่องแต่สิ่งที่ยังคงไว้คือการที่ได้รับรู้ถึงพลังความโกรธของพญานาคได้บุกมาถล่มเมืองที่มีความแค้นมากทำให้แสดงถึงพลังความรักที่ยิ่งใหญ่ของพ่อที่สูญเสียลูกไปจากการถล่มเมืองที่นำฉากนี้มาปรากฏในบทเพลง ทั้งยังทำให้บทเพลงมีความน่าสนใจที่ได้นำฉากที่สำคัญเข้ามาปรากฏอยู่ด้วย

3.4.1.5 ฉากขี่ม้า

ฉากขี่ม้าเป็นฉากที่ปรากฏในบทวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่ได้มีการกล่าวถึงม้าของผาแดงในเวลาเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ก็จะมีม้าคู่กายซึ่งเป็นสัตว์พาหนะของผาแดง “ม้าบักสาม” เป็นภาษาถิ่นอีสาน หมายถึง ม้าที่เป็นกายสิทธิ์ที่เป็นพาหนะของเทพเทวาพญาแลน ในการพานางไอ่คำหนีพญานาคเจ้าเมืองบาดาล หรือเดินทางไปหานางไอ่คำก็จะขี่ม้าตัวนี้เดินทางไปด้วย ตามที่ปรากฏในบทวรรณกรรม จากที่ได้รู้ว่านางไอ่คำได้กินเนื้อกระรอกเป็นเหตุให้พญานาคสุโทรู้สึกโกรธแค้นเป็นอย่างมากจึงได้ไปถล่มเมือง ผาแดงจึงขี่มาเพื่อพานางไอ่คำหนี และในบทเพลงลูกทุ่งอีสานได้มีฉากที่เกี่ยวกับมาปรากฏดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ผาแดงใจหายวาบขี่บักสามใบจ้อย นางไอ่วอยเพี้ยช่อน หลังบักสามเจ้าบักใหญ่...”

(บทเพลงผาแดงแยงรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการนำฉากขี่ม้ามาแนะนำเสนอโดยได้กล่าวถึงผาแดงพานางไอ่คำขี่ม้าเพื่อหนีจากการที่พญานาคสุโทจะมาถล่มเมืองเพราะเกิดจากเหตุที่นางไอ่คำกินเนื้อกระรอก ในบทเพลงแม้จะไม่มีคำว่า ม้า ปรากฏ แต่จะมีคำว่า บักสาม ซึ่งก็หมายถึงม้าของผาแดง

บทเพลงผาแดงนางไอ่ ศิลปิน เฉลิมพล มาลาคำ เป็นบทเพลงที่มีการนำเสนอเนื้อหาถึงเรื่องราวเรื่องผาแดงนางไอ่ และในเนื้อเพลงก็มีการพูดถึงฉากต่าง ๆ ร่วมไปถึงฉากขี่ม้าเช่นกันดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นั่งในห้อง จะผัดจะปงจีบคำ คิดอำล่านำแก้วไอนาง ซิดขึ้นมาบักสาม
 เล่นสำๆ กะจั่งว่านำถามถึง กะทุ่งนาแก้มบาง กะทุ่งนาเจ้าแก้มบาง...”
 “...ย้อนว่าเจ้า กินเนื้อพังคี่ แผ่นดินนี้ สิบมีหม่องอยู่ บากกล่าวแล้ว ดินก็ลุ่ม
 หลุบลง บากก็โถมเอานาง ซึบนหลังม้า...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : เฉลิมพล มาลาคำ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำฉากที่ผาแดงขึ้นมาหาหานางไอ่โดยได้บรรยายถึงตัวละครผาแดง ที่เกิดความคิดถึงนางไอ่คำจึงได้ขึ้นมาหาด้วยความคิดถึง ขณะเดินทางมากลับพบว่าเมืองของนางไอ่ คำได้เกิดเมืองถล่มจึงได้ถามถึงสาเหตุและได้ทราบว่าเป็นเพราะนางไอ่กินเนื้อกระรอกเผือกที่ท้าวถังคี่ แปลงกายมาเป็นกระรอกเผือก จึงได้พาขึ้นซึบนหลังม้าหนีตายอย่างทุลักทุเลเป็นการนำฉากขึ้นมา เข้ามาอยู่ในบทเพลงเพื่อสร้างจินตนาการที่เห็นเป็นภาพเคลื่อนไหวการหนีตายด้วยพาหนะคู่กายของ ผาแดง

บทเพลงพังคี่พายฮัก ศิลปิน โชน วาริชภูมิ เป็นเพลงที่นำเสนอเกี่ยวกับความรักที่ ผิดหวังของท้าวถังคี่ และได้มีการพูดถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เขาไม่สมหวังในรักร่วมไปถึงมีการยกฉากขึ้นมา เข้ามาปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

“...ผาแดงเขาเป็นพระเอก เฮ็ดไ้อักโลกเอ็กเลกกะเป็นตาแพง ซึมาบักสาม
 หลอยมากินไข่แดง...”

(บทเพลงพังคี่พายฮัก : โชน วาริชภูมิ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอฉากที่ผาแดงขึ้นมาแต่เป็นการนำเสนอที่ต่างออกไปไม่ใช่ เพื่อพานางไอ่คำหนี แต่เป็นการนำฉากขึ้นมาตีความใหม่คือขึ้นมาหาหานางไอ่คำเพื่อมาล้วงเกิดนางไอ่คำ ทำให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่งที่มีการนำฉากพาหนะคู่กายมาเพื่อตีความไปในด้านอื่น

บทเพลงหนุ่มผาพงหลงสาวคีตา เป็นบทเพลงที่นำเสนอความรักของผาแดงที่มีต่อ นางไอ่คำโดยได้มีการนำฉากขึ้นมาเข้ามาปรากฏในบทเพลงด้วยดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ซ. ซึมาบักสามข้ามดง อ้ายคนเมืองผาพงสัญจรร้อนมา ยังโสดซิงๆยังมี
 ภรรยา...”

(บทเพลงหนุ่มผาพงหลงสาวคีตา)

บทเพลงข้างต้นก็ได้มีการนำเสนอฉากขึ้นมาแต่เป็นการขี่ม้าเพื่อมาหานางไอ่ต่างจากบทเพลงอื่น ๆ ที่มีการขี่ม้าพานางไอ่คำหนี่ ที่ชี้ให้เห็นว่าม้าเป็นพาหนะคู่กายของผาแดง

บทเพลงเมืองถล่ม ศิลปิน สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พญานาคสุโทมาถล่มเมืองเอกชะที่ตานครการหนี่ตายของตัวละครผาแดงนางไอ่ และเหตุการณ์ที่ถล่มบ้านเมืองต่าง ๆ รวมไปถึงฉากขี่ม้าของผาแดงเพื่อที่จะพาหนี่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ส่วนผาแดงแต่งองค์ทรงอร่าม ควบบักสาม ห้อตรงไม่สงสัย มุ่งไปหาไอ่คำ
โดยเร็วไว...”

(บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นก็ได้มีการนำเสนอฉากขี่ม้าโดยผาแดงขี่ม้าเพื่อไปหานางไอ่คำด้วยความคิดถึง แสดงให้เห็นว่าม้าเป็นพาหนะของผาแดง

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ ศิลปิน ปฉลาดน้อย ส่งเสริม และ อังคนางค์ คุณไชย เป็นบทเพลงที่มีการเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมผาแดงนางไอ่ได้ซึ่งมีเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ที่อยู่ในตัวบทเมื่อมานำเสนอในบทเพลงก็ยังคงมีการนำฉากขี่ม้าเข้ามาอยู่ในบทเพลงดังต่อไปนี้

“...ผู้ว่านางไอ่ชื่อท้าวผาแดง ขี่ม้าตัวดีสีแสง นางไอ่ผาแดงขี่ม้านำกัน...”

(เพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ : ปฉลาดน้อย ส่งเสริม,อังคนางค์ คุณไชยลำภูไท)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอฉากที่ผาแดงขี่ม้าไปหานางไอ่คำเพื่อหนีจากพญานาคสุโทในบทเพลงนี้มีการนำเสนอโดยได้บอกถึงลักษณะสีของม้าที่มีตัวสีแสงผู้แต่งอาจต้องการให้สอดคล้องกับชื่อผาแดงซึ่งแตกต่างจากบทเพลงอื่น ๆ แทนคำว่าม้าบักสาม

บทเพลงข้างต้นที่ได้นำเสนอฉากขี่ม้าซึ่งเป็นพาหนะคู่กายของผาแดงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ในบทเพลงที่ปรากฏพบว่าฉากที่ขี่ม้าจะพบในบทเพลงที่มีการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับการพานางไอ่คำหนี่จากการถล่มเมืองของพญานาคสุโท และตอนที่ผาแดงนั้นได้มาหานางไอ่เพราะความคิดถึง อย่างไรก็ตามฉากขี่ม้าที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานยังคงมีการนำชื่อม้า “ม้าบักสาม” ที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน แต่มีหนึ่งบทเพลงที่พบว่าใช้ชื่อมาต่างออกไปคือ “ม้าแสง” อาจเพราะความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่งที่ต้องการให้มีคำคล้องจองกันเมื่อฉากม้ามาอยู่ในบทเพลงทำให้บทเพลงอีสานยังคงมีฉากที่เหมือนกับตัวบทวรรณกรรมซึ่งถือว่าเป็นฉากภาพจำของเรื่องอีกหนึ่งฉาก

3.4.1.6 ฉากเก็บผลมะเดื่อ

ฉากเก็บผลมะเดื่อนี้เป็นฉากที่ได้บอกเล่าเรื่องราวของนางไอ่คำกับท้าวภังคีในอดีตชาติ ก่อนที่จะมาปรากฏในชาตินี้ซึ่งทั้งสองเคยเป็นสามีภรรยากันมาก่อน “มะเดื่อ” ถือเป็นผลไม้อาหารพื้นบ้านที่ปรากฏตามป่า ทุ่งนา ที่มีความใกล้ชิดกับชาวอีสาน วันหนึ่งขณะที่ท้าวภังคีเดินทางเพื่อที่จะออกไปเยี่ยมพ่อของตน และได้ลัดเลาะไปตามเส้นทางเข้ามายังป่าทั้งสองรู้สึกเหนื่อยล้าและรู้สึกหิวแต่ท้าวภังคีกลับไม่ได้สนใจนางไอ่คำที่กำลังหิวโหย ตนนั้นรับประทานอาหารที่เตรียมไว้หมดเพียงคนเดียวนางจึงรู้สึกหิวและโกรธมาก เมื่อเดินทางไปสักพักถึงต้นมะเดื่อท้าวภังคีก็อยากจะกินผลมะเดื่อเลยได้เก็บกินจนอิ่มแล้วเดินจากไป โดยที่ไม่ได้สนใจนางไอ่คำปล่อยให้นางต้องปีนขึ้นไปเก็บกินเพราะนางรู้สึกหิวมาก เมื่อนางไอ่คำได้ปีนขึ้นไปเก็บกินแต่ก็ไม่อิ่มเพราะด้วยความร้อนที่เกิดจากแสงแดดกับการเดินทางมาอย่างยาวนานจึงทำให้เขาหมดสติและได้เสียชีวิตลงด้วยความโกรธแค้นก่อนนางไอ่คำจะสิ้นใจตายจึงได้สาปแช่งถ้าเกิดชาติหน้าขออย่าได้มาคู่กันอีก ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ได้มีการนำเสนอฉากนี้ที่ได้สะท้อนสาเหตุที่ทำให้ท้าวภังคีกับนางไอ่คำไม่สมหวังในความรักดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ไอ้หน่อเมื่อยหลาย หาบต้ายัย อาบเหงื่อตามฝนบ่เหลือโดนเลยแพนแล่น
นำผ้าใบ ที่ข้างทางมีต้นมะเดื่อสุกฟังกีกริบปีนขึ้นไปสงสัย รีบเก็บผลมะเดื่อกิน
จนอิ่มใจ ไม่ยอมให้เมียรักสักลูกเดียว กินอิ่มแล้วแจวหนีตีตัวห่าง ทั้งเมีย
กลางป่าใหญ่ไม่แลเหลียว นางต้องปีนกินเดื่ออยู่ตายเดียว ทั้งหวาดเสียว
เพราะต้นสูงเหมือนยุงยาง ลงมาได้ก็สายตาทาหัวแก้ว ไร่ไร่แวงมองทางไหน
ไม่เห็นทาง ความหวังสิ้นหมดสุขทุกเส้นทาง ต้องอ้างว้างอยู่กลางไพรให้
เดียวตาย ตะเวนย้ายลงบังฟากป่า..”

(บทเพลงผ้าใบ : สัจจา ใจบุญ)

จากบทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอฉากที่นางไอ่คำและท้าวภังคีได้เคยเมื่อก่อนในสมัยอดีตเคยเป็นสามีภรรยากันมาก่อน ในระหว่างทางเข้าป่าทั้งสองเดินทางมาด้วยความเหน็ดเหนื่อยเมื่อเห็นต้นมะเดื่อจึงได้พากันไปเก็บกิน ซึ่งบทเพลงมีการนำเสนอฉากเก็บผลมะเดื่อเพื่อให้เห็นถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติ และเป็นพืชที่มีความใกล้ชิดกับคนอีสานด้วยทั้งการปีนป่ายเก็บผลกินของทั้งสองเพื่อให้เห็นวิถีชีวิตในขณะนั้น ถึงแม้ต้นจะมีความสูงก็ตาม ซึ่งฉากนี้ถือว่าเป็นอีกหนึ่งฉากสำคัญในบทวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ และเมื่อปรากฏในบทเพลงก็ยังคงให้เห็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของตัวละครทั้งสองและเป็นที่มาของการเกิดอีกหนึ่งชาติที่เป็นสาเหตุทำให้ทั้งสองไม่ได้ครองรักกัน นางไอ่คำนั้นเป็นฝ่ายถูกระงับมาจากท้าวภังคีทำให้ในชาตินี้ท้าวภังคีได้รับผลกระทบนั้นกลับคืน

นอกจากนี้อีกนัยที่บทเพลงมีการนำเสนอฉากเก็บผลมะเดื่อ เมื่อผลสุกจะมีสีส้มสวยงามแต่ถ้าหากเราดูข้างในผลมะเดื่อจะมีหนอนซึ่งไม่เหมือนกับความงามข้างในเหตุที่นำเสนอฉากนี้ในบทเพลงอาจต้องการนำเสนอพฤติกรรมของตัวละครท้าวภังคีในอดีตชาติที่ดูเป็นคนที่มีจิตใจงดงามแต่แท้จริงแล้วกลับตรงกันข้ามสิ่งที่ดูภายนอกนั้นมีความสวยงามดูดีแต่ภายในนั้นกลับแยเหมือนกัพฤติกรรมของตัวละครท้าวภังคีที่ปรากฏในฉากนี้

ฉากและบรรยากาศที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ คือสิ่งที่เป็นภาพจำเพื่อให้ผู้ติดตามเรื่องราวได้จดจำง่ายขึ้น เมื่อมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานพบว่ามีฉากมาถ่ายทอดเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานจำนวนมากโดยการดึงเอาจุดเด่น เหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้น จากวรรณกรรมมาถ่ายทอด ประกอบด้วยฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ 1.ฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบั้งไฟที่นำเสนอจำนวน 5 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงคำสาปนาง บทเพลงคำสาปนาง บทเพลงเมืองบาดาล บทเพลงบุญบั้งไฟ บทเพลงบุญบั้งไฟ บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ 2. ฉากภังคีแปลงกายเป็นกระรอกเผือก จำนวน 4 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม บทเพลงสุดน้ำแนน บทเพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงกะฮอกดต้อน 3. ฉากฆ่ากระรอกเผือก จำนวน 3 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงน้ำตาพังคี บทเพลงผาแดงแย่งรัก 4. ฉากถล่มเมือง จำนวน 3 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงสุดน้ำแนน บทเพลงเมืองถล่ม บทเพลงถล่มบาดาล 5. ฉากขี้ม้า จำนวน 6 บทเพลง ได้แก่ เพลงผาแดงแย่งรัก บทเพลงผาแดงนางไอ่ บทเพลงพังคีพายักษ์ บทเพลงหนุ่มผางหลงสาวคิตา บทเพลงเมืองถล่ม บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ 6. ฉากเก็บผลมะเดื่อ จำนวน 1บทเพลง บทเพลงผิวใบ้ ซึ่งบทเพลงได้นำเสนอฉากขี้ม้ามากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าช่วงรอยต่อพานางไอ่หนีจากเหตุการณ์ถล่มเมือง ต้องมีพาหนะช่วยหนี รองลงมาฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบั้งไฟซึ่งถือเป็นจุดเด่นและภาพจำของวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ เมื่อมาปรากฏในบทเพลงก็ยังคงถูกนำมาเสนอเช่นกัน และฉากตอนที่ภังคีแปลงกายเป็นกระรอกเผือกที่เป็นฉากเหตุการณ์สำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้เรื่องราวมีการเปลี่ยนแปลงไป

3.4.2 วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าว

วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าวเป็นวรรณกรรมอีสานที่ผู้คนในภาคอีสานให้ความสนใจอีกเรื่องเป็นอันดับต้นๆเหมือนกับวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ เพราะวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าวเป็นวรรณกรรมที่มีเรื่องราวโศกนาฏกรรมความรักที่เป็นอมตะระหว่างตัวละครนางอ้าวกับชูล ยอมเสียสละชีวิตเพื่อแลกกับความรักจึงทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นที่สนใจไม่เพียงเฉพาะชาวอีสานเท่านั้น แต่ยังได้รับความสนใจในภูมิภาคอื่น ๆอีกทั้งวรรณกรรมเรื่องนี้สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอีสานทั้งประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับคนภาคอีสานจน และมีฉากที่ประเท

ใจเป็นที่จดจำเมื่อวรรณกรรมถูกนำเสนอในรูปแบบของเพลงลูกทุ่งอีสานก็ยังคงสะท้อนตัวละคร เรื่องราวเหตุการณ์ และฉากที่ประทับใจ ดังบทเพลงต่อไปนี้

3.4.2.1 ฉากสังลา

ฉากสังลาเป็นฉากที่นางอ้วต้องการไปบอกลาพี่เลี้ยง สถานที่ต่าง ๆ ก่อนฆ่าตัวตายเพื่อ บูชาความรักที่ไม่สมหวังเพราะตนเองรับไม่ได้ที่ต้องแต่งงานกับคนที่ไม่ได้รักอย่างขุนนางเพราะถูกแม่ บังคับให้ต้องแต่งงาน นางจึงคิดว่ายอมตายดีกว่า ซึ่งในตัวละครวรรณกรรมนี้นางอ้วต้องไปสังลาและ ขอขมาต่อผู้มีพระคุณ สังลาที่พิกอาศัย ลาญาติพี่น้อง ลาสัตว์เลี้ยง ลาสวนอุทยาน เมื่อมาปรากฏใน บทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ยังคงมีการนำฉากสังลาไว้ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ลาก่อนเด้อส่วนมอญ อ้วลาก่อนส่วนหมี่ ต่อจากนี้สองเฮานี้ ลิปได้พ้อกัน
ลาก่อนเด้อภูเขา ลาก่อนเด้อลำเนา ลาก่อนเด้อดวงดาวบนฟ้า ผากบอกฟ้า
เบื้องบนไปถึงชายคนนั้น คนที่ใจมันรัก ชาตินี้คงได้แค่นี้ สองเราเจอกันชาติ
ใหม่ ชาตินี้อ้วขอยอมตายเมื่อปมีอ้าย...”

(บทเพลงอ้วลาตาย : ก้อย ชาลีนี)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอฉากสังลาของนางอ้วก่อนที่จะฆ่าตัวตายโดยได้มีการบอก ลาส่งต่าง ๆ ที่เคยใกล้ชิดกับนางอ้วเพื่อเป็นการขอขมาลาโทษ แต่ในบทเพลงได้มีการปรับเปลี่ยนโดย ใช้การสังลา “สวนมอญ” ที่หมายถึงสวนต้นหม่อนและ “สวนหมี่” ที่หมายถึงสวนขุ่น ล้วนมีความ ใกล้ชิดกับคนอีสาน นอกจากนั้นยังมีการสังลาธรรมชาติ ทั้งภูเขา แม่น้ำลำธาร ตลอดจนดาว ท้องฟ้า แต่ก็ยังคงความเป็นฉากสังลาถึงแม้ที่ปรากฏในตัวบทวรรณกรรมอีสาน

3.4.2.2 ฉากผูกคอ

บทเพลงคู่ลู่ นางอ้ว ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงที่มีการนำเสนอเรื่องราว วรรณกรรมอีสานเรื่องชูลู่ นางอ้วโดยมีเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ของเรื่องที่ยังปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง อีสานรวมทั้งฉากที่เป็นฉากสำคัญของเรื่องคือฉากที่นางอ้วฆ่าตัวตาย เป็นฉากที่ต่อจากนางอ้วสังลา ดังที่ปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

“...อ้วนนั้นหวังคู่ เป็นคู่ครองสองซ่อน แม่ตัดรอนให้ลาร้าง ฮักบ่ได้สมหวัง
ดอกคั้นตั้งใจ ตัดสินใจแขวนคอ ใส่จางวงจากโลกนี้ไปคอยพี่ อยู่สวรรค์นั้น
ละนา...”

(บทเพลงคู่ลู่ นางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอฉากนางอ้วผู้ผูกคอตายซึ่งเป็นฉากสำคัญของเรื่องอีก
หนึ่งฉากหลังจากนางอ้วไม่สมหวังกับความรักที่จะต้องแต่งงานกับขุนนางจึงเลือกที่จะจบชีวิตของ
ตนเองลงเพื่อบูชาความรักในครั้งนี้ ในบทวรรณกรรมมีการพูดถึงการฆ่าตัวตายของนางอ้วด้วยวิธีผูก
คอตายที่ได้ต้นจวง หรือ จวงหอม ในภาษากลางเรียกต้นเทพทาโร เป็นต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม เมื่อมา
ปรากฏในบทเพลงก็ยังพบว่ามีการใช้ฉากเดียวกันกับวรรณกรรมที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลง

ฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่องขุนนางอ้วที่ปรากฏคือฉากสังลา จำนวน 1 บทเพลง
ได้แก่ เพลงอ้วลาตาย และฉากผูกคอ จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงคูนางอ้ว ซึ่งในบทเพลง
มักจะมีการกล่าวสองฉากนี้เพราะเป็นฉากที่นางอ้วต้องฆ่าตัวตายเพื่อบูชาความรัก แต่ก่อนที่นางจะ
ตายได้มีการสังเสีหรือสังลาจากสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวนางไว้ถือเป็นภาพจำของวรรณกรรมเรื่องนี้
ที่ทำให้ผู้ที่สนใจทราบได้ทันทีว่าเหตุการณ์นี้มาจากเรื่องอะไร จึงถูกนำมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง
อีสาน

3.4.3 วรรณกรรมอีสานเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

วรรณกรรมอีสานเรื่องนิทานเรื่อง “ก่องข้าวน้อย” หรือบางที่เรียกว่า “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่”
เป็นวรรณกรรมแบบมุขปาฐะ และลายลักษณ์ เป็นนิทานพื้นบ้านที่รับรู้กันโดยทั่วไปในสังคมไทยโดย
วรรณกรรมนี้เกิดขึ้นที่จังหวัดยโสธร มีเรื่องราวมากจากลูกที่ได้ฆ่าแม่เพราะความโกรธแค้น โมโหหิวใน
ระหว่างที่ไถนา เมื่อตนตัดสินใจลงมือฆ่าแม่แล้วจึงมาคิดได้ที่หลัง และได้สร้างพระธาตุก่องข้าวน้อยขึ้น
เพื่อเป็นอนุสรณ์ในเรื่องของความกตัญญูในปัจจุบันนิทานเรื่องนี้ได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายใน
สังคมไทย ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

3.4.3.1 ฉากนายทองฆ่าแม่

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ศิลปิน ศิริพร อำไพพงษ์ นำเสนอเรื่องราวโดยย่อจาก
วรรณกรรมในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีการเล่าเรื่องอย่างเป็นลำดับและคงเหตุการณ์สำคัญ
ต่าง ๆ ของเรื่องไว้ และฉากที่เป็นจุดเด่นของเรื่องคือฉากตอนที่นายทองได้ฆ่าแม่ตายด้วยความโมโห
หิวดังบทเพลงต่อไปนี้

“...แม่บอกก่องน้อยก็ยึดจนแน่นใน กินเกิดดวงใจ อย่ามัวโกรธาหล้าเอย
ทองคว่ำไถ ไส้ตีแม่ ชีวิตแม่แก่ก็มรณา...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นได้นำเสนอฉากที่ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อย
ฆ่าแม่ คือนายทองได้คว่ำไถคันไถตีแม่ ด้วยความโมโหหิวเพราะตนเองไถนาจนเหนื่อยแต่แม่นำ
อาหารมาให้ซ้ำจึงไม่พอใจด้วยความโกรธจึงได้ใช้ไม้ฆ่าแม่จนตาย ซึ่งถือเป็นฉากที่เป็นภาพจำของ
วรรณกรรมเรื่องนี้เมื่อมาอยู่ในบทเพลงยังคงนำเสนอเช่นกัน

ฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ปรากฏเพียงหนึ่งฉากที่เป็นฉากสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้คือ ฉากนายทองฆ่าแม่ จำนวน 1 บทเพลง ได้แก่บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

3.5 การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลง

บทเพลงลูกทุ่งอีสานเปรียบเหมือนภาพสะท้อนวิถีชีวิตของสังคมอีสานที่มีการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตวิถีความเป็นอยู่ของคนในสังคม แสดงถึงลักษณะพฤติกรรมของคนอีสานผ่านในรูปแบบของบทเพลงเพื่อสร้างความบันเทิงใจให้แก่ผู้ฟัง รวมไปถึงบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานเช่นกันที่ไม่เพียงถูกถ่ายทอดเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเพียงเท่านั้น แต่ในบทเพลงยังมีมุมมองที่สะท้อนถึงวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่ปรากฏออกมา เป็นการสร้างสรรค์ของนักประพันธ์ที่แฝงเนื้อหาและได้แสดงออกในหลากหลายมุมมองของสังคม เช่น มุมมองด้านความรัก ความเชื่อ บทบาทของผู้ชายผู้หญิง มีทั้งการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรม และมีการตีความขึ้นใหม่ ดังที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในประเด็นต่อไปนี้

3.5.1 การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรม

การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรม คือการนำเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมอีสานมาถ่ายทอดเรื่องราวในบทเพลงดังประเด็นต่อไปนี้

3.5.1.1 ด้านความรัก

ความรักที่ได้ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีรูปแบบความรักที่หลากหลายที่ยังคงสะท้อนเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานมีทั้งความรักที่ทั้งสมหวัง ผิดหวังระหว่างตัวละครเอก ตัวละครรอง และความรักระหว่างบุพการีที่มีต่อลูกถูกนำมาสะท้อนพฤติกรรมของตัวละครสู่เนื้อหาของบทเพลงที่สะท้อนมุมมองความรักของคนหนุ่มสาว และความรักของครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

3.5.1.1.1 ความรักที่ผิดหวัง

ความรักที่ผิดหวังคือความรักที่ไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ของทั้งสองฝ่ายได้เกิดจากการคาดหวังและผิดหวังในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือแม้การถูกกีดกันจากความรักของบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้ไม่สมหวังในความรักทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียใจและผิดหวังอย่างมากจนอาจเป็นเหตุให้กระทำอันตรายต่อชีวิตตนเอง หรือคนรอบข้างได้ ซึ่งบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานยังคงมีการสืบทอดเนื้อหาในลักษณะนี้ขึ้นมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงโดยใช้พฤติกรรมและลักษณะคงเดิมของตัวละครจากวรรณกรรมไว้ เช่น ตัวละครท้าวภักดิ์ที่ไม่สมหวังในความรักกับนางไอ่คำ หรือ นางอ้วกที่ไม่สมหวังในความรักจากขูลู ดังเช่นบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงอ้วลาตาย : ก้อย ซาลินี เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ชูฉุนางอ้ว เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่นางอ้วไม่สมหวังในความรักจึงคิดที่จะหนีปัญหาด้วยการจบชีวิตของตัวเองลงเพื่อที่จะไม่ได้อยู่กับคนที่ไม่ได้รัก ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ฝากบอกฟ้าเบื้องบนไปถึงชายคนนั้น คนที่ใจมันรัก ซาตินี้คงได้
แค่ฝัน สองเราเจอกันชาติใหม่ ซาตินี้อ้วขอยอมตายเมื่อบมีอ้าย...”

(บทเพลงอ้วลาตาย : ก้อย ซาลินี)

บทเพลงอ้วลาตายเป็นบทเพลงที่แสดงออกชัดเจนของคนที่เป็นบุชชาเรื่องของการความรักเป็นหลักเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดหรือไม่สมหวังในความรักจึงคิดสั้นเพื่อที่จะต้องการจบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตายสาเหตุเพราะเกิดจากความผิดหวัง ล้มเหลว ในชีวิตรักของเขาจึงทำให้อยากฆ่าตัวตาย ยังได้สะท้อนในสังคมไทยให้เห็นว่าวัยรุ่นคนหนุ่มสาวเป็นวัยที่มีความต้องการในด้านความรักสูงตลอดจนไปถึงทุกวัยที่ยังผิดหวังกับความรักที่ไม่เป็นไปตามตนเองในรูปแบบการครอบครอง ความต้องการ ความผิดหวัง สิ้นหวังจากความรักหากไม่สมหวังก็จะเลือกที่จะทำร้ายตัวเองเพื่อให้คนรักสนใจหรือการทำร้ายกันทั้งสองฝ่ายจนถึงนำไปสู่จุดจบของชีวิตด้วยการฆ่าตัวตายจากการผิดหวังในเรื่องของความรักในบทเพลงนี้ได้สะท้อนเนื้อหาถึงความหมดหวังสิ้นหวัง และไม่สมหวังในความรักถ่ายทอดออกมาเป็นภาพแทนตัวละครชูลูที่เล่าเรื่องราวถึงความไม่สมหวังจึงตัดสินใจฆ่าตัวตายเพื่อบุชชาความรักครั้งนี้ ซึ่งยังคงลักษณะความผิดหวังของตัวละครจากวรรณกรรมเดิมเมื่อนำมาสร้างเป็นบทเพลงก็ยังคงพฤติกรรมของตัวละครเช่นเดิม

3.5.1.1.2 ความรักของบิดา และมารดาที่มีต่อลูก

ความรักของบิดาและมารดาที่มีต่อลูกคือความรักจากบุพการีทั้งพ่อและแม่ ผู้ให้กำเนิดโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนเป็นความรักที่บริสุทธิ์มอบความอบอุ่นความปลอดภัย คอยเป็นห่วงดูแลลูกเสมอโดยไม่ได้หวังผลสิ่งใดจากลูก ถึงแม้ว่าลูกจะเป็นอย่างไรก็ไม่สามารถตัดสายใยความรักของแม่ที่มีต่อลูกได้

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ศิลปินพรศักดิ์ ส่องแสงเป็นบทเพลงที่นำเสนอวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่ได้สะท้อนมุมความรักของแม่ที่มีต่อลูกชายดังบทเพลงต่อไปนี้

“...แม่ว่ามากินสา อิมอยู่หนาแม่กะไว้ คั้นมันเปิดแม่ซิหามาให้
ปลดไถมากินก่อน...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความรักของมารดาที่มีต่อลูกในการเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อให้ลูกรับประทาน ดังในเนื้อเพลงได้กล่าวไว้ว่า “ คั้นมันเปิดแม่ชิวหามาให้ ” ถ้าอาหารหมดแล้วแม่จะไปหามาให้ใหม่แสดงถึงพลังความรักการเอาใจใส่ดูแลของแม่ที่มีให้แก่ลูกโดยไม่คิดถึงสิ่งใดเป็นรักที่เกิดจากใจคอยเป็นห่วงดูแลลูกเสมอไม่ว่าลูกใจอยู่ในสถานะไหนก็ตามจะทำผิดก็ได้รับการให้อภัยมาโดยตลอดเพราะสังคมไทยเองเป็นระบบครอบครัวที่แม่จะคอยรักและดูแลเอาใจใส่ลูกอยู่ตลอดเวลาแม่ถือว่าเป็นผู้มีพระคุณมากที่สุดในชีวิต ในบทเพลงวรรณกรรมเรื่องนี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงพลังความรักที่ยิ่งใหญ่ของแม่ที่มีให้แก่ลูก การดูแลเอาใจใส่ที่ยังคงพฤติกรรมของผู้เป็นแม่จากวรรณกรรมเช่นกัน

บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ ศิลปินพรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพที่มีการเล่าเรื่องโดยย่อและมีเนื้อหาโรบทเพลงที่มีการกล่าวถึงความรักของมารดาดังบทเพลงต่อไปนี้

“...พระยาเมืองหนึ่ง มีลูกเป็นชาย รูปร่างผิวกายดำเหมือนอีกา ผู้พ่อโกรธาและมารดาสงสาร..”

(บทเพลงท้าวภาคาลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคาลอยแพโดยได้นำเสนอท้าวภาคาลอยแพที่เกิดมาแต่มีร่างกายเป็นผิวสีดำอัปลักษณ์ผิดกับบิดาและมารดาเมื่อบิดารู้จึงได้แสดงความรังเกียจแตกต่างกับความรู้สึกของมารดาที่ยังมีจิตใจรักและสงสารคอยเป็นห่วงลูกของตนอยู่เสมอจึงทำให้บทเพลงนี้สะท้อนสังคมในด้านความรักของมารดาที่มีต่อลูกไม่ว่าลูกจะเป็นอย่างไรแม่ก็จะคอยเห็นอกเห็นใจเป็นส่วนใหญ่ซึ่งต่างจากพ่อที่มีความเข้าใจในความรู้สึกของลูกค่อนข้างน้อยกว่า

บทเพลงนกกระจอกของศิลปินพรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงนี้นำเสนอการเล่าเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอกที่ให้ข้อคิดในเรื่องความรักของพ่อกับแม่ตามบทเพลงที่ปรากฏต่อไปนี้

“...กระจอกผิวเมียมียูกอ่อนอ่อน อาศัยป่าดอนเป็นที่ทำรัง ตอนนั้นไฟป่าละไหมมาอย่างจัง จวนจะถึงรังนกน้อยในไพร จะเอาตัวรอดปลอดภัยพ่อแม่ แต่ห่วงลูกแท้จะทำฉันใด เลยสัญญากัน จันตายพร้อมลูกเรายอมให้ไฟเผา...”

(บทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นได้เสนอมุมมองความรักของพ่อกับแม่ที่มีต่อลูกเพราะในขณะที่เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ป่าพ่อกับแม่ก็นึกคิดว่าจะหนีเอาชีวิตรอดแต่ด้วยความที่เป็นพ่อแม่จึงตัดสินใจที่จะอยู่เพื่อปกป้องลูกและตายไปพร้อมกัน ทำให้เห็นว่าบทเพลงนี้มีการสะท้อนความรักความเอาใจใส่ของพ่อกับแม่ที่มีความอดทนและยอมเสียสละและพร้อมจะอยู่เคียงข้างลูกเสมอ

บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่ยกเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการกล่าวถึงเรื่องราวตอนที่พญานาคถล่มเมืองบาดาลและในตอนนั้นก็ได้มีการพูดถึงพญานาคผู้เป็นพ่อของท้าวภังคิออกมาช่วยเหลือลูกชายที่ปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

“...พญานาคจอมบาดาลพลัทราบขาว ถึงเรื่องราวของบุตรชายไว้
ศักดิ์ศรี เกิดโมโหด้วยสูญเสียเจ้าหงส์ จึงได้มีคำสั่งทั้งบริวาร ยกไพร
พลขนโยธามาเป็นหมื่น โอ...เอ๋ย...”

(บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นได้เสนอมุมมองความรักของพ่อที่ต้องการปกป้องลูกหลังจากที่ได้ทราบว่าลูกชายของตนเองได้ถูกทำร้าย ด้วยความรักอันยิ่งใหญ่ของพ่อทำให้พลังความโกรธมีมากขึ้นจึงตัดสินใจที่จะไปทำร้ายกับคนที่มาทำร้ายลูกชายของตนเหมือนอย่างพญานาคที่ได้ออกมาปกป้องท้าวภังคิ ซึ่งก็ไม่ได้ต่างกับในสังคมไทยเมื่อลูกกระทำความผิด ลูกจึงแค้นหรือรู้สึกไม่ปลอดภัยกับชีวิตเกิดอันตรายพ่อก็จะคอยออกมาปกป้องและอยู่เคียงข้าง เหมือนกับในบทเพลงเมื่อพญานาคทราบข่าวท้าวภังคิถูกทำร้ายก็ได้ออกมาปกป้องลูกทันทีเพราะลูกก็คือแก้วตาดวงใจของพ่อและแม่ใครที่เหมายมารังแกก็จะเข้ามาดูแลป้องกันเพื่อความปลอดภัยและยอมไม่ได้ที่จะให้ใครมาทำร้ายคนที่รักในครอบครัว

3.5.1.2 ความเชื่อ

ในสังคมไทยมักมีความเชื่อในเรื่องต่างๆกันเพราะได้สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้และมักจะถูกปลูกฝังมากับสิ่งเหล่านั้นอย่างยาวนานเช่นความเชื่อเรื่องศาสนา คนทำดีได้ไปสวรรค์ คนทำชั่วต้องตกนรก ความเชื่อในเรื่องโชคชะตา ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เชื่อเรื่องผีสิงเทวดา การทำเสน่ห์ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การกลับชาติมาเกิดในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานก็ได้สะท้อนความเชื่อของคนในสังคมไทยไว้ในบทเพลงหลากหลายความเชื่อผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

3.5.1.2.1 ความเชื่อเรื่องผี

คำว่า “ผี” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๒ : ๑๐๗๔) ได้อธิบายว่า “ผี” คือ สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏ

เหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้ โทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่-ย่า-ตา-ยาย ผีเรือน ผีฟ้า สำหรับเรียกคนที่ตายไป “ผี” เป็นสิ่งที่น่าเกลียดหรือน่ากลัว เมื่อมนุษย์เกิด ความกลัวจะสร้างจินตนาการขึ้นมาเรียกว่า ผี (เสถียร โกเศศ ๒๕๑๕ : ๔๑) ได้กล่าวว่า “ผี หมายถึง สิ่งที่มีสภาพเกินคนหรือเหนือคน คนจึงกลัวเพราะให้ตีให้ร้ายหรือให้คุณให้โทษแก่คนได้ ผีนั้นถ้าเป็นผีชั้นดีเรียกว่า เทวดา” ซึ่งในบทเพลงต่อไปนี้ก็มีการนำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราวของผีที่ปรากฏในเนื้อหาของบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานดังต่อไปนี้

“...ตายเป็นผีมีวิญญาณ ยังผลาญผล่า ยังเช่นฆ่าแย่งชิง...มึงสมร..”

(บทเพลงผาแดงแย่งรัก ศิลปิน:พรศักดิ์ ส่องแสง)

“...เห็นขนขวางกะตันทางผีผวย เตื่อละดาชลัน ขอนขวางกายกัน...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ ศิลปิน: เฉลิมพล มาลาคำ)

“...ผาแดงรู้ทันทีที่นางบอก เป็นกระรอกเท้าพังคี่เหมือนผีสิง...”

(เพลงเมืองถล่ม ศิลปิน: สัจจา ใจบุญ)

“...ต้องสิ้นใจเพราะชื่นชมตรมฤดี ตายเป็นผี ก็มีความพยายาม
ผูกอาฆาตเจ้าบาดาลจอมมารผี...”

(บทเพลงถล่มบาดาล ศิลปิน: สัจจา ใจบุญ)

“...อีหาดำดอกมันนี่ ตายเป็นผีสาท่อน ไปอยู่ในกองฟอน...”

(บทเพลงกองข้าวน้อยฆ่าแม่ ศิลปิน:พรศักดิ์ ส่องแสง)

จากตัวอย่างบทเพลงข้างต้นทั้ง 5 บทเพลงมีการนำเสนอเรื่องราวของผีที่ปรากฏในบทเพลงตามความเชื่อและจินตนาการของผู้ประพันธ์เพลงทำให้เห็นว่าในสังคมไทยยังคงมีความเชื่อในเรื่องผี คนที่ตายไปแล้วจะต้องเป็นผี ในบทเพลงผาแดงแย่งรัก “ตายเป็นผีมีวิญญาณ ยังผลาญผล่า ยังเช่นฆ่าแย่งชิง” เมื่อตายไปแล้วก็กลายเป็นผีซึ่งก่อนตายมีจิตใจที่เคียดแค้นเมื่อตายเป็นผีก็ยิ่งมีความแค้นมากยิ่งขึ้นและมักปรากฏลักษณะผีแบบต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น ผีสิง เป็นอาการที่คนถูกผีหรือวิญญาณนั้นเข้าสิง หรือแม้แต่คำว่า “จอมมารผี” ผีที่มีใจบาปหยาบช้าคอยกัดกันไม่ให้ทำบุญ ซึ่งในบทเพลงเป็นการใช้ความเชื่อที่เกี่ยวกับผีในลักษณะต่างๆเข้ามาอยู่ในบทเพลง สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังมีความเชื่อเรื่องผีอยู่ถึงแม้ถูกนำเสนอในรูปแบบของบทเพลงก็ยังคงมีการนำเสนอเรื่องผี

3.5.1.2.2 ความเชื่อการขอพรจากสวรรค์

การขอ “พร” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๒ : ๑๐๗๔) ได้อธิบายว่า คำแสดงความปรารถนาให้ประสบสิ่งที่เป็นสิริมงคล เช่น ให้พร ถวายพระพร, สิ่ง que เลือกเอาตามประสงค์ ซึ่งตามความเชื่อเรื่องการขอพรเป็นสิ่งที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของคน ที่เกิดความท้อใจ หรืออยากให้สิ่งที่ตนเองปรารถนามักจะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพนับ ถือ เพื่อให้เกิดความสบายใจหรือคลายความทุกข์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานก็ได้ สะท้อนความเชื่อในเรื่องของการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังตัวอย่างบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงสุคนำแนน เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักของตัวละครท้าวผาแดง นางไอ่ และท้าวภักดิ์ และได้มีการร้องขอความรัก จากเทวดาที่อยู่บนสวรรค์ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ข้าแต่โชคชะตา บ่อนมันสุดอยู่เหิงฟ้ากับถน อยากร้อง ไล่เบิ่ง
สายแนน สองเฮาสีแมน กกเดียวหรือบ...”

(บทเพลงสุคนำแนน : ระเปียบวาทะศิลป์)

บทเพลงข้างต้นมีการขอพรจากเทวดาสวรรค์ในการร้องขอความรักจากพระ อินทร์ผู้ที่มีอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์เพื่อมอบความรักให้แก่นางไอ่คำกับท้าวภักดิ์ให้สมหวังในการ ครองรักจะได้ไม่ต้องจากกันอีกไม่ว่าจะในชาติใดก็ตาม

บทเพลงคำสาป ศิลปิน : สัจจา ใจบุญ เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงคำสาปเรื่องราว ของท้าวภักดิ์กับนางไอ่คำที่ไม่สมหวังในความรักเพราะเกิดจากการกระทำของท้าวภักดิ์ในอดีตชาติ และได้มีการกล่าวถึงการขอพรจากสวรรค์ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ลงดืมน้ำชำระกายให้สดชื่น แล้วมายืนตั้งจิตอธิษฐาน ชาติหน้ามี
ขอเทพเห็นเป็นพยาน...”

(บทเพลงคำสาป ศิลปิน : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นสะท้อนให้เห็นในเรื่องความเชื่อของการขอพรจาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนสวรรค์ซึ่งก่อนจะขอพรต้องมีการชำระร่างกายให้สะอาดเสียก่อนแล้วพรจะ ประสบความสำเร็จดังในบทเพลงที่มีการชำระร่างกายให้สะอาดและตั้งจิตอธิษฐานต่อเทวดาให้ ประทานพร

3.5.1.2.3 ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และเวรกรรม

ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และเวรกรรม ตามความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา คือสิ่งที่ได้กระทำสั่งสมมาด้วยการประพฤติดน บุญถือว่าเป็นการทำความดี บาปคือการประพฤดิชั่ว แล้วส่งผลมาเป็นกรรมยังบุคคลให้ถึงซึ่งทุกข์ซึ่งผลแตกต่างกันไปตามบุญ-บาป กฎแห่งกรรม ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานที่สะท้อนในเรื่องบุญ-บาป และเวรกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวละครมานำเสนอในบทเพลงดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทเพลงสุดนำแนนเสนอจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครทั้งสามตัวละครได้แก่ท้าวภังคี นางไอ่คำ และท้าวผาแดง ที่มีเรื่องของเวรกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องดังบทเพลงในต่อไปนี้

“...จักแม่นกรรมหรือเวร จักสิหลีกลีลิเว้น จังไต่เต้เนาะ แนนบ่
ความเค้า กกเกลียวเกี่ยวก่อ อักเฮานี้หนอ จังมายม้างห่างกัน...”

(บทเพลงสุดนำแนน : ระเบียบวาทะศิลป์)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอความเชื่อเรื่องเวรกรรม โดยเป็นการตัดพ้อความรู้สึกของตัวละครท้าวภังคีที่ไม่สมหวังในความรักครั้งนี้อาจเป็นเพราะเกิดจากเวรกรรมที่ได้กระทำในอดีตชาติจึงทำให้ไม่สมหวังในความรักครั้งนี้ได้ถูกนำเสนอในบทเพลงถือเป็นภาพความรักที่ไม่สมหวังของคนในสังคมมักตัดพ้อกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะว่าเป็นเวรกรรมเก่าของเรานอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่ได้นำเสนอในเรื่องของเวรกรรมอีกสามบทเพลงที่เป็นการตัดพ้อของตัวละครท้าวภังคีจากการกระทำจึงไม่สมหวังในเรื่องของความรักในบทเพลงผิดกฐสุวรรณค์ บทเพลงถามใจไอ่คำ และบทเพลงหัวใจพังคี ดังต่อไปนี้

“...เป็นย่อนกรรมอันไต่ รักจึงต้องเพพัง บ่เข้าใจในกฐสุวรรณค์ คือ
ต้องกิดกัน ความฮักสองเฮา...”

(บทเพลงผิดกฐสุวรรณค์ ศิลปิน : วิล อนุวิไล)

บทเพลงข้างต้นก็ได้มีการนำเสนอในเรื่องความเชื่อที่เกิดจากการกระทำในอดีตชาติจึงส่งผลในชาตินี้ไม่สมหวังในความรักเชื่อว่าเป็นเรื่องของกฎแห่งกรรมที่ได้กระทำไว้ในอดีต นอกจากนี้ยังพบอีกบทเพลงที่มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องเวรกรรมจากการกระทำของตัวละครดังบทเพลงต่อไปนี้

“...กรรมใดนานโอ้คำคิดซังเขานัน หรือเคยร่วมขวัญคนนานติดพัน
กันยาว...”

(บทเพลงถามใจโอ้คำ ศิลปิน : เกล้า กนกพรรณ)

จะเห็นได้ว่าบทเพลงข้างต้นมีการกล่าวถึงเรื่องความเชื่อเรื่องของผลกรรมจากการกระทำของตัวละครที่ไม่สมหวังในเรื่องของความรักเพราะเกิดจากการกระทำในอดีตชาติครั้งก่อน ส่งผลให้ไม่สมหวังในด้านความรัก อย่างในบทเพลงต่อไปนี่ก็มีการตัดพ้อในเรื่องของเวรกรรมที่เกิดจากการกระทำของท้าวภักศิกับนางโอ้คำไม่สมหวังดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ภักศิกี้มีหัวใจ...ฮักเพียงใดให้เจ้าฮู้โต ย้อนมีกรรมบ่ เจ้าจึง
บ่เหลียวแล...”

(บทเพลงหัวใจภักศิ ศิลปิน : น้ำตัน ชิตภิทร)

จากบทเพลงข้างต้นมีการพูดถึงความเชื่อในเรื่องเวรกรรมที่เป็นกฎแห่งการกระทำจากของตัวละครเรื่องความรักของท้าวภักศิกับนางโอ้คำจึงส่งผลให้ในชาตินี้ไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องความรักของท้าวภักศิ จึงได้มีการตัดพ้อถึงความรักซึ่งทั้งสามบทเพลงข้างต้นได้เสนอให้เห็นมุมมองของความเชื่อเรื่องเวรกรรมซึ่งเราก็มักจะพบเห็นในสังคมอยู่ตลอดจากการกระทำสิ่งใดแล้วไม่ได้ประสบความสำเร็จหรือสิ่งที่มุ่งหวังไว้ก็จะมีการเอ่ยถึงเรื่องเวรกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเป็นการปลอบใจตัวเองไว้เหมือนดังเช่นบทเพลงทั้งสามที่ได้มีการนำเสนอไว้ และนอกจากนี้ยังมีการนำเสนอในเรื่องของบุญที่มีความเชื่อว่าใครทำความดีไว้ผลบุญก็จะส่งหนุนนำ อย่างในบทเพลงบทเพลงคำสาป: สัจจา ใจบุญ ที่มีการพูดถึงเหตุการณ์ในตอนหนึ่งของวรรณกรรมจากเรื่องผาแดงนางโอ้ดังบทเพลงในต่อไปนี้

“...สามีไม่ได้มาเกิดเป็นพังคี่ ลูกเศรษฐีคนดีมีบุญหนุน ประกอบ
กิจคิดดีที่เป็นทุน...”

(บทเพลงคำสาป: สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอความเชื่อในเรื่องของผลบุญที่เกิดขึ้นเพราะท้าวภักศิในอดีตชาติถึงแม้จะเป็นใบ้พูดไม่ได้แต่มีความขยันอดทนซื่อสัตย์และเป็นคนดีจึงส่งผลให้กลายมาเป็นบุตรเขยของเศรษฐีพ่อของนางโอ้คำและได้ยกนางโอ้คำให้เป็นลูกสะใภ้เพราะผลจากการทำความดี ทำให้เห็นว่ายังคงมีความเชื่อเรื่องบุญและความดีที่ปรากฏในเรื่องเพลง นอกจากนี้เรื่องบุญที่เป็นกุศโลบายให้ทำความดีแล้ว ยังมีความเชื่อการทำชั่วที่ได้ปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

“จะก็พบเจอก็ชาติกะบ่ชาติกัน หากว่าเคยฮ่วมฝิ่นนำกัน บ่ว่าชาติ
ไไหน แม้ไกลถึงเมืองบาดาล ก็ยังต้องพานพบบุญหนุนนำ ได้เป็นคู่
คำแพงไ่คำ เพื่อชดใช้บาปที่ได้ทำ กับเจ้าชาติก่อน...”

(บทเพลงท้าวกังคี ศิลปิน : รุ่งนคร นครพนม)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอความเชื่อในเรื่องของบาปและบุญที่เป็นผล
จากการกระทำภายในบทเพลงผู้ประพันธ์ได้นำเสนอความเชื่อในเรื่องของบาปบุญของตัวละครที่ไม่
สมหวังในความรักเพราะเกิดจากการกระทำของตนในอดีตจึงทำให้ไม่ประสบความสำเร็จหากทำบุญ
สะสมความดีไว้มากๆในภายภาคหน้าก็จะสมหวังซึ่งเป็นการสะท้อนมุมมองด้านความเชื่อเรื่องบุญบาป
ของสังคมไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่แล้วมีการนับถือพระพุทธศาสนาส่วนมากจึงมีความเชื่อเรื่องของ
ผลบุญและกรรมที่เกิดจากการกระทำของตนในอดีต ที่สะท้อนผ่านบทเพลงนี้หากมีบุญก็จะสมหวังใน
ความรัก

3.5.1.2.4 ความเชื่อเรื่องการสาบาน และคำสัญญา

ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีความเชื่อในเรื่องคำสาบานและ
คำสัญญาที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเพลง คำสาบาน ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต 2554
หมายถึง กล่าวคำปฏิญาณโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน, ประเพณีเดิมจะต้องดื่มน้ำพระพุทธมนต์ น้ำ
เทพมนตร์ หรือ สุราผสมเลือดที่ผู้ร่วมกล่าวคำปฏิญาณกรีดให้หยดลงไปด้วย เช่น สาบานเป็นพี่น้อง
กัน เพื่อนร่วมสาบาน และ คำสัญญา ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต 2554 ให้
คำมั่น, รับปาก, ทำความตกลงกัน, เช่น แม่สัญญากับลูกว่าถ้าสอบได้ที่ ๑ จะให้รางวัล บทเพลงลูกทุ่ง
อีสานจากวรรณกรรมอีสานต่อไปนี้จะเห็นว่ายังคงมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่เช่นตัวอย่างในบทเพลง
ต่อไปนี้

“...สาบานหน้าไฟให้ชูลูตายหากตัวนา ฟ้าหลูดินหล่มบ่หมาย
เพม้าง ขอฮักฮ้วงนางจนโลกสลาย...”

(บทเพลง ชูลูนางฮ้วง : นก พงศกร แอน อดี)

บทเพลงข้างต้นเป็นการปรากฏความเชื่อในเรื่องการสาบานโดยตัวละครชูลูมี
การให้คำสาบานต่อหน้าไฟ เป็นการอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน เพราะคนอีสานมีเรื่องเตี้อร้อนเกิดขึ้น
จะมีการบูชาไฟ แล้วเอาไฟเผาความทุกข์นั้นให้ลอยไปตามน้ำ (งานประเพณีไหลเรือไฟ (เฮือไฟ) 2563
) นอกจากนี้ยังมีการให้คำมั่นสัญญาในบทเพลงต่อไปนี้

“...สัญญาจะพาหนีไกล ไปที่มีแค่เขาสองคน เปิดชีวิตอ้ายสิ่งที่
ต้องการ นั่นคือน้อง...”

(บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร แอน อรดี)

บทเพลงข้างต้นปรากฏความเชื่อเรื่องคำสัญญาระหว่างขลุ่ยที่ได้ให้คำสัญญากับนาง
อ้าวว่าจะพากันหนีไปให้ไกลเพื่อที่จะได้ครองรักกันสองคน ถือเป็นการให้คำมั่นสัญญาทำข้อตกลงกันระหว่าง
สองฝ่าย ทำให้เห็นว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็ยังคงปรากฏในเรื่องของคำสัญญา คำสาบาน ยังคงสะท้อนใน
สังคมและปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

3.5.1.2.5 ความเชื่อเรื่องการสาปแช่ง

ความเชื่อเรื่องการสาปแช่ง ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิต
2554 กล่าวมุ้งร้ายให้ผู้อื่นเป็นอันตรายอย่างร้ายแรง เช่น สาปแช่งไม่ให้ผุดให้เกิด ในบทเพลงลูกทุ่ง
อีสานจากวรรณกรรมอีสานก็มีความเชื่อในเรื่องของการสาปแช่งที่ปรากฏในบทเพลงให้เห็น
ดังตัวอย่างในบทเพลงต่อไปนี้

“...อ้ายขอสาปแช่งลงไป ชาตินี้หรือว่าชาติได้เจ้าฮักชายใดหาพราก
จากกัน...”

(บทเพลงน้ำตาพังคี่ : แต่มสี่ อนุทัย)

บทเพลงข้างต้นเป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ใน
เนื้อหาของบทเพลงเป็นการนำเสนอตัวละครท้าวรังคีที่ผิดหวังจากความรักมีความแค้นจึงได้สาปแช่ง
นางไอ่คำไม่ว่าชาติไหนหากมีความรักก็ขออย่าได้สมหวัง ทำให้อารมณ์ของบทเพลงที่มีความแค้นอย่าง
มากเป็นการสาปส่งและระบายอารมณ์ความรู้สึกแค้นของตัวเองเพื่อให้อีกฝ่ายได้รับผลในสิ่งที่ไม่ดีถูก
นำเสนอในบทเพลงนี้ผ่านตัวละครท้าวรังคีที่ได้รับอันตรายที่เกิดขึ้นกับตัวเองและมีความทุกข์ใจและ
คับแค้นใจมากจึงได้สาปแช่งให้ผู้ที่ทำกับตนได้รับความทุกข์นี้ที่เกิดขึ้นเช่นกัน เป็นพฤติกรรมของ
คนในสังคมเมื่อมีสิ่งใดที่กระทำทำให้ไม่ถูกใจหรือรู้สึกโกรธแค้นก็จะสาปแช่งไม่ให้คนรักของตนสมหวัง

3.5.1.2.6 ความเชื่อเรื่องอดีตชาติ

ตามความเชื่อของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธล้วนมีความเชื่อเรื่องของกฎแห่ง
กรรม บุญบาป เวรกรรม ที่เกิดจากการกระทำของตนเองเมื่อทำสิ่งใดก็ย่อมจะส่งผลต่อในภายภาค
หน้าอันเป็นผลที่เกิดขึ้นในชาติภพนี้แล้วเกิดใหม่ในชาติภพหน้าที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยการผูกโยง
กันในเรื่องของความรัก การพลัดพรากการจากลา การกระทำของแต่ละบุคคลดังบทเพลงต่อไปนี้ที่มี
ความเชื่อเรื่องอดีตชาติ

บทเพลงผาแดงนางไอ่ เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานที่นำเสนอเหตุการณ์ และพฤติกรรมของตัวละครผาแดงกับนางไอ่ ในบทเพลงนี้มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องอดีตชาติและการได้พอเจอกันในชาติใหม่

“...อ้ายสียงพ้อกันชาติใหม่ บ่ว่าชาติหน้าชาติใด ผู้ชายในใจ คือ
อ้ายผาแดง...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภริณี- วัฒน ศิวตล)

บทเพลงข้างต้นเป็นการกล่าวถึงความเชื่อในเรื่องการเกิดมาในภพภูมิใหม่ที่ตัวละครนางไอ่คำได้กล่าวกับผาแดงก่อนที่จะตายจากกันว่าเราคงจะได้เจอกันในชาติใหม่ และไม่ว่าจะเกิดอีกกี่ชาติก็จะมีแต่ผาแดงเท่านั้น ทำให้เห็นว่ามี ความเชื่อเรื่องการเกิดแล้วจะต้องมาเจอกันในชาติใหม่เพราะผลจากการกระทำของทั้งสองที่ ได้ร่วมทำกันมา และบทเพลงน้ำตาพังคิ ก็ได้มีการนำเสนอความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เจ้าสูงศักดิ์หน้าจะมีจิตใจเมตตา ชาติก่อนแค้นเคืองหยังมา จัง
สั่งฆ่าอ้ายได้ลงคอ...”

(บทเพลงน้ำตาพังคิ : แต้มสี อนุทัย)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอความเชื่อเรื่องของอดีตชาติและการเกิดมาเจอกันในชาตินี้โดยท้าวภังคิได้กล่าวระบายความรู้สึกภายในใจออกมาว่าในอดีตชาติมีสาเหตุอะไรที่ทำให้นางไอ่คำต้องโกรธเคืองเขาขนาดนั้น พอมาชาตินี้จึงได้สั่งฆ่าเขา ซึ่งก็ได้สะท้อนความเชื่อในเรื่องราวของอดีตชาติที่เกิดขึ้นจึงส่งผลกระทบมาในชาตินี้ และในบทเพลงบทเพลงผาแดงแย่งรักก็มีการกล่าวถึงเวรกรรมผลของการกระทำจนเป็นเหตุให้ต้องมารับผลกระทบในชาตินี้

“...ชาติก่อนนี้เป็นผัวเมียกับไอ่คำ เกิดชาตินี้มีกรรม...นำบันดล...”

(บทเพลงผาแดงแย่งรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นได้สะท้อนผลกระทบของการกระทำในอดีตชาติและมาชาติใช้สิ่งที่ทำไว้ในอดีตให้มารับผลกระทบในครั้งนี้

จะเห็นได้ว่าบทเพลงข้างต้นนั้นมีการนำเสนอในเรื่องของความเชื่อซึ่งเกิดจากผลของการกระทำในอดีตชาติ เมื่ออยู่ในชาติปัจจุบันสิ่งที่เราต้องอยากได้อะไร หรือเกิดจากการกระทำสิ่งใดแต่ไม่ประสบความสำเร็จก็มักจะกล่าวอ้างถึงการกระทำในอดีตชาติครั้งก่อนจึงได้ส่งมาในชาตินี้ ทั้งเรื่องของการไม่สมหวังในความรักและการพลัดพรากจากกัน

3.5.1.3 ประเพณีวัฒนธรรม

บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีการกล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของคนอีสานประเพณีบุญบั้งไฟ และบายศรีสู่ขวัญ นอกจากนี้ในตัวบทวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่ได้พูดถึงประเพณีบุญบั้งไฟ เมื่อมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็มีการกล่าวถึงเช่น ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงเมืองบาดาลเป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่กล่าวถึงเหตุการณ์ในเมืองบาดาล โดยในบางส่วนของบทเพลงได้มีการกล่าวถึงประเพณีบุญบั้งไฟ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมประเพณีขอฝน หรือประเพณีบุญบั้งไฟที่ชาวอีสานมีความเชื่อในการขอฝนกับเทวดาตามที่ปรากฏวรรณกรรมนั้น เมื่อนำมาเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็มีการกล่าวถึงเช่นกัน ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ลุเดือนหกตกถึงวันสิบห้าค่ำ คนคลาคล้าชมบั้งไฟให้ลั่นหลาม จุตถวย
พระยาแถนแดนฟ้างามเพื่อติดตามขอฝนให้หล่นลง...”

(บทเพลงเมืองบาดาล : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นมีการกล่าวถึงประเพณีที่สำคัญของชาวอีสานคือการขอฝนจากเทวดาหรือบุญบั้งไฟ ในบทเพลงได้กล่าวถึงเมื่อเข้าเดือนที่หก คือเดือนพฤษภาคม ตรงกับวันที่สิบห้าค่ำ มีผู้คนมาชมการจุดบั้งไฟกันเป็นจำนวนมาก เพราะต้องการจตุถวยพระอินทร์เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เห็นได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟจะมีอยู่ทั่วทุกจังหวัดในภาคอีสานเพื่อต้องการขอฝนให้ตกลงมาในการทำเกษตรกรรม และประเพณีบุญบั้งไฟมีชื่อเสียงอย่างมากในจังหวัดยโสธรซึ่งได้มีการจัดเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในประเพณีบุญบั้งไฟดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่กล่าวถึงเรื่องราวของตัวละครผาแดงกับนางไอ่ และเหตุการณ์จากวรรณกรรมแต่ได้มีการกล่าวถึงประเพณีบุญบั้งไฟ และการละเล่นที่เกิดขึ้นในประเพณีนี้ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นางไอ่ผาแดงซึ่มำนำกัน ถึงวันนำบั้งไฟไปจตุต พันนเอนุชน้องไอ่ไปครอง
ผลจตุบขึ้นทั้งสอง บั้งไฟเมืองน้องนางไอ่จาวกัน...”

(บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ : ปลอดน้อย สงเสริม,อังคนางค์ คุณไชยลำภูไท)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอประเพณีบุญบั้งไฟ และมีการทำทากันขึ้นระหว่างผาแดง กับ น้ำของนางไอ่คำ ถ้าบั้งไฟของผาแดงขึ้นได้สูงจะได้ครอบครองนางไอ่คำ แต่ปรากฏว่าไม่มีฝ่ายใดชนะ การจุดบั้งไฟเป็นการจุดเพื่อบูชาเทวดาที่อยู่บนสรวงสวรรค์แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปจึงได้

มีการละเล่นเสียงท่ายกันเกิดขึ้นคือการเล่นพนนไม่ว่าจะแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของ เงินทอง หรือแม้การเล่นท่ายเพื่อให้เกิดความสนุกสนานใครแพ้ก็ถูกลงโทษโดยให้ลงไปโคลนตม บทเพลงนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเพณีและวิถีของชาวอีสานที่เกิดขึ้น นอกจากประเพณีบุญบั้งไฟ ยังมีอีกหนึ่งประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับคนอีสานคือประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชุนนางอ้าว ที่มีการพูดถึงความรักของตัวละครทั้งสอง และการแสดงความรู้สึกถึงความรักในครั้งนี้โดยมีการกล่าวถึงประเพณีบายศรีสู่ขวัญ ซึ่งประเพณีนี้มีความเกี่ยวข้องกับชาวอีสานมีความเชื่อว่าเป็นการรับขวัญให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยฝ่ายผูกแขนที่ใช้รับแขก หรือแม้แต่พิธีบายศรีสู่ขวัญในวันแต่งงานของชาวอีสานดังบทเพลงนี้

“...เปิดชีวิตนี้...น้องยกให้อ้าย คนสิพาเข้าพาขวัญป้อนไข่ คืออ้าย..คนเดียว...”

(บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร, แอน อรดี)

ในบทเพลงข้างต้นนางอ้าวได้กล่าวถึงพิธีแต่งงานแบบชาวอีสานโดยตนเองนั้นจะยอมให้ชูลูเป็นเจ้าบ่าว และยกพาขวัญ “พาขวัญ” คือพานบายศรีสู่ขวัญ และป้อนไข่ให้กันกินโดยการแต่งงานแบบชาวอีสานจะมีพิธีเชิญพาขวัญ หรือการตักแต่งบายศรีเพื่อเรียกขวัญให้เป็นสิริมงคลและมีการป้อนไข่

3.5.2 การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงที่ตีความใหม่

บทเพลงลูกทุ่งอีสานนอกจากจะมีการสืบทอดเนื้อหาจากวรรณกรรมอีสานเพื่อนำเสนอในรูปแบบบทเพลงที่ยังคงดึงเอาเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละคร ยังมีการนำลักษณะดังกล่าวมาตีความใหม่ที่ไม่ได้ปรากฏไว้จากวรรณกรรมอีสานในประเด็นต่อไปนี้

3.5.2.1 บทบาทผู้ชาย

บทบาทผู้ชายที่สะท้อนผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานในวรรณกรรมอีสานผ่านตัวละครท้าวภักดิ์ในอดีตชาติ จากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ และชูลู จากวรรณกรรมชุนนางอ้าว เป็นภาพสะท้อนการเป็นบทบาทชายในฐานะเป็นสามี และคนรัก ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงแต่ชาติปางก่อน จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่นำเสนอเรื่องราวของนางไอ่คำกับท้าวภักดิ์ในอดีตชาติที่นางไอ่คำเป็นลูกของเศรษฐีและในบทเพลงนี้ได้สะท้อนในบทบาทของผู้ชายคือเป็นคนที่ยันอดทนเป็นหัวหน้าครอบครัว ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ตั้งแต่เข้ารับช่วยงานขยันยิ่ง ทำทุกสิ่งที่เป็นงานบ้านเศรษฐี แม่เหน็ดเหนื่อยก็ไม่ท้อขอแรงมี จนเศรษฐีรักใคร่ให้อยู่เรือน ยกลูกสาวให้เป็นเมียเมื่อ

เห็นว่า ช่วยงานมาอย่างตั้งใจใครจะเหมือน เขาก็รีบรับไว้ไม่แชะเขื่อน ได้ร่วม
เรือนเหมือนร่วมรักสมัครปอง...”

(บทเพลงแต่ชาติปางก่อน : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำเสนอบทบาทของผู้ชายในด้านการขยันทำงาน
ถึงแม้ตนเองจะเกิดมาต่ำต้อยแต่ก็ต้องสู้และอดทนจนทำให้เศรษฐีรักและยกลูกสาวให้เพราะความ
ขยัน และเมื่อตนเองได้กลายมาเป็นสามีก็ทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวได้ดีเสมอขยันทำงานทำมาหากิน
เป็นเสาหลักที่พึ่งให้แก่ครอบครัวได้ ซึ่งสะท้อนสังคมว่าผู้ชายต้องเป็นคนทำงานหาเลี้ยงครอบครัวขยัน
ทำมาหากินจึงจะเป็นสามีที่ดีได้ ซึ่งอีกนัยหนึ่งของผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอออกมาในมุมมองนี้ต้องการ
กล่าวถึงสภาพสังคมปัจจุบันที่ผู้ชายส่วนใหญ่ยังขาดพฤติกรรมที่ได้กล่าวไว้ในบทเพลงอาจเพราะด้วย
กาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้ชายส่วนใหญ่ในสังคมขาดความรับผิดชอบมักง่ายและมีความเกียจ
คร้านไม่ชอบทำงาน หรือทำงานมาแล้วเมื่อเกิดรายได้แต่ไม่นำไปจุนเจือครัวครัวแต่กลับนำไปใช้
ในทางที่ผิดเช่น ซื้อสุรามาดื่มเกิดความมึนเมาเกิดปัญหาภายในครัวครัวตามมาทำให้คนอื่นต้องคอย
รับภาระแทน ในบทเพลงนี้อาจจะต้องการนำเสนอปลูกฝังค่านิยมของบทบาทผู้ชายที่ดีควรปฏิบัติ
อย่างไรจึงจะเหมาะสม

บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน จากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้วเป็นการนำเสนอ
เรื่องราวความรักของตัวละครชูลูกกับนางอ้ว ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...สิพาเจ้าหนีก่อนเข้าพิธี ก่อนเขาสิป้อนไข่ สัญญาจะพาหนีไกล ไปที่มี
แค่เฮาสองคน เบ็ดชีวิตอายสิ่งที่ต้องการ นั่นคือน้อง สิยอมให้เจ้าแต่งดอง
เป็นของผู้อื่น...”

(บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร, แอน อรดี)

บทเพลงที่ปรากฏในข้างต้นสะท้อนบทบาทของผู้ชายที่เป็นผู้นำฝ่ายหญิงในด้านความรัก เมื่อ
ตนเองไม่สมหวังในความรักจึงได้คิดวางแผนที่จะพาฝ่ายหญิงหนีไปอยู่ด้วยกันแสดงให้เห็นถึงพลังความรักที่
ฝ่ายชายจะมอบให้และยอมเสียสละทุ่มเทเพื่อคนที่ตนเองรักเป็นการตีความเนื้อหาใหม่เนื่องจากในตัวบท
วรรณกรรมไม่มีการกล่าวถึงความกล้าหาญของท้าวชูลู แต่ในบทเพลงต้องการนำเสนอให้เห็นว่าความรักของ
ฝ่ายชายที่มีพลังยิ่งใหญ่ไม่แพ้กันพร้อมที่จะกล้าต่อสู้กับความเป็นจริงที่ไม่ต้องการให้ใครมาแย่งคนรักของตน
ได้ ในอีกมิติหนึ่งที่ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความอารมณ์ร้อนของผู้ชายถ้าหากไม่ได้ตั้งใจหรือหากทำอะไร
ให้ไม่พอใจสามารถลงมือทำได้ทุกอย่างเพื่อต้องการสิ่งเหล่านั้นเป็นของตนแต่มินึกถึงผลที่ตามมาว่าจะเกิด
หรือศูนย์เสียอะไรขึ้นไปบ้าง

3.5.2.2 บทบาทผู้หญิง

บทบาทผู้หญิงที่สะท้อนผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานในวรรณกรรมอีสานผ่านตัวละครนางไอ่คำ จากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ และนางอ้ว จากวรรณกรรมขลุ่ยนางอ้ว และวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ เป็นภาพสะท้อนการเป็นบทบาทผู้หญิงในฐานะภรรยา และคนรัก และมารดา ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงผ้าใบสะท้อนถึงตัวละครนางไอ่คำ ก็บอดีตชาติครั้งเมื่อได้ครองรักกับท้าวภังคี ผู้เป็นใบ้ในชาตินั้น แสดงให้เห็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้หญิงเมื่อเป็นภรรยาก็ต้องทำหน้าที่เมียที่ดีคอยรับใช้สามีและทำงานหนักด้วยความอดทน สะท้อนในมุมมองตัวแทนของผู้หญิงในเรื่องของการทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดี โดยนำอดีตชาติที่ได้แต่งงานกับท้าวภังคีที่เป็นใบ้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของลูกเมื่อพ่อต้องการให้แต่งงานกับคนที่พ่อหามาให้ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นางก็หาบเสปียงเคียงผ้าใบ หนทุกซี้ได้เป็นหน้าที่ไม่มีหมอง ส่วนผัวนั้นไม่เคยคิดแม้เพียงลอง ช่วยหาบของให้เมียรักแม่สักครา...”

(บทเพลงผ้าใบ : สัจจา ใจบุญ)

จากบทเพลงข้างต้นบทบาทผู้หญิงผ่านตัวละครสะท้อนฐานะในการเป็นภรรยาที่ต้องทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีในการดูแลสามีและครอบครัว แสดงให้เห็นถึงลักษณะหน้าที่ของภรรยาต้องทำงานเคียงข้างเพื่อรับใช้สามีเห็นถึงความอดทนในการทำงานอย่างหนักเพื่อที่จะดูแลสามี ในปัจจุบันนั้นทั้งชายและหญิงมีความเท่าเทียมกันซึ่งไม่อาจมองได้ว่าใครต้องคอยดูแลรับใช้ใคร แต่ในอีกมิติหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอคือการตำหนิฝ่ายชายที่ไม่เคยช่วยเหลือเห็นแก่ตัวปล่อยให้ฝ่ายหญิงเป็นคนปฏิบัติอย่างเดียวแสดงให้เห็นว่าผู้ชายเน้นอยู่อย่างสบายคอยให้ฝ่ายที่เป็นผู้หญิงคอยรับใช้และเมื่อยิ่งตกในใต้อานัดของผู้ชายแล้วผู้หญิงต้องเป็นเบี้ยล่างคอยรับใช้ฝ่ายชายเพียงอย่างเดียว แต่ในสังคมทุกวันนี้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งเพศชายหญิงว่าถ้าหากเป็นหญิงต้องมีหน้าที่ดูแลสามีและครอบครัว หรือถ้าเป็นชายต้องออกไปทำงานข้างนอกบ้าน

3.5.2.3 การไม่เชื่อฟังพ่อแม่

การไม่เชื่อฟังพ่อแม่ถือเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่ลูกจะปฏิบัติกับพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ทุกคนทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอน อยากให้เป็นลูกทุกคนเป็นคนดีไม่ให้เกิดภัยอันตรายกับตนเองเหมือนบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงเมืองบาดาล เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่นำเสนอเหตุการณ์ในเรื่องตอนอยู่เมืองบาดาลของท้าวภักดิ์แล้วหนีออกมาเป็นเหตุให้เกิดโศกนาฏกรรมครั้งยิ่งใหญ่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...พ่อแม่ห้ามอย่างไรไม่ยอมหยุด รีบเร่งรุดโผล่ขึ้นได้ไร้ปัญหา สั่งบริวาร
แปลงร่างเพื่อพราวตาเป็นสัตว์สาปผู้คนบนธานี ส่วนพังคินีเป็นกระรอก
เผือก...”

(บทเพลงเมืองบาดาล : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอพฤติกรรมของท้าวภักดิ์เมื่อพ่อได้เตือนลูกว่าอย่าออกไปจากเมืองบาดาลให้อยู่แต่ในบ้านเมืองของตนแต่ท้าวภักดิ์ไม่สนใจคำดังกล่าวและแอบหนีไปจนเป็นเหตุทำให้ตนเองได้รับอันตรายถึงชีวิต บทเพลงนี้ได้สะท้อนการกระทำของตัวละครให้เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ไม่เช่นนั้นจะได้รับความเดือดร้อนเพราะผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนย่อมรู้ว่ากระทำการสิ่งใดออกไปแล้วจะได้รับผลอย่างไรตามมาเป็นการสะท้อนในมุมมองถ้ามีคนทักหรือตักเตือนให้เชื่อและปฏิบัติตามมิเช่นนั้นจะเกิดเรื่องที่เราไม่คาดคิดได้เหมือนบทเพลงข้างต้นที่นำเสนอถึงประเด็นการไม่เชื่อฟังพ่อแม่แล้วเกิดอันตรายจนถึงชีวิตตลอดจนทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนทั้งนี้ยังสะท้อนถึงสังคมทุกวันนี้ที่เยาวชน หนีเที่ยว ชู้สาว ไม่เชื่อฟังผู้ปกครองจนมีผลในทางที่ไม่ดีตามมา

จากบทเพลงที่นำเสนอการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงซึ่งมีทั้งการคงเนื้อหาเดิมจากวรรณกรรมและนำรายละเอียดบางส่วนที่ปรากฏในเรื่องมานำเสนอในบทเพลงให้มีความน่าสนใจแต่ยังคงเค้าเดิมจากวรรณกรรมเช่น ด้านความรัก ความรักที่ผิดหวัง ความรักของบิดามารดา ความเชื่อ ความเชื่อเรื่องผีความเชื่อการขอพรจากสวรรค์ ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป และเวรกรรม ความเชื่อเรื่องการสาบาน และคำสัญญา ความเชื่อเรื่องการสาปแช่ง ความเชื่อเรื่องอดีตชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ความอกตัญญูนอกจากนี้ยังมีการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงที่ดีความใหม่ ด้านความรัก ความรักที่สมหวัง บทบาทผู้ชาย บทบาทผู้หญิง การไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งในบทวรรณกรรมไม่ได้ถูกพูดถึงแต่เมื่อนำมาปรากฏในบทเพลงทำให้มีการตีความใหม่เพื่อต้องการนำเสนอไปยังผู้ฟัง

จากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏลักษณะจากวรรณกรรมอีสานที่นำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน พบว่า การนำอนุภาคด้านเหตุการณ์ อนุภาคตัวละคร แก่นเรื่อง ฉากและบรรยากาศ และนำเสนอการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงทำให้เห็นลักษณะร่วมจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเนื่องจากบทเพลงลูกทุ่งอีสานถูกถ่ายทอดจากวรรณกรรมลงในบทเพลงยังคงพบการนำเสนอลักษณะองค์ประกอบของวรรณกรรมอีสาน จึงทำให้บทเพลงลูกทุ่งอีสานยังคงมีสิ่งเหล่านั้นปรากฏ เช่นอาจเพิ่มลวดรายละเอียดหรือการขยายความเนื้อหาในบทเพลง ทำให้บทเพลงมี

ความเปลี่ยนแปลงไปจากตัวบทวรรณกรรมอีสานแต่ก็ไม่มากนักเพราะบทเพลงส่วนใหญ่ยังคงนำลักษณะของวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลง การใช้อุณภูภาคด้านเหตุการณ์ จากบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสี่ต้น บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวภาคดาลอยแพ บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธนมโนราห์ที่ยังคงเลือกนำอุณภูภาคของเหตุการณ์เด่นในเรื่องนั้นๆ มาเล่าเรื่องราวในบทเพลง และการนำอุณภูภาคตัวละครที่มีการนำเสนอลักษณะพิเศษของตัวละครนั้นที่เป็นเอกลักษณ์เด่นผ่านบทเพลงเช่น การแปลงกายของท้าวภังคี การมีพลังวิเศษ การสาปแช่ง นำมาบอกเล่าในหลายแง่มุมทั้งความรักที่ผิดหวัง สมหวัง ความเห็นอกเห็นใจในการตีความบอกเล่าความรู้สึกของตัวละคร ทั้งนี้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีการนำเสนออุณภูภาคตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวละครรองมาใช้มากที่สุดคือตัวละครท้าวภังคีจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ส่วนตัวละครฝ่ายหญิงตัวอื่นๆมักจะสะท้อนไปในรูปของผู้หญิงที่ทำให้ความน่าสงสัยเห็นใจมากกว่า การนำเสนอแก่นเรื่องที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเมื่อมาอยู่ในรูปแบบของบทเพลงทำให้แก่นเรื่องมีความแตกต่างกันตามเนื้อหาของบทเพลงโดยพบบทเพลงที่นำเสนอแก่นเรื่องใหม่และยังมีการคงแก่นเรื่องเดิมคล้ายกับตัวบทวรรณกรรมเช่น แก่นเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 33 บทเพลง มีการนำเสนอแก่นเรื่อง 11 ประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ การนำเสนอในมุมมองโศกนาฏกรรมของความรัก และมีแก่นเรื่องใหม่ที่นำเสนอเรื่อง บุญบาป กฎแก่งกรรม ความเห็นแก่ตัว นอกจากนี้การสร้างอารมณ์ของบทเพลงโดยการนำฉากและบรรยากาศที่เป็นภาพจำและเป็นเอกลักษณ์วรรณกรรมอีสานเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ผู้ติดตามเรื่องราวได้จดจำง่ายขึ้น เมื่อมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานพบว่ามี การนำฉากมาถ่ายทอดเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานจำนวนมากโดยการดึงเอาจุดเด่น เหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้น จากวรรณกรรมมาถ่ายทอดอีกทั้งการสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงจากวรรณกรรมและตีความใหม่ ด้านความรัก ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม ความอกตัญญู การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงที่ได้แก่ ด้านความรัก ความรักที่สมหวัง บทบาทผู้ชาย บทบาทผู้หญิง

บทเพลงลูกทุ่งจากวรรณกรรมอีสานที่กล่าวมายังคงนำลักษณะวรรณกรรมอีสานมาปรากฏในบทเพลงทำให้บทเพลงมีความโดดเด่นมากขึ้นเกิดเป็นการสร้างสรรค์ในรูปแบบของบทเพลงที่ยังคงมีการนำองค์ประกอบของวรรณกรรมมาถ่ายทอดเป็นบทเพลงเพื่อให้เกิดความไพเราะ และยังคงความเป็นวรรณกรรมอีสานในเรื่องนั้นๆไว้ได้ อีกทั้งทำให้ผู้ฟังบทเพลงมีความเข้าใจเรื่องราวของวรรณกรรมผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานในช่วงเวลาสั้นๆ เข้าถึงอารมณ์ของบทเพลงและเข้าใจความรู้สึกของตัวละครมากขึ้นเป็นเพราะบทเพลงยังคงปรากฏลักษณะของวรรณกรรมอีสาน นอกจากนี้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีกลวิธีการต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์บทเพลงดังที่จะได้อธิบายในบทต่อไปที่ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างสรรค์

บทที่ 4

กลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสาน

บทเพลงลูกทุ่งอีสานเป็นเพลงที่สะท้อนเรื่องราววิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมไทยอีสาน โดยมีคำร้องทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีการใช้คำภาษาถิ่นอีสาน และเครื่องดนตรีอีสานมาประกอบเข้ากับเครื่องดนตรีสากลตามแบบบทเพลงลูกทุ่ง มีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย สะท้อนภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมถ่ายทอดเรื่องราวโดยมีภาษาอีสานปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ที่มีการผสมผสานเข้ากับเพลงหมอลำ ลำพื้น เป็นเพลงพื้นบ้านที่ชาวอีสานคิดประดิษฐ์การร้องขึ้นมาตามแบบความนิยมโดยใช้ภาษาถิ่นอีสานในการร้อง หรือลำพื้น โดยการเล่าเป็นเรื่องราวจากนิทาน วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาหรือนิทานชาดกที่ให้คำสอนต่าง ๆ ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นรูปแบบของการแสดงที่มีตัวละครหลายตัวแสดงเป็นเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานแทนการร้องหรือเล่าเรื่อง ปัจจุบันนี้ได้รับความสนใจที่น้อยลงอาจเพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในขณะที่มีกระแสเพลงลูกทุ่งทำให้หมอลำได้พัฒนาการร้องลำ ประกอบกับเครื่องดนตรีที่มีความสนุกสนานมากขึ้นและมีการนำเอาเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ยังคงสะท้อนเรื่องราวจากวรรณกรรมได้เป็นอย่างดี ทั้งการเล่าเรื่อง การนำตัวละคร หรือฉาก เข้ามาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานพบว่ามีการสร้างสรรค์ที่หลากหลายโดยได้รับการถ่ายทอดจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานโดยจะวิเคราะห์ 3 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีการแปรรูปรวมกรรมเป็นบทเพลง กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน และการตั้งชื่อเพลง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 กลวิธีการแปรรูปรวมกรรมเป็นบทเพลง

การนำเสนอเรื่องราวในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเป็นวิธีการนำเสนอเนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารลงไป ในบทเพลงอาจนำเสนอเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ หรือแนวคิดตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่ผู้แต่งจะนำมาถ่ายทอดในบทเพลงเพื่อให้บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานที่มีเนื้อหาอยู่จำนวนมากหลายตอน บางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่มีการเล่าจากปากต่อปาก และบางเรื่องมีหลายสำนวนแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เมื่อมาปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานต้องมีเนื้อหาที่สั้นกระชับ มีความน่าสนใจ ไม่ซับซ้อน ทันสมัย ขึ้นอยู่กับกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์บทเพลงซึ่งอาจมีวิธีการนำเสนอด้วยการตัดแปลงเนื้อหาจากวรรณกรรมอีสาน และเชื่อมโยงทางสังคมดังต่อไปนี้

4.1.1 การดัดแปลงเนื้อหาภายในบทเพลง

การดัดแปลง ตามความหมายของพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน 2554 หมายถึง การแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม เปลี่ยนจากรูปเดิมโดยแก้ไขเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่ามี การนำวรรณกรรมอีสานมาดัดแปลงที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 4 ประเด็น ได้แก่ การเล่าเรื่องให้สั้นลง การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด และการขยายความ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1.1 การเล่าเรื่องให้สั้นลง

การเล่าเรื่องให้สั้นลงในบทเพลงเป็นการย่อเรื่องราวให้สั้นลงเก็บเนื้อความหรือใจความสำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถูกต้องครบบริบูรณ์ตามตัวเรื่อง แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่เป็นข้อความที่สั้นกะทัดรัด โดยไม่ให้ความหมายเปลี่ยนแปลงจากเดิม เมื่อปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจำเป็นต้องการย่นย่อเรื่องเพื่อให้เนื้อหามีความกระชับและเข้าใจง่ายกว่าเนื้อหาจากตัวบทวรรณกรรมอีสาน ซึ่งพบทั้งหมด 17 บทเพลง บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ 8 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้ว 2 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าว น้อยฆ่าแม่ 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงเมียง 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีต้น 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกาดาลอยแพ 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธนมโนราห์ 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก 1 บทเพลงปรากฏดังต่อไปนี้

“...น้องและอายเทิงไผ่ผาแดง มีกรรมตามแสง โศกศัลย์วันนี้ ด้วยท้าวภักดี เคยมีอดีตกาลเคยมีสัมพันธ์ คู่ครองกับน้องนางไอ่ แต่มาชาตินี้ ภักดีไม่สมตั้งใจ จึงมีเภทภัย ให้บ้านเมืองได้ล่มจม แปลงเป็นกระรอก มาหลอกให้นางไอ่หลง แต่ต้องโดนปลง ซิววายให้ตายเสียก่อน จึงอธิษฐาน ให้ชาวทิดานคร ใครกินกระรอก ขอให้มอันม้วยมรณ์ ทิดานคร จึงล่มจมเป็นหนองหาน นี่คือความรักครั้งในอดีตกลับมาเป็นพิษ เป็นภัยตั้งไฟเผาผลาญ ผาแดงนางไอ่ พังค้ำถึงที่ร้าวราน เหลือเพียงตำนาน เรื่องเศร้าเล่าให้กันฟัง ละบัดนี้...ส่วนว่า ผาแดงท้าว ไปเกิดบนสวรรค์ เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ ควบคุมดอกฝนฟ้า ให้ตกมาตามต้องตามหิตคงฤดูเก่า ชุมพื้หนองไทยเฮา จึงได้ตกแต่งแต่มี บั้งไฟขึ้น นั้นส่งแดน บวงสรวงเด้อ...”

(บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต)

บทเพลงเพลงรักสะท้อนหนองหานลุ่ม ของศิลปิน ดวง มรกต เป็นบทเพลงที่มีการเล่าเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ด้วยวิธีการเล่าเรื่องแบบย่อที่กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องได้เป็นอย่างดีโดยมีการคงเหตุการณ์ ตัวละครไว้ และการตัดรายละเอียดเพื่อให้เรื่องสั้นกระชับลง ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้

บทเพลงธิดาพระยาขอม ศิลปิน สัจจา ใจบุญเป็นเพลงที่มาจากวรรณกรรมผาแดงนางไอ่ที่มีเนื้อหาเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ

“...ยังมีเมืองเมืองหนึ่งซึ่งก่อนเก่า อันมีเจ้าพระยาขอมครองเมืองหนา มีชื่อเมืองว่าเอกชะคีตา มีธิดาหนึ่งองค์ทรงโสภี แดกเนื้อสาวเจ้างามดสดสวยยิ่งสมเป็นมิ่งแห่งเมืองอันเรื่องศรี เสียงเลื่องลือระบือยิ่งต่างธานี นามนั้นมีบอกไว้ว่าไอ่คำ อันโอรสเจ้าผาโพงทรงสง่า มีนามว่าผาแดงแดงคมขำ เมื่อทราบข่าวเล่าลือชื่อไอ่คำ ก็ลล้าใจรักปักในทรวง จังวางแผนผูกไมตรีที่มันเหมาะหาจำเพราะผ้าเนื้องามตามวังหลวง พร้อมแก้วแหวนเงินทองของทั้งปวง ทหารหลวงรีบฝากให้ด้วยไมตรี มหาดเล็กยังบรรยายถึงชายชาติ เอ้อเออ..... เอยมหาดเล็กยังบรรยายถึงชายชาติ ว่าสังวาสสง่าองค์พระทรงศรี ทั้งอาจองค์ทรงผิงผายชายชาติรี หัวธานีก็ลือองค์ว่าทรงงาม นางไอ่คำแสนดีใจได้ทราบข่าว รู้เรื่องราวของผาแดงจึงแกล้งถามกิจอันใดหรือมีเหตุนอกเขตขาม จึงไม่ตามเข้ามาถึงซึ่งวังใน เจ้าผาแดงดีใจเหมือนได้เพชร รีบเสด็จสู่ธานีนทร์ สิ้นสงสัย รีบเข้าหานางไอ่คำด้วยเร็วไว ทั้งสองได้ชูชื่นรื่นภิรมย์ ส่วนพงศ์โอรสสุทโธนาค...”

(บทเพลงธิดาพระยาขอม :สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงข้างต้นมีรูปแบบการนำเสนอเรื่องราวการเล่าถึงวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ โดยเป็นการเล่าย่อที่ยังคงเหตุการณ์ ฉาก และตัวละครที่สำคัญไว้ และมีการเพิ่มรายละเอียดเข้ามาเพิ่มเติม เช่น ชื่อเมืองของเจ้าพระยาขอมมีชื่อว่าเมืองเอกชะคีตา และเมืองของผาแดงคือเมืองผาโพง

บทเพลงคุณูนางอ้ว ของศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องคุณูนางอ้ว เป็นเรื่องที่ได้รับค่านิยมอีกเรื่องของชาวอีสานในด้านความรักที่มั่นคง แต่มีอุปสรรคเกิดขึ้นจากการกีดกันของครอบครัวทำให้ไม่สมหวังในความรักจนเป็นเหตุให้เกิดโศกนาฏกรรมของความรักขึ้นดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ขอเจียรไนให้ฟังถ้วนถ้วน นิทานนางอ้วกับท้าวคูลู แม่เป็นเพื่อนกันมาแต่เยาว์วัย กาสีเมืองกายไปมาหาสู่ต่อนั้นนางอ้วกับท้าวคูลู ยังนอนคุดคู้อยู่ในพระครรภ์ ต่างคนต่างท้อง เพื่อนฟ้องสองเสี่ยว อยากกินของเปรี้ยวทุกวี่ทุกวัน บ้านแม่คูลูไม่อดสัมกิน สุกหล่นเกลื่อนดิน อยู่ในสวนนั้น แม่อ้วนก็ได้กรีบไปเร็วพลัน แม่คูลูไม่ปิ่นให้กินเลยโกรธ..กัน บัดนี้..หันมาจาบ่อนบั้น เสี่ยวกัน เสี่ยวซังกัน แต่ลูกนั้นบ่ฮู้เรื่อง ซังกันย่อนหมากเกี้ยง ดอกเคืองซุนคูนมัว ท้าวคูลูกะม๊กอ้ว อ้วกะม๊กคูลู เทียวไปซุไปซอน อยู่ป่ามอนตอนนั้น แม่กิดกันเทิงสองซ้า แม่อ้วม๊กซุนกลาง เลยกันทางเทิงคู้ หน้าอีดูลูกเต้า เข้าบ่ฮู้ฮอนนำ เทิงพอนเอาฮ้อนล่า แสน่าจนหลังส่าย แม่นั้นหมายซุนกลาง อ้วนนั้นหวังคูลู เป็นคู่ครองสองซอน แม่ตดรอนให้ลาร้าง ฮักบ่ได้สมหวัง ดอกคีนตั้งใจ ตัดสินใจแขวนคอ ใจจาจวนจากโลกนี้ไปคอยที่ อยู่สวรรค์นั้นละนา กรรมมาเวร โอ้..โอ..โอ..โอ..เอ็ง คูลูรู้ข่าวเรื่องราวทั้งหมด มันแสนรันทตหดหู่หัวใจ ยอดชुकุจิตมาปิดซิวา อ่างว่างเหว่าว่าหวังหาอาลัย ใจลอยแคว้างคว้าง ต้องหาทางตามไป สูญเสียครั้งใหญ่ อาลัยอาวรณ์ ปลงตกยกดาบ กราบลาโลกกว้าง แล้วทิมแท้งจ้วง ทรวงอกม้วยมร วิญญาณไปพบ ก็จบลงตรงนั้น สร้างรักบนสวรรค์ชั้นวันันดร ผู้เฒ่าผู้แก่ละฟังແหล່หอพร เวลานี้จบกลอน พรศักดิ์...พักแรง...”

(บทเพลงคูลูนางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการเล่าเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้วที่มีการเล่ารายละเอียดของเรื่องผ่านบทเพลงโดยใช้วิธีการเล่าย่อมีการคงความสำคัญ เหตุการณ์ตัวละครของเรื่องไว้คล้ายกับบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ จึงทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องราวได้แม้จะปรากฏในรูปแบบของบทเพลงก็ตาม

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ศิลปินศิริพร อำไพพงษ์ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่เกิดขึ้นในจังหวัดยโสธรเป็นเรื่องราวที่สะท้อนความกตัญญูเกิดกับแม่เมื่อลูกได้ฆ่าแม่ตายเพียงเพราะไม่พอใจที่แม่นำข้าวมาให้ฆ่าในขณะที่ตนนั้นกำลังเอนกายด้วยความโกรธจึงได้ฆ่าแม่และมาสำนึกผิดตอนหลังจึงได้สร้างเจดีย์เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ณ ลุ่มน้ำชี ถิ่นนี้พี่น้อง หมู่บ้านตาดทองก่อตั้งนานมา เมืองค์พระธาตุที่คน
บูชา ขนานนามว่า ธาตุก่องข้าวน้อย... ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่โตตาย หิวจน
ตาลาย ไถนาเหยี่ยวย่อย โมโหทุนหัน จนตะวันสูงลอย ฮึดฮัดรอกอย แม่บ่เอา
ข้าวมา ส่วนแม่ผู้เฒ่า เข้าเฝ้าวิงย่า จนตัวคะม้า ตกคันแทนหา กลัวลูกจะหิว
รีบลิ่วเล่นมา จวนจะถึงปลายนา อยู่ท้ายปลายดอน หำทองเอ๋ย... หำทอง
เอ๋ย... แม่มาแล้ว ข้าวกับแจ่ว ปิ้งไก่ยังฮ้อน มากินสาอย่ามัวแง่งอน กินข้าว
ก่อนแดดสายพอสาง ทองโมโห ลูกโผขึ้นมา งุ่นง่านชี้หน้า สองตามันแดง กู
หิวแทบตาย ไถนาหลายแปลง หิวแทบลงแดง มึงมัวทำอะไร อะไร อะไร ข้าว
กะเอามากองน้อยน้อย สิพอน้ำย่อย กูได้จั่งไต แม่บอกก่องน้อยก็ยึดจนแน่น
ใน กินเกิดดวงใจ ออย่ามัวโกรธาหล้าเอ๋ย ทองคว่ำไถ ไส้ตีแม่ ชีวิตแม่แก่ก็
มรณา เลือดแม่หยด แสมพื้นพสุธา ทุกท้าวหล้าว่าบั๊กทองทรพี ก่อนมันตาย
ให้ใช้ค่าน้ำนม ให้มันก่ออิฐถมเป็นองค์เจดีย์ พวกเราจึงเห็นอยู่ทุกวันนี้ นั่น
แหละเจดีย์บั๊กทองฆ่าแม่...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

บทเพลงข้างต้นได้มีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่
ที่มีการเล่ารายละเอียด เหตุการณ์ ตัวละครไว้สมบูรณ์ที่สุดมากกว่าบทเพลงลูกทุ่งอื่น ๆ ที่มีการใช้
รูปแบบการเล่าเรื่องแบบย่ออาจเพราะเรื่องราว และรายละเอียดน้อยกว่าวรรณกรรมอีสานเรื่องอื่นจึง
ทำให้ถูกมานำเสนอบทเพลงได้ครบถ้วนมีความไพเราะอีกทั้งมีการใช้คำที่เข้าใจง่ายในการสื่อสารผ่าน
ในรูปแบบของบทเพลง

4.1.1.2 การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด

การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด คือการที่ทำให้ลักษณะต่างไปหรือรายละเอียดบางอย่าง
ถูกเพิ่มเข้าไป ตามการสร้างสรรคใหม่ของผู้นำเสนออาจมีการเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาใหม่เข้าไปในบท
เพลงหรืออาจนำสิ่งหนึ่งเข้าแทนอีกสิ่งหนึ่งโดยพบทั้งหมด 5 บทเพลง บทเพลงลูกทุ่งอีสานจาก
วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ 3 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้ว 1 บท
เพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ 1 บทเพลง ปรากฏดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภิริดี และ วัฒน วัฒน เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรม
อีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีเนื้อหาถ่ายทอดเกี่ยวกับความรู้สึกของตัวผาแดง กับ นางไอ่คำที่ไม่สมหวัง
ในความรักดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ใจฮักของอ้ายบอบข้า ย้อนไต่คำนั้นท่าสลาย เมืองลุ่มดั่งจมสุญหาย เจ้า
กับอ้ายเลยบ่ได้ฮ่วมกัน ฮู้ยู่ว่าน้องบ่ดี เป็นผู้ที่ทำลายความฝัน เอ็ดให้ฟ้าดิน
ลงทัณฑ์ กัดกันความฮักสองเฮา อ้ายว่าคงเป็นบาปกรรม ที่มันนำมาจับมา
จ้อง แม่นว่าได้พลัดพรากน้อง แต่ใจอ้ายกะฮักคือเก่า...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภิรดี และ วัฒน์ ศิวตล)

บทเพลงข้างต้นเป็นบทเพลงที่แสดงความรู้สึกของตัวละครผาแดง กับนางไอ่คำ โดยใน
การนำเสนอเนื้อหาในบทเพลงของตัวละครได้มีการถ่ายทอดความรู้สึกที่มีการเปลี่ยนแปลง
รายละเอียดเพิ่มเติมเข้ามานอกจากตัวบทเพราะว่านางไอ่คำ และผาแดงต่างได้บอกถึงสาเหตุที่ทำให้ทั้งคู่
ไม่สามารถรักกันได้ในชาตินี้ และตัวนางไอ่คำมีการแสดงความรู้สึกผิดออกไปแต่ในตัววรรณกรรม
เรื่องผาแดงนางไอ่ไม่ได้มีกล่าวไว้ มีเพียงผาแดงเท่านั้นที่รู้ว่าสาเหตุของเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาจากการ
กระทำของนางไอ่คำ

บทเพลงผิดกฏสวรรค์ ศิลปิน วิล อนาวิน เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมเรื่องผาแดง
นางไอ่ ในบทเพลงนี้มีการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครท้าวภังคี กับนางไอ่คำ ที่ทั้งสองอยากให้
สมหวังในความรักแต่ที่เป็นเช่นนี้เพราะสวรรค์ได้ลงโทษทั้งคู่เลยอยากจะขอร้องให้สมหวังในความรัก

“...เป็นย่อนกรรมอันใด รักจึงต้องเพ่ง บ่เข้าใจในกฏสวรรค์ คือต้องกัดกัน
ความฮักสองเฮา กะฮักฮักกันคือเก่า แม่นว่าเรารักกันไม่ได้ แต่ก็ฮักฮักทุก
ชาติไป จนฟ้าเห็นใจความฮักสองเฮา เกิดกำแพงกันขวางตรงกลาง คนกับ
นาคฮักกันบ่ได้ กฏสวรรค์กันแต่แค่เพียงกาย แต่ว่าหัวใจ สองเฮายังมันคง
ขอพรเทพเทวา ซ่อยเปิดทางความฮักเฮาแทน...”

(บทเพลงผิดกฏสวรรค์ : วิล อนาวิน)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดจากบทเพลงที่
ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ เพราะว่ามีภังคีกับนางไอ่คำที่
แสดงความรักต่อกันและต่างฝ่ายต่างก็เสียใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับตัวบทวรรณกรรมเพราะถึงแม้จะมา
ตอนที่กล่าวถึงอดีตชาติของท้าวภังคีกับนางไอ่ที่ได้เป็นสามีภรรยา ก็จริงแต่ว่าทั้งสองก็ไม่ได้
อยู่เพราะความรัก และเมื่อมาถึงในชาติปัจจุบันของวรรณกรรมนางไอ่เป็นคู่ครองของผาแดง
ส่วนท้าวภังคีเป็นเพียงฝ่ายที่แอบหลงรักนางไอ่คำ แต่ในบทเพลงนี้มีรูปแบบที่แสดงให้เห็นชัดว่ามี
การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเนื้อหา

บทเพลงหัวใจงักคี ศิลปิน น้ำตัน ชิติภัทร เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ผาแดงนางไอ่ ที่มีการพูดถึงตัวละครท้าวงักคีที่แสดงความรู้สึกของตนเองมีความรักที่มอบให้กับนางไอ่ คำแต่นางกลับมองไม่เห็นหัวใจที่ท้าวงักคีมอบให้ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...งักคีก็มีหัวใจ... ฮักเพียงใดให้เจ้าฮู้โต ย้อนมีกรรมบ่ เจ้าจึงบ่เหลียวแล
อ้ายยอมแพ้ พลิกายให้เจ้าเป็นทาน ร่างที่ตาย มอดไป แต่หัวใจ ฮักมัน ให้
เจ้านั้น ฮู้ไว้หัวใจ...งักคี ให้นางไอ่ฮู้เอาไว้...”

(บทเพลงหัวใจงักคี : ครุณน้ำตัน ชิติภัทร)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีการถ่ายทอดความรู้สึกของท้าวงักคีที่ได้มอบความรักให้กับนางไอ่คำแต่กลับถูกปฏิเสธจึงทำให้ท้าวงักคีเสียใจซึ่งจากตัวบทวรรณกรรมแล้วนั้นท้าวงักคีไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงความรู้สึกของตนเองออกมาให้ได้รับรู้มีเพียงการบรรยายเล่าถึงพฤติกรรมที่แอบรักนางไอ่และเฝ้าตามดูนางแต่ในบทเพลงนี้ได้ถูกนำมาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทำให้บทเพลงมีความน่าสนใจและเห็นใจกับตัวละครท้าวงักคีมากขึ้น

บทเพลงอ้าวลาตาย ศิลปิน ก้อย ซาลินี เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าวโดยในบทเพลงนี้ได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ไม่สมหวังในความรักของนางอ้าว เพราะถูกบังคับจากมารดาให้แต่งงานกับขุนลานแต่นางอ้าวไม่ได้รักจึงเลือกที่จะจบชีวิตด้วยการฆ่าตัวตาย ก่อนที่จะฆ่าตัวตายนั้นได้มีการกล่าวอำลาสิ่งของสถานที่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ลาก่อนเต๋อส่วนมอญ อ้าวลาก่อนส่วนหมี่ ต่อจากนี้สองเฮานี้ สิบได้พ้อกัน
ลาก่อนเต๋อภูเขา ลาก่อนเต๋อลำเนา ลาก่อนเต๋อดวงดาวบนฟ้า ฝากบอกฟ้า
เป็องบนไปถึงชายคนนั้น คนที่ใจมันรัก ชาตินี้คงได้แค่ฝัน สองเราเจอกัญชาติ
ใหม่ ชาตินี้อ้าวยอมตายเมื่อบ่มีอ้าย...”

(บทเพลงอ้าวลาตาย : ก้อย ซาลินี)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอเพียงบางตอนจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้าวในตอนนี้นางอ้าวจะต้องลาสิ่งของ สถานที่ สาวใช้พี่เลี้ยง ก่อนที่ตนจะผูกคอตาย แต่เนื้อหาของบทเพลงได้สะท้อนโดยมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดไปเพราะมีการบอกลาส่วนหม่อน ส่วนขนุน ลากูเขา ลามแม่น้ำลำธาร ลาดวงดาวและท้องฟ้า

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสงเป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่บอกเล่าเรื่องราวของของนายทองลูกชายที่ได้ฆ่าแม่ตัวเองตายเพราะเกิดจากความโมโหหิวจึงกลายเป็นโศกนาฏกรรมลูกฆ่าแม่ ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...บัดนี้...ลูกชายสูงถึงซัน เว้ามึงมึงมันมัน มารดานั้นได้แต่อ้อย มาจะมา
สวยสวยบัตก่องข้าวผัดน้อยน้อย อีหยังก้อยกะม้อยมึง ลูกหน้าเค็งอั้งตั้ง
ดอกซิงใส่มารดาแม่ว่ามากินสา อิมอยู่หนาแม่กะไว้ คั้นมันเปิดแม่ชิวามาให้
ปลดไถมากินก่อนควายกะเมื่อยแดดกะฮ้อน วอนไหว้กะบ่ฟัง...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของบทเพลงโดยการเพิ่มคำพูดที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์โกรธของลูกชายด้วยคำหยาบ ส่วนแม่นั้นได้ตอบโต้ให้ลูกใจเย็น และรายละเอียดของอาหารที่ในเนื้อเพลงมีการใช้คำว่าข้าวผัดน้อยๆ หมายถึงข้าวค้ำน้อยๆ ซึ่งในตัวบทวรรณกรรมนำเสนอเพียงว่ากระต๊อบข้าวที่มีขนาดเล็ก เมื่อบทเพลงได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดทำให้ผู้ฟังเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมากขึ้น

4.1.1.3 การขยายความ

การขยายความเป็นการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาหรือเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานที่ยังคงเค้าความจากเรื่องเดิมโดยพบทั้งหมด 10 บทเพลง บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ 7 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องขูลุนางอ้ว 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสี่ต้น 1 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกระจอก 1 บทเพลงปรากฏดังต่อไปนี้ ดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงท้าวภักดี ศิลปิน รุ่งนคร นครพนม เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่กล่าวถึงตัวละครท้าวภักดีที่มีความรู้สึกหลงรักนางไอ่คำแต่ก็กลับไม่สมหวังจึงอยากที่จะบอกแสดงความรู้สึกถึงรักนี้ให้นางไอ่คำได้รับรู้ที่ว่าตนเองรักนางไอ่คำมากแค่ไหน และจะไม่มีวันสิ้นสุดดังในบทเพลงต่อไปนี้

“...ท้าวภักดีที่มีหัวใจ ฝ่าฮักนางไอ่ บ่เคยหายขาด บ่ว่าก็ภพ หรือว่าก็ชาติ
ก็ชาติกันบ่ได้ แต่มาชาตินี้ได้แต่แอบแยง เจ้ากับผาแดงสมหวังตั้งใจ เพราะ
คนกับนาฮักกันบ่ได้ ขอไปตามทาง จะจบชาตินี้หรือจะมีอีกชาติต่อไป
ขออธิษฐานไว้ด้วยหัวใจให้เจออีกครั้ง...”

(บทเพลงท้าวภักดี : รุ่งนคร นครพนม)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการนำเสนอด้วยวิธีการขยายความเป็นการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาจากวรรณกรรมที่ได้มีการบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครออกมาซึ่งในตัวของวรรณกรรมนั้นไม่ได้มีการพูดถึงความรู้สึกของตัวภักดิ์ที่มีความรู้สึกต่อนางไอ่คำมาอย่างไร เมื่อถูกปฏิเสธความรักไป จะมีความรู้สึกเสียใจมากเพียงใด ในบทเพลงได้มีการเพิ่มรายละเอียดขยายความถึงความรู้สึกของตัวภักดิ์มากยิ่งขึ้นเมื่อต้องถูกปฏิเสธ

บทเพลงนางอ้ว ศิลปิน กูแค้น เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวความรักจากวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลุนางอ้ว ในบทเพลงนี้เป็นบทเพลงที่ซูลุนางอ้วได้กล่าวถึงความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้ครองรักกับนางอ้วเนื่องจากนางอ้วได้ฆ่าตัวตายเพราะถูกบังคับให้แต่งงานกับขุนลานดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นางอ้วเจ้าคิดจั่งได้ เป็นหยั่งจั่งตาย แล้วอ้ายสืออยู่จั่งได้ เมื่อเจ้านั้นตาย
เจ้าคือบ่คิดสงสาร คนที่ฮักเจ้าหลาย เจ้าคือบ่คิดวิโตน คนยังหายใจ เจ้าจาก
อ้ายไปแบบนี้ อ้ายสืออยู่กับไผ...”

(บทเพลงนางอ้ว : กูแค้น)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครซูลุนางอ้ว จากวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลุนางอ้วมีการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาเรื่องราวจากวรรณกรรมออกไปโดยการบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครที่ไม่มีคนรักอยู่แล้วจะรู้สึกเสียใจมากขนาดไหนเพราะในตัวบทวรรณกรรมไม่ได้มีการกล่าวถึงความรู้สึกของตัวละครซูลุนางอ้วเพียงเล่าเหตุการณ์ เหมือนกับบทเพลงตัวภักดิ์ของศิลปินรุ่งนกร นครพนมที่ได้มีการเพิ่มบอกความรู้สึกออกไปเช่นกัน

บทเพลงคำกองวอนขอ : น้อย วนิดา เป็นบทเพลงที่นำเสนอความรู้สึกของตัวละครคือนางคำกอง หรือนางปัดทุมมาซึ่งเป็นธิดาของเจ้าเมืองจ๊กจินต่อมาได้มีคนใหญ่มาจับประชาชนและพ่อกับแม่ของนางตายไปหมดแต่นางได้ถูกนำมาซ่อนอยู่ในกลองใหญ่ เมื่อทำจุลละนีแห่งเมืองปัญจานคร ได้มาช่วยเหลือและตั้งชื่อนางคำกองพาไปเป็นมเหสีคนที่สองแต่ก็ถูกก็ดักกันจากมเหสีคนที่หนึ่งมา นางคอลดลูกชายออกมา 4 คน จึงถูกมเหสีคนที่หนึ่งใส่ร้ายและถูกไล่ออกจากวังไปเป็นคนเลี้ยงหมูแพนดังในบทเพลงต่อไปนี้

“..หากมันเมตตา ฆ่าคำกองให้ตายได้ บ่อย่าเขียน อย่าตีหลายเถาะ หลานบ่
ให้มีกรรมเวรหยั่ง คั่นสิขังหลานไว้ สู้ให้หลานตายมันแล้วเป็นหยั่ง...”

(บทเพลงคำกองวอนขอ : น้อย วนิดา)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นนั้นมีการขยายความเพิ่มเติมรายละเอียดโดยการบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครนางคำกองที่เกิดมาก็เจอแต่ปัญหามีแต่คนไม่ชอบเมื่อนางไปเป็นคนเลี้ยงหมู โดนครอบครัวตากับยายทารุณอย่างโหดร้าย นางจึงยอมที่จะถูกฆ่าตายดีกว่าที่ต้องตกอยู่ในสภาพแบบนี้ซึ่งในตัวของนางจากวรรณกรรมไม่ได้มีการกล่าวถึงตัวละครที่ได้แสดงความรู้สึกอยากตายออกมาเหมือนกับในบทเพลงนี้ที่ต้องการถ่ายทอดเพื่อให้ตัวละครนั้นมีความน่าสงสาร

บทเพลงนางหมาขาว : น้องฝ้าย ศิลปินภูไท เป็นการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องนางหมาขาว หรือบางสำนวนก็เรียก ยายหมาขาวที่เกิดมามีรูปร่างเป็นหมาที่มีกายสีขาวแต่ได้รับเลี้ยงลูกที่เป็นมนุษย์สองคนที่กำพร้าพ่อและแม่ แต่ก่อนที่จะเกิดเป็นนางหมาขาวนั้นเพราะตนเองเคยเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์มาก่อนและได้ทำผิดกฎจึงต้องถูกลงโทษให้มาเกิดเป็นหมาในโลกมนุษย์ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ไม่ขออุทรณ์ อ้อนวอนให้ยกโทษให้ ยอมรับบัญชาด้วยใจ ไปรับกรรมที่ทำผิดไว้ เหตุไม่เจียมตัว ใจแอบขำรักรู้กฎฟ้าห้ามไว้ เป็นธิดาหมานอนกลับไป แอบมีใจให้เทวดา...”

(บทเพลงนางหมาขาว : น้องฝ้าย ศิลปินภูไท)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีเพิ่มรายละเอียดด้านเนื้อหาบางส่วนที่นางหมาขาวนั้นมีความรู้สึกผิดต่อการกระทำของตนจึงต้องถูกลงโทษเกิดเป็นนางหมาขาว ที่ในตัวบทวรรณกรรมนั้นไม่ได้มีการกล่าวถึงความรู้สึกของตัวละครคล้ายๆกับหลายเพลงที่ได้นำเสนอไปข้างต้นเมื่อมีการเพิ่มเนื้อหาด้านความรู้สึกทำให้มีความเห็นใจตัวละครมากขึ้นที่รู้สึกผิด

4.1.2 การใช้ตัวละครในบทเพลง

การใช้ตัวละครในบทเพลงเป็นการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อให้ น่าสนใจมากยิ่งขึ้นเมื่อตัวละครเข้ามาปรากฏในบทเพลงนอกจากจะนำมาเพื่อกล่าวถึงหรือนำมาเปรียบเทียบแล้วยังมีรูปแบบวิธีการอื่นๆที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาสร้างสรรค์ให้เกิดความไพเราะและสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าถึงตัวละครในบทเพลงนั้นๆได้ จากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่ามีการนำตัวละครมาเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานอย่างหลากหลายที่สะท้อนมุมมองในด้านความรัก การดำเนินชีวิต ความกตัญญู รวมไปถึงการนำตัวละครมาเปรียบเทียบกับ การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาตัวละครออกในด้านการนำตัวละครที่มีการอ้างอิง การนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และการนำเสนอรูปแบบของตัวละคร

4.1.2.1 การอ้างถึงตัวละคร

การอ้างถึงตัวละครคือการใช้ตัวละครในการกล่าวอ้างถึงโดยใช้เครื่องมือในการเปรียบเทียบกับบุคคลในบทเพลง อาจนำลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมของตัวละครมาเทียบเคียง มีทั้งการเปรียบเทียบกับตนเองหรือเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่สอดคล้องกับวรรณกรรม ซึ่งในบทเพลงลูกทุ่งอีสานก็พบว่ามีการนำตัวละครมาเปรียบเทียบเช่นเดียวกันพบจำนวนทั้งหมด 7 บทเพลง บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ 6 บทเพลง บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเซียงเมียง 1 บทเพลงดังปรากฏบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงริมฝั่งหนองหาน ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูน เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวของชายหนุ่มอีสานที่ร้ออดีตแฟนสาวกลับมาโดยมีการบรรยายถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่เคยไปด้วยกันแล้วทำให้คิดถึงคนรักในอดีตอยากให้กลับมารักตนอีกครั้งดังบทเพลงต่อไปนี้

“...อ้าย บ่ แม่นผาแดง บ่ มีมนต์แต่งไปอ่อนไปเว้า ให้คนลืมหืมคราว คึดฮอด
ความหลัง...”

(บทเพลงริมฝั่งหนองหาน ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูน)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นเพลงที่มีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ คือ ผาแดง มาเปรียบเทียบกับชายหนุ่มที่ไม่ได้เหมือนกับผาแดงสามารถทำให้ใครรักเขาเหมือนกับนางไอ่คำได้ เพราะในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงกับนางไอ่ ตัวละครผาแดงกับนางไอ่คำเป็นตัวละครที่รักกันมากดังนั้นในบทเพลงนี้จึงใช้ตัวละครผาแดงเปรียบเทียบกับชายหนุ่มที่อยากให้คนรักของเขากลับมาหาเขาอีกครั้งคอยมองสถานที่เคยไปร่วมกันก็รู้สึกคิดถึงอดีตคนรัก

บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาร ศิลปิน ไผ่ พงศธร บทเพลงนี้กล่าวถึงชายหนุ่มที่เดินทางไปเที่ยวงาน พระธาตุเชิงชุม ในจังหวัดสกลนครได้พบกับสาวภูไทโดยบังเอิญเหมือนฟ้าได้ประทานพรให้พบเจอกับหญิงสาวที่สวยงามให้แก่เขา เขาจึงได้ตกหลุมรักและได้มีการนำตัวละครมาเปรียบเทียบกับบทเพลงต่อไปนี้

“...โອ้ละเนอ หัวใจตั้งเหมือนต๋องมนต์ ท้าวผาแดงและนางไอ่ดล ให้เจอน้อง
ณ.แดนแห่งนี้พรเจ้าช่วยคุ้ม ฮักยังยืนอย่าได้หน่ายหนี เหมือนนนิยามมี อยู่คู่
หนองหาร คนขานกล่าวชม...”

(บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาร : ไผ่ พงศธร)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ มาเปรียบเทียบกับตัวละครมากล่าวอ้างถึงด้านความรัก เป็นที่เข้าใจคืออยู่แล้วว่าตัวละครผาแดงกับนางไอ่คำ เป็นตัวละครที่แสดงถึงด้านความรัก เมื่อเขาเดินทางไปยังสถานที่ที่เชื่อว่าเป็นจุดกำเนิดของวรรณกรรมเรื่องนี้จึงได้นำตัวละครทั้งสองมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวเขาเองได้พบกับหญิงสาวที่เป็นคนรัก เหมือนกับตำนานความรักของผาแดงกับนางไอ่คำ

บทเพลงไอ่คำรำพัน ศิลปิน นกน้อย อุไรพร เป็นบทเพลงแสดงถึงผู้หญิงที่มีผู้ชายมาหลงรักตน แต่ในขณะที่เดียวกันนั้นตนเองก็มีคนรักอยู่แล้ว และคนที่มาหลงรักตนต่างมีรูปร่างหน้าตาฐานะที่ไม่คู่ควรกันดังบทเพลงต่อไปนี้

“...คำพังเพยที่อายเอ่ยวจี เปรียบตัวน้องนี้เหมือนดั่งนางไอ่คำ เปรียบตัวอาย
เหมือนพังคี่ด้อยต่ำลวงรักไอ่คำ แต่วาสนานันบมี น้องได้ฟังเพลงอายจวนพัง
ชาน ให้นึกสงสารกระรอกน้อยพังคี่...”

(บทเพลงไอ่คำรำพัน : นกน้อย อุไรพร)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบทเพลงใช้ตัวละครทั้งสองตัวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ คือนางไอ่คำ และท้าวภังคี่ ซึ่งทั้งสองตัวละครนี้ไม่สมหวังในความรักเพราะด้านตัวละครท้าวภังคี่แอบหลงรักนางไอ่คำแต่เพียงผู้เดียวในขณะที่นางไอ่คำนั้นก็ก็มีคู่รักอยู่แล้วคือผาแดง จึงได้ถึงนำมาเปรียบเทียบกับบทเพลงนี้โดยผู้หญิงเปรียบเหมือนกับนางไอ่คำ และได้มีการต่อว่าฝ่ายชายที่เข้ามาหลงรักเป็นท้าวภังคี่ ที่ไม่มีความเหมาะสมกับตนแม้แต่อย่างน้อย

บทเพลงวาสนาพังคี่ ศิลปิน วิเศษ เวณิกา เป็นบทเพลงที่นำเสนอฝ่ายชายที่มีใจหลงรักฝ่ายหญิง แต่รู้ว่าตนเองนั้นไม่คู่ควรกับฝ่ายหญิงจึงได้มีการนำตัวละครนั้นมาเปรียบเทียบกับบทเพลงต่อไปนี้

“...ตัวของอายเปรียบเหมือนดั่งเจ้าภังคี่ โธ่ฉนวนเทวีเหมือนดั่งนางไอ่คำ เจ้า
ภังคี่นั้นบุญน้อยด้อยต่ำ เลยบได้งามขำน้องไอ่คำมากอดนอน...”

(บทเพลงวาสนาพังคี่ : วิเศษ เวณิกา)

บทเพลงข้างต้นมีการนำตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ คือตัวละครนางไอ่คำ กับท้าวภังคี่ ที่เปรียบฝ่ายชายเป็นท้าวภังคี่ และฝ่ายหญิงเป็นนางไอ่คำ โดยฝ่ายชายนั้นมิให้กับฝ่ายหญิงแต่ก็รู้ว่าตนเองไม่เหมาะสมที่จะคู่ควรกับฝ่ายหญิง จึงได้นำตัวละครท้าวภังคี่มาเปรียบเทียบกับเพราะในวรรณกรรมเรื่องนี้นำตัวละครท้าวภังคี่ไม่สมหวังในด้านความรัก

บทเพลงฟังก์ีฟ่ายฮัก ศิลปิน โชน วาริชภูมิ เป็นบทเพลงที่นำเสนอความรักที่ไม่สมหวังของฝ่ายชายที่หลงรักหญิงสาวแต่ก็ถูกปฏิเสธไม่สนใจทำให้ฝ่ายชายเกิดความรู้สึกเสียใจที่หญิงสาวไม่รับรักตอบกลับมาหาเขาดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ชะตากรรมความฮักของอ้าย คงสิเปรียบได้คือจิ้งฟังก์ี แอบฮักนางไเอ่
มอบให้ทั้งชีวี บาดสุดท่ายกะตายอีหลี เขาปาดซิ่นเจ้าแบ่ง...”

บท(เพลงฟังก์ีฟ่ายฮัก : โชน วาริชภูมิ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำตัวละครท้าวภังคี จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไเอ่คำ มาเปรียบเทียบความรักของฝ่ายชายที่ไม่สมหวังกับความรักเพราะเขาถูกฝ่ายหญิงปฏิเสธความรักในครั้งนี้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นมีลักษณะเหมือนกับตัวละครท้าวภังคี เพราะที่ไม่สมหวังในด้านความรัก

บทเพลงฟังก์ี ศิลปิน เปียร์ นฤชัย เป็นบทเพลงที่ได้สะท้อนความรู้สึกด้านความรักที่ไม่สมหวังของฝ่ายชายที่แอบหลงรักฝ่ายหญิงไม่ว่าจะทุ่มเทเท่าไรฝ่ายหญิงก็ไม่สนใจกลับถูกปฏิเสธ แต่เขาก้ยังคงมีความหวังจะรอให้ฝ่ายหญิงเมื่อผิดหวังหรือถูกคนรักเกา้ทิ้งก็รอให้กลับมาหาเสมอดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ปานฟังก์ี ฮักนางไเอ่ ทุ่มเทท้อไต่ นางกะเลือก...ผาแดง ย่อนว่าเขามีเงินให้
คำแพง..แต่อ้ายบมี มือไต่ นางไเอ่ ผิดหวัง กับคืนหนองหาร อ้ายสิถ้าคนตี ฟังก์ี
...บเคยเขาฮักนางไเอ่...”

(บทเพลงฟังก์ี : เปียร์ นฤชัย)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไเอ่ มาเปรียบเทียบในเรื่องของความรักโดยที่เนื้อหาคงกล่าวถึงฝ่ายชายที่เป็นท้าวภังคี ที่ฝ่ายหญิงกลับไม่สนใจท้าวภังคีถึงแม้จะทุ่มเทความรักให้เขามากขนาดไหนก็ไม่สนใจ แต่กลับไปเลือกอีกฝ่ายที่มีการกล่าวถึงคือผาแดง อย่างที่ทราบกันดีว่าตัวละครทั้งสามนั้น ผาแดงกับนางไเอ่คำเป็นคนรักกัน แต่ท้าวภังคีเป็นเพียงตัวละครที่แอบหลงรักจึงได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับฝ่ายชายที่เหมือนกับตัวละครท้าวภังคีที่ไม่สมหวังในความรัก

บทเพลงทายาทเซียงเหมียง : ดอกอ้อ ทุ่งทอง เป็นบทเพลงที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงคู่หนึ่ง เนื่องจากว่าฝ่ายชายนั้นตามจับฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงเองก็มีใจให้แก่ฝ่ายชายด้วยเช่นกันแต่เกิดความระแวงไม่มั่นใจในความรักของฝ่ายชายเพราะมีความเจ้าชู้มากกว่าจะโดนหลอกให้รักดังบทเพลงดังต่อไปนี้

“...ถามแทนได้บ่ เป็นญาติเชียงเหมียงอยู่ต๋อ โอยได้ชาย สาวแฉวนี้
เขาหลงคารมมั่งอ้อรอข่าว ยกเป็นดาวซันโวเรื่องต๋ม คุยโวที่หนึ่ง...”

(บทเพลงทายาทเชียงเหมียง : ดอกอ้อ ทุ่งทอง)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำตัวละครจากในวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงเหมียง โดยนำตัวละครเชียงเหมียงซึ่งเป็นตัวละครผู้ชายที่มีพฤติกรรมความเจ้าเล่ห์ฉลาดหลักแหลมไม่ยอมใคร และพูดจาไพเราะ จึงได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับผู้ชายที่มีความกะล่อน เจ้าเล่ห์เพทุบายเหมือนกับ บทเพลงทายาทเชียงเหมียงที่มาจิบฝ้ายหญิงแต่กลัวว่าจะโดนหลอกเพราะมีลักษณะนิสัยเหมือนอย่าง ตัวละครเชียงเหมียง

4.1.2.2 การใช้ตัวละครเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึก

การนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครจากวรรณกรรมอีสาน เป็นการเล่าตัวละคร ที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดโดยผู้แต่งจะนำเสนอตัวละครที่เป็นผู้เล่าความรู้สึกเองหรือไม่ก็ได้ โดยการพรรณนาอารมณ์ตามความรู้สึกของตัวละครซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือขยายความเพิ่มเติมจาก ตัวบทวรรณกรรม อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครทั้งด้านความรัก ความสุข ความโกรธแค้น หรือการ ผสมอารมณ์ที่หลายหลายพบจำนวน 12 เพลง แบ่งเป็นความผิดหวังด้านความรัก 7 เพลง ความโกรธ 2 เพลง ความเจ้าชู้ 1 เพลง ความฉลาด 1 เพลง ความสงสารเห็นใจ 2 เพลง ดังปรากฏต่อไปนี้

4.1.2.2.1 ตัวละครที่สื่ออารมณ์รัก

ความผิดหวังด้านความรักเป็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่มีความผิดหวัง พลัดพรากจากคนที่รัก หรือผิดหวังจากคนที่ตนรักแต่ไม่รักตนจากการถูกทอดทิ้ง ปฏิเสธมีการตั้ง นำเสนอตัวละครชาย และตัวละครหญิง ในแง่ความผิดหวังด้านความรักในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจาก วรรณกรรมอีสานดังต่อไปนี้

บทเพลงผิดกฐสุวรรณค์ เป็นบทเพลงที่นำเสนอตัวละครทำวักจี้จาก วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ซึ่งทำวักจี้เป็นตัวละครที่ไม่สมหวังในความรักจากในตัวบท วรรณกรรมอีสานแต่ได้นำเสนอในมุมมองที่ต้องการบอกเล่าความรู้สึกที่อยากให้สมหวังแต่ก็ไม่สามารถทำได้ถึงจะยอมรับผิดกฐสุวรรณค์ก็ตามดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เป็นย่อนกรรมอันใด รักจึงต้องเพพัง บ่เข้าใจในกฐสุวรรณค์ คือ
ต้องกิดกัน ความฮักสองเฮากะลียัก ฮักกันคือเก่า แน่นว่าเรารักกัน
ไม่ได้ แต่ก้ลียักฮักทุกชาติไป จนฟ้าเห็นใจความฮักสองเฮา...”

(บทเพลงผิดกฐสุวรรณค์ : วิล อนาวิน)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการนำตัวละครท้าวภังคีมานำเสนอความรู้สึกที่ผิดหวังกับความรักโดยตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง เพราะในตัวละครวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ท้าวภังคิเป็นตัวละครที่ไม่สมหวังในความรักดังนั้นผู้แต่งจึงได้นำเอาความรู้สึกของตัวละครออกมาถ่ายทอดผ่านบทเพลงนี้ ในมุมมองความรักที่เป็นไปไม่ได้แต่อยากจะได้ประสบผลสำเร็จได้ครองรักกับนางไอ่คำถึงแม้จะรู้ว่าไม่สมหวังแต่ก็จะยึดมั่นในรักนี้ดังเดิมทั้งที่ความรักครั้งนี้สวรรค์เป็นผู้กำหนดแต่ต้องการฉีกข้ามกฎของสวรรค์ให้ได้ครองรักกันแต่ก็ไม่สามารถทำได้ แสดงให้เห็นถึงความรักของตัวละครที่ทุ่มเทถึงแม้จะไม่สามารถเป็นจริงได้แต่ถ้าต้องยอมผิดกฎสวรรค์เพื่อให้ได้ครองรักกันก็พร้อมที่จะแลกกับชีวิต

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการกล่าวถึงความผิดหวังของท้าวภังคิที่ไม่สมหวังในรักเพราะเมื่อในอดีตท้าวภังคิและนางไอ่คำเคยเป็นคู่ครองกันมาก่อน พอในชาตินี้ก็กลับไม่สมหวังเพราะนางไอ่คำได้มีใจให้แก่ผาแดง ท้าวภังคิจึงได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อต้องการได้ใกล้ชิดกับคนรักแต่ก็ต้องจบชีวิตลงเพราะนางไอ่คำได้สั่งฆ่ากระรอกก่อนที่ท้าวภังคิจะตายได้สาปแช่งทำให้เกิดเภทภัยขึ้นเป็นเหตุให้บ้านเมืองถล่มและผู้คนล้มตายแสดงถึงความผิดหวังในความรักและเกิดเป็นแรงกดดันดังในบทเพลงนี้

บทเพลงน้ำตาพังคิ ของศิลปิน แต้มสี อนุทัย เป็นบทเพลงที่ได้นำเสนอตัวละครท้าวภังคิ จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่บอกเล่าอารมณ์ความรู้สึกเสียใจผิดหวังที่ถูกคนรักปฏิเสธดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เจ็บช้ำน้ำใจคนงาม อายผิดหมองไต ชั่วหมองไตบอกแนขอถาม
แค่แอบชื่นชมความงาม อายผิดหลายสิ้นบ้อ เจ้าสูงศักดิ์หน้าจะมี
จิตใจเมตตา ชาติก่อนแค้นเคืองหยิ่งมา จึ่งสั่งฆ่า อายได้ลงคอ เสีย
แสงแอบฮักมาเสียใจคักแท่น้อ น้ำตาพังคิไหลคอ เจ้านั้นน้อหัวใจ
ซังดำ ฆ่า อายเฮ็ดหยิ่ง อายผิดอ้อหยิ่ง เว้าให้ฟัง นามาขวางใจโหดคัก
แท้...”

(บทเพลงน้ำตาพังคิ : แต้มสี อนุทัย)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างออกไปโดยใช้ตัวละครท้าวภังคิเป็นผู้เล่าความรู้สึกเสียใจของตนเพราะถูกปฏิเสธความรัก ท้าวภังคิเป็นตัวละครที่แอบหลงรักนางไอ่คำ ในบทเพลงนี้ได้ถูกนำมาเสนอในอีกแง่มุมหนึ่งเป็นการแสดงถึงความน่าสงสารน่าเห็นใจของตัวละครบอกเล่าความรู้สึกที่ถูกกระทำจึงทำให้เกิดความเสียใจ และไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใด

ถึงได้ทำกับตนขนาดนี้ทั้งที่ชาติก่อนรักกันเป็นอย่างดี และตนทำผิดอะไรถึงได้ไม่สนใจตนจนทำให้เสียใจจนต้องหลั่งน้ำตาออกมาที่แสดงความโศกเศร้าของตัวละคร

บทเพลงวาสนาพังคี่ เป็นการนำเสนอตัวละครท้าวภังคี่ จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ มานำเสนอเปรียบเทียบถึงความรักที่ไม่สมหวัง ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ตัวของอ้ายเปรียบเหมือนดั่งเจ้าภังคี่ โอนวลเทวีเหมือนดั่งนางไอ่คำ เจ้าภังคี่นั้นบุญน้อยต่อยต่ำ เลียบไต้งามขำน้องไอ่คำมากอดนอน เจ้าภังคี่บุญปสมจึงตรมหนัก แต่ด้วยความฮักได้แปลงเป็นกระรอกดอน แอบยลโฉมแม่ไอ่คำงามอล มัวหลงเฝ้าอาวรณ์เลยมอดม้วยมรณา...”

(บทเพลงวาสนาพังคี่ : วิเศษ เวณิกา)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการนำเสนอตัวละครท้าวภังคี่โดยการเปรียบเทียบในเนื้อหาของเพลงนั้นกล่าวถึงชายที่มีความรักกับหญิงสาวแต่ไม่สมหวังจึงได้นำลักษณะตัวละครท้าวภังคี่มาเปรียบเทียบกับความรักของตนที่รู้สึกเหมือนว่าตนเองมีชะตากรรมเดียวกันคล้าย ๆ กับตัวละครท้าวภังคี่ที่รู้สึกที่ไม่สมหวังในความรักเหมือนกับตัวละคร มีวาสนาที่ต่อยต่ำทำให้ไม่คู่ควรกับคนรักที่สูงส่งได้ ถึงแม้จะพยายามรักต่อไปก็ไม่มีทางสมหวังอาจจะต้องโศกเศร้าเสียใจเพียงคนเดียว อย่างในเนื้อเพลงมีการกล่าวถึงท้าวภังคี่แปลงกายเป็นกระรอกเผือกสุดท้ายกลับต้องจบชีวิตลงแต่ว่าเขายังคงที่จะรักต่อไปก็ไม่มีความสุขได้ก็กลับพบแต่ความเสียใจ

บทเพลงไอ่คำรำพัน ศิลปิน นกน้อย อุไรพร นำเสนอผ่านวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่ปรากฏตัวละครนางไอ่คำ โดยถูกนำมาใช้ในการเปรียบเทียบผู้หญิง และการกล่าวถึงความสัมพันธ์กับตัวละครชายที่เปรียบด้วยตัวภังคี่ นางไอ่คำมีรักที่มั่นคงรักเดียวใจเดียวจึงถูกนำเสนอถึงผู้หญิงที่มีรักที่มั่นอย่างบทเพลงไอ่คำรำพัน ซึ่งเป็นเพลงที่ได้บอกเล่าถึงความรู้สึกของตนเองที่มีให้แก่อีกฝ่ายได้รับรู้คือท้าวภังคี่ เพราะได้ปฏิเสธความรักจากท้าวภังคี่ได้ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...แต่ไอ่คำคนรักน้องมี สี่ห้องใจน้องนี้เคยมอบฮักแต่ผาแดง อ้ายพังคี่กระฮอกครอย่าได้อาวรณ์คิดเคียดแค้นข้างแคน เพราะว่าไอ่คำนั้นรักแต่อ้ายผาแดง บ่เคยคิดเปลี่ยนแปลงแบ่งใจรักให้ใคร...”

(บทเพลงไอ่คำรำพัน : นกน้อย อุไรพร)

จากบทเพลงข้างต้นเป็นการนำตัวละครมาเปรียบเทียบกับความรู้สึกของตัวละครระหว่างนางไอ่คำกับท้าวภังคี เพราะนางไอ่คำมีตัวละครผาแดงที่มั่นคงในรักของตนโดยได้กล่าวถึงความรู้สึกให้กับอีกฝ่ายได้รับรู้เพื่อต้องการตัดความสัมพันธ์รักกับท้าวภังคีที่ตั้งใจจะมอบความรักให้แต่ไม่สมหวัง แสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีคนที่รักอยู่ในใจและไม่อาจเปลี่ยนใจไปรักชายอื่นได้

บทเพลงอ้าวลาตาย และบทเพลงนางอ้าว มีการนำเอาตัวละครนางอ้าว จากวรรณกรรมอีสานเรื่องขูลูนางอ้าว “นางอ้าว” ถือเป็นตัวละครอีกหนึ่งตัวที่สะท้อนเรื่องราวของความรัก การทุ่มเทเสียสละชีวิตด้วยความรัก นางอ้าวเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างสวยงามชายหนุ่มต่างหลงรักและอยากได้เป็นคู่ครองแต่นางนั้นเป็นคนรักเดียวใจเดียวมีความรักที่มอบให้เพียงชายหนุ่มอันเป็นที่รักคือขูลูเท่านั้น ถึงแม้ความรักของเขาจะไม่สมหวังเพราะมีขุนลานเข้ามาเป็นมือที่สามเพราะถูกบังคับให้แต่งงาน แต่ก็ไม่ทำให้เขานั้นสามารถมอบใจไปให้ขุนลานได้ ถึงกับยอมแลกด้วยชีวิตสามารถตายแทนความรักทำให้เห็นถึงการทุ่มเทเสียสละกับความรักและการมองความรักมีค่าอยู่เหนือทุกสิ่งดังที่ปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

“...ฝากบอกฟ้าเบื้องบนไปถึงชายคนนั้น คนที่ใจมันรัก ชาตินี้คงได้
แค่ฝัน สองเราเจอกันชาติใหม่ ชาตินี้อ้าวยอมตายเมื่อบมีอ้าย...”

(บทเพลงอ้าวลาตาย : ก้อย ชาลินี)

“...ขอลาก่อนโลกนี้เอย ช้อยนี้ป่วยากอยู่ บวกกับสู้หน้าผู้ใด ใจมัน
แสนอยากตาย กลายเป็นลูกทรีเปิดความหมายบมีทาง พอ
กันเด้อชาตดา อ้ายขูลูน้องขอลาตาย...”

(บทเพลงนางอ้าว : กู๋แคน School)

บทเพลงอ้าวลาตาย และบทเพลงนางอ้าว แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครนางอ้าวอย่างน่าสงสารที่ต้องยอมแลกด้วยชีวิต เพราะนางอ้าวถือเป็นตัวละครที่มั่นคงในความรักและยอมที่จะเสียสละชีวิตตนเองเพื่อความรัก โดยนำลักษณะและนิสัยของตัวละครที่มีความชัดเจนในเรื่องของความรักเพื่อออกมาแนะนำเสนอให้เห็นถึงความรักที่ต้องยอมทุ่มเท รักเดียวใจเดียว ยอมตายเพื่อแลกได้กับความรัก พฤติกรรมของตัวละครนางอ้าวสะท้อนในมุมมองของความรักให้ดูน่าสงสารน่าเห็นใจมากขึ้นโดยมีการพูดถึงคนรักและก่อนที่จะจากไปได้มีการรำลึสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นการบอกลาครั้งสุดท้ายทำให้เศร้าใจแต่สุดท้ายตนเองก็ตายและไม่ได้สมหวังกับความรัก

บทเพลงนกกระจอก ศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง มีการนำตัวละครนกกระจอกตัวเมีย จากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก ได้นำเสนอตัวละครฝ่ายหญิงคือนางจันทจร หรือ

นกกระจอกตัวเมีย นางจันทจร ในชาติที่แล้วคือนกกระจอกตัวเมียที่ต้องตายเพราะโดนไฟป่าเผากับลูกๆเพราะพ่อนกได้หนีเอาตัวรอดทั้งที่ได้ให้สัญญากันไปไว้ ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นกตัวเมียเพียวเว้า อยู่คอเล่าเว้านี้.....นำ คั่นแมนไผ่ใจดำ บินหนีจากลูกน้อย เถิงข่อยถ่าเบ็งเอา เกิดชาติได้ชิบเว้า นำอีกชั้นเป็นชาย แมนผู้ใดก็ตามเด้อ บ่อยากเจอสาซ่า เว้าตกค่าไฟวัด ผัวบินปรี้อฮอดบ่สั่ง ป่าลูกเมียคารังซีตัวลง...”

(บทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นนำตัวละครนกกระจอกตัวเมีย คือนางจันทจรเมื่อได้เกิดมาในชาติใหม่ นางไม่ยอมพูดจากับใครเลย เพราะเกิดจากความเข้าใจเพราะนางจันทจรเป็นฝ่ายถูกทอดทิ้งจากนกกระจอกตัวผู้ที่เคยได้ให้สัญญาไว้ว่าจะอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันนั้น แต่เมื่อมีอันตรายมาเยือนจึงหนีเอาตัวรอดฝ่ายเดียวทิ้งให้ตนเองต้องจบชีวิตกับลูกๆเหมือนการถูกทอดทิ้งจากคนรักทำให้รู้สึกเกิดความผิดหวังจากการไว้ใจคนรัก

4.1.2.2.2 ตัวละครที่สื่ออารมณ์โกรธ

ความโกรธแค้น หรือความไม่พอใจเป็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่มีการนำเสนอความรู้สึกไม่พอใจ เจ็บใจ และการใช้ถ้อยคำที่แสดงออกถึงความโกรธโมโหดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ของศิลปิน ศิริพร อำไพพงษ์ และ เพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ของศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ นำเสนอผ่านพฤติกรรมของตัวละครชายคือนายทองที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว โมโห ไม่พอใจ ดังบทเพลงทั้งสองบทเพลงต่อไปนี้

“...ทองโมโห ลูกโผขึ้นมา รุ่งงานขึ้นหน้า สองตามันแดง ภูหิวแทบตาย ไถนาหลายแปลง หิวแทบลงแดง มึงมัวทำอะไร อะไรอะไร...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : ศิริพร อำไพพงษ์)

“...ไอ้ทองโกรธ ร้องด่าหลัง...ลาน บัดนี้...ลูกชายสูงถึงขึ้น เว้ามึงมึงมันมัน มารดานั้นได้แต่อ้อย มากะมาสวยสวย บัดกลองข้าวผัดน้อยน้อย อีหยังก้อยกะม้อยมึง ลูกหน้าเค็งอั้งตั้ง...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอพฤติกรรมของตัวละคร นายทอง ที่แสดงออกถึงพฤติกรรมความไม่พอใจ โกรธโมโห จากการใช้คำที่หยาบคายแสดงพฤติกรรมของตัวละครออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งการพรรณนาถึงสีหน้าความโกรธแค้นออกมา ที่สะท้อนตัวละคร นายทองในเรื่องของการดำเนินชีวิตอย่างไม่มีสติและเต็มไปด้วยความโกรธ จนได้เข้ามารดตาของตน แสดงให้เห็นถึงความอกตัญญูเป็นคนที่มันสยกร้าวร้าว ใจร้อน โมโหง่าย ทำสิ่งใดโดยขาดสติ ซึ่งทั้งสอง บทเพลงผู้แต่งได้ถ่ายทอดอารมณ์เพลงให้ตัวละครเด่นชัด ถึงตัวละครนั้นมีลักษณะพฤติกรรมที่แสดง ออกมาอย่างชัดเจนโดยการใช้คำหยาบสื่อถึงความโมโห เพื่อสื่ออารมณ์ของเพลงที่ชัดเจน

4.1.2.2.3 ตัวละครกับความกะล่อน

บทเพลงทนายทเชียงเมี่ยง ศิลปิน ดอกอ้อ พุ่มทอง เป็นการนำเสนอตัวละคร เชียงเมี่ยง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงเมี่ยง เชียงเมี่ยงนั้นเป็นตัวละครชายที่แสดงออกถึงความเจ้าเล่ห์ ซื่อโกง เจ้าชู้ และมันเป็นคนที่ไม่พูดจาหวานลุ่มจนทำให้ใคร ๆ หลงเชื่อ จึงได้นำมา ถ่ายทอดในบทเพลงแสดงให้เห็นถึงลักษณะผู้ชายที่มีนิสัยกระล่อน เจ้าชู้ในบทเพลงก็ได้นำมาใช้ในการเปรียบเทียบผู้ชายที่มีลักษณะคล้ายกับเชียงเมี่ยงเป็นคนเจ้าชู้ดังในบทเพลงต่อไปนี้

“...ถามแหนได้บ่ เป็นญาติเชียงเมี่ยงอยู่ดี โอยเด้ชาย สาวแถวนี่
เขาหลงคารมมั่งจ้อรอข่าว ยกเป็นดาวซันโวเรื่องต้ม คุยโวที่หนึ่ง
จั่งแม่น้องนี้ซึ้งใจอายอิหลี พุดจาทาที่บ่มีเลยความเชื่อถือ...”

(บทเพลงทนายทเชียงเมี่ยง : ดอกอ้อ พุ่มทอง)

จากบทเพลงข้างต้นเห็นได้ชัดว่ามีการนำเอาลักษณะนิสัยของตัวละครที่เด่นชัดในเรื่องของความกะล่อนมาเปรียบเทียบกับลักษณะนิสัยของผู้ชายที่มีคารมคมคายพูดจาหวาน ลุ่มให้สาว ๆ หลงเชื่อใจแสดงถึงพฤติกรรมของผู้ชายที่มีความกะล่อนพูดคล่องแต่ไม่มีความจริงแสดง ให้เห็นถึงความฉลาดของเชียงเมี่ยงรู้จักสื่อสาร โดยมีการดึงเอาจุดเด่นของตัวละครมาปรากฏใน บทเพลงเพื่อทำให้สื่อถึงอารมณ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.1.2.2.4 ตัวละครกับความฉลาด

บทเพลงบักเชียงเมี่ยง : รวมดาราคับคั่ง เป็นบทเพลงที่มีการนำตัวละคร เชียงเมี่ยง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงเมี่ยง ที่เป็นการเล่าเรื่องราวและพฤติกรรมของตัวละครโดย ในบทเพลงได้มีการพูดถึงพฤติกรรมด้านดีคือความฉลาดของตัวละครดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เชียงใหม่เป็นเจ้าปัญญา แก้ปัญหาเฉพาะหน้าก็เก่ง มีเรื่องขึ้น
โรงเรียนศาลคนกล้าหาญบ่คิดสเปง เชียงเมืองฉลาดแกมโกง อย่าไป
หลงว่าแต่เขาเก่ง...”

(บทเพลงบักเชียงใหม่ : รวมดาราคับคั่ง)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการดึงเอาลักษณะนิสัยพฤติกรรมความฉลาดของตัวละครมาอยู่ในบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของตัวละครที่จะแก้ไขปัญหาได้ทุกอย่างสามารถเอาตัวรอดได้

4.1.2.2.5 ตัวละครที่น่าสงสารเห็นใจ

บทเพลงคำทองวอนขอ ศิลปิน น้อย วนิดา มีการนำตัวละครหญิงนางคำทอง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน นางคำทอง หรือนางปทุมมาเป็นธิดาแห่งเมืองจ๊กชิน ต่อมาได้มีนกอินทรียักษ์ผัวเมียคู่หนึ่งเข้ามาจับกินชาวบ้านและพ่อแม่ของนางตายหมดแต่นางรอดคนเดียว เพราะเจ้าเมืองจ๊กชินกลัวธิดาของตนจะเกิดอันตรายจึงได้ทำกลองมาเป็นที่ซ่อนให้นาง ต่อพระเจ้าจูละหนีหลงเข้าไปในเมืองจ๊กชิน แล้วไปพบกับนางในกลองใบใหญ่ จากนั้นจึงได้แต่งตั้งนางเป็นมเหสีและได้ประสูติโอรส 4 พระองค์ แต่กลับถูกนางอัครีซึ่งเป็นนางสนมเกิดความไม่พอใจและให้ร้ายจึงถูกไล่ออกจากวังไปอาศัยเป็นคนเลี้ยงหมู ตัวละครได้แสดงให้เห็นถึงชีวิตที่ตระการกำลำบากมากทั้งเป็นลูกที่อาภัพไม่มีพ่อแม่ เมื่อแต่งงานไปก็ถูกรังแกและสามีก็ไม่เชื่อใจในความรักหลงผิดแต่นางก็ไม่คิดย่อท้อทำอาชีพเป็นคนเลี้ยงหมูดังที่ปรากฏดังต่อไปนี้

“...จ๊กแม่นเวรกรรม คำทองแต่ชาติปางได้ พ่อแม่กะถิกนกใหญ่
จับก็สิ้นชีพเทิงสอง ผัว บ่ มองหน้า ลูกเขาหาว่าเป็นหมาพี่น้อง
ยังถิกเขาจับจำจ้อง ให้คำทองกินอยู่น่าหมู เจ็บทั่วร่างกาย ย้อนไม่
เขาตีเขาฆ่า แกรมโซ่มัดแขนขา เจ็บไข บ่ มี ยามาป็นปีว หนาวจน
ตัวสั่น ปวดเมื่อยทั่วร่างกายหน้าตามัว เขาใช้ด้วยเหตุ ย้อนกลัว เขา
ฮ้ายเขาด่า ตีฆ่าซ้ำตีมิ ..หากแม่นเมตตา ฆ่าคำทองให้ตายได้ บ่...”

(บทเพลงคำทองวอนขอ : น้อย วนิดา)

จากบทเพลงที่ปรากฏข้างต้นสะท้อนความน่าสงสารกับชะตากรรมที่ตนได้เผชิญอยู่โดยนำเสนอผ่านตัวละครนางคำทอง ที่เป็นผู้บอกเล่าความรู้สึกของตัวละครเอง ทำให้มีความน่าสงสารเห็นอกเห็นใจที่ต้องถูกใส่ร้ายจนต้องตระการกำลำบากและได้มาอยู่เป็นคนเลี้ยงหมูทั้งยังได้เห็นถึงผู้หญิงที่ต้องสู้ด้วยลำพังด้วยตนเองรวมทั้งถูกทำร้ายร่างกาย ต้องเผชิญด้วยความทุกข์ยาก

ลำบากอย่างโดดเดี่ยวจึงขอที่จะยอมตายดีกว่าต้องมาทนอยู่กับชีวิตแสนทรมาณเช่นนี้ ในบทเพลงได้สร้างอารมณ์ให้เกิดความน่าสงสารโดยการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครได้เผชิญมาและไม่อยากที่จะอยู่ต่อไป

เพลงนางหมาขาว นำเสนอตัวละครนางหมาขาวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาว ได้มีการนำเสนอตัวละครหญิง คือ นางหมาขาว ซึ่งเป็นนางฟ้าอยู่บนสวรรค์แต่มาได้ทำผิดกฎไปแอบรักเทวดาจึงถูกลงโทษให้มาเกิดเป็นสุนัขที่มีกายเป็นสีขาวในโลกมนุษย์และได้เลี้ยงลูกมนุษย์จากนั้นได้ถูกทำร้ายตายในที่สุด ในบทเพลงได้สะท้อนมุมมองของนางหมาขาวเป็นผู้ที่กระทำผิดและยอมรับผิดผลจากการกระทำของตนจึงต้องมาอยู่ในสภาพนี้ดังที่ปรากฏในเพลงต่อไปนี้

“...ไม่ขออุทรณ์ อ้อนวอนให้ยกโทษให้ ยอมรับบัญชาด้วยใจ ไปรับกรรมที่ทำผิดไว้ เหตุไม่เจียมตัว ใจแอบข้ามรั้วกฎฟ้าห้ามไว้ เป็นจิตาหมานอนกลับไป แอบมีใจให้เทวดา...”

(บทเพลงนางหมาขาว : นื่องฝ้าย ศิลปินภูไท)

บทเพลงข้างต้นได้ใช้การบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครออกมาเพื่อให้เกิดความน่าสงสาร และยอมรับกับผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองทำให้เข้าใจความรู้สึกของตัวละครมากยิ่งขึ้น เป็นการพรรณนาความรู้สึกที่เกิดขึ้นของตัวละครออกมาเพื่อให้สงสารและยอมรับกับผลการกระทำของตนเอง

จากบทเพลงที่กล่าวมาข้างต้นมีการนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครทั้งตัวละครชาย และตัวละครหญิง และตัวละครที่ไม่ใช่ตัวละครเอกมานำเสนออย่างตัวละครทำวังกีที่ไม่ใช่เป็นพระเอกแต่ถูกนำมาสร้างสรรคในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมากกว่าตัวละครอย่างท้าวผาแดงโดยการบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครออกมา อาจเป็นเพราะลักษณะของตัวละครนั้นเป็นผู้ถูกกระทำจนเกิดความสงสารน่าเห็นใจ เพื่อต้องการสะท้อนความรักของคนทั่วไปที่แสดงให้เห็นว่าความรักที่ไม่สมหวังถึงแม้จะทรมาน คอยทำดีทุกอย่าง ให้กับคนที่แอบรักสุดท้ายก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจนทำให้ตัวเองผิดหวัง และเกิดความเสียใจต่างกับตัวละครท้าวผาแดงอย่างสิ้นเชิงที่ถึงอย่างไรก็สมหวังในความรักเสมอเพราะคนรักเองก็ต่างมอบใจให้ ทั้งยังนำเสนอตัวละคร นายทอง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่เด่นชัดในอารมณ์พฤติกรรมและการกระทำของตัวละคร ทั้งยังเสนอตัวละครที่มีความฉลาด อย่างตัวละครจากวรรณกรรมเรื่องเชียงเมียง ตัวละครเอกฝ่ายหญิง อย่างนางคำก่อง นางหมาขาว เป็นตัวละครมีลักษณะและพฤติกรรมที่ดูมองว่าเป็นตัวละครที่น่าสงสารเห็นใจอยู่และเป็นฝ่ายถูกกระทำ ตามที่นำเสนอผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

4.1.2.3 การนำเสนอจำนวนตัวละครที่เลือกมานำเสนอในบทเพลง

การนำเสนอจำนวนตัวละครในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน คือการนำเสนอจำนวนของตัวละครจากวรรณกรรมอีสานที่มีตัวละครเอก ตัวละครรอง และตัวละครอื่น ๆ ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ซึ่งในแต่ละบทเพลงมีการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป การนำเสนอจำนวนตัวละครที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบ 3 ลักษณะคือการนำเสนอตัวละครเดี่ยว ตัวละครสองตัว และตัวละครหลายตัว พบว่ามีทั้งหมดจำนวน 33 บทเพลง มีรูปแบบการนำเสนอตัวละครเดี่ยว 6 บทเพลง การนำเสนอตัวละครคู่ 7 บทเพลง การนำเสนอตัวละครหลายตัว 22 บทเพลง ดังต่อไปนี้

4.1.2.3.1 การนำเสนอตัวละครเดี่ยว

การนำเสนอรูปแบบของตัวละครในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีการนำเสนอตัวละครเดี่ยวเป็นการนำเสนอที่ใช้ตัวละครเพียงตัวเดียวหรือกล่าวถึงตัวละครเพียงตัวละครเดี่ยวเท่านั้น โดยมากจะบรรยายและพรรณนาถึงความผิดหวังเรื่องความรักของตนเองน้อยใจกับความรักหรือประชดประชันเรื่องความรักของตน จำนวน 6 บทเพลง ดังต่อไปนี้

บทเพลงน้ำตาพังคี่ เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการตัดพ้อความรักของตนเองที่ไม่สมหวังกับนางไอ่จึงมาสู่ความเสียใจและมีน้ำตาดังบทเพลงต่อไปนี้

“...บ่ฮู้เหตุผล ว่าคนเป็นหยิ่งใจดำ บ่ฮู้เหตุผลว่าคนเป็นหยิ่งใจดำ
บ่เคยเว้าหยิ่งจักคำ ให้เจ็บช้ำน้ำใจคนงาม อ้ายผัดหม่องไต่ ชั่ว
หม่องไต่บอกแนชอลาม แค่แอบชื่นชมความงามอ้ายผัดหลาย
สั้นบ้อ...”

(บทเพลงน้ำตาพังคี่ : แต้มสี อนุทัย)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงที่ใช้ตัวละครตัวเดียวในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกคือตัวละครท้าวภักดิ์ที่ออกมาเล่าเรื่องราวความรักของตนเองที่ไม่สมหวังเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจอย่างบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงฮ้างกะยอม(ภักดิ์) เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการตัดพ้อความรักของตนเองที่ไม่สมหวังกับนางไอ่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ดอมเดียวตั้งความฮัก จักฮ่วมหือฮ้าง อันใดความฮัก
 อันใดความฮ้าง อันใดล้วนความหลัง สักหอมมาบ่ต่าง สุขันธชาติ
 หอมฮ้าย หอมฮักฮ่วนคณิงห่วนเฮาดอม มื้อนี้ซอมกะยอมสุด
 ไกล เอาฮ้าย เก็บกลีบกอบกลืนไว้ สีเฮดจั่งได้ โอ้ยน้อ...”

(บทเพลงฮ้างกะยอม(ภักดิ์) : นก พงศกร)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงที่ใช้ตัวละครตัวเดียวในการถ่ายทอด
 อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครท้าวภักดิ์ที่ออกมาถ่ายทอดเรื่องราวความรักของตนที่ไม่สมหวังและรู้สึก
 ผิดหวังซึ่งในบทเพลงไม่ได้กล่าวถึงตัวละครโดยตรงแต่จะใช้เนื้อหาในการบรรยายเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น
 จึงทำให้เข้าใจว่าเป็นการเล่าเรื่องราวของตัวละครท้าวภักดิ์

บทเพลงผิดกฎสวรรค์ เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการ
 ตัดพ้อความรักของท้าวภักดิ์กับนางไอ่คำ แต่ถึงอย่างไรท้าวภักดิ์ยอมทำที่จะผิดกฎที่สวรรค์ได้กำหนด
 ไว้จึงจะได้ครองรักกับนางไอ่คำดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เบ็งคือฟ้าลำเอียง แก่ลั้งซิดเขียนความฮักสองเฮา ให้อ้ายมาพ้อ
 กับเจ้า แต่บ่ให้ฮักสองเฮาสมหวัง ผ่านไปก็เจ็ดภพ แต่ต้องจบด้วย
 การจากกัน 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ที่เฮาผูกพัน ยังมันใจสัญญา...”

(บทเพลงผิดกฎสวรรค์ : วิล อนาวิล)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงที่ใช้ตัวละครตัวเดียวในการถ่ายทอด
 อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครท้าวภักดิ์ที่ออกมาถ่ายทอดเรื่องราวความรักของตนที่ไม่สมหวังและรู้สึก
 ผิดหวังโดยใช้การบรรยายเล่าเรื่องของตัวละครโดยตรงที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นการเล่าเรื่องราวของตัว
 ละครท้าวภักดิ์

บทเพลงหัวใจภักดิ์ เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการ
 ตัดพ้อความรักของท้าวภักดิ์กับนางไอ่คำ แต่ถึงอย่างไรท้าวภักดิ์ก็ยังคงรักนางไอ่คำเสมอดังบทเพลง
 ต่อไปนี้

“...ภักดิ์ก็มีหัวใจ...ฮักเพียงใดให้เจ้าฮู้โต ย้อนมีกรรมบ่ เจ้าจึงบ่
 เหลียวแล อ้ายยอมแพ้ พลิกายให้เจ้าเป็นทาน แต่หัวใจ...ฮักมัน
 ให้เจ้านั้น...ฮู้ไว้หัวใจ..ภักดิ์..ร่างที่ตาย...มอดไป...”

(เพลงหัวใจภักดิ์ : ครุฑน้ำต้น ชิตภักทร)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงที่บรรยายเล่าเรื่องราวของตัวละครโดยตรงที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นการเล่าเรื่องราวของตัวละครท้าวภังคีแสดงให้เห็นการนำเสนอรูปแบบของตัวละครเพียงตัวละครเดียวเพราะมีการเล่าเรื่องราวความในใจของตัวละครท้าวภังคีและยังปรากฏชื่อตัวละครท้าวภังคีเพียงตัวเดียว

บทเพลงฟังคี เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการตัดพ้อความรักของท้าวภังคีกับนางไอ่คำ แต่ถึงอย่างไรท้าวภังคีก็ยังคงรักนางไอ่คำเสมอดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ทุ่มเทท้อไต่ นางกะเลือก...ผาแดง ย้อนว่าเขามีเงินให้คำแพง..
แต่ยายปมี มือไต่ นางไต่ ผิดหวัง กับคืนหนองหาร อ้ายสีถาคันดี
ฟังคี...บ่เคยเซาฮักนางไอ่ ฟังคี...คืออ้าย บ่เคย...เซาฮักน้องเลย...”

(บทเพลงฟังคี : เปียร์ นฤชัย)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงที่บรรยายเล่าเรื่องราวของตัวละครโดยตรงที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นการเล่าเรื่องราวของตัวละครท้าวภังคีแสดงให้เห็นการนำเสนอรูปแบบของตัวละครเพียงตัวเดียวเพราะมีการเล่าเรื่องราวความในใจของตัวละครท้าวภังคีถึงแม้จะปรากฏชื่อตัวละครผาแดงร่วมด้วยก็ตามแต่เป็นเพียงการเอ่ยชื่อเท่านั้น และเนื้อหาในบทเพลงยังเป็นการเล่าเรื่องราวของตัวละครท้าวภังคีเท่านั้น

บทเพลงอ้วลาตาย เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้วที่มีการตัดพ้อของชีวิตรักตนเองจนนำไปสู่การจบชีวิตลงและได้มีการกล่าวลาภกับสิ่งที่ตนเคยผูกพันมาด้วยกันดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เหมือนดังโลกทั้งใบ ตกในความมืดมน ดังพายุฝนปรกคลุมใจ
เมื่อคนที่เรารักมัน ถูกกีดกันด้วยกำแพงใจ จากนั้นต่อไปสิบมีอ้าย
...”

(บทเพลงอ้วลาตาย : ก้อย ชาลินี)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่องชูลุนางอ้ว ที่ใช้ตัวละครตัวเดียวในบทเพลงคือนางอ้วที่ออกมาเล่าเรื่องราวความน้อยใจในความรักที่ไม่สมหวัง

4.1.2.3.2 การนำเสนอตัวละครคู่

การนำเสนอรูปแบบของตัวละครในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน แบบการนำเสนอตัวละครคู่เป็นการนำเสนอที่ใช้บทสนทนาโต้ตอบที่มีการบรรยายระหว่างตัวละครชาย กับตัวละครหญิงโต้ตอบกันไปมามีทั้งบทเกี่ยวพาราสิ หรือ บทประชดประชัน และมีการตอบโต้กันไปมา จำนวน 7 บทเพลง ดังต่อไปนี้

บทเพลงหนุ่มผาพงหลงสาวคีตา จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการนำเสนอตัวละครผาแดง กับนางไอ่คำ เป็นการร้องบทเพลงคู่ที่มีเนื้อหาแดงออกถึงความรักดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ผู้ชาย : ซี่ม้าบักสามข้ามดง อ้ายคนเมืองผาพงสัญจรร้อนมา

ยังโสดซิงๆยังบ่มีภรรยา มาพ้อไอ่หล้าสะดุดใจผาแดง

ผู้หญิง : ย่านพี่ชายเฮ็ดให้ระเวง ย่านผาแดงนั้นเว้าบ่จริง ไอ่เป็นลูกผู้หญิง

ต้องเจียมเนื้อเจียมตัว

ผู้ชาย : ซื่อนางไอ่มั่นหอมดั่งไปทั่ว มาเจอตัวก็สวดดั่งคนสำ

ผู้หญิง : โคนอ้ายย่องลิเหลิงตัวดั่งว่า สาวคีตานครกลัวอ้ายหลง...”

(เพลงหนุ่มผาพงหลงสาวคีตา : คนองนา กาฬสินธุ์, สุดา ศรีลำดวน)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่ใช้ตัวละครชายคือผาแดง กับ ตัวละครหญิงคือนางไอ่คำ เป็นการเล่าเรื่องของทั้งคู่ด้วยการเกี่ยวพาราสิตอบโต้กันไปมา

บทเพลงซูลูนางอ้าว ของศิลปิน นก พงศกร, แอน อรดี เป็นการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลูนางอ้าวที่บอกเล่าเรื่องราวความรักของทั้งคู่ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ญ.อ้ายอย่ามาตัว อ้าวบ่เชื่อ ช.บ่เคยตัวไผจักเทื่อ อ้ายสิตัวอ้าวไป

เพื่ออียัง สาบานหน้าไฟให้ซูลูตายหากตัวนาฟ้าหลูดินหล่มบ่

หมายเพี้ยง ขอฮักอ้วนางจนโลกสลาย ว่าจั่งไต่เนาะ อ้าวฮักอ้ายบ่

ตอบหน้อยจอมขวัญ ญ.ฮักอ้ายซูลูคือกัน ช.สองเฮาฮักกันหอม

หน้อยได้ไหม ญ.อ้ายจะบ้ำหรือ...คักเนาะ อะแก้มซ่าย...”

(บทเพลงซูลูนางอ้าว : นก พงศกร, แอน อรดี)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่อง ซูลูนางอ้าว ที่ใช้ตัวละครชายคือซูลู กับ ตัวละครหญิงคือนางอ้าว เป็นการเล่าเรื่องของทั้งคู่ด้วยการเกี่ยวพาราสิ

ตอบโต้กันไปมามีลักษณะคล้ายบทสนทนาที่ปรากฏในบทเพลงทำให้บทเพลงมีจังหวะซ้ำๆ เหมือนกำลังสนทนากันไปมา

บทเพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน ศิลปิน นก พงศกร, แอน อรดี เป็นการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว ตัวละครชูลู และนางอ้าว ที่บอกเล่าเรื่องราวความรักของทั้งคู่ ในขณะที่นางอ้าวก่อนเข้าพิธีแต่งงานกับชูลุนางอ้าวแต่ทั้งคู่ให้สัญญากันว่าจะพาหนีเพื่อไปอยู่ด้วยกัน ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ซ. สิพาเจ้าหนีก่อนเข้าพิธี ก่อนเขาสิป้อนไข่ สัญญาจะพาหนีไกล ไปที่มีแค่เขาสองคน เปิดชีวิตอ้ายสิ่งที่ต้องการ นั่นคือน้องงู. น้องสิหนีไป ไปอยู่กับอ้ายขอเพียงมีสองเขา สิยอมไปเป็นของเขา สิยอมให้เขาป้อนไข่ เปิดชีวิตนี้...น้องยกให้อ้าย คนสิพาเข้าพาขวัญป้อนไข่...”

(เพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร, แอน อรดี)

บทเพลงข้างต้นได้นำเสนอบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมเรื่อง ชูลุนางอ้าว มีตัวละครชูลู และนางอ้าว เป็นการเล่าเรื่องของทั้งคู่หลังจากอีกฝ่ายจะต้องไปแต่งงานแต่ทั้งคู่ได้ให้คำสัญญากัน เป็นการถ่ายทอดบทเพลงที่ตอบโต้กันไปมามีลักษณะคล้ายบทสนทนาที่ปรากฏในบทเพลงทำให้บทเพลงมีจังหวะซ้ำๆเหมือนกำลังคุยสนทนากัน

บทเพลงขุนนางตามฮักนางอ้าว ศิลปิน วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และ ก้อย ชาลินี เป็นการนำเสนอตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้าว ตัวละครนางอ้าว กับ ขุนนาง ที่บอกเล่าเรื่องราวความความสัมพันธ์ของทั้งคู่โดยการประชดประชันเพราะในบทวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ ขุนนางมีอายุแก่ ตัวอ้วน หน้าตาไม่หล่อ เป็นฝ่ายตามจีบนางอ้าวอยากได้เป็นภรรยาแต่นางอ้าวปฏิเสธเพราะมีคู่รักในใจอยู่แล้ว ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ซ. คิดฮอด คิดฮอด ขอหอมขอกอดแหม่นว่าที่ภรรยา
งู. หน้าบ่อายซังมากล้าว่า สิเข้าป่าช้าแล้วอายุเจ้าของ
ซ. อ้าวอย่าเว้าจังซันมันทำร้ายใจเต้กลางร้ายหลายเด้น้อ
งู. เฒ่าคอเข้าโลงใกล้หม่องสิขึ้นกองฟอนบ่มองเบ็งเจ้าของ...”

(บทเพลงขุนนางตามฮักนางอ้าว : วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และ ก้อย ชาลินี)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นมีการนำตัวละครนางอ้ว กับ ขุนกลาง ที่เป็นตัวละคร ตัวเอก กับตัวรอง มานำเสนอในบทเพลงลูกทุ่งที่มีการสนทนาโต้ตอบอย่างประชิดประชันเสียดสี เพราะนางอ้วไม่ได้มีใจให้แก่ขุนกลางต่างจากขุนลานที่มาตามจีบโดยใช้ภาษาแทะโลมฝ่ายหญิงทำให้ ฝ่ายหญิงเกิดความไม่พอใจจึงได้ตอบโต้กันไปมา

บทเพลงผาแดงนางไอ่ เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนาง ไอ่นำเสนอเนื้อหาที่มีการกล่าวถึงความรักที่ไม่สมหวังของผาแดงกับนางไอ่คำดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ผู้ชาย : ไอ้คำเอ๊ย ไอ้คำหล่า ฮักเจ้าสำฟ้าแต่ต้องมาจาบัลย์

ผู้หญิง : อ้ายผาแดง อ้ายอย่าได้โศกศัลย์ สิถ้าพ้อกันกับอ้ายทุกชาติไป สิถ้า

พ้อกันกับอ้ายทุกชาติไป

ผู้ชาย : ชาตินี้ที่ฮักต้องซำ ย้อนไอ้คำมากะฮอกดอน

ผู้หญิง : กะย้อนว่าในชาติก่อน กะฮอกดอนทำให้ซำใจ

ผู้ชาย : ไปดีเดื่อน้อง อ้ายสิคองพ้อกันชาติใหม่

ผู้หญิง : บ่ว่าชาติหน้าชาติใด ผู้ชายในใจ คือ อ้ายผาแดง

ผู้ชาย : บ่ว่าชาติหน้าชาติใด ผู้หญิงในใจ คือ น้องไอ้คำ...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : พร ภริณี- วัฒน ศิวตล)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการโต้ตอบกันไปมาระหว่างตัวละครผาแดงกับนางไอ่ที่บอกเล่าเรื่องราวความรักของทั้งสองที่ไม่สมหวังและการจากลากัน

บทเพลงสุดน้ำแนน นำเสนอเนื้อหาจากวรรณกรรมผาแดงนางไอ่ที่มีเนื้อหาในการเล่าเรื่องราวจากบทวรรณกรรมอีสานเหตุการณ์ของตัวละครทั้งดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ผู้ชาย(ผาแดง) : ...อ้ายประชัน บั้งไฟพ่ายให้แก่เขา บุญบ่สมสิเอา แก้วไอ้ มาไว้นอนซอน สายแนนเฮาบ่ถึง หรือแมนเขาตึงไปก่อน สายคออ้าย แม่คน ไคงามงอน ผลาบ่พ้อซอน เลยได้แต่คิดน้า...ผู้ชาย(ท้าวถังคี) : ...คินงำเข้า คำ ออยากพ้อหน้าก่อนคำเบ็งอีกจักเทื่อ ฮำฮีฮำฮอนนำแม่บุญเหลือ พ้ออีกจัก เทื่อ ตายอ้ายบ่ว่า จังเตรียมเอาได้ พลแพนแพนพร้อมพริ้ว ว่าแล้วร้าย มนต์ดำ แปลงกายนาคน้ำ เป็นกระฮอกดอน...

ผู้หญิง : ...นางนาฎหล่า นางนาฎหล่า ยินกระดิ่งดั่งม่วน ไอ้คำหลิง หมู่ กระฮอก ได้แต่นั่งตั่งสิ มีหนึ่งนั้น สีเสวตขาวงาม ก็จึงความอยากเอา แขนบเนา เลียนซอนไล่ตีต้อน ตีต้อน จับบ่ได้จักเทื่อ...”

(บทเพลงสุดน้ำแนน : ระเบียบวาทศิลป์)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการโต้ตอบกันไประหว่างตัวละครผาแดง ท้าวภังคี และนางไอ่ที่บอกเล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนทำให้เขาไม่สามารถที่จะครองรักกันได้และต้องจากลากันในที่สุด

บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ นำเสนอเนื้อหาจากวรรณกรรมผาแดงนางไอ่ที่มีเนื้อหาในการเล่าเรื่องราวจากบทวรรณกรรมอีสานเหตุการณ์ของตัวละครทั้งตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...ผู้ชาย : โอ้ยอนนาย จำถึงเรื่องผาแดงนางไอ่ บั้งไฟต่างบ้านหลานเจ้าพ่อ
ขอม ฟ้าแดดพร้อมทางฝ่ายสงยาง มีทางอวเซียงเหียน ผ่องเซียงสีแก้ว มา
ถึงแล้วนำบั้งไฟไปแห่ หาเหล่าให้แก่กินแล้วผ่องมา แพนเขาผาโพงเมืองไอ่
ผู้ว่านางไอ่ชื่อท้าวผาแดง ชีมาตัวดีสีแสง นางไอ่ผาแดงชีมานำกัน ถึงวันนำ
บั้งไฟไปจุดพนันเอาขุนน้องไอ่ไปครอง ผลจุดบั้งทั้งสอง บั้งไฟเมืองน้องนาง
ไอ่จาวกันบั้งไฟเมืองน้องนางไอ่จาวกัน
ผู้หญิง : ในวันนั้นพอบุญเล็กอย่า ในวันนั้นพอบุญเล็กอย่า ผาแดงขึ้นชีมาลา
น้องไอ่เมื่อ จักกล่าวเชื่อนามนาคโตผี ชื่อว่าโตพังคีเปลี่ยนแปลงกลายร่างมา
ทางข้างหอโองนางไอ่ เป็นกระฮอกขาวน้อย ขาวจ้อยพองาม นางไอ่นั้น
เหลียวเหลือบแลเห็น กระฮอกแขนขอกัน...”

(บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่ : ปดลาคน้อย ส่งเสริม, อังคนางค์ คุณไชยลำภูไท)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอตัวละครคู่โดยการนำตัวละครมาโต้ตอบกันไประหว่างตัวละครผาแดงกับนางไอ่คำโดยเล่าเหตุการณ์ที่ตัวละครจากตัวละครทั้งสองที่ตอบโต้กันไประมา

4.1.2.3.3 การใช้ตัวละครหลายตัว

การนำเสนอรูปแบบของตัวละครในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีการนำเสนอตัวละครหลายตัวเป็นการนำเสนอตัวละครที่ใช้บทสนทนาโต้ตอบที่มีการบรรยายระหว่างตัวละครชาย กับตัวละครหญิงโต้ตอบกันไประมา รวมทั้งมีการกล่าวบรรยายถึงตัวละคร โดยใช้ตัวละคร 2 ตัว ขึ้นไป รวมทั้งบทที่มีการเกี่ยวพาราสิ บทประชดประชัน หรือการเล่าเป็นมาและกล่าวถึงตัวละครนั้นๆ จำนวน 22 บทเพลงดังต่อไปนี้

บทเพลงรักสะท้านหนองหานลุ่ม ศิลปิน ดวง มรกตเป็นการนำเสนอบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการนำเสนอตัวละครหลายตัวละครเพื่อเล่าเรื่องราวในบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมดังบทเพลงต่อไปนี้

“...จักก้าวก้าวปางก่อนผาแดง ใจแพงฮักไ้ไ้ค่านำจ้อ พานั่งห้อย
 เทาะเหินเอ็นสิ่งหนองหานบ้านลุ่มจมนพื้นที่ ด้วยเหตุที่น้องพี่
 ชาวเมือง ชาติานครเสพสมยังเนื้อกึงคืท้าวในกายกระรอก บ้าน
 เมืองจั่งลุ่มจมนมีดหาย น้องและอ้ายเทิงไ้ผาแดง มีกรรม
 ตามแสง โศกศัลย์วันนี้...”

(บทเพลงรักสะท้อนหนองหานลุ่ม : ดวง มรกต)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอตัวละครหลายตัวด้วยกัน ผาแดง นางไ้ค่านำ
 ท้าวกึงคื และกระรอกเผือก ซึ่งตัวละครทั้ง 4 ตัวที่ปรากฏในบทเพลงเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์
 เกี่ยวข้องทั้งตัวผาแดง นางไ้ค่านำ ท้าวกึงคื ที่ได้แปลงกายเป็นกระรอกเผือก เมื่อบทเพลงได้นำเสนอใน
 การเล่าเรื่องราวของวรรณกรรมนั้นผ่านบทเพลงจำเป็นต้องมีตัวละครหลายเพื่อให้ผู้ฟังในบทเพลงนั้น
 มีความเข้าใจความหมายมากขึ้น

บทเพลงสุดท้ายเป็นการนำเสนอบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผา
 แดงนางไ้ค่านำ ที่มีการนำเสนอตัวละครหลายตัวละครเพื่อเล่าเรื่องราวในบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับ
 วรรณกรรมที่มีการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครแต่ละตัวที่มีการพูดแสดงความรู้สึกของตนออกมา
 ที่ไม่สมหวังในเรื่องความรักนอกเหนือจากตัวบทวรรณกรรม ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ผาแดง (ช) อ้ายประชัน บั้งไฟพ่ายให้แก่เขา บุญบ่สมสิเอา
 แก้วไ้ค่านำ มาไว้บนอนซอน สายแนนเฮาบ่ถึง หรือแมนเขาตั้งไปก่อน
 สายค้ออ้าย แม่คนไ้ค่านำจอน ผลาบ่พอซอน เลยได้แต่คือนำ
 กึงคื (ช) ฝ้ายฝั้น ฮอดเจ้า นับแต่เฮาพ้อหน้า ยอนคินิงหา อ้ายจั่ง
 แปลงมาเป็นกระรอกดอน จอบขอมนำเงาไม้ ย้อนคืดอยากอยู่ใกล้
 เจ้าผู้ขนตางอนบาดตอนสุดท้าย อ้ายตายยอนสร

....

นางไ้ค่านำ (ญ)นางนาฎหล่า นางนาฎหล่า ยินกระดิ่งดั่งม่วน ไ้ค่านำ
 หลิง หมู่กระรอก ไ้ค่านำต่างสี มีหนึ่งนั้น สีเสวดขาวงาม ก็จิงความ
 อยากเอา แนนเนา เลียนซอน ไ้ค่านำต้อน ตีต้อน จับบ่ได้จักเพื่อ...”

(บทเพลงสุดท้าย : ระเบียบวาทศิลป์)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอตัวละคร 3 ตัวละครเอก ได้แก่ ผาแดง
 นางไ้ค่านำ และท้าวกึงคื ที่ได้ถ่ายทอดบอกความรู้สึกของตนเองออกมา โดยทั้งสามตัวละครเป็นผู้เล่า

เรื่อง ผาแดงก็ได้เล่ามุมมองความรู้สึกของตนเองว่าเป็นใคร และทำอะไรถึงมาหลงรักนางไอ่คำได้ส่วน ท้าวกังคีก็ได้เล่าความเป็นมาของตนเองด้วยเช่นกัน และได้มีการแปลงกายเป็นกระรอกเผือกเพื่อไปหา นางไอ่คำที่แอบหลงรัก ส่วนนางไอ่คำก็มีการพูดถึงตนเองถึงสาเหตุที่ทำให้เมืองถล่มคือได้เห็นท้าวกังคี ที่แปลงกายเป็นกระรอกเผือก เห็นได้ว่าตัวละครทั้งสามตัวนั้นมีความสัมพันธ์กันในเรื่อง และเมื่อมา ถ่ายทอดในบทเพลงลูกทุ่งก็มีรูปแบบการนำเสนอที่ให้ตัวละครเป็นผู้ถ่ายทอด

บทเพลงพังคิพ่ายฮัก ศิลปิน โชน วาริชภูมิ เป็นการนำเสนอบทเพลงจาก วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่มีการนำเสนอตัวละครหลายตัวละครเพื่อเล่าเรื่องราวในบท เพลงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนี้ โดยบทเพลงนี้เป็นการนำเสนอถึงท้าวกังคีที่ไม่สมหวังในความรักแต่ มีการเชื่อมโยงกับตัวละครในเรื่อง ดังบทเพลงต่อไปนี้

“..ผาแดงเขาเป็นพระเอก เฮ็ดโถกโลกเอ๊กเลกกะเป็นตาแพง
ขี่ม้าบักสามหลอยมากินไข่แดง บาดยามเขามีสาง กระฮอก
น้อยได้จอบเบิ่ง...”

(บทเพลงพังคิพ่ายฮัก ศิลปิน โชน วาริชภูมิ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นบทเพลงที่นำเสนอเนื้อหาตัวละครของท้าวกังคี แต่ได้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับตัวละครในเรื่องอีกหลายตัวละคร เพื่อบอกที่มาของตนทำให้ไม่ สมหวังกับความรักในครั้งนี้ โดยได้กล่าวถึงตัวละคร ผาแดง พร้อมพาหนะคู่ใจ คือม้าบักสาม และ กระรอกเผือก ที่มีความสัมพันธ์กันในเรื่อง

บทเพลงแต่ชาติปางก่อน : สัจจา ใจบุญเป็นการนำเสนอบทเพลงจาก วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่มีการนำเสนอตัวละครหลายตัวละครเพื่อเล่าเรื่องราวในบท เพลงที่เกี่ยวข้องกับการเล่าย้อนอดีตชาติของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...พังคิเจ้าจิงชวนน้องประคองศรี กลับไปเยี่ยมบ้านเกิดเถอะคนดี
มิ่งมิตรมีจะได้เห็นเป็นบุญตา ท่านเศรษฐีก็เร่งรัดจัดของฝาก
เอาไว้กินยามอยากนะลูกหนา เสร็จจรุระแล้วให้รีบกลับบ้านมา...”

(บทเพลงแต่ชาติปางก่อน : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นบทเพลงที่นำเสนอตัวละครท้าวกังคี นางไอ่คำที่ ปรากฏในบทเพลงใช้คำว่าน้องประคองศรี ซึ่งหมายถึงนางไอ่คำ และพ่อของนางไอ่คำคือเศรษฐี

ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวละครทั้ง 3 ตัวที่มีความเกี่ยวข้องกันในอดีตชาติของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่

บทเพลงศรีธนมตามนางของศิลปิน พรศักดิ์ ส่องแสง เป็นการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธนมนโรรักษ์ ในตอนติดปีกห่างบิน พระบุโรทิศซึ่งมีความโกรธแค้นพระสุธนได้ยุยงให้พระบิดาของพระสุธนนำนางมโนห์รามายูชายัญเมื่อได้โอกาส นางก็บินหนีกลับไปเมืองของตน นางได้ฝากผ้ากำพล ชำรงรงค์ มนตร์ ไร่แก่พระฤๅษี เพื่อให้พระสุธนใช้เป็นเครื่องนำทางไปยังเมืองของนางด้วยความยากลำบากถึงเมืองของนาง ที่เล่าเรื่องราวในตอนนี้นำผ่านบทเพลง และมีตัวละครหลายตัวดังบทเพลงต่อไปนี้

“...บัดนี้...ศรีธนมกินผลาไม้ ในไพรต่างข้างกลอง น้ำกัดเหล็กกัดทอง
ทอง พองคัตรอยู่ด้าว ศรีธนมทำกะบข่าม ขึ้นภูเขาลงแม่น้ำ ตามหาเมืองมโนรักษ์
มาถึงฤๅษีตาได้ไต่ถาม ดอกความเคঁา ฤๅษีเอาแหวนให้ เทิงสไปอินางฝาก...”

(บทเพลงศรีธนมตามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงที่ปรากฏมีการนำเสนอตัวละครที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระสุธน นางมโนรักษ์ และฤๅษี ในตอนติดปีกห่างบินที่แสดงให้เห็นว่ามีการนำตัวละครทั้ง 3 ตัวละครที่มีความสัมพันธ์กันมานำเสนอในตอนนี้

การนำเสนอรูปแบบของตัวละครข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีวิธีการเลือกนำเสนอรูปแบบตัวละครในบทเพลงทั้งการใช้ตัวละครเพียงตัวเดียวในการนำเสนอ การเลือกใช้ตัวละครคู่เป็นการสนทนาโต้ตอบกันไปมาทั้งบทเพลงที่เกี่ยวข้องพาราสิกันและความขัดแย้ง อีกทั้งการใช้ตัวละครหลายตัวมานำเสนอในบทเพลงเพื่อให้บทเพลงเกิดความรู้สึกเสมือนการโต้ตอบเป็นเรื่องราวในบทวรรณกรรมมากขึ้น

การใช้ตัวละครในบทเพลงจากบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานมีการนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และการนำเสนอรูปแบบของตัวละครที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานทั้งนำตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวละครเอก และตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวรอง ต่างกับตัวละครฝ่ายหญิงที่เน้นเพียงตัวละครเอกเท่านั้น นำมาบอกเล่าในหลายแง่มุม ทั้งความรักผิดหวังหรือแม้แต่การกระทำของตัวละครที่เป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างน่าเห็นใจออกมาแนะนำเสนอในการตีความบอกเล่าความรู้สึกของตัวละคร ทั้งนี้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีการนำตัวละครฝ่ายชายที่เป็นตัวรอง คือ ท้าวกังคี มากที่สุด อาจเพราะต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความน่าสงสารและเห็นใจในอีกแง่มุมหนึ่งที่จริงๆ แล้วเขาเป็นฝ่ายโดนกระทำเสียมากกว่า และตัวละครฝ่ายหญิงนั้นเป็นการนำเสนอดัว

ละครเอกของแต่ละเรื่องที่มีการนำเสนอจุดเด่นในด้านความรักต่างกันไป เช่น นางไอ่คำ และนางอ้าวต่างก็มีความยึดมั่นในความรักของชายหนุ่มโดยที่ยอมสละชีวิตได้ ส่วนตัวละครฝ่ายหญิงตัวอื่น ๆ มักจะสะท้อนไปในรูปของผู้หญิงที่ทำให้ความน่าสงสารเห็นใจมากกว่า จึงได้ถูกนำมาเสนอในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่เน้นการบรรยายถึงอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้นแต่ก็ยังคงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมอีสานไว้คงเดิม รวมไปถึงของการนำเสนอตัวละครที่นำเสนอตัวละครคู่กันในบทเพลง หรือหลายตัวละครที่อยู่ในบทเพลงเดียวกันจึงทำให้เห็นถึงองค์ประกอบของการนำตัวละครจากวรรณกรรมถูกมาสร้างสรรค์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

4.2 กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

การเล่าเรื่องเป็นการนำเสนอของผู้เล่าเรื่อง คือผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องราวไม่ใช่ผู้เขียน ผู้เล่าเรื่องเป็นวิธีการนำเสนออย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ต้องการนำเสนอหรือกำหนดว่าใครจะเป็นผู้เล่าเรื่องผ่านการศึกษาจากการถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครออกมาจากผู้เล่าเรื่อง (อิรวดี ไตลิ่งคะ, 2546: 31) ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีการถ่ายทอดการเล่าเรื่องในรูปแบบเพลงที่เน้นตัวละคร และรายละเอียดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมากกว่าเหตุการณ์ (สิริชญา คอนกรีต , 2556: 128) ผู้วิจัยพบว่าการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสาน คือ การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า และการเล่าที่ไม่ใช้ตัวละคร ดังต่อไปนี้

4.2.1 การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า

การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า เป็นสิ่งที่ตนเองประสบมา หรือเป็นตัวละครหลักในการสื่อสารออกมา (อิรวดี ไตลิ่งคะ , 2546: 31) ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตนเองว่าตัวละครนั้นมีความรู้สึก คิดเห็นอย่างไร การเพิ่มอารมณ์ของตัวละครที่นอกเหนือจากตัวบทเดิมให้มีความรู้สึกเป็นการสร้างสรรค์บทเพลงที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจตัวละครมากขึ้น พบจำนวน 10 บทเพลงดังตัวอย่างต่อไปนี้

บทเพลงน้ำตาพังคี่ จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นการนำเสนอผ่านตัวละคร ท้าวภังคี่ถึงความเสียใจจากการกระทำของนางไอ่คำและไม่ได้ได้รับความรักจากนางโดยตัวละครนั้นเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองออกมาดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ฆ่าอ้ายเห็ดหยัง อ้ายผิดอียัง เว้าให้ฟัง...แน มาซางใจโหดคักแท้ คน
งามคีน้องไอ่คำ หรือเห็นว่าอ้ายเป็นเพียงแค่สัตว์ชั้นต่ำ สิวาสีเหยียบสีย่ำ สี
เห็ดจั่งโตกได้.... บู้เห็ดเหตุผลของคนงามงามใจร้าย ก่อนที่จะขาดใจตาย
น้ำตาพังคีรินไหล ไอ่เอ๋อ ไอ่คำ อ้ายขอสาปแช่งลงไป ซาดินนี้หรือว่าซาดิไต่เจ้า
ฮักชายใดหาพรากจากกัน บ่ว่าซาดินหน้าซาดิไต่เจ้าฮักชายใดให้ตาย จากกัน
...”

(บทเพลงน้ำตาพังคี : แต้มสี อนุทัย)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องโดยการใช้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องที่ตัวละคร
ได้ประสบพบเจอมาและบอกเล่าเหตุการณ์อารมณ์ความรู้สึกของตนเองโดยในบทเพลงนี้ปรากฏคำว่า
“ อ้าย ” ในภาษาอีสานที่เรียกแทนตัวเองว่าพี่ หรือหมายถึงตัวท้าวภักดิ์ที่ได้นำเสนอบอกเล่าเรื่องราว
ความรู้สึกของตนเองที่เืองกับนางไอ่เพราะไม่สมหวังในความรักและได้ระบายความรู้สึกภายในใจออกมา
เช่นเดียวกับกับบทเพลงพังคี ศิลปิน เบียร์ นฤชัย ดังต่อไปนี้

“...รู้ทั้งรู้ว่าเฮา สู้เขาบ่ได้ พยายามปานใด กะบ่มีทาง เห็ดจั่งโต...ได้น้อ ใจ
มันฮักเจ้าแล้วคนงาม เทียวจิบเข้าจิบคำ น้องนางกะบ่...เหลียวแล เขาหล่อ
เขารวยกว่าอ้าย เขาเห็ดให้เจ้าอยู่กินสบาย แต่ว่าฮักจนๆของอ้ายมันกินบ่ได้
...”

(บทเพลงพังคี : เบียร์ นฤชัย)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องโดยการใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าในบทเพลงนี้ปรากฏ
คำว่า “เฮา” เป็นคำสรรพนามแทนตัวผู้พูดในภาษาอีสานนั้นหมายถึงตัวเรา ที่เป็นคนบอกเล่า
เรื่องราวในบทเพลงนี้ได้นำเสนอความรู้สึกของตัวละครท้าวภักดิ์ที่หลงรักนางไอ่แต่กลับไม่ได้รับ
ความรักกลับ

ในบทเพลงคำกองวอนขอ ของศิลปินน้อย วนิดา จากวรรณกรรมอีสานเรื่องนางหมาขาว
ในบทเพลงนี้เป็นการเล่าเรื่องของตัวละครคำกองเพื่อบอกเล่าความรู้สึกของตนออกมาดังบทเพลงใน
ต่อไป

“...จักแม่นเวรกรรม คำกองแต่ชาติปางได้ พ่อแม่กะถึก นกใหญ่ จับกิน
สิ้นชีพทิ้งสอง ผัว บ่ มองหน้า ลูกเขาหาว่าเป็นหมาพี่น้อง ยังถึกเขาจับจำ
จ่อง ให้คำกองกินอยู่นำหมู เจ็บทั่วร่างกาย ย้อนไม้เขาตีเขาฆ่า แกรมโซ่มัด
แขนขา เจ็บไข้ บ่ มี ยามาป็นปีว...”

(บทเพลงคำกองวอนขอ : น้อย วนิดา)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องโดยการใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าในบทเพลงนี้ปรากฏ
คำว่า “คำกอง” คือชื่อของตัวละคร ซึ่งจะต่างกับบทเพลงข้างต้นเพราะมีการระบุเป็นชื่อของตัวละคร
ออกมาไม่ได้ใช้คำเรียกแทนตัวเอง ในบทเพลงนี้ตัวละครคำกองต้องการถ่ายทอดเรื่องราวบอกเล่า
อารมณ์ความรู้สึก และเหตุการณ์ที่ตนเองได้พบมา

ในบทเพลงฮ้างกะยอม(กังคี) จากวรรณกรรมอีสานผาแดงนางไอ่ เป็นการนำเสนอการเล่า
เรื่องโดยการใช้ตัวละครเองเป็นผู้เล่าเรื่องเช่นกันเพราะในเนื้อหาของบทเพลงตัวละครได้ถ่ายทอด
ถึงความรู้สึกคับแค้นใจของตนเองออกมา แต่ไม่ได้ปรากฏคำสรรพนามหรือชื่อของตัวละครเหมือนกับ
บทเพลงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เป็นการบอกเล่าความรู้สึกของตัวละครออกมาเท่านั้นดังบทเพลง
ต่อไปนี้

“...ดอมเดียดังความฮัก จักฮ่วมหือฮ้าง อันใดความฮัก อันใดความฮ้างอันใด
ล้วนความหลัง สังกหอมมาบ่ต่าง สุกันธชาติหอมฮ้าย หอมฮักฮ่วนคณิงห่วนเฮา
ดอม มื้อนี้ซอมกะยอมสุดไกล เอาฮ้ายเก็บกลีบกอบกลืนไว้ สีเฮดจั่งได้
ไถ่ฮื้อน้อ...”

(บทเพลงฮ้างกะยอม(กังคี) : นก พงศกร)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องที่ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องเพื่อแสดงถึง
ความรู้สึกของตนเองแต่ในบทเพลงนี้จะไม่มีการใช้คำแทนตัวผู้พูดเพราะเนื้อหาของบทเพลงทำให้
เข้าใจว่าตัวละครเป็นคนนำเสนอ เพราะเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกของตัวละครที่มีความรู้สึกคิดเห็น
อย่างไร คล้ายกับในหลายๆบทเพลงที่ไม่ได้มีการพูดถึงตัวละครดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงลำภูไท กังคีนางไอ่ กลอนที่ 5 โดยศิลปินเทคโนโลยี เป็นการนำเสนอบทเพลงจาก
วรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ร้องทำนองภูไท ที่กล่าวถึงเรื่องราวของนางไอ่คำกับท้าวกังคีน
อดีตชาติดังบทเพลงต่อไปนี้

“...โอ้ยน้ำอ้อ อ้ายกังคี่ท่าข่อยแน่ ข่อยหาบน้ำจันสิแย้ ท่าข่อยแหนอ้ายกังคี่
 หนักอีหลี บ่ได้หนักอีเล่น เอ้ย... เฮอะโอโอโอโอ...อ้ายเอ๋ยๆ
 ...ท่านเอ๋ยหนักกะขางบ่สนใจ ปล่อยให้โอหาบผู้เดียว บ่แลเหลียวบ่สนใจ
 บ่หายขอยบ่แลเหลียว บ่สนใจ อะโอโอโอ...นั่นแล้ว...”

(บทเพลงลำภูไท กังคี่นางไอ่ : กลอนที่5 โดยเทคเกอร์)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องที่ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่องที่แสดงความรู้สึกนึก
 คิดของตนเองออกมาในบทเพลงนี้จะไม่มีการใช้คำแทนตัวผู้พูด เพราะเนื้อหาของบทเพลงทำให้เข้าใจ
 ว่าตัวละครเองเป็นคนนำเสนอในบทเพลงนี้ นางไอ่คำได้ระบายความรู้สึกคับแค้นใจน้อยใจ
 และโมโห เพราะตัวละครทำวังกังคี่ผู้เป็นสามีไม่ยอมช่วยงานของตนให้ตนนั้นทำอยู่ฝ่ายเดียวจึงเกิด
 ความน้อยเนื้อต่ำใจ

4.2.2 การเล่าที่ไม่ใช้ตัวละคร

การเล่าที่ไม่ใช้ตัวละครเป็นเสมือนผู้เล่าเรื่องที่อยู่นอกเรื่อง ไม่ได้เป็นตัวละครจาก
 วรรณกรรมเป็นผู้เล่า หรือเล่าแบบผู้รู้เป็นผู้เล่าเรื่องคล้ายกับผู้เล่าเรื่องนี้มีเพียงเสียง(อิรวดี ไตลังคะ,
 2546: 37) ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานได้แบ่งเป็น 2 ประเด็นดังนี้ คือการเล่าที่
 ปรากฏตัวผู้เล่า และการเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า

4.2.2.1 การเล่าที่ปรากฏตัวผู้เล่า

บทเพลงศรีธนมามนาง เป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธนมโนราห์
 ที่มีการถ่ายทอดเรื่องราวในตอนตติพิภพทางบิน ที่พระสุธนมออกไปตามหานางอินทรีในป่าหิมพานต์
 การนำเสนอบทเพลงนี้เป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องในบทเพลงที่ไม่ใช้ตัวละครเล่าแต่ปรากฏตัวผู้เล่า
 คือบุคคลอื่นที่รู้เรื่องราวของตัวละครแล้วนำมาถ่ายทอดดังบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงศรีธนมามนางจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธนมโนราห์ เป็นการนำเสนอ
 เนื้อหาในบทเพลงที่พระสุธนมออกตามหานางมโนราห์เพราะนางต้องเอาตัวรอดจากการถูกบูชายัญจึง
 ออกเดินทางกลับยังเมืองของตนเมื่อพระสุธนมทราบข่าวจึงได้ออกเดินทางตามหา ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นะโมตะสะกะคะวะโตพอตั้งนะโมสามจบครบครัน พรศักดิ์ ส่องแสง
 ไม่ได้แสดงธรรมะ ผมไม่ใช่พระหรือพรหมจรรย์ จะขุดค้ำยเรื่องเก่า เป็นการ
 เล่านิทาน ภาษาอีสานกับภาคกลางปะปน ผู้แก่ผู้เฒ่าเล่ากันมานาน เรื่องนาง
 มโนราห์กับท้าวศรีธนม ตอนตติพิภพทางบิน...”

(บทเพลงศรีธนมามนาง : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอบทเพลงที่ไม่ใช่ตัวละครเล่าเป็นผู้นำเสนอเป็นการนำเสนอโดยการเล่าเรื่องที่ระบุชื่อผู้เล่าลงไปในบทเพลงตามที่ได้ขีดเส้นใต้ไว้ปรากฏชื่อผู้นำเสนอเรื่องราวของบทเพลงนี้ เพราะพรศักดิ์ ส่องแสง คือศิลปินผู้ขับร้องบทเพลงนี้ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องนี้แต่อย่างใดเป็นผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องราวในบทเพลงเท่านั้น

บทเพลงจำปาสีตันจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมโดยการนำเสนอเล่าย่อเรื่องราวแบบปรากฏตัวผู้เล่าตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...ฟังเด้อพี่น้อง พ่อและแม่กะทั้งหลาย ทั้งคุณตาคุณยาย ทั้งพ่อลุงและแม่ป้าฟังเอาเด้อ ฟังว่าฟังภูมิสิพรรณนา เรื่องจำปาสีตัน หลายพันปีก่อนมีผู้ครองนคร เออ เอ๊ย... รูบอรชกรเหมือนพระเอกหนังไทย ก็มีนิสัยละเหมือนคนเจ้าชู้ชอบคอยเอ็นดูอิหนูบ่อยๆ สะสมเมียหน่อยแถมร้อยเมียหลวง เกิดการชิงหวงและริษยา ต่างคนอิจฉาตั้งตนเป็นใหญ่...”

(บทเพลงจำปาสีตัน : ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอแบบปรากฏตัวผู้เล่าแต่มีการใช้คำเรียกให้มาฟังดังคำที่ปรากฏในเนื้อเพลงว่า “ฟังเด้อพี่น้อง พ่อและแม่กะทั้งหลาย ” เป็นสำเนียงอีสานฟังนะพี่น้อง เรียกหรือเชิญชวนให้ทุกคนมาฟัง และปรากฏคำสรรพนามบุรุษที่ 1 คือคำว่า “ผม” แทนตัวผู้เล่า ที่จะเล่าเป็นเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องจำปาสีตัน

บทเพลงริมฝั่งหนองหาน เป็นการนำเสนอเรื่องราวของชายหนุ่มเมืองสกลนครที่มีความรักกับหญิงสาวเมื่อสกลนครเช่นกันแต่มีเหตุให้ต้องเลิกลากันไป แต่ชายหนุ่มยังรอคอยความรักจากหญิงสาวที่จะกลับมาคืนดี ในบทเพลงนี้ได้รับการกล่าวอ้างถึงตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...อ้าย บ่ แหม่นผาแดง บ่ มีมนต์แต่งไปอ่อนไปเว้า ให้คนลืมหิว คืดฮอดความหลัง...”

(บทเพลงริมฝั่งหนองหาน ศิลปิน : มนต์แคน แก่นคูณ)

บทเพลงข้างต้นเป็นบทเพลงที่ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง “อ้าย” ในภาษาอีสานที่หมายถึงพี่แต่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครที่อยู่ในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ แต่เล่าเรื่องราวของตนและโดยมีการยกตัวละครผาแดง จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่มาเปรียบเทียบ ถึงแม้ไม่ใช่ตัวผาแดงจึงไม่มีมนต์หรือคาถาไปอ่อนวอนให้คนรักนึกถึงวันเก่าๆแล้วกลับมา

หา เช่นเดียวกับบทเพลงท้าวภังคี การเล่าแบบผสมผสานระหว่างตัวละครเป็นผู้เล่าและไม่ใช้ตัวละครเล่าดังบทเพลงต่อไปนี้

“...จะก็พบจะก็ชาติกะบ่ขาดกัน หากว่าเคยฮ่วมผีนนำกัน บ่ว่าชาติไหนแม่ ไกลถึงเมืองบาดาล ก็ยังต้องพานพบบุญหนุนนำ ดังท้าวภังคีกับนางไอ่คำ เคยได้ฮ่วมกาย มาชาติที่สอง ต้องนอนง้ำตา สิ้นลาจากกัน จนกลายเป็น ตำนาน นอนหอบึงอันกว้างใหญ่.....ท้าวภังคีที่มีหัวใจ ฝ่าฮักนางไอ่ บ่เคย หายขาด. บ่ว่าก็ภพ หรือว่าก็ชาติ ก็ขาดกันบ่ได้ แต่มาชาตินี้ได้แต่แอบแยง เจ้ากับผาแดงสมหวังตั้งใจ เพราะคนกับนาคฮักกันบ่ได้ ขอไปตามทาง...”

(บทเพลงท้าวภังคี : รุ่งนคร นครพนม)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอเรื่องราวความรักของชายหนุ่มที่ไม่ใช่ตัวละครจากวรรณกรรมเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่ได้มีการยกตัวละครในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ คือท้าวภังคี ในการกล่าวอ้างถึงความรักที่ไม่สมหวังแม้จะคอยแอบฝ่าดูแลนางไอ่คำและมอบความรักให้ก็ไม่สมหวัง

บทเพลงไอ่คำรำพัน จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นการเล่าเรื่องราวสะท้อนความรักของหญิงสาวที่ได้อีกกับชายผู้หนึ่ง แต่ต้องปฏิเสธผู้ชายอีกคนดังบทเพลงต่อไปนี้

“...คำพึงเพยที่อายเอ่ยวี้ เปรียบตัวน้องนี้เหมือนดั่งนางไอ่คำ เปรียบตัวอาย เหมือนพังคืด้อยต่ำ ว่าลกรักไอ่คำ แต่วาสนา นั้นบ่มี .....เพราะว่าไอ่คำนั้นรัก แต่อายผาแดง บ่เคยคิดเปลี่ยนแปลงแบ่งใจรักให้ใคร อ้ายพึงคือยาโคตกี ตรมเศร้าไอ่คำฮักเขาเสียจนหมดหัวใจ อ้ายพึงคือยาคิดหวังอาลัย ถึงชาตินี้ ชาติไหนไ่ก็ฮักแต่ผาแดง...”

(บทเพลงไอ่คำรำพัน : นกน้อย อุไรพร)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าแบบผสมผสานระหว่างตัวละครเป็นผู้เล่าและไม่ใช้ตัวละครเล่าผ่านความรักของผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องการจะปฏิเสธชายที่ตนไม่ได้รับจึงได้เปรียบเทียบตนเองเหมือนกับนางไอ่คำ และผู้ชายเป็นท้าวภังคีในการเล่าเรื่องราวสะท้อนผ่านตัวละครทั้งสองกับนางไอ่คำนั้นรักแต่ผาแดง แต่ตัวท้าวภังคีนั่นไม่เหมาะสมที่จะมารักกับนางไอ่คำไม่ว่าชาติไหนก็จะรักแต่ผาแดง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับบทเพลงวาสนาพังคืดที่เปรียบความรักของผาแดงเหมือนกับท้าวภังคีดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ตัวของอ้ายเปรียบเหมือนดั่งเจ้ากังคี โฉนวลเทวีเหมือนดั่งนางไอลำ เจ้า
กังคินั้นบุญน้อยด้อยต่ำ เลยกได้งามขำน้องไอลำมากอดนอน เจ้ากังคิบุญบ่
สมจึงตรมหนัก แต่ด้วยความฮักได้แปลงเป็นกระรอกตอน แอบยลโฉมแม่ไอลำ
ค่างามอล มัวหลงเฝ้าอาวรณ์เลยมอดม้วยมรณา...”

(เพลงวาสนาพังคี่ : วิเศษ เวณิกา)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าแบบผสมผสานระหว่างตัวละครเป็นผู้เล่าและ
ไม่ใช่ตัวละครเล่าผ่านความรักของผู้ชายที่ไม่สมหวังในความรักถูกปฏิเสธจากฝ่ายหญิงผู้ชายเปรียบ
เหมือนท้าวกังคี และผู้หญิงเปรียบเป็นนางไอลำการเล่าเรื่องราวสะท้อนผ่านตัวละครท้าวกังคีที่หลง
รักนางไอลำแต่ก็ไม่สมหวัง

บทเพลงพังคี่พายฮักเป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอลำที่บอกเล่า
เรื่องราวของผู้ชายที่ไม่สมหวังในความรักและมีการเปรียบเทียบตัวเองเป็นเหมือนตัวละครในวรรณกรรม
อีสานเรื่องนี้ ดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ชะตากรรมความฮักของอ้าย คงสเปรียบได้คือจิ้งพังคี่ แอบฮักนางไอลำมอ
ให้ทั้งชีวี บาดสุดท้ายกะตายอีหลี... เขาปาดซิ่นเจ้าแบ่ง ผาแดงเขาเป็น
พระเอก เฮ็ดโอล์กโลกเอ๊กเลกกะเป็นตาแพง ซิม่าบักสามหลอยมากินไข่
แดง...”

(บทเพลงพังคี่พายฮัก : โชน วาริชภูมิ)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอด้านความรักของผู้ชายที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวรรณกรรม
เรื่องผาแดงนางไอลำเป็นผู้เล่าเรื่องราว และได้มีการยกตัวละครท้าวกังคิมานำเสนอบอกเล่าเรื่องราวและ
เปรียบเทียบกับความรู้สึกของตนโดยการนำตัวละครท้าวกังคิบอกเล่าเรื่องราวว่าแอบหลงรักนางไอลำ
 และได้มีการกล่าวถึงตัวละครผาแดงที่เป็นคนได้ความรักนั้นไปครอบครองแทน

บทเพลงซูลูนางอ้าว จากวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลูนางอ้าวเป็นการนำเสนอความรักของ
ผู้หญิงที่ไม่สมหวังเปรียบเหมือนกับตัวละครนางอ้าวดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ยอมพลีกายหมายเป็นคู่ คืออ้าวฮักซูลู หูตาบอดบ่เห็นสูง ไหมน้อยแม่อยู่ใน
 บุง ของเพิ่นเก็บเมี้ยนไว้ ชาวได้ผูกใส่คอ ฮักอ้ายหลายกะด้อ แมกับพ่ออ้าย
 กิดกัน ดีเผ่าพันธุ๋นางทุกข์ บ่รับเอาไปเป็นไก่อ๋ น่องมาเหลือใจให้ หอบผ้า
 แลนนำชาย ฮือ.. ยอมอาบบ้านให้คนสำ ฮักยิ่งใหญ่ ถ่อแผ่นดินน้อแผ่นฟ้า
 มั่นหนักตั้งดุดั่งเขา ฮือ..ฮือ..ฮือ.. โอ้ย เอ้ย ดอกพีเอ้ย ..ถึงฮักเฮาสีถึกกิดกัน
 แต่ว่าน่องนั้นกะฮักอ้ายคือเก๋า ตั้งตำนานรักที่เคยบอกเล่า เรื่องซูลูท้าวหมักกับ
 สาวอ้วนาง...”

(บทเพลงซูลูนางอ้าว : ดอกฟ้า เพชรภูพาน)

บทเพลงข้างต้นนำเสนอการเล่าเรื่องจากผู้ที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่านำเสนอผ่าน
 มุมมองความรักของหญิงสาวที่ไม่สมหวัง และมีการยกตัวอย่างตัวละครนางอ้าวมาเล่าเปรียบเทียบกับ
 ความรักของตนโดยการเล่าเรื่องราวของนางอ้าวที่ไม่สมหวังในความรักเพราะโดนกีดกันจากครอบครัว
 ทำให้ตนเองนั้นต้องอับอาย แต่ถึงอย่างไรก็ยังรักผู้ชายคนนั้นเสมอ และยกให้อยู่ภายในใจถึงแม้จะถูก
 กีดกัน

การนำเสนอบทเพลงที่ไม่ใช่ตัวละครเล่า เป็นการถ่ายทอดผู้เล่าเรื่องที่ไม่ได้มีความ
 เกี่ยวข้องกับตัวละครในวรรณกรรมอีสานมาถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองในแง่ของความรักที่สมหวัง
 และไม่สมหวัง โดยเป็นการเล่าผ่านการนำตัวละครที่โดดเด่นจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้นมาเป็น
 ผู้ถ่ายทอดร่วมด้วย เป็นการนำเสนอความรู้สึกของตัวละคร กับการสะท้อนแนวคิดเรื่องความรัก
 ของผู้ชาย และผู้หญิง สลับกันไปทำให้การนำเสนอบทเพลงในรูปแบบนี้มีความน่าสนใจ เพราะไม่ได้มี
 การอ้างหรือเปรียบเทียบตัวละครเท่านั้นแต่เป็นการนำเรื่องราวของตัวละครในวรรณกรรมอีสานมา
 เล่าเพื่อเน้นส่งอารมณ์ความรู้สึกที่สะท้อนผ่านมุมมองความรักของผู้ชายและผู้หญิงได้ชัดเจน

4.2.2.2 การเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า

การเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า คือผู้เล่าที่ไม่ใช่ตัวละครเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์
 พฤติกรรมของตัวละครจากวรรณกรรมอีสานผ่านตัวผู้เล่าที่ไม่มีการระบุตัวผู้เล่า หรือปรากฏตัวผู้เล่า
 ด้วยวิธีการบรรยายเรื่องราวแบบเล่าย่อเช่นบทเพลงดังต่อไปนี้

บทเพลงผาแดงแย่งรัก จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นบทเพลงที่นำเสนอ
 ถึงเรื่องราวความรักของผาแดงกับนางไอ่ดังนี้

“...สาธยายหลายหลากมากมีเรื่อง กล่าวถึงเมืองบาดาล..โบราณชี้ นาคมีลูก
นามว่าท้าวกังคี ชาติก่อนนี้เป็นผัวเมียกับไอ้คำ เกิดชาตินี้มีกรรม...นำบันดล
ไอ้เป็นคนกุศลสร้างร่างสวยงาม อยากจะเห็นเมียเก่าเฝ้าติดตาม แต่จะทำ
อย่างไร...จะได้เจอ เลยแปรร่างเป็นกระรอก...”

(บทเพลงผาแดงแย่งรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์ด้วย
วิธีบรรยายถึงเหตุการณ์ของวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เมื่อนานมาแล้วนั้นมีพยานาคชื่อว่า
ท้าวกังคีในอดีตชาติเป็นสามีของนางไอ่แต่เพราะเป็นกรรมที่ได้กระทำไว้เมื่อเกิดมาในชาตินี้จึงไม่
สมหวังในความรักอีกครั้ง เช่นเดียวกับบทเพลงผาแดงนางไอ่ ศิลปินเฉลิมพล มาลาคำที่มีการบรรยาย
ถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าดังต่อไปนี้

“...จะกล่าวกำبابาผาแดง อักอ้ายแอง อ้าคะนิงน้านอง นั่งในห้อง จะผัด
จะปงจีบคำ คิดอำลำน้าแก้วไอ้นาง ชิดขึ้นม้ามักสามเล่นสำๆ กะจิงว่าน้า
ถามถึงกะทุ่งนาแก้มบาง กะทุ่งนาเจ้าแก้มบาง...”

(บทเพลงผาแดงนางไอ่ : เฉลิมพล มาลาคำ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอเรื่องราวแบบไม่ปรากฏตัวผู้เล่า ปรากฏเพียงคำว่า
“กล่าว” เพื่อให้ทราบว่าคุณนำเสนอจะได้กล่าวหรือเล่าถึงเรื่องราวความรักของตัวละครผาแดงกับนาง
ไอ่ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรและเกิดอะไรขึ้นบ้างกับความรักของทั้งสองโดยได้มีการกล่าวถึงผาแดงที่
คิดถึงนางไอ่มากจนต้องขี่ม้าเพื่อมาหานางไอ่คำผ่านทุ่งนา

บทเพลงท้าวกาคำลอยแพเป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกาคำลอยแพ
เป็นการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องแบบไม่ปรากฏตัวผู้เล่าดังบทเพลงต่อไปนี้

“...พี่น้องทั้งหลาย หญิงชายถ้วนหน้า ก่อนกาลนานมา รู้จักนิทาน แต่คนรุ่น
ใหม่ก้าวไกลตามกาล จนลืมนิทานโบราณของไทย จะพาย้อนหลัง ครั้ง
พุทธกาล ไปรู้นิทานที่เศร้าโศกใจ พระยาเมืองหนึ่ง มีลูกเป็นชาย รูปร่างผิ
วกายดำเหมือนอึกา ผู้พ่อโกรธาและมารดาสงสาร...”

(บทเพลงท้าวกาคำลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอเรื่องราวแบบไม่ปรากฏตัวผู้เล่า ปรากฏเพียงการเชื่อเชิญให้มาฟังโดยประโยคต่อไปนี้ “พี่น้องทั้งหลาย หญิงชายถ้วนหน้า ก่อนกาลนานมา รู้จักนิทาน” ถือเป็นการเชื่อเชิญโดยผู้ฟังก่อนที่จะเล่าเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องทำวก่ากาคำที่มีเจ้าพระยาอยู่เมืองหนึ่งมีลูกชายรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ร้ายกายผิวสีดำพ่อโกรธมากจึงนำไปลอยแพ

บทเพลงนกกระจอก จากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอกเป็นการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานแบบเล่าย่อถึงความเป็นมาของวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ แต่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าดังบทเพลงต่อไปนี้

“...พูดถึงนิทานโบราณมากมี คนสมัยนี้ไม่มีใครจำ เขาถือว่าเซยเยาะเย้ยกัน
ไป มัวเมานิทานเด็กไทยน่าจำ เนื้อเพลงสตรึงทอดทิ้งหมอลำ แหกปากร้อง
ตามจนกรามจะพัง มาฟังนิทานเรื่องนกกระจอก...”

(บทเพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอเรื่องราวแบบไม่ปรากฏตัวผู้เล่า ปรากฏเพียงเสียงของผู้เล่าแต่ไม่ปรากฏว่าเป็นใครเล่าเหมือนผู้รู้ โดยการเชื่อเชิญชวนผู้ฟังให้มาฟังวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก แต่ก่อนที่จะเล่ามีการเหน็บแนมถึงวัยรุ่นในสมัยนี้ที่ไม่ชอบการฟังนิทาน หรือวรรณกรรมอีสานเรื่องเก่า แต่ชอบฟังบทเพลงที่เป็นกระแสทั้งรากเง้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นไปอย่างเพลงหมอลำ จากนั้นก็เริ่มด้วยการเล่าวรรณกรรมเรื่องนกกระจอก

บทเพลงตำนานรักหนองหาน เป็นบทเพลงที่นำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่มีการเล่าถึงตำนานการเกิดหนองหานดังบทเพลงต่อไปนี้

“...เมืองศีตานคร ตำนานรักร้อน ล่มจนเป็นหนองหารใหญ่ หนึ่งหญิงสอง
ชาย สามเมืองเลื่องลือกระฉ่อนไกล ภังศิผาแดงนางไอ่ ปู ยา เล่า มากันนาน
ต่างลือกันมากมาย ว่าตอนแม่มีาย โผล่กลางหนองน้ำตระหง่าน คนไปหา
ปลา พ่อตอนขึ้นกลางหนองหาน ฝ้าพายจำเรืออิตาลี ขึ้นฝั่งคนเขาเล่ามา...”

(บทเพลงตำนานรักหนองหาน : เอก รุ่งสุวรรณ)

บทเพลงข้างต้นมีการนำเสนอเรื่องราวแบบไม่ปรากฏตัวผู้เล่า เป็นการบรรยายถึงวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่คำที่กลายเป็นตำนานการเกิดหนองหานและการเกิดสถานที่ต่าง ๆ และปรากฏประโยค “คนเขาเล่ามา” ที่สื่อให้เห็นว่ามีผู้ที่เล่าเรื่องราวมาอีกทีแต่ไม่ปรากฏผู้เล่าว่าเป็นใคร

บทเพลงคุณู๋นางอ้ว เป็นบทเพลงที่มีการนำเสนอเรื่องราวแบบเล่าย่อของวรรณกรรมอีสานเรื่องคุณู๋นางอ้วในด้านความรักที่ไม่สมหวังดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ขอเจียรระไนให้ฟังถ้วนถ้วน นิทานนางอ้วกับท้าวคุณู๋ แม่เป็นเพื่อนกันมาแต่เยาว์วัย กาสีเมืองกายไปมาหาสู่ ตอนนั้นนางอ้วกับท้าวคุณู๋ ยังนอนคุดคู้อยู่ในพระครรค์ ต่างคนต่างห้อง เพื่อนพ้องสองเสี้ยว อยากรินของเปรี้ยวทุกวี่ทุกวัน บ้านแม่คุณู๋ไม่อดส้มกิน สุกหล่นเกลื่อนดิน อยู่ในสวนนั้น แม่อ้วนิกได้ก็รีบไปเร็วพลัน แม่คุณู๋ไม่ปิ่นให้กินเลยโครธ..กัน...”

(บทเพลงคุณู๋นางอ้ว : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็นการบรรยายเรื่องราววรรณกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการแนะนำตัวละครมีเรื่องราวเป็นมาอย่างสั้นจากวรรณกรรมคือคุณู๋กับนางอ้วมีแม่เป็นเพื่อนกันมา เมื่อแม่ทั้งสองได้ตั้งท้องคนแม่ของนางอ้วไม่อยากรินผลไม้เปรี้ยวที่อยู่บ้านคุณู๋แต่แม่คุณู๋ไม่ยอมแบ่งให้จึงโกรธกัน ซึ่งผู้เล่าทำให้ผู้ฟังบทเพลงเข้าใจได้ว่ามีตัวตนน่าจะเป็นผู้ขับร้องบทเพลงแต่ปรากฏเฉพาะเพียงเสียง

“...เมื่อยโสธรแต่ก่อนเล่ามา แม่ลูกชวานาหาเลี้ยงชีพตน ลูกชื่อไอ้ทองคนองวัยรู่ย อารมร์เฉียวฉุนละหนึ่งในตำบล ละแม่แก่ชราธรรมดาก็บ่นอยากให้ลูกตนเป็นคนนำ...พา เดือนหกฝนมาละหน้าหน้าปีใหม่ ไอ้ทองแบกไถไถ่ควายสู้ณา แม่ลูกหนึ่งข้าวแต่เช้าเลยเฉียว ได้กลองข้าวเหนียว กับแจ่วปลาร้า...”

(บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็นการบรรยายเรื่องราวจากวรรณกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสั้น โดยครอบครัวชวานามีลูกชื่อทองอารมร์ฉุนเฉียว เมื่อเข้าเดือนหกสู่ฤดูทำนาได้แบบอุปกรรมในการทำนา ส่วนแม่ก็เตรียมอาหารไว้ให้ลูกเป็นการกล่าวถึงให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวละครให้เห็นภาพในการเล่าเรื่อง

บทเพลงบักเซียงเมียงเป็นบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเซียงเมียงที่มีการกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครเซียงเมียงดังบทเพลงต่อไปนี้

“...ตำนานของคนอีสานว่า โตนานานิทานเชียงใหม่ ปัญญาเฉลียวฉลาด
ความสามารถแก้ได้ทุกเรื่อง เชียงเมียงบ่ยอมผู้ใด เฒ่าและใหญ่กะบ่ได้ว่า
ผู้เฒ่าสอนลูกสอนหลานยกเหตุการณ์ เชียงเมียงเกิดมาจากไหน เชียง เมียง
เกิดมาจากไหน บอกใ้ไว้ว่าคนชานา บวชเรียนศึกษาดำร่าอยู่กับหลวงตา
อาศัยใบบุญ เชียงเมียงเป็นเจ้าของปัญญา แก้ปัญหาเฉพาะหน้าก็เก่ง มีเรื่องขึ้น
โรงขึ้นศาลคนกล้าหาญบ่คิดสืบ่ง เชียงเมียงฉลาดแกมโกง อย่าไปหลงว่าแต่
เขาเก่ง...”

(บทเพลงบักเชียงใหม่ : รวมดาราคับคั่ง)

บทเพลงข้างต้นเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องไม่ปรากฏตัวผู้เล่าเป็นการบรรยายถึง
พฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงใหม่ ปรากฏเป็นเสียงของผู้เล่าที่เล่าถึงลักษณะ
พฤติกรรมและการกระทำของตัวละครเชียงใหม่โดยเล่าแบบรวรดัดทำให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวนั้นได้

การนำเสนอบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากการเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่าทำให้เห็นถึงวิธีการ
นำเสนอบทเพลงที่เป็นการบรรยายเล่าเรื่องแบบสั้นและการบรรยายถึงลักษณะพฤติกรรมของตัว
ละครโดยมักปรากฏคำ หรือประโยคที่แสดงถึงการเล่าเชิญชวนมาฟังทั้งการบรรยายลักษณะ
พฤติกรรม เหตุการณ์ของตัวละครจินตนาการให้เห็นเป็นภาพแต่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า เป็นการนำเสนอได้
อย่างน่าสนใจพบบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานที่ไม่ปรากฏผู้เล่าแทบทุกเรื่องและพบจำนวนมากอาจ
เพราะต้องการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นเรื่องสั้นโดยย่อของวรรณกรรมความเป็นมาตั้งแต่ต้นจนจบตอน
หรือจบเรื่อง

4.3 การตั้งชื่อบทเพลง

การตั้งชื่อบทเพลงถือเป็นส่วนสำคัญเพราะชื่อบทเพลงเป็นการสื่อความหมายของบทเพลง
นั้น ๆ ที่จะทำให้ผู้ฟังรู้จักโดยมักใช้คำที่มีความหมายที่กินใจและต้องสื่อความหมายถึงเนื้อหาของ
บทเพลงโดยอาจบอกเล่าเรื่องราวที่อยู่ในบทเพลง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งที่ใช้ถ้อยคำสั้นๆและกินใจใน
ส่วนของบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานได้มีการตั้งชื่อบทเพลงที่มีการนำเอาส่วนที่
เกี่ยวข้องจากวรรณกรรมอีสานทั้ง 50 บทเพลง เช่น ตัวละคร เหตุการณ์ สถานที่มาสร้างสรรค์ในการ
ตั้งชื่อบทเพลง ผู้วิจัยได้ศึกษาดังต่อไปนี้

4.3.1 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่อง คือการนำชื่อเรื่องจากวรรณกรรมอีสานมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง
โดยไม่มีการขยายคำ การเพิ่มหรือลดคำจากชื่อเรื่องของวรรณกรรมอีสานมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงซึ่งพบ
ทั้งหมด 11 บทเพลง แต่ปรากฏเพียง 1 บทเพลงที่มีการเพิ่มชื่อทำนองแล้วตามด้วยชื่อเรื่องของ

วรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น ๆ คือ “บทเพลงลำเพลินผาแดงนางไอ่” ถึงแม้ชื่อบทเพลงข้างต้นมีการปรากฏชื่อทำนองลำเพลิน แต่เนื้อหาในบทเพลงยังคงกล่าวถึงเรื่องราวของวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ในทำนองลำเพลิน และ พบว่า 10 บทเพลงมีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานแบบเล่าย่อที่ปรากฏเรื่องราวตามชื่อบทเพลงและวรรณกรรมอีสานเรื่อง นั้นๆ ชื่อบทเพลงที่ซ้ำกัน ผู้วิจัยได้ใส่วงเล็บเพื่อให้ทราบว่าการกล่าวถึงเพลงใด ได้แก่ บทเพลงผาแดงนางไอ่(1) บทเพลงผาแดงนางไอ่(2) บทเพลงซูลุนางอ้าว(2) บทเพลงซูลุนางอ้าว(3) บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(1) บทเพลงก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(2) บทเพลงจำปาสีตัน บทเพลงนางหมาขาว บทเพลงนกระจอก นอกจากนี้ยังพบว่า มี 1 บทเพลงที่ตั้งชื่อบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานแต่การนำเสนอเรื่องราวในบทเพลงจะต่างจาก 10 บทเพลงข้างต้นที่ไม่ได้มีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสาน แต่เป็นการนำเสนอตัวละครที่เป็น การร้องแบบโต้ตอบกันแต่การตั้งชื่อบทเพลงยังคงเป็นชื่อเรื่องจากวรรณกรรมอีสาน คือ “บทเพลงซูลุนางอ้าว (1)” ดังที่ปรากฏต่อไปนี้

บทเพลงซูลุนางอ้าว (1) เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลุนางอ้าว ที่ถูกนำเสนอเรื่องราวผ่านตัวละครเอกคือซูลู กับนางอ้าว มีการร้องตอบโต้ตามความสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการนำเสนอความรักของตัวละครทั้งสองโดยเป็นการถ่ายทอดพฤติกรรมของตัวละครในช่วงเหตุการณ์ตอนหนึ่งเท่านั้นดังที่ปรากฏต่อไปนี้

“...(ญ.)อ้ายจำเป็นหยังคือเฮ็ดคือจั่งมีเรื่องหนักใจ (ช.)อ้ายจักสิไปปรึกษาไฟ
(ญ.)บอกมาไวๆสิให้ปรึกษา (ช.)ว่าอิหลีเด้อห้ามตัว (ญ.)อ้าวสัญญา (ช.)เรื่อง
ในใจนี้มีอยู่ว่า อ้ายฮักอ้าวจำ อ้าวฮักอ้ายบ...”

(เพลงซูลุนางอ้าว : นก พงศกร, แอน อรดี)

จากบทเพลงที่ปรากฏข้างต้นจะเห็นว่า การตั้งชื่อบทเพลงจะใช้ชื่อเช่นเดียวกับวรรณกรรมอีสานเรื่องซูลุนางอ้าว แต่เนื้อหาที่ปรากฏไม่ได้เล่าเรื่องราวแบบย่อของตัวบทวรรณกรรมอีสานแต่เป็นการนำเสนอตัวพฤติกรรมของละครเอกของเรื่องคือ ซูลู กับ นางอ้าว มาถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครที่มีการโต้ตอบกันไปมาของตัวละครเท่านั้น ซึ่งจะต่างจากทั้ง 11 บทเพลงที่มีการตั้งชื่อตามชื่อเรื่องของวรรณกรรมอีสานและยังคงนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานแบบเล่าย่อของเรื่องนั้นๆ ดังที่ปรากฏดังต่อไปนี้

บทเพลงนกระจอก เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนกระจอก หรือทำวรวรกิตกับนางจันทะจร ที่เมื่อก่อนนั้นเกิดเป็นนกระจอกและได้เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ในป่าทั้งสองคนเป็นคู่สามีภรรยาและได้สัญญาว่าจะตายไปพร้อมกับลูก ถ้าใครผิดคำสัญญาในชาติหน้าขออย่าได้มาครองรักกันแต่ว่านกระจอกตัวผู้ผิดคำสัญญาได้บินหนี และทิ้งให้ภรรยาและลูกตาย จนได้เกิดมาใน

ชาตินี้เป็นคน และมาเจอกันอีกครั้งแต่นางจันทะจรจำฝังใจกับเหตุการณ์ในอดีตชาติจึงไม่ยอมพูดจา กับใครจนได้มาพบท้าวรทิต และได้ออกอุบายเล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นนางจึงยอมพูดและได้ครองรักกัน ดังในบทเพลงต่อไปนี้

“...มาฟังนิทานเรื่องนกกระจอก ความหมายคืออกถึงจะไม่ดัง กระจอกผิว
เมี่ยมีลูกอ่อนอ่อน อาศัยป่าดอนเป็นที่ทำรัง ตอนนั้นไฟป่าละโหมมาอย่างจัง
จวนจะถึงรังนกน้อยในไพร จะเอาตัวรอดปลอดภัยพ่อแม่ แต่ห่วงลูกแท้จะทำ
ฉันทใด เลยสัญญากันนั้นตายพร้อมลูกเรายอมให้ไฟเผา เห็นพร้อมยอมตาย
หากใครผิดสัญญา ชาติหน้าชาติใด ตายแล้วเกิดเกิดแล้วตาย จะไม่หายโกรธ
กันเลย...”

(เพลงนกกระจอก : พรศักดิ์ ส่องแสง)

จากบทเพลงที่ได้ปรากฏในข้างต้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงโดยการเล่าย่อจาก เรื่องวรรณกรรมอีสานเรื่องนกกระจอก และการตั้งชื่อบทเพลงที่ใช้ชื่อเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง นกกระจอกไม่มีการขยายเพิ่มหรือลดค่าในการตั้งชื่อบทเพลงเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรากฏใน บทเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะนำเสนอเรื่องราวแบบเล่าย่อจากวรรณกรรมมาถ่ายทอดผ่านบทเพลง

จากบทเพลงทั้ง 11 บทเพลงที่มีการตั้งชื่อบทเพลงโดยการนำชื่อเรื่องมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง ส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาของบทเพลงในลักษณะของการเล่าเรื่องราวความเป็นมาของวรรณกรรมเรื่อง ในเรื่องนั้นทุกบทเพลง เว้นแต่จากใน 11 บทเพลง มี 1 บทเพลงที่มีการตั้งชื่อบทเพลงแบบเดียวกันแต่ เนื้อหาของบทเพลงนำเสนอเพียงพฤติกรรมของตัวละครเอกเท่านั้น

4.3.2 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อตัวละคร

การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อตัวละคร คือการนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานมาตั้งเป็นชื่อ บทเพลงซึ่งพบว่าทั้งหมด 25 บทเพลงซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์แยกได้เป็น 3 ประเด็นคือการนำ เฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้นมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง การตั้งชื่อบทเพลงด้วยชื่อตัวละครที่สื่อถึงอารมณ์ของ ตัวละครและให้รายละเอียด การนำลักษณะเด่นของตัวละครมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง ดังต่อไปนี้

4.3.2.1 การตั้งชื่อบทเพลงนำเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้น

การตั้งชื่อบทเพลงนำเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้น คือการตั้งชื่อบทเพลงที่มีเพียงชื่อตัว ละครไม่มีการนำคำอื่นมาขยายร่วมด้วยปรากฏเพียงเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้น จึงทำให้ไม่สามารถ เข้าใจได้ว่าในบทเพลงที่จะนำเสนอจะกล่าวถึงเนื้อหาในลักษณะใด ผู้ฟังต้องฟังเนื้อหาจึงสามารถ เข้าใจในสิ่งที่ผู้ประพันธ์นำเสนอออกมาได้พบว่ามีทั้งหมด 5 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงท้าวภังคี : รุ่ง นคร นครพนม , บทเพลงพังคี : เปียร์ นฤชัย , บทเพลงกะฮอกด่อน : สัจจา ใจบุญ , บทเพลงนางอ้ว

: กูแค้น School , เพลงบั๊กเชียงเมียง : รวมดาราคับคั่ง ในแต่ละบทเพลงใช้การตั้งชื่อตามชื่อตัวละคร เนื้อหาที่นำเสนอก็จะนำเสนอถึงตัวละครนั้น ๆ แต่ไม่สามารถรู้ได้ว่าบทเพลงนั้นต้องการนำเสนอถึงมุมมองไหนตัวละครผู้ฟังต้องฟังเนื้อหาที่นำเสนอจึงจะเข้าใจ ดังเช่นบทเพลงที่ปรากฏต่อไปนี้

บทเพลงนางอ้ว เป็นบทเพลงที่ตั้งชื่อมาจากตัวละครวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้ว ที่เป็นเรื่องราวของการไม่สมหวังในความรักของตัวละครชูลู และนางอ้ว เพราะถูกกีดกันจากทางครอบครัว จึงเป็นเหตุให้นางอ้วต้องยอมตายเพราะไม่สมหวังในความรักดังบทเพลงต่อไปนี้

“...นางอ้วเจ้าคิดจั่งได้ เป็นหยั่งจั่งตาย แล้วอ้ายสืออยู่จั่งได้ เมื่อเจ้านั้นตาย
เจ้าคือบ่คิดสงสาร คนที่ยักเจ้าหลาย เจ้าคือบ่คิดสิโตน คนยังหายใจ เจ้าจาก
อ้ายไปแบบนี้ อ้ายสืออยู่กับไผ...”

(บทเพลงนางอ้ว : กูแค้น)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเห็นได้ชัดว่ามี การตั้งชื่อบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับตัวละครคือ นางอ้ว เป็นตัวละครเอกจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลุนางอ้ว เมื่อได้ฟังเนื้อหาของบทเพลงเป็นการ นำเสนอตัวละครอีกตัวละครหนึ่งคือตัวละครชูลูที่ต้องการบอกเล่าความรู้สึกภายในใจของคนที่มีความรักกับนางอ้วที่ได้จากไปแม้ไม่ได้นำเสนอมุมมองของตัวละครนางอ้วที่ปรากฏตามชื่อของบทเพลงก็ตาม

4.3.2.2 การตั้งชื่อบทเพลงจากชื่อตัวละครที่สื่ออารมณ์ของตัวละคร และให้รายละเอียด

การตั้งชื่อบทเพลงด้วยชื่อตัวละครที่สื่ออารมณ์ของตัวละคร และการให้รายละเอียด คือการนำชื่อตัวละครจากวรรณกรรมอีสานในเรื่องต่าง ๆ โดยมีการนำคำอื่นมาขยายทั้งใช้คำที่สื่ออารมณ์ และขยายให้รายละเอียด เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ว่าบทเพลงที่ถูกนำเสนอเป็นการ นำเสนอในมุมมองด้านใด เช่น “บทเพลงน้ำตาพั่งคี” มีการนำเสนอมุมมองความเสียใจในการตั้งชื่อ บทเพลงโดยประกอบด้วยคำที่แสดงความเสียใจคือ “น้ำตา” ตามด้วยชื่อตัวละคร “ภังคี” ทำให้ผู้ฟัง สามารถเข้าใจได้ว่าบทเพลงนี้ต้องการนำเสนอด้านความเสียใจของตัวละครภังคี นอกจากนี้ยังมีการตั้ง ชื่อบทเพลงที่นำเสนอในมุมมองความรักผิดหวังสมหวัง ความเสียใจ การรอคอย ของตัวละครนั้น โดย การใช้คำที่สื่ออารมณ์และจะต้องมีชื่อตัวละครร่วมด้วย อีกทั้งมีการให้รายละเอียดเพิ่มเช่น “บทเพลง ศรีธนมานาง” เป็นการตั้งชื่อโดยใช้ตัวละครจากวรรณกรรมอีสานเรื่องพระสุธมนนราห์ตอนไปตามหา นางกนิกรการตั้งชื่อบทเพลงประกอบไปด้วยชื่อตัวละครคือ “ศรีธนม” และมีการขยายความให้ รายละเอียดคือ “ตามนาง” การตั้งชื่อบทเพลงด้วยชื่อตัวละครที่สื่ออารมณ์ของตัวละคร และการให้ รายละเอียด พบจำนวน 19 บทเพลง ดังต่อไปนี้ บทเพลงน้ำตาพั่งคี : แต้มสี อนุทัย , บทเพลงอ้างกะ ย่อม(ภังคี) : นก พงศกร , บทเพลงผาแดงแย่งรัก : พรศักดิ์ ส่องแสง , บทเพลงไต่คำรำพัน : นกน้อย

อุไรพร , บทเพลง ถามใจไฉ่คำ : เกล้า กนกพรรณ , บทเพลง วาสนาพังคี : วิเศษ เวนิกา , บทเพลง พังคีพายัก : โชน วาริชภูมิ , บทเพลง หัวใจกังคิ : ครุณ้ำตัน ชิติภัทร , บทเพลง ท้าวภาคาลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง , บทเพลง ตำนานรักกังคินางไฉ่ : กลอนที่2 โดยเทคเกอร์ , บทเพลง พ่อนไฉ่คำ ตำนานรักกังคินางไฉ่ : กลอนที่3 โดยเทคเกอร์ เพลง ลำภูไท กังคินางไฉ่ : กลอนที่5 โดยเทคเกอร์ , บทเพลง อ๊วลาตาย : ก้อย ซาลินี , บทเพลง ขุนกลางตามฮักนางอ๊ว : วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และ ก้อย ซาลินี , บทเพลง ทายาทเชียงใหม่ : ดอกอ้อ พุ่มทอง , บทเพลง คำกองวอนขอ : น้อย วนิดา , บทเพลง ศรีธนมานาง : พรศักดิ์ ส่องแสง , บทเพลง ธิดาพระยาขอม : สัจจา ใจบุญ

จากชื่อบทเพลงที่ได้กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าในการตั้งชื่อบทเพลงจะมีการนำคำที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และให้รายละเอียด เช่น ชื่อบทเพลง น้ำตาพังคี จะมีคำว่า น้ำตา ปรากฏ ก่อนชื่อตัวละครทำให้บทเพลงนี้สื่อให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่กำลังเสียใจโศกเศร้าร้องไห้ หรือแม้แต่บทเพลง ท้าวภาคาลอยแพ ที่เป็นนำเสนอบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ท้าวภาคาคำ ในบทเพลงตั้งชื่อว่า ท้าวภาคาลอยแพ ทำให้เห็นว่ามี การให้รายละเอียดของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ดังเช่นตัวอย่างบทเพลงที่ปรากฏต่อไปนี้

บทเพลง เพลงท้าวภาคาลอยแพ เป็นบทเพลงที่มีการนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ท้าวภาคาลอยแพ ที่มีการนำเสนอเรื่องของเด็กผู้ชายคนหนึ่งที่เกิดมาหน้าตาอัปลักษณ์ตัวดำเหมือนอิก้าพ่อแม่จึงได้จับไปลอยน้ำ จนลอยไปยังอีกเมืองหนึ่งได้มีผู้ใจบุญรับเลี้ยงจนโตประกอบกับการทำความดีและเป็นลูกของเทวดามาเกิดท้าวภาคาคำเกิดหลงรักธิดาในเมืองนั้นแต่เพราะหน้าตาอัปลักษณ์ พระอินทร์จึงได้ช่วยให้สมหวังในเรื่องของความรักดังบทเพลงที่ปรากฏนี้

“...ครั้งพุทธกาล ไปรู้นิทานที่เสรำโศกใจ พระยาเมืองหนึ่ง มีลูกเป็นชาย รูปร่างผิวกายดำเหมือนอิก้า ผู้พ่อโกรธาและมารดาสงสาร จะสั่งประหารก็กลัวบาปหนา จึงสั่งบ่าวไพร่สนมเสนา เอาลงนาวาล่องไปไกลเมือง ใจแม่พันผูกห่วงลูกในอก เหมือนมดมือชก เสรำโศกเนืองเนือง กุมารรำไห้ ก่อนจะไกลจากเมือง ที่มาของเรื่องก้ำ...ภาคาคำ...”

(บทเพลง ท้าวภาคาลอยแพ : พรศักดิ์ ส่องแสง)

จากบทเพลงข้างต้นที่ได้นำเสนอจะเห็นว่า การตั้งชื่อบทเพลงมีการใช้ชื่อตัวละครโดยขยายความให้รายละเอียดของตัวละครถึงเหตุการณ์ของเรื่องคือการลอยแพจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ท้าวภาคาคำ

4.3.2.3 การตั้งชื่อบทเพลงด้วยลักษณะเด่นของตัวละคร

การตั้งชื่อบทเพลงด้วยลักษณะเด่นของตัวละครคือการนำลักษณะที่เด่นหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวละครนั้นมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง ซึ่งพบเพียง 1 บทเพลงคือ บทเพลง ผัวใบ้ :

สัจจา ใจบุญ เป็นการนำลักษณะเด่นของตัวละครท้าวภังคีจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ที่กล่าวถึงในอดีตชาติจากเมื่อท้าวภังคีได้เกิดมาในฐานะยากจน พุดไม่ได้ แต่ด้วยความขยันจึงทำให้ เศรษฐีพ่อของนางไอ่ในขณะนั้นได้รักและเอ็นดูจึงยกลูกสาวให้เป็นภรรยา ด้วยความที่มีลักษณะเด่น ของการพุดไม่ได้เป็นไขแต่สามารถสื่อสารและทำทุกอย่างได้ จึงได้ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง ดัง ปรากฏต่อไปนี้

“...นางก็หาบเสปียงเตียงผัวไข้ ทนทุกข์ได้เป็นหน้าที่ไม่มีหมอง ส่วนผัวนั้นไม่
เคยคิดแม่เพียงลอง ช่วยหาบของให้เมียรักแม่สักครา...”

(บทเพลงผัวไข้ : สัจจา ใจบุญ)

บทเพลงที่ปรากฏข้างต้นเป็นการตั้งชื่อบทเพลงด้วยลักษณะเด่นของตัวละครแต่เนื้อหา ของบทเพลงไม่ได้กล่าวถึงตัวละครที่เป็นท้าวภังคีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ถูกนำเสนอในตอนหนึ่ง ของเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่เป็นตอนที่เกิดขึ้นในอดีตชาติของตัวละครท้าวภังคี กับนางไอ่คำ ก่อนที่ทั้งสองจะเกิดมาในชาตินี้นางไอ่คำเป็นธิดาของพระยาขอมและท้าวภังคีเกิดเป็น พญานาคที่หลงรักนางไอ่คำทำให้เกิดเป็นโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ขึ้น

4.3.3 การตั้งชื่อบทเพลงตามเหตุการณ์

การตั้งชื่อบทเพลงตามเหตุการณ์เป็นการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมอีสานในตอน ใดตอนหนึ่งมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจถึงเนื้อหาของบทเพลงเป็นการนำเสนอเรื่องราวใน ตอนนั้นๆ โดยส่วนมากเป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่อาจเพราะเป็น เรื่องราวที่มีเหตุการณ์ ฉากประทับใจหลายๆเหตุการณ์และถือว่าเป็นวรรณกรรมที่รู้จักกันมากพบ จำนวน 6 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงแต่ชาติปางก่อน : สัจจา ใจบุญ , บทเพลงคำสาปนาง : สัจจา ใจ บุญ , บทเพลงเมืองบาดาล : สัจจา ใจบุญ , บทเพลงเมืองถล่ม : สัจจา ใจบุญ , บทเพลงถล่มบาดาล : สัจจา ใจบุญ , บทเพลงบุญบังไฟ : สัจจา ใจบุญ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในบทเพลงต่อไปนี้

บทเพลงคำสาปนาง เป็นบทเพลงที่นำเสนอจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ในตอนที กล่าวถึงอดีตชาติของท้าวภังคี กับนางไอ่คำที่เป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้ดังปรากฏใน เนื้อเพลงต่อไปนี้

“...ต้องทนทุกข์บุกไปในกลางป่า ลุยพงหญ้าทั้งเถาว์ลัยนั้นหลากหลาย ได้ครู่หนึ่งก็มาถึงซึ่งต้นไทร ได้ครู่หนึ่งก็มาถึงซึ่งต้นไทร ริมธารใหญ่น้ำใสหาใดปาน ลงดื่มน้ำชำระกายให้สดชื่น แล้วมายืนตั้งจิตอธิษฐาน ชาติน้ำมีขอเทพเห็น เป็นพยาน ชาติน้ำมีขอเทพเห็นเป็นพยาน แม้พบพานก็อย่าเห็นเป็นสามี ขอให้ผิวใจร้ายใช้กรรมเก่า...”

(บทเพลงคำสาปนาง : สัจจา ใจ)

จากบทเพลงข้างต้นเป็นการตั้งชื่อบทเพลงโดยการนำเหตุการณ์ในตอนใดตอนหนึ่งจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ในเนื้อหาของบทเพลงเป็นการนำเสนอรายละเอียดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในตอนนั้นคือคำสาปนางตามชื่อบทเพลง ทำให้เห็นว่าการตั้งชื่อบทเพลงและเนื้อหามีความสอดคล้องกันและมีการดึงเอาเหตุการณ์ต่างของเรื่องมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงและได้กล่าวถึงสาเหตุที่ต้องมีการสาปแช่งปรากฏในบทเพลง

4.3.4 การตั้งชื่อบทเพลงตามสถานที่

การตั้งชื่อบทเพลงตามสถานที่ เป็นการนำเอาสถานที่ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานโดยส่วนมากจะพบจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ เช่น “บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาน : ไม้พงศธร” หนองหาน คือหนองน้ำขนาดใหญ่เป็นสถานที่ที่เชื่อว่าเกิดเหตุการณ์จากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่พญานาคล่มเมืองจึงเกิดเป็นหนองขนาดใหญ่ หรือ “บทเพลงหนุ่มผาพวงหลงสาวคิตา” ชื่อเมืองของตัวละครทั้งสองตัวคือเมืองที่ผาแดงอาศัยอยู่คือเมือง ผาพวง และเมืองที่นางไอ่อาศัยอยู่คือเมืองคิตานคร เนื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่มีการกล่าวถึงตำนานการเกิดชื่อบ้านนามเมือง หรือแม้แต่การเกิดชื่อหนองน้ำ จึงได้ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงพบว่ามีจำนวน 5 บทเพลง ได้แก่ บทเพลงตะวันรอนที่หนองหาน : ไม้ พงศธร , บทเพลงรักสะท้านหนองหานล่ม : ดวง มรกต , บทเพลงตำนานรักหนองหาน : เอก รุ่งสุวรรณ , บทเพลงหนุ่มผาพวงหลงสาวคิตา , บทเพลงหนองหานนางไอ่ : พรศักดิ์ ส่องแสง ดังตัวอย่างบทเพลงที่ปรากฏต่อไปนี้

บทเพลงตำนานรักหนองหาน เป็นบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ โดยในเนื้อหาของบทเพลงได้นำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมก่อนที่จะกลายมาเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ และกล่าวถึงสภาพวิถีชีวิตของผู้คนตั้งบทเพลงต่อไปนี้

“...เมืองศีตานคร ตำนานรักร้อน ล่มจนเป็นหนองหารใหญ่ หนึ่งหญิงสองชาย สามเมืองเลื่องลือกระฉ่อนไกล ภัทศิผาแดงนางไอ่ ปู่ ย่า เล่า มากันนาน ต่างลือกันมากมาย ว่าตอนแม่มีอาย โผล่กลางหนองน้ำตระหง่าน คนไปหาปลา พ้อตอนขึ้นกลางหนองหาน ฝ่าพายจ้ำเรืออีตาล ขึ้นฝั่งคนเขาเล่ามา...”

(บทเพลงตำนานรักหนองหาน : เอก รุ่งสุวรรณ)

บทเพลงข้างต้นเป็นการตั้งชื่อบทเพลงที่นำเสนอเนื้อหาถึงเรื่องราวของวรรณกรรมผาแดงนางไอ่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งคือนองหาน โดยความเชื่อของคนในแถบนั้นมีความเชื่อว่าหนองน้ำขนาดใหญ่นี้ชื่อว่าหนองหานซึ่งเป็นสถานที่ในเรื่องจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ที่ถูกพญานาคกล่อมเมืองจนเมืองนั้นจนเป็นบาดาล

4.3.5 การตั้งชื่อบทเพลงในลักษณะอื่น ๆ

การตั้งชื่อบทเพลงอื่น ๆ ไม่ระบุคำจากวรรณกรรมอีสานโดยตรง ในกลุ่มนี้ผู้วิจัยมองว่าชื่อบทเพลงไม่ได้มีการระบุข้อความที่เกี่ยวข้องจากวรรณกรรมอีสานโดยตรงแต่อาจจะใช้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับตัวละคร หรือ เหตุการณ์มาตั้งเป็นชื่อบทเพลง เมื่อผู้ฟังได้ฟังจึงรู้ว่าบทเพลงนี้เป็นบทเพลงที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสานในเรื่องใดเพราะในเนื้อหาของบทเพลงอาจปรากฏ เหตุการณ์ ตัวละคร หรือ อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสาน พบจำนวน 3 บทเพลง ต่อไปนี้ บทเพลงผิดกฏสวรรค์ : วิล อนนวิล เป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ในการตั้งชื่อบทเพลงโดยใช้ความเกี่ยวข้องของตัวละครในวรรณกรรมคือการเลือกใช้ความรู้สึกของตัวละครมานำเสนอในบทเพลงนี้นำเสนอความรู้สึกของตัวละครท้าวภังคีที่ต้องการครองรักกับนางไอ่คำแต่ด้วยกฎของสวรรค์ที่ลิขิตไว้แล้ว แต่ท้าวภังคีต้องการที่ครองรักแม้จะต้องผิดกฏก็ตามจึงถูกนำมาตั้งชื่อเป็นบทเพลงเพื่อให้สื่อถึงความต้องการของตัวละคร บทเพลงสุดน้ำแนน : ระเบียบวาทศิลป์เป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ในการตั้งชื่อบทเพลงโดยใช้ความเกี่ยวข้องของตัวละครในวรรณกรรมคือการเลือกใช้ความรู้สึกของตัวละครที่ต้องการจะสื่อว่าเป็นคู่ครองกันมานานถึงแม้จะเกิดในภพชาติไหนก็ยังเป็นคู่รักคู่ครองกันเสมอโดยเลือกใช้คำว่า “สุดน้ำแนน” ในภาษาอีสานมีความหมายว่าคู่รักคู่ครองมานำเสนอในบทเพลงนี้นำเสนอความรู้สึกของตัวละครท้าวภังคี นางไอ่คำ และผาแดง เพลงคำสัญญาฟ้าหลังฝน : นก พงศกร, แอน อร์ดีเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเรื่องชูลูนางอ้วซึ่งได้ใช้สำนวนฟ้าหลังฝนที่มีหมายถึงความสดใสที่รออยู่หลังจากผ่านอุปสรรคไปแล้วก็จะมีแต่เรื่องราวที่ดีเกิดขึ้นได้นำมาเปรียบเทียบกับความรักของตัวละครชูลูกกับนางอ้วที่ได้เจออุปสรรคความรักที่โดนกีดกันและยังหวังว่าจะผ่านมันมาได้และจะได้รับเรื่องราวดี ๆ ตามมาจึงได้นำมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง ในการตั้งชื่อบทเพลงทั้ง 3 บทเพลงนี้จะเห็นว่าใช้ความเกี่ยวข้องของตัวละครในวรรณกรรม หรือ เหตุการณ์ในเรื่องมานำเสนอโดยอ้อมตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

บทเพลงผิดกฎสวรรค์ เป็นบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่แต่เป็นการถ่ายทอดบทเพลงใหม่ด้วยความสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์เพลง ในเนื้อหากล่าวถึงความรักที่ไม่สมหวังระหว่างหญิงชายคู่หนึ่งที่ไม่ยอมให้โชคชะตามาขัดขวางความรักของเขาไปได้ ซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นการกล่าวถึงความรู้สึกของท้าวภักดิ์ กับนางไอ่คำดังบทเพลงต่อไปนี้

“...กะสิฮัก ฮักกันคือเก่า แม่นว่าเรารักกันไม่ได้ แต่ก็สิฮักฮักทุกชาติไป จนฟ้า
เห็นใจความฮักสองเฮา เกิดกำแพงกั้นขวางตรงกลาง คนกับนาคฮักกันบ่ได้
กฎสวรรค์กั้นแต่แค่เพียงกาย แต่ว่าหัวใจ สองเฮายังมันคง...”

(บทเพลงผิดกฎสวรรค์ : วิล อนาวิล)

บทเพลงในข้างต้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาด้านความรักที่ไม่สมหวังโดยในบทเพลง และการตั้งชื่อของบทเพลงไม่ได้มีการกล่าวถึงชื่อตัวละครออกมาโดยตรงแต่มีการกล่าวถึง คน กับ นาครวมไปถึงพฤติกรรมของตัวละครในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ ในบทเพลงที่ปรากฏคือพญานาคต้องการจะฉีกกฎของวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ที่ต้องการให้มีรักสมหวังกับนางไอ่คำที่เป็นอดีตคนรักแต่เมื่อมาในชาตินี้ไม่สมหวังจึงอยากจะฉีกกฎข้อนี้ออกเพื่อต้องการให้รักสมหวัง

การตั้งชื่อบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานมีการสร้างสรรค์การตั้งชื่อบทเพลงที่หลากหลายทั้งการนำเอาชื่อตัวละคร ชื่อเรื่อง จุดเด่น สถานที่ เหตุการณ์ จากวรรณกรรมอีสานที่มีความเกี่ยวข้องมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสาน ลักษณะที่พบมีการนำตัวละครมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงมากที่สุด โดยการนำตัวละครมาตั้งชื่อบทเพลงทั้งการใช้ชื่อตัวละครตรง หรือการนำลักษณะเด่นของตัวละคร อีกทั้งมีการนำคำมาขยายให้รายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจบทเพลงและสื่อให้ถึงอารมณ์ของตัวละคร ทั้งรัก เศร้า สมหวัง ผิดหวัง ที่ในแต่ละบทเพลงมีการนำเอาลักษณะเด่นจากวรรณกรรมอีสานเรื่องนั้น ๆ มาสร้างเป็นชื่อบทเพลง และนอกจากนี้มีการนำชื่อเรื่องจากวรรณกรรมอีสานมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงที่สื่อออกไปโดยตรงที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการจะสื่อให้ผู้ฟังเข้าใจ เนื้อหาของวรรณกรรมอีสานในเรื่องนั้นๆแบบย่อ จึงทำให้ผู้สนใจทราบทันทีว่าบทเพลงนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องใดและมีเนื้อหานำเสนอในแง่มุมใดจากชื่อบทเพลงลูกทุ่งอีสานมีความเป็นเอกลักษณ์เพราะได้ดึงความเกี่ยวข้องจากวรรณกรรมอีสานมาปรากฏในการตั้งชื่อบทเพลง

จากการศึกษากลวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานเป็นการสร้างสรรค์บทเพลงด้วยวิธีการนำเสนอของผู้ประพันธ์โดยกลวิธี 3 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลง 1.การการดัดแปลงในรายละเอียดในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเมื่อมาอยู่ในบทเพลงจึงถูกจำกัดด้วยระยะเวลาในการนำเสนอและรูปแบบของการนำเสนอจึงนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดแต่ยังคงตัวบท และเอกลักษณ์ของวรรณกรรมอีสานไว้ ซึ่งผู้วิจัยพบ

4 ประเด็นด้วยกันคือ 1.1 การเล่าเรื่องให้สั้นลง ซึ่งพบทั้งหมด 17 บทเพลง 1.2 การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาบางอย่างจากวรรณกรรมอีสานไปพบจำนวน 5 บทเพลง 1.3 การขยายความการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาที่ยังคงเค้าความจากเรื่องเดิมพบจำนวน 10 บทเพลง 1.4 การอ้างถึงตัวละครคือการใช้ตัวละครในการกล่าวอ้างถึงโดยการเปรียบเทียบกับบุคคลในบทเพลงพบจำนวน 7 บทเพลง ประเด็นที่ 2 การเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานเป็นการนำเสนอการเล่าเรื่องผ่านบทเพลงพบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ 2.1 การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า พบ 2 ประเด็น การเล่าที่ไม่ใช่ตัวละคร การเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า 2.3 แบบผสมผสานระหว่างตัวละครเป็นผู้เล่าและไม่ใช่ตัวละครเล่า ประเด็นที่ 3. การตั้งชื่อบทเพลงถือเป็นส่วนสำคัญเพราะชื่อบทเพลงเป็นการสื่อความหมายของบทเพลงนั้น ๆ ที่จะทำให้ผู้ฟังรู้จักและสนใจอยากฟังบทเพลง โดยพบดังประเด็นต่อไปนี้ 3.1 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่อง 3.2 การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อตัวละครพบจำนวน 25 บทเพลงถือว่าเป็นพบบ่อยที่สุดเพราะการตั้งชื่อบทเพลงยังคงมีชื่อตัวละครคงอยู่แสดงถึงวรรณกรรมเรื่องนั้นผ่านตัวละคร โดยแยกออกเป็น 3 ประเด็นคือ การตั้งชื่อบทเพลงนำเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้น การตั้งชื่อบทเพลงด้วยชื่อตัวละครที่สื่ออารมณ์ของตัวละครและให้รายละเอียด และการตั้งชื่อบทเพลงด้วยลักษณะเด่นของตัวละคร 3.3 การตั้งชื่อบทเพลงตามเหตุการณ์ของวรรณกรรมอีสานพบจำนวน 6 บทเพลง 3.4 การตั้งชื่อบทเพลงตามสถานที่ จำนวน 5 บทเพลง 3.5 การตั้งชื่อบทเพลงอื่น ๆ ที่ไม่ระบุค่าจากวรรณกรรมอีสานโดยตรง ในกลุ่มนี้ผู้วิจัยมองว่าชื่อบทเพลงไม่ได้มีการระบุข้อความที่เกี่ยวข้องจากวรรณกรรมอีสานโดยตรงแต่อาจจะใช้เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับตัวละคร หรือเหตุการณ์มาตั้งเป็นชื่อบทเพลง พบจำนวน 3 บท จากทั้งหมดนี้เป็นการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งที่นำเสนอมุมมองทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้ฟังบทเพลงและได้เห็นในแง่วิธีการนำเสนอรูปแบบบทเพลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยแต่ยังคงความเป็นวรรณกรรมอีสานผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานโดยแท้ไม่ได้มีการนำเสนอจนทำให้เนื้อเรื่องนั้นขาดแก่นของวรรณกรรมอีสานไปทั้งหมด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป และอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสานและเพื่อศึกษาวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมอีสานโดยตรงและโดยอ้อม ที่ปรากฏใน www.youtube.com จำนวนทั้งสิ้น 50 เพลง ทั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะในส่วนของเนื้อหาไม่ศึกษาดนตรีท่วงทำนองของเพลง และมีวิดิโอที่ปรากฏ ได้แก่บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 33 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่อง ชูลุนางอ้ว จำนวน 7 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ จำนวน 2 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่องเชียงเมี่ยง จำนวน 2 เพลง บทเพลงวรรณกรรมเรื่อง จำปาสีต้น จำนวน 2 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรมเรื่อง ท้าวภาคาลอยแพ จำนวน 1 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรม เรื่อง นางหมาขาว จำนวน 1 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรม เรื่อง พระสุธนมโนราห์ จำนวน 1 เพลง บทเพลงจากวรรณกรรม เรื่อง นกกระจอก จำนวน 1 เพลง พบว่าการนำวรรณกรรมอีสานเข้ามานำเสนอในรูปแบบของบทเพลงลูกทุ่งอีสานทำให้มีความน่าสนใจแสดงถึงวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานดังจะเห็นได้จากการสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ปรากฏลักษณะจากวรรณกรรมอีสานนำมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน พบว่ามีการนำลักษณะสำคัญที่ทำให้บทเพลงมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น โดยนำลักษณะองค์ประกอบจากวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ได้แก่อนุภาคด้านเหตุการณ์ อนุภาคตัวละคร แก่นเรื่อง ฉากและบรรยากาศ การสืบทอดเนื้อหาในบทเพลงที่ปรากฏลักษณะจากวรรณกรรมอีสานในบทเพลงลูกทุ่งอีสานและมีการตีความขึ้นใหม่ การใช้อนุภาคด้านเหตุการณ์ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเป็นการนำอนุภาคด้านเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องย่อย ๆ จากเรื่องในวรรณกรรมที่มีลักษณะเด่นในเรื่องนั้นพบ 12 บทเพลง พบการนำเหตุการณ์ในบทเพลงจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ และมีเหตุการณ์ที่ใช้ซ้ำจำนวน 6 เหตุการณ์ ได้แก่เหตุการณ์ที่ผาแดงกลับมาหานางไอ่ เหตุการณ์โยนแหวน เหตุการณ์บุญพรกรรมท้าวภังคี เหตุการณ์พระยาขอมจุดบั้งไฟ เหตุการณ์ภังคีแปลงกายเป็นกระรอกเผือก ด้านอนุภาคตัวละคร ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งในวรรณกรรมเพราะสามารถทำให้เราเข้าใจความรู้สึกของตัวละครว่ามีลักษณะนิสัยหรือการแสดงพฤติกรรมออกมาคล้ายกับพฤติกรรมของมนุษย์หรือเกิดว่ามนุษย์ที่แสดงออกมามีลักษณะพิเศษเช่นการแปลงกาย พลังอำนาจ พลังวิเศษ คาถาอาคม ความเชื่อ การเกิดใหม่ และนอกจากนี้ยังได้นำ

ตัวละครสะท้อนในมุมของความรัก ความเกลียดชัง ความน่าสงสาร หรือแม้แต่ความยากจน ความมีฐานะ ทำให้เรานั้นเข้าถึงตัวละครที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสาน การนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครพบว่าการนำเสนอ ด้านความผิดหวังด้านความรัก ด้านความโกรธ ด้านความเจ้าชู้ ด้านความฉลาด ด้านความสงสารเห็นใจ การนำเสนอแก่นเรื่องขึ้นใหม่จาก 50 บทเพลง การนำเสนอแก่นเรื่องใหม่มีประเด็นที่น่าสนใจในการนำเสนอ ได้แก่ แก่นเรื่องที่น่าเสนอความรักที่ไม่สมหวังของท้าวภักดีจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ถล่มเมืองขึ้น แก่นเรื่องบุญบาป กฎแห่งกรรม แก่นเรื่องความเห็นแก่ตัว แก่นเรื่องคิดถึงความรักครั้งเก่ากับแฟนสาว แก่นเรื่องความรักที่ซื่อสัตย์ แก่นเรื่องการเกิดหนองหาน แก่นเรื่องความงานของนางไอ่คำ แก่นเรื่องบุญบังไฟ แก่นเรื่องความขยันอดทน รวมทั้งบทเพลงที่มาจากวรรณกรรมอีสานในเรื่องอื่น ๆ ยังคงนำเสนอแก่นเรื่องในมุมมองใหม่ ๆ มุ่งสะท้อนการนำเดินชีวิตหรือข้อคิดให้ผู้ฟังผ่านการแสดงพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์ เพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดมุมมองใหม่ ๆ และพบข้อคิดที่เกิดจากวรรณกรรมในประเด็นที่ไม่ได้ให้ความสนใจมากนักในด้านฉากและบรรยากาศคือการนำเสนอฉากที่เป็นจุดเด่นของเรื่องจากวรรณกรรม พบมากที่สุดคือฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่ดั่งนี้ ฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับบังไฟ ฉากภักดีแปลงกายเป็นกระรอกเผือก ฉากฆ่ากระรอกเผือก ฉากถล่มเมือง ฉากขี้ม้า ฉากเก็บผลมะเดื่อ ฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่องขูลูนางอั้ว ฉากสังลา ฉากผูกคอ ฉากจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ฉากนายทองฆ่าแม่ ด้านแก่นเรื่องบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่น่าเสนอแก่นเรื่องคงเดิมกับวรรณกรรมอีสาน ทำให้เห็นว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานยังคงนำลักษณะองค์ประกอบของวรรณกรรมอีสานมาใช้ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานถูกมานำเสนอผ่านบทเพลงเพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราววรรณกรรมด้วยการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์ที่ต้องการจะสื่อสารเรื่องราวในวรรณคดีให้รับรู้

ด้านกลวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน พบว่ามีรูปแบบการสร้างสรรค์ที่หลากหลายหลายโดยได้รับการถ่ายทอดจากวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานใน 3 ประเด็นคือ 1.กลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลง 2.กลวิธีการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน 3.การตั้งชื่อเพลง ด้านกลวิธีการแปรรูปวรรณกรรมเป็นบทเพลง พบ 3 ประเด็นคือ 1.การดัดแปลงเนื้อหาภายในบทเพลง 2.การใช้ตัวละครในบทเพลง 3.เนื้อหาในบทเพลง การดัดแปลงเนื้อหาภายในบทเพลงโดยการเล่าเรื่องให้สั้นลง ทั้งมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด และการขยายความ ทำให้เห็นถึงกลวิธีการนำวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงโดยเปลี่ยนแปลงรายละเอียดต่างๆเพื่อให้บทเพลงยังคงเนื้อหาและถ่ายทอดเรื่องราวเพื่อให้สั้นกระชับและเน้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก นอกจากนี้การใช้ตัวละครในบทเพลงมีการนำตัวละครมานำเสนอ 2 ลักษณะคือ การอ้างถึงตัวละคร และการใช้ตัวละครเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ การนำเสนอตัวละครในบทเพลงมีการนำเสนอตัวละครเดี่ยว ตัวละครคู่ และตัวละครหลายตัว ด้านการเล่าเรื่องในบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานที่พบได้แก่ 1.การใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าพบจำนวน 10 บทเพลง

2. การเล่าที่ไม่ใช่ตัวละครพบจำนวน 10 บทเพลง ได้แก่ การเล่าที่ปรากฏตัวผู้เล่า และการเล่าที่ไม่ปรากฏตัวผู้เล่า 3. แบบผสมผสานระหว่างตัวละครเป็นผู้เล่าและไม่ใช้ตัวละครเล่า พบจำนวน 10 บทเพลง ส่วนการตั้งชื่อบทเพลงพบการตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อเรื่องจำนวน 11 บทเพลงที่มีการตั้งชื่อบทเพลงโดยการนำชื่อเรื่องมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงส่วนใหญ่นำเสนอเนื้อหาของบทเพลงในลักษณะของการเล่าเรื่องราวความเป็นมาของวรรณกรรมเรื่อง การตั้งชื่อบทเพลงตามชื่อตัวละครนำตัวละครจากวรรณกรรมอีสานมาตั้งเป็นชื่อบทเพลงจำนวน 25 บทเพลงสามารถแยกได้เป็น 3 ประเด็นคือการนำเฉพาะชื่อตัวละครเท่านั้นมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง การตั้งชื่อบทเพลงด้วยชื่อตัวละครที่สื่อถึงอารมณ์ของตัวละครและให้รายละเอียดอีกทั้งการนำลักษณะเด่นของตัวละครมาตั้งเป็นชื่อบทเพลง

จากผลการศึกษาการสร้างสรรคบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานที่มีลักษณะวรรณกรรมอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสาน และกลวิธีการสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสาน แสดงให้เห็นถึงการนำวรรณกรรมอีสานมาสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสาน ทำให้เห็นถึงยุคสมัยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสื่อและเทคโนโลยีทำหน้าที่เข้ามา มีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น แต่ในทางกลับกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังคงทำให้วรรณกรรมอีสานยังคงอยู่ได้ถึงจะได้รับความสนใจน้อยลง เนื่องจากผู้คนให้ความสำคัญกับวรรณกรรมไม่มากนักเพราะปัจจัยทางสังคมที่มีการพัฒนาขึ้น อาจเพราะรูปแบบการนำเสนอวรรณกรรมไม่เป็นที่น่าสนใจเพราะเทคโนโลยีเข้ามา มีบทบาทมากขึ้นจึงทำให้วรรณกรรมอีสานค่อยๆ เคลือบคลานหายไปตามกาลเวลา บวกกับมีสิ่งเร้าและแรงกระตุ้นที่ทำให้สังคมหันมาสนใจในด้านวรรณกรรมอีสานน้อยลง แม้แต่กลุ่มคนชาวอีสานเองก็ตาม ดังนั้นเพื่อไม่ให้ศิลปะวัฒนธรรมอันล้ำค่าในท้องถิ่นอีสานศูนย์หายไปตามกาลเวลา จึงต้องมีการระบวงการที่จะนำเสนอวรรณกรรมอีสานด้วยรูปแบบวิธีการใดจึงทำให้วรรณกรรมอีสานยังคงอยู่เพื่อให้วรรณกรรมอีสานอยู่คู่กับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นบทเพลงจึงเข้ามา มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมอีสานคงอยู่ เพราะบทเพลงคือศิลปะแขนงหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งใจ และเข้าถึงอารมณ์ของเนื้อหาของบทเพลงได้รวดเร็ว ดังนั้นวรรณกรรมอีสานได้ถูกสร้างสรรค์ด้วยกลวิธีที่หลากหลายด้วยการแปรรูปรวมวรรณกรรม ปรับเปลี่ยนรายละเอียดเนื้อหาเพื่อพัฒนาตามกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ยังคงนำเสนอเรื่องราวจากวรรณกรรมอีสานเรื่องเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏลักษณะวรรณกรรมโดยปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบของบทเพลงให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ทั้งยังนำเสนอเรื่องราวในวรรณกรรมอีสานที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวอีสานที่มีมาแต่โบราณ ผ่านการถ่ายทอดเรื่องราวของวรรณกรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อจากวรรณกรรมท้องถิ่นสะท้อนออกมาเป็นวัฒนธรรมที่คงความเป็นเอกลักษณ์ ด้วยวิธีการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่หลากหลายของผู้ประพันธ์ผ่านการคิดการสังเคราะห์ที่จะทำงานด้านวรรณกรรมอีสานยังคงอยู่และสืบทอดต่อไป ทั้งยังนำเสนอเรื่องราวผ่านแนวคิดมุมมองของวรรณกรรมที่เป็นข้อคิดเตือนใจสังคมไทยในปัจจุบันโดยการสะท้อนพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์

ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ผ่านวรรณกรรมอีสาน คำสอนในการดำเนินชีวิต ความรัก ความเกลียดชัง และผลการกระทำของตัวละครผ่านการเล่าเรื่องราวที่นำเสนอจากวรรณกรรมในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

ผู้วิจัยมองว่าการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานเป็นการสร้างสรรค์ผลงานในด้านคีตศิลป์ที่มีการดึงเอาลักษณะเด่นของวรรณกรรม เช่น ตัวละคร ฉาก หรือแก่นเรื่อง ที่เป็นภาพจำของวรรณกรรมอีสานในเรื่องนั้น ๆ มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานในอีกมิติหนึ่ง ทั้งยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะอันดีงามของชาวอีสานให้คงอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวรรณกรรมอีสานถูกนำเสนอในรูปแบบบทเพลงลูกทุ่งอีสานอาจทำให้ได้รับคุณค่าทางวรรณศิลป์ลดน้อยลงเนื่องจากการศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมมีความแตกต่างจากบทเพลงเพราะเรื่องราวที่นำเสนอในบทเพลงมีข้อจำกัดเพราะเนื้อหาในบทเพลงต้องให้สั้นกระชับ และได้ใจความอีกทั้งด้วยข้อจำกัดของระยะเวลาในบทเพลงที่ต้องการจะสื่อสารทำให้มีการลดทอนคุณค่าทางวรรณศิลป์ลงไป แต่อย่างไรก็ตามบทเพลงลูกทุ่งอีสานจากวรรณกรรมอีสานยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนด้วยการคงเรื่องราวของวรรณกรรมในบทเพลง ตัวละคร วิธีการนำเสนอจากวรรณกรรมอีสานทำให้ผู้ประพันธ์สามารถสร้างสรรค์บทเพลงด้วยรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลายในกระบวนการต่าง ๆ ทำให้คงอยู่ถือเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีกแขนงหนึ่ง นอกจากนี้รูปแบบการนำเสนออาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทในแต่ละบทเพลงเพื่อสะท้อนให้เข้ากับสังคม และสามารถคงเรื่องราวของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานได้ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างสรรค์วรรณกรรมอีสานผ่านบทเพลงลูกทุ่งอีสานโดยวิธีการนำเสนอด้วยกลวิธีต่าง ๆ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะและเกิดภาพจำของในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการสร้างสรรค์บทเพลงลูกทุ่งอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอีสานในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในส่วนของเนื้อหาเท่านั้น หากศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานในส่วนท่วงทำนองดนตรี มิวสิกวิดีโอ และด้านคุณค่าทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง จะทำให้เห็นถึงรูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และท่วงทำนองในหลายรูปแบบที่แสดงถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวอีสาน สามารถทำให้เห็นถึงลักษณะการผสมผสานความเป็นวรรณกรรมอีสานกับบทเพลงที่สามารถนำเสนอผ่านด้านสังคมเทคโนโลยีในปัจจุบันได้มากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2531). *ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน*. โรงพิมพ์ศาสนา.
- กระแสร้อย มายลาภรณ์. (2528). *มนุษย์กับวรรณกรรม*. โอเดียนสโตร์.
- กำพล สมรัตน์. (2544). *รวมนิทานอีสานชุดที่ 1*. คลังนานาชาติธรรม.
- กฤษณา รัชชมนณี. (2536). “วรรณคดีกับศิลปะ” วรรณคดี-ศิลปะ ประสานศิลป์. ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กฤษณา มัลลิกะมาส. (2548). *วรรณคดีวิจารณ์*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คะเนิงชัย วิริยะสุนทร. (2532). *การวิเคราะห์เรื่องขุนนางอีสานท้องถิ่น* [มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน-ล้านช้าง*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จินดา ดวงใจ. (2544). *รวมนิทานอีสานชุดที่ 2*. คลังนานาชาติธรรม.
- จิราพร จันทร์เรือง. (2562). *อิทธิพลวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ที่มีต่อบทเพลงร่วมสมัย*. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาสายวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เจตนา นาควิริยะ. (2538). *ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์*. ผู้จัดการ.
- เจตนา นาควิริยะ. (2542). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศยาม.
- เจตนา นาควิริยะ. (2546). *ศิลป์ส่องทาง*. คมบาง.
- ชวัลรัตน์ วุฒิกุล และ โสภิตา เก้าเอี้ยน. (2562). กลวิธีการใช้ภาษาสื่อถึงตัวละครวรรณคดีที่ปรากฏในบทเพลงจากวรรณคดีไทย พ.ศ. 2559 – 2560. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 2(2), 9-24.
- เตชวโรภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) น.ธ.เอก. (2545ก). *นิทานตำนานกระบอก*. คลังนานาชาติธรรม.
- เตชวโรภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) น.ธ.เอก. (2545ข). *รวมนิทานอีสานชุดที่ 5*. คลังนานาชาติธรรม.
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). *วรรณกรรมอีสาน*. โอเดียนสโตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. โอเดียนสโตร์.
- ธาดา ชันสร. (2553). *ภาพลักษณ์ผู้ชายที่สะท้อนในเพลงลูกทุ่งอีสาน (พ.ศ. 2545-2551)* [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- น้อย ผิวผัน. (2506). *นิทานท้าวศรีทนต์*. คลังนานาชาติธรรม.
- นิพนธ์ สุวรรณรงค์. (2553). *การพัฒนารูปแบบการประพันธ์เพลงลูกทุ่งอีสานเพื่อเพิ่มมูลค่า* [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- นิโลบล วงศ์ภัทรนนท์. (2555). *การสร้างสรรค์ละครเพลงเพื่อเยาวชนจากวรรณกรรมเรื่อง “ลูกเปิด*

ชี้ให้เห็น” [จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

- บรรพต เปรมชู. (2522). *คำวิเคราะห์และสำนวนพูดภาษาอีสาน*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บำเพ็ญ ณ อุบล. (2562, 10 พฤษภาคม). *บุญบั้งไฟและพระธาตุก่องข้าวน้อยกับชีวิตของชาวโสรและชาวอีสาน* www.ubu.ac.th.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2525). *วรรณกรรมวิเคราะห์*. โอเดียนสโตร์.
- ประคอง นิมนานเหมินท์. (2543). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา พิณทอง. (2524ก). *วรรณคดีอีสานเรื่องขูลุนางอ้ว*. โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ปรีชา พิณทอง. (2524ข). *วรรณคดีอีสานเรื่องผาแดงนางไอ่*. โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ปัทมา คำประสิทธิ์. (2560). งามเกียรติ: จากวรรณคดีสู่ศึคกรรม. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 4(2), 151-170.
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2561). *อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ในยุคอีสานใหม่* [จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปาริฉัตร พิมล. (2560). *การดัดแปลงพงศาวดารจีนฉบับแปลไทยเป็นบทละครรำของหลวงพัฒ นพวงศ์ ภัคดี (ทิม สุขยางค์)* [จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- พจนีย์ เพ็งเปลี่ยน. (2542). *ผาแดงนางไอ่: วรรณกรรมอีสาน*. ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน* (เล่ม 8, น. 2745-2746).
- พระอริยานุวัตร เขมจารี. (2538). *ผาแดงนางไอ่*. ภาควิชาภาษาไทยและภาคตะวันออกเฉียง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรินทร์ มหิทธิกร. (2551). *สิ่งใกรภพ: การศึกษาการดัดแปลงนิทานคำกลอนเป็นบทละครเวทีสมัยใหม่* [มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].
- พิชากร กรัตนุตตะ. (2546). *วิเคราะห์นวนิยายประเภทเหนือธรรมชาติของวิมล ศิริไพบูลย์* [มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์. (2555). *ผาแดง-นางไอ่*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. หจก. อภิชาติการพิมพ์.
- folktales. (2562, 20 กันยายน). *นิทานตำนานเรื่องเล่าพื้นบ้าน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร*. <https://www.sac.or.th/databases/folktales/folktale-details.php?id=3>
- ภาคภูมิ สุขเจริญ. (2562). *การปรากฏใหม่ภายใต้การรับรู้เดิมของวรรณกรรมไทยในบทเพลงไทยสากล*. *ลักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 25(4), 12-21.
- ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2549). *เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น*: ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์. *การประชุมทางวิชาการของ*

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44, 520-528.
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2563, 10 มกราคม). นิทานก่องข้าวน้อย มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. [http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/folk-literature/252-folk/456 --m-s](http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/folk-literature/252-folk/456--m-s)
- มะณีรัตน์ รักเพื่อน. (2561). *อัตลักษณ์ภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสานระหว่างปี พศ 2541-2553* [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). *สุนทรภรณ์วิชาการ บทความจากการสัมภาษณ์ สุนทรภรณ์วิชาการในวาระครบรอบ 50 ปี คณะดนตรีสุนทรภรณ์*. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2525). *วรรณกรรมปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. ภาควิชามหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลัดดา ปานุทัย. (2545). *อิทธิพลของวรรณคดีไทยที่มีผลต่อเพลงไทยสากลในด้านเนื้อหา* [สถาบันราชภัฏนครราชสีมา].
- วรรณวิภา วงษ์เดือน. (2562). *ตัวละครไทยในบทเพลงไทยสากล* [มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- วรรณวิภา วงษ์เดือน. (2562). *ตัวละครไทยจากวรรณคดีไทยในบทเพลงไทยสากล: ความนิยมและวิธีการนำเสนอ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรางคณา ปัญญาณี. (2559). *รามเกียรติ์ : การปรับเปลี่ยนจากวรรณคดีราชสำนักสู่เพลงสมัยนิยม*. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 1-27.
- วัชรนันท์ ชูทัพ. (2561). *มองพัฒนาการของสังคมไทยผ่านพัฒนาการของบทเพลงไทยลูกทุ่ง*. *วารสารวิชาการ วารสารรุสมิแล*, 39(1), 33-60.
- วิภา กงกชนันท์. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. ไทยวัฒนาพานิช.
- วิศปต์ย์ ชัยช่วย. (2551). *วัฒนธรรมและภาษาไทยถิ่นอีสาน*. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แวง พลังวรรณ. (2545). *อีสานคดี ชุดลูกทุ่งอีสาน*. เรือนปัญญา.
- ศิริภาพร ฐิตะฐาน. (2523). *ทฤษฎีการแพร่กระจายของนิทาน*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริภาพร ณ ถกลาง. (2563). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย ศรีนอก. (2552). *ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญและบาปในบทเพลง ลูกทุ่งอีสานของครูเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย* [มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย].
- สมศักดิ์ เส็งสาย. (2534). *ชื่อบ้านนามเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมผาแดงนางไอ่* [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2537). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
- สายัณห์ ลาโพธิ์. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่นอีสานและภาพพจน์ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอีสาน พ.ศ. 2544-พ.ศ.2548* [มหาวิทยาลัยบูรพา].
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2562, 1 ตุลาคม). *มุขอีสานสนเทศ*. <https://esanwisdom.kku.ac.th/th/12-2015-07-28-04-36-00/52-2015-09-08-08-35-53.html>
- สำเนียง เสื่อมใส. (2544). ภาษาถิ่นอีสาน. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิริชญา คอนกรีต. (2556). *เพลงลูกทุ่งอีสาน: อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น* [มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- สิริพร กรอบทอง. (2547). *วิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย*. พันธกิจ.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2551). เพลงลูกทุ่ง. ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน* (เล่ม 33, น. 41-59).
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล. (2561). *เสน่ห์ลูกทุ่งนั้นมีมันต์ขลัง: เหลียวหน้าแลหลังเพลงลูกทุ่ง*. โครงการร่วมมือระหว่างสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และศูนย์สยามทรรศน์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมพร ทองใบ และมาลี พันธุ์ประเสริฐ. (2555). *หลักภาษาไทย* (ฉบับสมบูรณ์). ิจงค์ ปียอนด์.
- อัษฎาวุธ ไสยรส. (2558). *มิโนอุปถัมภ์ความเป็นอีสานในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย* [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- อาทรี วณิชตระกูล. (2555). *จากวรรณกรรมสู่ละครเพลงไทยร่วมสมัย : ความรักกับการประกอบสร้างตัวละครเอกหญิง* [จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย].
- อิมใจ ศรีชะงุมิ. (2541). ได้ศึกษาเรื่อง “การปรับเปลี่ยนวรรณกรรมไทยภาคกลางเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน” [มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- อิราวดี ไตลังคะ. (2546). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อีสานร้อยแปด. (2562, 29 กันยายน). *พจนานุกรมภาษาอีสานร้อยแปด*. <https://esan108.com/dict/>
- อุดม หนูทอง. (2525). *พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย*. โรงพิมพ์โรงพิมพ์เมืองสงขลา.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อบทเพลงที่ใช้ในการศึกษา

บทเพลงจากวรรณกรรมอีสานจำนวน 50 บทเพลง ประกอบด้วย

บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องผาแดงนางไอ่ จำนวน 33 บทเพลง		
ลำดับที่	ชื่อบทเพลง	ศิลปิน
1	ริมฝั่งหนองหาน	มนต์แคน แก่นคูณ
2	ตะวันรอนที่หนองหาร	ไผ่ พงศธร
3	รักสะท้านหนองหานลุ่ม	ดวง มรกต
4	ผาแดงนางไอ่	พร ภริณี- วัฒน ีศวตล
5	น้ำตาพังคิ	แต่มสี่ อนุทัย
6	ฮ้างกะยอม(กังคิ)	นก พงศกร
7	สุดน้ำแนน	ระเปียบวาทศิลป์
8	ท้าวกังคิ	รุ่งนคร นครพนม
9	ผาแดงแย่งรัก	พรศักดิ์ ส่องแสง
10	หนองหานางไอ่	พรศักดิ์ ส่องแสง
11	ผิดกภูสวรรค์	วิล อนาวิล
12	ผาแดงนางไอ่	เฉลิมพล มาลาคำ
13	ไอ้คำรำพัน	นกน้อย อุไรพร
14	ถามใจไอ้คำ	เกล้า กนกพรรณ
15	วาสนาพังคิ	วิเศษ เวณิกา
16	พังคิพ่ายฮัก	โซน วาริชภูมิ
17	หัวใจกังคิ	ครูน้ำตัน ชิตภัทร
18	หนุ่มผาพงหลงสาวคิตา	เพลงหนุ่มผาพงหลงสาวคิตา
19	ตำนานรักหนองหาน	เอก รุ่งสุวรรณ
20	พังคิ	เปียร์ นฤชัย
21	ธิดาพระยาขอม	สัจจา ใจบุญ
22	แต่ชาติปางก่อน	สัจจา ใจบุญ
23	ผ้าใบ	สัจจา ใจบุญ
24	คำสาปนาง	สัจจา ใจบุญ
25	เมืองบาดาล	สัจจา ใจบุญ

ลำดับที่	ชื่อบทเพลง	ศิลปิน
26	บุญบังไฟ	สัจจา ใจบุญ
27	กะซอกดต่อน	สัจจา ใจบุญ
28	เมืองถล่อม	สัจจา ใจบุญ
29	ถล่อมบาดาล	สัจจา ใจบุญ
30	ลำเพลินผาแดงนางไอ่	ปณตน้อย ส่งเสริม, อังคนางค์ คุณไชย
31	ตำนานรักกังคินางไอ่	กลอนที่2 โดยเทคเกอร์
32	พ็อนเฮ้อไค้ ตำนานรักกังคินางไอ่	กลอนที่3 โดยเทคเกอร์
33	ลำภูไท กังคินางไอ่	กลอนที่5 โดยเทคเกอร์
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องขุณนางอ้ว จำนวน 7 บทเพลง		
34	ขุณนางอ้ว	นก พงศกร, แอน อรดี
35	คำสัญญาฟ้าหลังฝน	นก พงศกร, แอน อรดี
36	นางอ้ว	กู่แคน
37	ขุณนางอ้ว	ดอกฟ้า เพชรภูพาน
38	อ้วลาตาย	ก้อย ชาลินี
39	ขุนนางตามฮักนางอ้ว	วิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ และ ก้อย ชาลินี
40	คู่ขุนนางอ้ว	พรศักดิ์ ส่องแสง
บทเพลงวรรณกรรมอีสาน เรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ จำนวน 2 บทเพลง		
41	ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(1)	ศิริพร อำไพพงษ์
42	ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่(2)	พรศักดิ์ ส่องแสง
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องเชียงเมียง จำนวน 2 บทเพลง		
43	ทายาทเชียงเมียง	ดอกอ้อ ทุ่งทอง
44	บั๊กเชียงเมียง	รวมดาราคับคั่ง
บทเพลงวรรณกรรมอีสาน เรื่องจำปาสีตัน จำนวน 2 บทเพลง		
45	จำปาสีตัน	ไวพจน์ เพชรสุพรรณ
46	คำกองวอนขอ	น้อย วนิดา
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องท้าวกาดำลอยแพ จำนวน 1 บทเพลง		
47	เพลงท้าวกาดำลอยแพ	พรศักดิ์ ส่องแสง
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องนางหมาขาว จำนวน 1 บทเพลง		
48	นางหมาขาว	น้องฝ้าย ศิลปินภูไท

ลำดับที่	ชื่อบทเพลง	ศิลปิน
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องพระสุธนมโนรา จำนวน 1 บทเพลง		
ลำดับที่	ชื่อบทเพลง	ศิลปิน
49	ศรีธนมามนาง	พรศักดิ์ ส่องแสง
บทเพลงจากวรรณกรรมอีสาน เรื่องนกกระจอก จำนวน 1 บทเพลง		
50	นกกระจอก	พรศักดิ์ ส่องแสง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	สุวัฒน์ ภูหัวไร่
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
	พ.ศ. 2557 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอกภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
	พ.ศ. 2560 ศึกษาต่อระดับปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

